

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 6.

Tisdagen den 19 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande januari.

§ 2.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Pehrsson i Göteborg, som yttrade: Herr talman! Det ärendet, som jag här tänkt att få säga några ord om, gäller den sjätte huvudtiteln. Där har lämnats en utredning om tjänstebrevsrätten och dess användning, vari säges, att meningen är att bereda riksdagen tillfälle att uttala sig, innan ärendet företages till slutligt avgörande. En sådan utredning har under åtskilliga år varit å bane och avsett tvenne saker, å ena sidan en begränsning av rätten till tjänstebrev, och å andra sidan åtgärders vidtagande mot ett olämpligt utnyttjande av tjänstebrevsrätten. I fråga om den senare uppgiften torde icke föreligga mer än en mening om att det är synnerligen tacknämligt, att man får visshet om, huru tjänstebrevsrätten får utnyttjas, lika visst som det är alldeles nödvändigt att se till, att icke sådana olämpliga förhållanden förekomma, varom det berättas i denna utredning, t. ex. att man skickar velocipeder eller verktygslådor och annat sådant som tjänsteförsändelser. Det är alldeles klart, att åtgärder böra vidtagas för att rätta till de missbruk, som, enligt vad denna utredning ger vid handen, förekommit i vissa fall.

Statskontoret och generalpoststyrelsen ha avgivit ett gemensamt utlåtande den 22 juni 1925, däri de ha velat göra en bestämd avgränsning i fråga om vilka, som skola få tjänstebrevsrätt, och föreslå indragning av denna rätt för ej mindre än 42 anstalter, institutioner, föreningar m. fl. I detta utlåtande har dock med synnerlig bestämdhet förklarats, att åtskilliga av dem, som nu åtnjuta tjänstebrevsrätten av sistnämnda kategori, böra bibehållas vid tjänstebrevsrätten. Det är sex föreningar och institutioner, som ha undantagits i detta de båda ämbetsverkens yttrande. Om dessa heter det, att deras verksamhet »visserligen icke kunde anses vara av statlig natur men att de emellertid företrädde så viktiga allmänna, sociala eller humanitära intressen, att det syntes väl befogat, att staten genom att bevilja dem tjänstebrevsrätt understödde deras verksamhet. För en och annan av dessa föreningar torde tjänstebrevsrätten vara av den betydelse, att förlusten av densamma rentav skulle medföra verksamhetens nedläggande.» Jag ber kammarens ärade ledamöter att lägga märke till detta gemensamma yttrande av dessa båda ämbetsverk, generalpoststyrelsen och statskontoret. Olika institutioner, som skulle beröras av denna indragning, ha inkommit med skrivelser, vilka även innehålla förklaringar från vissa myndigheter, att samma skäl, som av de båda ämbetsverken

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

anförts för tjänstebrevsrättens bibehållande för de omnämnda sex föreningarna, i vissa fall kunde med ännu större berättigande åberopas för att även andra institutioner bibehölls vid den tjänstebrevsrätt, som en gång tillerkänts dem. Emellertid ha dessa båda ämbetsverk i förnyat utlåtande förklarat, att — jag översätter fritt deras yttrande — hellre än att några andra än dessa sex föreningar, som här nämnts, skulle få vara med om tjänstebrevsförmånen, borde dessa sex komma med under indragningen. Man hade velat vänta sig en annan väg för denna utredning, nämligen att man undersökt, vilka av dessa andra, som likaledes borde få åtnjuta samma förmån.

Emellertid kom sedan statens organisationsnämnd i sitt utlåtande av den 26 mars 1931 till det resultatet, att tjänstebrevsrätten borde bibehållas endast för de institutioner, vilkas verksamhet helt tillgodosåges av statsmedel, och att därför att tjänstebrevsrätten för dessa sex direkt inverkade på statsbudgeten borde dessa frångå den rätt. Den summa, som det här gäller, utgör för dem alla 475,000 kronor och för nämnda sex föreningar 195,000 kronor. Det är såhunda, när det gäller postverkets stat, en jämförelsevis obetydlig summa procentuellt taget. Så ligger saken. Sedan har herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet följt statens organisationsnämnd.

När man ser på den lista, som uppgjorts över de institutioner m. m., som skulle förlora redan erhållen tjänstebrevsrätt, kan man icke riktigt vara med om den gjorda indelningen. Man har alldeles glömt bort diakoniststyrelsens och missionsstyrelsens särställning. De äro dock, efter vad det säges i deras statuter, *kyrkans organ*. De äro tillsatta av kyrkomötet, som är en officiell institution, och de ha fått sina stadgar genom kungl. brev. Ser jag särskilt på missionsstyrelsen så är den ju konstituerad genom ett kungl. brev 1874, och den har fått en ny stadga av något senare år. Dess tjänstebrevsrätt har funnits sedan 1876, d. v. s. över ett halvt århundrade. Den del av dess verksamhet, som tager en utomordentligt stor del av dess postmedel, gäller befattningen med de svenska sjömansstationerna, till vilka staten ju också lämnar ett ganska avsevärt anslag, under det att hela verksamheten i övrigt skötes genom gävmedel. Jag vill därvid nämna, att det är icke mindre än 600 tidningar och tidskrifter, som varje dag skickas ut över hela världen till svenska lärum och andra institutioner. Det gäller här en summa av 12,000 kronor i postmedel! Det är ett synnerligen betydelsefullt socialt och humanitärt syfte, det här gäller. Tjänstebrevsrättens slopande komme i detta fall att gå ut över våra sjömän, och det förstår nog var och en, vad det betyder, att de ha förbindelser med hemlandet på de olika platserna genom att de mötas av svenska tidningar. Nu säger man: detta får man väl hjälpa genom kollektmedel, det kan väl kompenseras på det sättet? Ja, i dessa tider är det svårt att uppehålla denna verksamhet redan med nuvarande läge, och tjänstebrevsrättens slopande komme säkerligen att medföra ett betydande avbräck i just denna verksamhet.

Jag har velat peka på detta men går nu över till de sex ideella föreningar, som enligt de båda ämbetsverkens enhälliga förslag skulle få bibehålla denna tjänstebrevsrätt. Sedan statens organisationsnämnd avgivit sitt utlåtande, ha de icke beretts tillfälle att inkomma med några påminnelser, enär utlåtandet icke remitterats till dem. Men två av dem ha det oaktat inkommit med yttranden, och då dessa båda föreningar ligga mig mycket nära, vill jag här påpeka, vad förlusten av tjänstebrevsrätten skulle innebära för dem. Den ena av dem är »Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet». Den har till uppgift, som alla känna till, att stödja arbetet för bevarande och återväckande av svenskt språk och svensk odling hos svenskar och svenskättlingar i utlandet, att utveckla samkänslan mellan moderlandet och dem o. s. v. Denna förening har alltså en betydelsefull uppgift. Det kan av dem, som haft tillfälle att se dess utveckling, betygas. Den har den ställningen, att Kungl.

Maj:t utser ordförande och revisor samt stadfäster stadgar. Skulle föreningen upplösas, komme dess medel att överlämnas till Kungl. Maj:t för att användas i liknande syfte. Jag tänker, att kanske åtskilliga tycka, att det låter något starkt — men det innebär icke något som helst underskattande av våra legationer och konsulat — om jag djärves säga, att den bästa och betydelsefullaste representation, som vi ha i utlandet, är våra i utlandet bosatta svenskar, de som gjort vårt land aktat och ärat överallt i världen, och det är väl inga, med vilka de svenska ekonomiska intressena i utlandet äro så nära sammanbundna som just med våra svenskar därute. Jag vill också peka på betydelsen av att bland svenska språkområdets medlemmar, dessa till ett antal av mellan 2 och 3 miljoner uppgående svenskar och svenskättlingar ute i världen, har genom svenska skolor, genom lektorat, genom föreläsningar, genom tidningen Allsvensk samling o. s. v. sammanhållningen under dessa sista år — och det är helt visst ett synnerligen stort svenskt intresse detta — befastats och utvecklats. Denna förenings ordförande, landshövding von Sydow i Göteborg, säger i sitt yttrande med anledning av organisationsnämndens förslag att indragning av tjänstebrevsrätten skulle vålla en ytterst allvarlig rubbning i föreningens ekonomi, med påföljd att föreningen måste väsentligt inskränka sin även ur svenska statens synpunkt betydelsefulla verksamhet. Jag vågar säga med den erfarenhet, jag har av detta arbetes ledning från begynnelsen, att rubbningen komme att bli av fullkomligt katastrofal art. Nu är det icke så, att om arbetet ytterligare försvagas eller grusas, detta endast betyder, att de män och kvinnor, som arbetat i osjälviskt intresse, känna sig synnerligen illa berörda därav, utan det kommer att drabba utlandssvenskarna, med vilka vi i dessa tider behöva knyta banden fastare i stället för att upplösa dem. Visserligen har organisationsnämnden i sitt yttrande förklarat, att det givetvis icke är dikterat av något underskattande av föreningarnas, av de två ämbetsverken framhållna allmänna sociala och humanitära betydelse, men detta platoniska yttrande kommer helt visst icke att på samma sätt uppfattas varken här i riket eller av dem, som närmast komma att få känna följderna därav.

När herr kommunikationsministern har anslutit sig till organisationsnämndens förslag, är jag övertygad om att det skett med tungt hjärta, då jag av erfarenheter från olika tillfällen vet, hur varmt kommunikationsministern är intresserad för de synpunkter, som här blivit framlagda, och för denna förenings arbete. — Jag förstår, att det naturligtvis blir finansministern, som får skulden för detta liksom för allting annat, därför att han har den uppgiften att strypa till överallt. — Emellertid är jag övertygad om att en sådan indragning komme att medföra en synnerligen ledsam stämning bland våra utlandssvenskar. De komma att säga: här ha vi fått denna verksamhet som förenat oss och bundit oss samman i så hög grad med hemlandet, men så litet intresse har man för detta där hemma, att statsmakterna i synnerligen avsevärd grad förhindra möjligheterna att fortsätta arbetet.

Jag lämnar emellertid denna förening och går över till den andra av de båda föreningar, som avlåtit en skrivelse utan att ha fått äreädet till sig remitterat, nämligen svenska Röda korset. I dess skrivelse, som jag skall be att i korthet få relatera, enär den icke finnes citerad i den kungl. propositionen, heter det, att sådan förlust av tjänstebrevsrätten skulle vara ett mycket svårt slag för Röda korset och att dess vittomfattande socialhygieniska verksamhet till förbättrande av folkhälsan i landet skulle drabbas tungt därav. Föreningen visar, hur detta skulle ske. Den sociala hygieniska verksamhet, som Röda korset utövar med så gott som helt privata medel — det är endast ett anslag på 20,000 kronor, som lämnas av staten — beräknas äga ett värde av över 300,000 kronor per år. Vidare har Röda korset åtagit sig att

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vid krigstillfällen uppsätta och överlämna till staten bland annat 46 krigssjukhus, 6 sjukhuståg, 6 sjuktåg, 15 sjukkvarter, 35 landstormssjukstugor m. m. med tillsammans 21,614 sängplatser. Överstyrelsen säger, att den föreslagna indragningen i varje fall komme att högst menligt inverka på möjligheten att vidmakthålla dessa för försvarsväsendet så viktiga anstalter. Den erinrar också om att en mycket vittomfattande skriftväxling delvis är påbjuden mellan Röda korset och myndigheterna och att det utan denna rätt skulle medföra betydande utgifter för Röda korset att fullfölja denna. För det tredje nämnes i denna skrivelse, att det i artikel 25 i förbundsakten för Nationernas förbund heter, att »förbundets medlemmar förplikta sig att uppmuntra och gynna bildandet av och samverkan mellan frivilliga nationella, vederbörligen auktoriserade Röda korsorganisationer, som hava till ändamål förbättrande av hälsotillståndet, förebyggande av sjukdomar och lindrande av lidanden hos alla världens folk.» Det internationella samarbetet skulle givetvis också komma att lida svårt avbräck av en indragning av tjänstebrevsrätten. Det heter vidare, att »Röda korset som institution är statligt nödvändig för att den av Sverige biträdde Genèvekonventionen må kunna till fullo tillämpas».

Jag har velat peka på dessa båda föreningar, därför att de uttalat sig, och därmed lämna exempel på betydelsen av denna tjänstebrevsrätt. Då frågar jag mig, och det torde vara flera som göra sig dessa frågor: Vad kommer staten att vinna genom denna indragning av tjänstebrevsrätten? Vilka bliva de minskade kostnaderna? Då undrar jag, om det är möjligt att säga, att kostnaderna för postverket i någon avsevärd mån komme att minskas. Är det någon av herrar ledamöter, som tror, att denna indragning skulle medföra, att man finge en enda tjänsteman mindre, en enda postbil mindre, ja, jag vågar säga en enda postsäck mindre inom postverket? Det är dock i verkligheten en prestation in natura utan egen, ökad kostnad, som staten här giver för att stödja dessa föreningars arbete. Är det sålunda icke möjligt att räkna med någon avsevärd vinst genom förminskade kostnader, kan man då räkna med att få någon avsevärd vinst genom att dessa föreningar själva betala sitt postporto? Avgjort blir det väl en viss vinst, men det är icke tu tal om, att den kommer att bli ganska obetydlig i stort sett, därför att verksamheten särskilt för dessa ideella föreningar komme att så ytterligt beskäras, att de icke mäktas, om nu verkligen Riksföreningen komme att överleva detta, att närmelsevis fullfölja den verksamhet, som de för närvarande ha. Jag tror icke, det blir mycket, som kommer att inflyta, och det har också organisationsnämnden haft på känn, då den förklarat, att det torde vara ovisst, huruvida hela det motsvarande beloppet kan komma att inflyta. Det är icke ovisst utan absolut visst, att det kommer det icke att göra.

Nu skulle jag även vilja peka på att utom de sex ideella föreningarna kommer en hel del av dem, för vilka en indragning av tjänstebrevsrätten föreslagits, att allvarligt beröras därav. Jag tycker, mina herrar, att när det från alla håll — jag har icke hört någon göra invändningar däremot — klagas över jordbrukets betryck, det icke kan vara lämpligt att under dessa tider taga ifrån hushållningssällskapen det lilla stöd, som ligger i tjänstebrevsrätten. Nu har organisationsnämnden givit på hand och även herr statsrådet, att de kunna få en ersättning genom direkt statsanslag. Men blir det någon vinst för det allmänna att av skattemedel lämna ytterligare bidrag till hushållningssällskapen m. fl., i stället för att de få åtnjuta denna för staten så billiga förmån? Jag tycker icke, det vore någon synnerligen klok och god affär!

När det gäller ideella föreningar, undrar jag, om denna uttalade förhoppning om statsanslag — som jag är övertygad om att herr statsrådet har allvarlig mening med — komme att i dessa tider realiseras, så att det bleve nå-

gon ersättning på anslagsvägen för vad de mista. Är det icke dålig sparsamhet, att i en tid av allmänt betryck taga ifrån detta samhälleligt betydelsefulla arbete, som bedrives i huvudsak genom frivilliga medel, det lilla understöd, som tjänstebrevsrätten innebär. De kunna ju öka medlemsavgifterna! Mina herrar, det är svårt nog, som var och en vet, som haft med sådant att göra, att kunna bibehålla ideella föreningars medlemsantal obeskuret i dessa tider utan sådan ökning. Nå, då får man skaffa donatorer, heter det. Det är icke lätt att skaffa donatorer för att ersätta, vad man förlorat genom indragning av fribrevsrätten! Jag har endast nämnt några föreningar, jag skulle också kunna nämna Sofiahemmet, civilstatens och prästerskapets änke- och pupillkassor o. s. v. Jag tror, att ett förnyat allvarligt övervägande av detta vore synnerligen lyckligt från många synpunkter. Jag vill återigen erinra om båda ämbetsverkens icke återtagna förklaring: »Dessa föreningars verksamhet företräder så viktiga allmänna sociala och humanitära intressen, att det synes väl befogat, att staten genom att bevilja dem tjänstebrevsrätt understöder deras verksamhet.»

Herr talman! Jag vill sammanfatta vad jag sagt sålunda: Vid tanken på det arbete, som här komme att försvagas och kanske raseras, ha vi icke råd att fråntaga dessa föreningar och institutioner deras hittills åtnjutna tjänstebrevsförmån.

Vidare anförde:

Herr Ljung: Herr talman! Den rådande kristiden och därmed följande ekonomiska svårigheter har satt många spår i den statsbudget, som nyss framlagts. För min del skall jag närmast beröra ett sådant, nämligen förslaget att överföra förslagsanslaget till understöd åt behövande elever vid folkhögskolorna och de lägre lantbruksundervisningsanstalterna till reservationsanslag. Det kan synas, att detta vore en mindre betydande detaljfråga, som icke borde bli föremål för behandling i remissdebatten. Men jag vill påpeka, att denna sak i själva verket är mycket betydelsefull för landsbygdens ungdom och framför allt för den minst bemedlade delen därav. Därför synes det nödvändigt att påkalla uppmärksamhet för spørsmålet i fråga.

Jag vill först erinra, att detta anslag även tidigare en gång varit, som det 1922—1923 hette, förslagsanslag högst, och sedan under de tre följande åren reservationsanslag. Emellertid beslöt 1926 års riksdag, på grund av de svårigheter och olägenheter, som visat sig förbundna med denna karaktär av anslaget, att det åter skulle övergå till förslagsanslag.

Nu har emellertid, såsom framgår av statsverkspropositionen såväl under åttonde som nionde huvudtiteln, i enlighet med förslag av statens organisationsnämnd åter föreslagits, att anslaget skulle övergå till reservationsanslag. Jag vill framhålla, att detta medför betydande olägenheter i olika avseenden, och framför allt skall jag be att få peka på två sådana olägenheter. Den första är, att en sådan förändring sannolikt skulle medföra en avsevärd nedgång i elevantalet vid dessa undervisningsanstalter. Det är nämligen så, att när obemedlade eller mindre bemedlade elever ifrågasätta att genomgå en kurs i folkhögskola eller lantmanna- eller lantbruksskola, så förhöra de sig vanligen om möjligheterna härför hos skolans föreståndare, och en av de första frågorna blir då, om de kunna få något understöd. Så länge detta anslag är förslagsanslag, finnes möjlighet för skolföreståndaren att säga, att under de eller de förutsättningarna finnes det utsikt att få sådant understöd. Det är uppenbart, att detta då underlättar för eleverna att bestämma sig för att komma till skolan i fråga. Men skulle det däremot bli reservationsanslag, som det tidigare varit några år, så skulle det visa sig omöjligt för dessa rek-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

torer att med bestämdhet utlova understöd. Följden av detta måste bli, att en hel del, som är i svåra ekonomiska omständigheter, nödgas draga sig tillbaka och icke våga begiva sig till kursen i fråga.

En annan olägenhet är, att om anslaget får reservationsanslags natur, blir det förenat med betydande svårigheter för vederbörande ämbetsverk att fördela understöden i fråga. Det är nämligen så, att dessa understöd fördelas icke på en gång. En del av dem — man kan säga huvudparten — fördelas till elever vid de kurser, som börja den 1 november. Men det finnes ett stort antal kurser, som börja på våren. Det måste sålunda reserveras en del av anslaget för de elever, som komma till dessa senare kurser. Då är det uppenbarligen mycket svårt för ämbetsverken att kalkylera med, hur många elever som det är i den ena och den andra gruppen av kurserna, och de hava svårt att veta, hur mycket de skola reservera för att icke behöva göra dem strand-satta, som komma i de senare kurserna. Allt detta medför, att elevtillslutningen på grund av de nämnda omständigheterna otvivelaktigt kommer att minskas, om anslaget i fråga återigen kommer att överföras till reservationsanslag.

Under åren 1928—1930 verkställdes en utredning angående den lägre lantbruksundervisningen. Ett av de viktigaste spörsmålen var, hur man skulle kunna öka tillslutningen vid dessa undervisningsanstalter. Det framgick av de inlagor och uppgifter, som man fick från respektive skolor, att ett av de viktigaste önskemålen var att få möjligheter att giva de behövande eleverna understöd i den utsträckning, som var nödvändig. Detta ansågs som ett av de viktigaste medlen att öka elevtillslutningen. Det har också under de senaste åren visat sig, att elevantalet i såväl folkhögskolorna som lantmanna- och lantbruksskolorna ökats i hög grad. För lantmannaskolornas huvudkurser var sålunda antalet elever i medeltal för åren 1928—1930 966; under de nu pågående kurserna är det 1,125.

Nu vill man vidtaga en åtgärd, som uppenbarligen måste verka nedtryckande på elevantalet. Jag frågar, om detta kan vara välbetänkt. Man får observera, att kostnaden för dessa skolor, såväl folkhögskolorna som lantmanna- och lantbruksskolorna, i själva verket är fast. Om jag räknar tillsammans de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, visar det sig, att de ordinarie anslagen till dessa uppgå till ungefär 1,000,000 kronor. Här är föreslaget till elevunderstöd 240,000 kronor. Räknar man med kostnaden för varje elev, är det uppenbart, att i samma mån som elevantalet nedgår, blir kostnaden för varje elevs undervisning ökad. Jag tror, att då man på detta sätt försvarar för eleverna att erhålla understöd, kommer detta att medverka till en nedgång i elevantalet samt medföra att, även om totalkostnaden något begränsas, kostnaden räknad för varje elev i själva verket kommer att betydligt stiga. Och anser man, att denna undervisning är av värde, kan det icke vara lämpligt att vidtaga en sådan åtgärd, som minskar tillslutningen till skolorna och fördyrar utbildningen för eleverna.

Jag vill därför allvarligt vädja till vederbörande utskott att vid behandlingen av dessa spörsmål noga överväga, om det kan vara riktigt att följa det förslag, som är framlagt i propositionen, och om det icke i stället med hänsyn till saken är ändamålsenligare att låta detta understödsanslag behålla den karaktär av förslagsanslag, som det hittills haft.

Då jag nu fått anledning att tala något om dessa skolor, vill jag också begagna tillfället att med ett par ord i korthet erinra om den olika behandling, som de nämnda grupperna av skolor äro föremål för från statsmakternas sida. Jag tänker därvid å ena sidan på folkhögskolorna och å andra sidan på lantmanna- och lantbruksskolorna. När år 1919 anslaget till lantmannaskolorna och folkhögskolorna samt lönerna till deras föreståndare och lärare reglerades, sattes dessa till lika belopp. Principen om deras likställighet blev fastslagen.

Detta var också naturligt, ty de arbeta under likartade förhållanden, ofta nog på samma plats. Nu har emellertid denna likhet frångåtts och detta särskilt i tvenne olika avseenden. Först är likheten frångången med hänsyn till det ökade understöd, som utgår till dessa skolor. Det är visserligen sant, att för alla grupper gäller detsamma, att understöd kan utgå med högst 10 procent av det ordinarie anslaget. Men de bestämmelser, som tillämpas vid tilldelningen av anslaget, äro så till vida olika, att folkhögskolorna utan vidare erhålla 10 procent av det ordinarie anslaget, under det att för lantmannaskolorna är det bestämt till högst 10 procent, och det är stadgat, att det får utgå till lantmanna- och lanthushållsskolorna först efter en på företedd redogörelse över skolans inkomster och utgifter grundad noggrann prövning av behovet.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Denna olikhet i bestämmelserna har medfört, att proportionsvis sett erhålla folkhögskolorna ungefär 50 procent mera i ökat understöd än vad fallet är med lantmanna- och lanthushållsskolorna.

Jag skall icke upptaga tiden med att diskutera, vilken av de olika bestämmelserna, som kan vara riktigast. Jag vill emellertid framhålla, att det icke kan vara rimligt och riktigt att på det sättet för skolor, som arbeta under likartade förhållanden, det skall finnas olika bestämmelser, utan bestämmelserna böra vara desamma.

I ett annat avseende förekommer också en olikhet. Vid 1929 års riksdag beviljades föreståndare och lärare vid folkhögskolor provisorisk avlöningsförbättring. Lantmannaskolornas lärarpersonal har icke erhållit sådan. Vid en jämförelse i tillämpliga delar mellan bilagorna till åttonde och nionde huvudtitlarna i årets statsverksproposition visar det sig, att det är meningen, att denna olikhet fortfarande skall bestå.

Slutligen finnes det också en viss olikhet vid tilldelningen av elevunderstöden. Sålunda kan erinras om, att de gällande beloppen höjdes till de för närvarande utgående för folkhögskolorna 1929 och för lantmanna- och lanthushållsskolorna först 1930, sålunda ett år senare. Vissa olikheter förefinnas också i fråga om fördelningen av de medel, som de centrala myndigheterna bevilja till varje skola.

Jag har framhållit dessa olikheter ingalunda av någon missunnsamhet mot folkhögskolorna. Därför skattar jag deras verksamhet för högt, och jag anser, att de icke fått mer än vad de förtjäna och behöva. Men jag har ansett mig böra med beklagande konstatera, att de lägre lantbruksundervisningsanstalterna i vissa avseenden äro påtagligt missgynnade. Jag vill också uttrycka den förhoppningen, att likställigheten mellan dessa skolor snarast möjligt måtte återställas.

Jag hade också tänkt säga något om sockerbetsodlingen. Efter vad som anförts av herr Lindman och jordbruksministern skall jag i denna fråga fatta mig mycket kort. Det torde vara bekant, att resultatet av det sista årets sockerbetsodling blivit dåligt. Skörden i genomsnitt har varit ringa, och priset har varit alltför lågt i förhållande till produktionskostnaden. Detta har uppenbarligen bidragit till att ytterligare försämra ställningen för jordbrukarna i de sockerbetsodlande distrikten.

Nu frågar man helt naturligt med oro: Hur skall det bli i år? Förhandlingarna mellan de olika parterna draga som vanligt ut på tiden. När så icke ett ord om stöd åt sockerbetsodlingen sagts i statsverkspropositionen, har detta uppenbarligen ökat oron. Jordbruksministern har i går lämnat vissa uppgifter som förklaring till att ingenting sagts i statsverkspropositionen angående denna näringsgren. Jag skall i sakens nuvarande läge icke uttala något klander eller rikta några frågor till regeringen eller jordbruksministern på grund av detta. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att icke denna tystnad i statsverkspropositionen kommer att förebåda en överksamhetens och dödens tystnad

Vid remiss av för vår betodling och våra råsockerfabriker. Verkningarna av detta skulle bli-
statsverks- alltför ödesdiga.
propositionen.

(Forts.)

Jag vill också vädja till regeringen att om en uppgörelse, som kan trygga betodlingen, icke kan komma till stånd mellan de närmast intresserade parterna, den måtte lämna sin medverkan till åtgärder, som äro nödvändiga härför.

De av förra årets riksdag beslutade åtgärderna till stöd åt brödsädesodlingen hava ju kunnat genomföras och i stort sett visat sig tillfredsställande. Kvarnarnas högt drivna krav på kvaliteten har dock vållat vissa svårigheter. Spörs-målet om kvalitetsens bedömande har varit föremål för utredning, och utsikter synas förefinnas att finna en tillfredsställande lösning av detta spörs-mål. Under det gångna året har brödsädesskörden som bekant blivit ringa, och inmalningsprocenten har därför också satts låg. De av herr Sköld vid förra årets riksdag med gripande allvar uttalade farhågorna för överproduktion hava ej gått i uppfyllelse. Det kan visserligen sägas, att detta berott på ogynnsamma väderleksförhållanden, men jag vill erinra om, att denna erfarenhet bör dock mana till en viss försiktighet, då man uttalar farhågor för ogynnsamma verkningar av åtgärder, som äro avsedda att främja och gagna jordbruket. Under den gångna tiden hava inga berättigade klagomål mot mjölets och brödsädens beskaffenhet kunnat anföras. De ansatser härtill, som gjorts, hava visat sig ogrundade. De gångna årens erfarenheter torde därför få anses utgöra ett stöd för fortsatta åtgärder i samma riktning. Lärdomarna från den gångna tiden måste emellertid beaktas. Bestämmelserna om kvalitet m. m. måste göras så tillfredsställande som möjligt från jordbrukets synpunkt. Det är nödvändigt, att statens spannmålsnämnd i det avseendet får tillräcklig befogenhet vid förhandlingar med den andra parten. Riksdagen torde hava all anledning att ej förvägra en sådan befogenhet.

Det i vårt land mest odlade sädesslaget är som bekant havren. Priset på denna har under de senaste åren ofta varit oskäligt lågt. Riksdagen har också beaktat detta och givit uttryck åt sin uppfattning i en skrivelse, som förra året avgavs till Kungl. Maj:t, nämligen riksdagens skrivelse nr 288, däri hemställdes i anledning av motionerna I: 183, II: 304, »att Eders Kungl. Maj:t, därest förhållandena därtill giva anledning, ville vidtaga åtgärder till den svenska havreodlingens stödjande i huvudsaklig överensstämmelse med de av jordbruksutredningen i dess betänkande den 19 december 1930 angivna riktlinjer». Denna hemställan har, såvitt jag har mig bekant, icke föranlett någon åtgärd. Jag vill ju medgiva, att detta kan vara förklarligt på grund av vissa omständigheter. Priset på havre har på den sista tiden varit relativt tillfredsställande. Anledningen härtill har varit närmast den, att skörden i vissa avseenden blivit mindre tillfredsställande. Tidiga froster nedsatte grobarheten på skörden i vissa delar i mellersta Sverige. Detta har gjort, att efterfrågan på utsädeshavre varit särskilt stor, och priset har hållit sig jämförelsevis högt. Det finns emellertid anledning antaga, att en viss överspekulation på detta område gjort sig gällande. Det har också visat sig, att ett visst prisfall på havre har inträffat under senaste tiden. Även kan det påpekas, att under sista tiden svårigheter för avsättning av havre gjort sig gällande. Det torde icke vara ur vägen, att under dessa omständigheter uttala den förhoppningen, att chefen för jordbruksdepartementet, om det skulle visa sig, att svårigheter för avsättning fortfarande göra sig gällande, och den nedåtgående tendensen i priset fortfar, då icke tvekar att vidtaga de åtgärder rörande havreodlingens stödjande, varom förra årets riksdag anhöllit.

Till sist, herr talman, ett par ord om jordbrukets ställning i allmänhet. Herr Sköld yttrade i går, att med spannmålsreglering och sockersubvention hjälper man endast dem, »som böra vara mest välsituerade». Om jag förstod herr Sköld rätt, hade han först tänkt säga, att det hjälper endast dem, som äro bäst situe-

rade, men han tvekade uppenbarligen i vändningen och ändrade uttrycket till dem som böra vara bäst situerade. Det förefaller mig, att detta är rätt betecknande för situationen. De medelstora och större jordbrukarna borde vara bäst situerade, men i flertalet fall äro de det icke för närvarande. Förlusterna på jordbruksdriften hava drabbat dem hårdast under de senaste åren. I november 1931 hölls i Malmö ett stort möte med jordbrukare, tillkommet efter inbjudan av representanter för samtliga borgerliga partier. Det var beklämmande att konstatera den stämning, som där gjorde sig gällande. De eljest lugna och betänksamma skånska mennarna voro tydligen nära förtvivlan och böjda för de mest vittgående och desperata åtgärder. Förslag om de mest radikala åtgärder för jordbrukets främjande och upphjälpande, även om de i själva verket voro ogenomförbara, voro de som tillvunno sig det starkaste bifallet. Detta såväl som många andra vittnesbörd visa, hurudan ställningen inom jordbruket och för jordbrukarna i själva verket är för närvarande. Det vittnar också om, att allt som kan göras för jordbrukets stöd under nuvarande förhållanden måste också göras.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några få ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande i fråga om åtgärder för havreodlingens stödjande. Det är riktigt, som herr Ljung påpekade, att förra årets riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att åtgärder skulle vidtagas för denna odlings stödjande, för såvitt de ansågos påkallade. Nu vill jag med anledning härav meddela, att redan i oktober sammankallades representanter för samtliga havregrynkvvarnar i riket till sammanträde inför regeringen. Man visste då ännu icke så noga, huru skörden utfallit, och hurudan kvaliteten var, och man kunde därför icke komma längre, än att samtliga dessa grynkvvarnar förbundo sig att i möjligaste mån begränsa importen av havre och att i den mån duglig svensk havre erbjöds inköpa densamma. Vidare förbundo sig samtliga dessa kvvarnar att vecka för vecka lämna rapporter i fråga om verkställda inköp till spannmålsnämnden. Samtidigt igångsattes också en undersökning rörande skördens kvalitet; den verkställdes genom en tjänsteman hos svenska utsädesföreningen. Det togs stickprov i hela landet för att undersöka kvaliteten, och vidare har också gjorts en undersökning beträffande skördens storlek, såvitt den kunde utrönas. Som resultat av denna utredning har framgått, att skörden under sista året påtagligen är avsevärt mycket mindre än normalt; sannolikt är skördemängden under en miljon ton, medan den annars brukar stiga därutöver och uppgå till inemot 1,200,000 ton. Men därtill kommer också, att det tydligt framgått, att kvaliteten är synnerligen växlande. I vissa delar av landet är den mycket dålig, i andra, särskilt Västergötland, Halland och vissa delar av Skåne är den bättre, men i stort sett fick man intrycket, att tillgången på verkligt duglig havre för gryntillverkning icke är så stor som vanligt. Samtidigt hava också grynkvvarnarna genom annonser och på annat sätt förklarat sig beredvilliga att köpa grynshavre till ett pris, som i allmänhet legat omkring 13 öre — jag har även sett uppgifter på 14 öre — pr kilogram, men det har visat sig att det endast kommit fram ganska små mängder duglig havre, som erbjudits kvvarnarna till inköp. Jag har emellertid också sett i en del tidningar uppmaningar till lantmännen att icke gryna utsädeshavre, att alltså se till att i första hand behovet av utsädeshavre tryggas, och faktiskt har det också, som herr Ljung påpekade, varit ganska god efterfrågan på utsädeshavre, och priset på denna havre har även varit relativt tillfredsställande ur odlarens synpunkt.

I slutet av november hölls ett nytt sammanträde med samtliga grynkvvarnar inför spannmålsnämnden. Någon uppgörelse om viss förmålningskvantitet

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kunde då icke träffas. Kvarnarna ansågo sig med hänsyn till den dåliga kvaliteten på svensk havre icke kunna gå med härpå, men deras utfästelse att, i den mån duglig svensk havre erbjödes, inköpa densamma gäller fortfarande. Likaså gäller fortfarande kvarnarnas utfästelse att avlämna rapporter till spannmålsnämnden i fråga om verkställda inköp.

Herr Ljung antydde nu, att på senare tid har havrepriset sjunkit något och att det yppats vissa avsättningssvårigheter. Det är möjligt att så är fallet, men till mig har åtminstone icke kommit några klagomål över att grynkvárnarna skulle vägra mottaga duglig grynshavre.

Jag har endast velat lämna dessa uppgifter för att därmed ange, att regeringen har sin uppmärksamhet på saken, men man har icke åtminstone för närvarande ansett sig föranlåten vidtaga andra åtgärder än dem jag här omnämnt.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag hade icke tänkt taga så lång tid i anspråk för vad jag hade haft för avsikt att säga angående statsverkspropositionen, men det har i denna debatt förekommit några uttalanden, som ge mig anledning att upptaga ytterligare några minuter. I slutet av debatten i går kväll förekom det ju här ett anförande av herr Lindskog, och om jag skulle tillåta mig att anslå något av den ton, som präglade herr Lindskogs anförande, så förmodar jag det icke betraktas som otillbörligt, om man följer en professor och en f. d. kyrkoministers exempel och talar ungefär på samma sätt. Jag föreställer mig nämligen, att det kan väl vara förenligt med systemet, och kan väl alltså angiva den ton, som lämpligen bör användas i de politiska debatterna här i kammaren.

Vad är det för övrigt som har präglat hela denna debatt? Ja, det är ju denna krisstämning, som har trummats in av pressen under hela det sistförflutna året, och när herrarna diskutera krisen här, krisens orsaker och krisens verkningar och medlen för att avhjälpa krisen, så förefaller det precis, som om herrarna talade om en naturkatastrof, som har gått över landet, en naturkatastrof som gått över världen och vilken ingen människa har kunnat göra något till, vare sig att den kommit eller för att förhindra den. Jag har den livliga föreställningen, att egentligen är det ingen av herrarna, som argumenterar på det sättet, att han tror på sin bevisföring, utan det påminner utomordentligt om vad en författare en gång i tiden skrev om de betalda historie-skrivarna, de betalda nationalekonomerna, som använde sina krafter för att försvara det system, som de intresserat sig för att upprätthålla. Det är egentligen vad som präglat hela denna debatt.

Den förste talaren i remissdebatten i år talade om krisen i allmänhet, men angav, såvitt jag kunde uppfatta, icke några möjligheter eller anvisningar till att avhjälpa den. Han blev verkligt indignerad, åtminstone i gester, och slog näven i bordet, när han började tala om bolsjevikfaran, men i övrigt föreföll det icke som om det var så särdeles innehållsrikt. När herr Lindman kom upp, vad var det som starkast präglade hans anförande även ur högerens synpunkt? Det var den där lagstiftningen mot högförräderi, och när herr Lindskog här uppträdde, vad var det herr Lindskog talade om? Det var om behovet av en lagstiftning mot högförräderi, det var om behovet att få använda militären och samhällets maktmedel gent emot dem, som vilja störa ordningen. Vad är det för ordning som nu herr Lindman, vad är det för ordning som nu herr Lindskog strävar efter att upprätthålla? Det är den ordning, som råder i det kapitalistiska samhället för närvarande. Men herrarna få ju ändock icke bortse ifrån, att det finns anledning och utomordentlig anledning för människorna att åtminstone fundera över, om detta samhällssystem är så utomordentligt, att det icke finns skäl att söka arbeta fram ett annat. Jag tycker

man skulle kunna föreställa sig ändock, att ledarna för de borgerliga politiska partierna här i landet skulle med åren hava kunnat tillägna sig ett begrepp om att det finns människor, som på fullt allvar hysa den uppfattningen, att en annan samhällsordning bör införas än den som nu råder, under vilken miljoner människor i världen svälta och lida nöd, att det finns möjlighet att fundera på genomförande av en annan och bättre ordning än den som det här är fråga om. Det är emellertid denna ordning, där utsugningen är satt i system, det tjänar inte till att bestrida att så är förhållandet, som skall uppehållas och försvaras. Om tiden det medgav, skulle det kunna ges tusentals exempel på att så är fallet med denna ordning i tider som dessa. Man har anledning att om den säga, att under de goda konjunkturerna skörde ägarna till produktionsmedlen, då skörde de, om jag skulle använda mig av tonen och uttrycken som stämma med herr Lindsjogs anförande, då skörde profithajarna frukterna av det arbete, som de produktivt arbetande människorna i samhället utföra. När vi åter komma in i lågkonjunkturen, i tider som de nu rådande, om vilka herrarna här i går och i dag och i fortsättningen diskutera, när man kommer in i de tiderna, då är det betydande mängder av människor i världen som få skörde frukterna av bolagsherrarnas, profithajarnas arbete. Dessa frukter bestå i svält och umbäranden, dessa frukter bestå i arbetslöshet, och jag kommer då över till vad som nu är högerens socialpolitiska program, när det gäller arbetslösheten.

Herr Järte har ännu icke sagt något i denna debatt, men herr Järte talade för någon månad sedan på ett högermöte i Konserthuset i Stockholm, det var inför högerens valorganisation i Stockholm som herr Järte skisserade sitt socialpolitiska program på det sättet, att den som icke arbetar, han skall icke heller äta. Om herr Järte skulle omsätta denna teori på sina valmän, så är jag tämligen förvissad om, att antalet skulle smälta ihop ganska fort, av den enkla anledningen, att de som icke äta de hava icke heller möjlighet att fortsätta att leva. Högerens valorganisation i Stockholm var emellertid ense därom, ty tidningarna refererade beslutet, och det var enhälligt antaget, det fanns ingen som opponerade sig emot herr Järtes socialpolitiska program. Man var alltså ense därom, att den som icke arbetar skall icke heller äta.

När jag sett på den verksamhet inom det socialpolitiska området, som byråchefen för socialstyrelsen driver i statens arbetslöshetskommission, måste jag säga, att nog gör man på det hållet så mycket man kan för att genomföra det där socialpolitiska programmet. Jag har här tidigare i kammaren och också annorstädes framhållit som vår uppfattning, att den politik som bedrivs i arbetslöshetsfrågan, gör och — jag har det bestämda intrycket — åtminstone från högerens sida också syftar till att göra så många människor som möjligt till fattighjon här i landet. Det är obestriddligt, att denna politik medför, att man ifrån den öppna arbetsmarknaden tar arbeten och lägger dem under arbetslöshetskommissionen med löner, på vilka den arbetslöse icke har möjlighet att försörja sig själv och heller icke sin familj. Man kallar detta hjälpverksamhet från samhällets sida. Tiden medger naturligen icke att gå igenom alla de fall av sådant indragande av produktivt arbete under arbetslöshetskommissionen, som förekommit, men jag vill rikta uppmärksamheten på vad verkningarna hava blivit för de fattiga industrikommunerna i landet av den politik, staten bedriver i arbetslöshetsfrågan. Herr Västberg gav i går kväll några skattesiffror från de norrländska industrikommunerna. Det finns ju de som äro ännu mera betungade i skattehänseende än de kommunerna, herr Västberg talade om. Vad är det som har framskapat den nöd och det elände, som råder i de norrländska industrikommunerna? Ja, det är ju den omständigheten, att man här har rationaliserat industrin. De stora

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

bolagen ha köpt in tre å fyra sågverk och moderniserat ett av dem, så att det kan tillverka lika mycket, som samtliga tre å fyra gjorde tidigare. Så har man lagt ned de sågverk, som på detta sätt blivit obehövliga för produktionen. Och vad har det blivit av arbetarna? De ha blivit överlämnade åt sig själva eller kommunen. Och vad har staten gjort i detta avseende? Ja, staten har skickat en och annan av dem till nödhjälpsförläggningar. Men ingen har möjlighet att leda i bevis, att staten har dragit försorg om dessa fattiga människor på det sättet, att man kan säga, att staten har fullgjort sina förpliktelser emot den enskilde.

Och granskar man verkningarna av arbetslöshetspolitiken, blir det som jag här sagt: det är denna, som är orsaken till den nöd och det elände, som råder bland stora befolkningslager, framför allt i dessa delar av landet. Det är emellertid icke bara för de fattiga kommunerna, som denna politik medför sådana verkningar för den enskilde. Stockholms stad har — jag tillåter mig hävda den uppfattningen — möjlighet att draga försorg om sina arbetslösa. Men Stockholms stad är på grund av de statliga direktiven förhindrad att driva en ordentlig arbetslöshetspolitik. Staten eftersträvar i sådan utsträckning att vara med och hjälpa Stockholms stad, att man gör allt möjligt för att hindra Stockholms stad från att driva självständig arbetslöshetspolitik. Det är väl på sin höjd 4,000 av de 20,000 arbetslösa, som genom arbetslöshetskommissionen och fattigvården bli hjälpta här i Stockholms stad. De andra få försörjas av sina kamrater genom fackföreningarnas arbetslöshetskassor, eller också få de försörjas av sina anhöriga. Om herrarna vilja göra sig besvär med att gå ut och titta i arbetarhemmen här i staden eller gå igenom och granska en del av de ansökningar om arbete, som ligga hos Stockholms stads arbetslöshetskommitté, skola herrarna komma underfund med att nöden är oerhörd ända in på riksdagshusets knutar.

När man här diskuterat frågan om krisen på det sätt, som förekommit i denna debatt, har det givit mig intrycket av att man lever var och en i sin föreställningsvärld utan den minsta vilja att taga allvarlig hänsyn till det elände, under vilket tusental av människor pressas här i landet. Jag kan förstå, att man kan tänka och se på det sättet, då man lever i en sådan miljö, att man sällan eller aldrig allvarligt kommer i kontakt med de lidande och fattiga människorna och då åtminstone försöker handla efter sin egen uppfattning. Men jag måste säga, att det är rent av oerhört, då man uppträder på det sätt, som högerpartiet här i riksdagen gör i år, med motioner, varmed man försöker genomföra en lagstiftning, vars verkningar — märk väl: det kan utläsas ur herr Lindmans anförande! — skulle bliva, att praktiskt taget var och en, som vågar opponera för de grupper i samhället, som lida nöd, skulle drabbas av de straff, som den Lindmanska lagstiftningen avser att utmäta. Det är icke nog med att man icke vill bereda de nödlidande någon hjälp, det är icke nog med att man i tider som dessa hävdar den uppfattningen, att den, som bolagen ställt utan arbete, den, som bolagen ställt utan möjlighet att få inkomst för sin försörjning, han skall heller icke äta. Det är icke nog med att man hävdar den uppfattningen i sin politik, utan därtill gör man ju gällande, att krisens orsaker skulle vara arbetarklassen och dess åtgärder. När man börjar tala om de höga lönerna som orsak till krisen, under det statens officiella statistik visar, att medellönen för arbetare inom verkstadsindustrin och malmbrytningen här i landet i runt tal är 2,500 kronor, när man gör gällande, att dessa löner äro så höga, att det är dessa, som äro orsaken till krisen och måste pressas ned, då, mina herrar, måste det väl ändå vara klart, att avsikten icke bara är att försöka avhjälpa krisen, utan att avsikten är att försöka skapa ett gynnsamt utgångsläge, när de uppgångstider kommit, som man väntar på för att kunna taga in ytterligare

profit till bolagen utöver den, som man kunde tillföra bolagen under hög- *Vid remiss av*
konjunkturen 1928—1929 och början av 1930. *statsverks-*
propositionen.

Jag skall med några ord återkomma till frågan om den politik, som drives beträffande lönespörsmålet här i landet. Innan jag går över att säga någonting om detta, skall jag emellertid be att till vad jag nu sagt få tillägga, att det spel, som börsherrarna bedriva, det spel, som bolagsherrarna bedriva i sitt handlande med papper och uppressande av dessa pappersvärden, det måste naturligen så småningom leda till en katastrof. När så de stora penninginstituten börja kriga sinsemellan om den ekonomiska makten, då går det till en kris av det slag, vi här genomleva. Men jag skulle tro, att ingen av herrarna sett, att någon av dem, som syssla med spekulationer, att någon av dem, som driva detta för samhället ödesdigra spel, svälter och lider nöd. Utan det är de, som under tider, då arbete finnes, få utföra detta produktiva arbete, ur vilket de andra suga frukterna, det är de, som under tider sådana som dessa få lida nöd. När då situationen ofta blir förtvivlad, såsom under den föregående vintern och våren uppe i Ådalen, vad inträffar då? Då tillgriper samhället de maktmedel, som herrar Lindman och Lindskog här rekommenderat, då tillgriper samhället maktmedel för att försvara sig emot den svältande arbetarklassen. Då börjar man tala om revolutionsplaner, och då börjar man sätta det samhällsmaskineri i gång, som man skall använda för att bevara sina privilegier.

Utöver vad min partikamrat Kilbom sade i går beträffande revolutionsteorierna från 1927 skall jag tillåta mig att säga några ord. När jag i går kväll hörde, med vilken darrande stämma herr Lindskog talade om den munckska kåren, om det anfall mot samhället, som förekommit, tänkte jag: skulle nu den där sjuttonårige Allan Linden komma och sticka en revolutionsplan i handen på herr Lindskog, undrar jag, huru det skulle gå. När emellertid denne, som man föreställer sig, någorlunda kunnige politiker kan jaga upp sig till en sådan där stämning, trots att han icke har dessa revolutionsplaner framför sig, som Allan Linden och löjtnant Hedengren lämnade till Hårleman 1927, då kunna ni förstå, vad de gamla fruarna på Östermalm, som rösta på herr Lindman och herr Järte, skola komma i för stämning, när de få se och höra talas om sådana där papper.

Hur var det 1927? Den kommunistiska rörelsen utpekades ju då som den, vilken skulle gå till anfall för att övertaga makten i det kapitalistiska Sverige. Vi hade ju i samråd med både in- och utländska krafter enligt dessa handlingar gjort upp revolutionsplaner. Vi sågo i Nya Dagligt Allehanda och Aftonbladet, huru vi hade 400 gevär och 400 kulsprutor lagrade i Folkets hus' källare. Vi skulle ha förberett oss på avklippande av förbindelsen mellan övre Norrland och den övriga delen av landet genom att spränga bron över Ångermanälven. Och i Norrbotten, alltså övre delen av Norrland, skulle vi börja revolutionen, och där skulle vi ha vårt egentliga fäste. Om herrarna läsa tidningar för 1927, skola ni finna, att allt det där ingick i våra revolutionsplaner. Varje förnuftig människa — jag vet ju icke, om det finns sådana på Aftonbladets och Allehandas redaktioner — som läste om dessa teorier, var väl ändå på det klara med, att skulle det där vara verklighet, så skulle det väl ändå synas någonting av det i samhället för övrigt. Och vi tyckte ju, det var underligt, att vi hade sådana där planer klara, fastän ingen enda av oss hade någon aning om det. Men vi sågo ju, huru herr Hårleman köpte kulsprutor, vi sågo, huru polisen mobiliserades och mötte upp litet då och då, vi sågo, huru militärpatruller kommo från garderna och gingo upp och lade sig i slottet och i krokarna i gamla staden. Allt det där var åtgärder, som samhället vidtog för att förebygga den revolution, som den sjuttonårige pojken och löjtnant Hedengren hade gjort upp planer till och gjort detta så ordentligt, att de t. o. m. fingo polismästare Hårleman att tro på det.

(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det började ju så småningom, framåt 1930, bliva klart, vad som i dessa stycken förekommit här i landet. En del av de där herrarna, som sysslade med dessa historier, som gjorde revolutionsplaner för att det skulle vara lättare att få några tiotusental kronor av bankirerna till bevärning, dessa fascistgarden blevo ökontanta och började då litet mera öppet tala om vad som förekommit. De skrevo en anmälan, som de överlämnade till polismästaren i Stockholm, angående vapensmugglingen och den munckska kåren. Och när allt det där började komma till offentlighet i tidningarna, skrev man i sanningsorganet Nya Dagligt Allehanda följande: »Nå, polisen tog upp anmälan. Det har varit en mycket svår och mycket grannliga undersökning, som kostat en mängd tid och även pengar, ty en kriminalkonstapel har måst besöka både Östersund och Visby för att få klarhet i saken. Resultatet blev naturligtvis det, som polisen trodde, att det skulle bli, när man till en början lade den hallgrenska anmälningen i lådan för papper från kverulanter och andra.» Det var alltså det första man gjorde, och därmed, säger man, har det hela runnit ut i sanden: »Munckska kåren finns icke, och icke heller har en svensk officer med kurirtjänst smugglat vapen från Berlin.» Ja, det är ju egendomligt; och ändå dömdes han för någon vecka sedan till 7 dagars vaktarrest för den där historien.

Jag tillåter mig säga, att den där politiken — och herr Lindman har gjort sig ansvarig för denna politik med den deklaration, om vilken han själv talade här i går — den där åtgärden och den där deklarationen vittna om, vilken oerhörd humbug, som ligger i och bakom hela den politik, som dessa borgerliga grupper bedriva. När förhållandena blivit kända i den utsträckningen, att polisen icke längre kunde tåla saken, vad gjorde man då? Ja, herr Kilbom nämnde i går, att man skrev till general Munck och frågade honom, om han kände till den munckska kåren. Och det gjorde man, fastän polismästaren, som skrev till general Munck, själv hade granskat medlemsförteckningen över den munckska kåren, när han var chef för kriminalavdelningen år 1927, då dessa historier som bäst pågingo. Alltså, fastän det hos polismästaren fanns en sådan förteckning på 2,000 personer, medlemmar i den munckska kåren, och han själv granskat denna medlemsförteckning, skrev polismästaren till general Munck och frågade: »Finns det någon sådan här kår, som det talas om?» Och general Munck svarade lika sanningsenligt som en del officerare svarade, när försvarsministern skrev till dem och frågade om en del oegentligheter, som bl. a. jag haft anledning påpeka, general Munck svarade: »Nej, naturligtvis icke, jag känner icke till någon sådan där historia.» Och det kunde man ju vänta av general Munck. Men vad man icke kunde vänta var, att polisen sedan skulle publicera detta dokument som en sanningsenlig handling och begära, att folk här i landet skulle tro, att det var på det sättet. Det är ändå obestridligt, att detta är vad som förekommit. När man emellertid icke kunde tysta ned saken med detta, måste sanningen så småningom krypa fram. Då måste man erkänna, att man hade skapat ett sådant väpnat borgargarde. Då talade general Munck i andra omgången om, att han hade skapat denna kår och förklarade, att han skapat den för att den skulle stå till ordningsmaktens förfogande. Sedan kommer herr Lindman och ger det där borgargardet sin välsignelse och därmed ett offentligt deklarerande av vad vi alla visste förut, nämligen att de där metoderna att med kulsprutor kämpa för sina politiska intressen äro icke främmande för bolagshögern och fascisterna här i landet.

Jag skall icke ingå på spørgsmålet om den förra frisinnade regeringens kännedom om dessa borgargarden. Men jag måste säga, att det förvånar mig och vittnar ju ändå om en viss mentalitet även på det hållet, att ett statsråd i denna regering hade kännedom om att man organiserat och bevärnat en sådan där kår men icke betraktade det som en så pass viktig angelägenhet, att han offent-

ligt tog avstånd ifrån det och använde sitt inflytande för att avskaffa den där historien. Visste man emellertid icke mera allmänt om detta då, så vet man åtminstone nu, att den munckska kåren existerar. Den är icke upplöst, den har fått herr Lindmans välsignelse, och den finns kvar här med, såvitt jag förstår, regeringens goda minne. Det är vad som har förekommit i dessa stycken.

Enbart dessa detaljer visa ju, med vilken idealitet högern går till verket, då det gäller att kämpa för sina intressen. Det visar, vilken oerhörd anslutning den borgerliga demokratin har ifrån högerens sida. Det visar slutligen, att vad som här skall ske är, att när man tillräckligt hårt har pressat det arbetande folket här i landet, när man har pressat arbetarna så, att de icke längre godvilligt finna sig i nöd och umbäranden utan på allvar gå fram för genomförande av en annan ordning än den utsugning, som råder, då är man beredd att med åtgärder sådana som den munckska kåren gå till anfall på dem, som försöka kämpa för ett bättre samhällssystem.

Herr Lindman har ju deklarerat, att de, som slöto sig till den munckska kåren, gävo bevis för en verkligt fosterländsk anda. Jag föreställer mig, att den fosterländska anda, som präglade herr Järtes konserthustal, kompletterad med den fosterländska anda, som kommit till uttryck inom den munckska kåren, det är politiska företeelser, som den svenska arbetarklassen har anledning att allvarligt taga i skärskådande under den kommande tiden. Vi räkna här i landet för närvarande 150,000 arbetslösa. Herrarna själva sakna varje möjlighet att ställa i utsikt något förbättrat läge inom överskådlig tid. Vi ha väl alltså att räkna med, att nödtiden och krisen komma att fortsätta och förvärras. Herr Lindman påstod nu, att det var kommunisternas bästa tillgång detta. Herr Lindman ville göra gällande, att det var kommunisterna, som förorsakade katastrofen i Ådalen. Om jag sammanställer herr Lindmans argumentering, kommer jag till det resultatet — när han i detta sammanhang talar om upprätthållandet av ordningen — att vad herr Lindman spekulerar i är att med den stigande nöd, som förekommer för närvarande, arbetarna icke skola finna sig i utsugningen och utsvältningen. För den händelse, att arbetarna icke skulle vilja finna sig i herr Järtes socialpolitiska program i verkligheten, då skall den munckska kåren, då skall den nya poliskåren och då skall slutligen militären komma till användning för att genomföra den samhälleliga hjälpverksamhet, som ju är erforderlig för dem, som icke ha arbete och icke kunna försörja sig, och som enligt herr Järtes mening icke skola ha någonting att äta. Ja, det är de borgerligas, framför allt det största borgerliga partiets socialpolitiska program detta, och det ger ju, måste jag säga, den svenska arbetarklassen anledning att göra klart för sig, att det blir icke på det sättet, som herrarna ha talat om under de senare åren, eller under tiden sedan år 1928, att det skall sökas något samförstånd, ty samförstånd mellan å ena sidan dem, som sakna arbete, dem, som sakna medel till sitt uppehälle, och dem å andra sidan, som företräda herr Järtes socialpolitiska program, ja, mina herrar, det samförståndet kan man ju möjligen tala om på krisens nuvarande stadium och göra det på sådana platser och vid sådana tillfällen att de, som allvarligt lida nöd, icke kunna komma i kontakt med talesätten. Men ni göra väl icke anspråk på att arbetarna i allmänhet skola sätta någon tro till att det finnes allvar bakom dessa deklarationer om samförstånd, sedan man sett de politiska deklarationerna och de politiska åtgärderna i allmänhet.

Det har här talats om händelserna i Ådalen så där i förbigående, och jag har icke för avsikt att gå in på detaljerna i vad som hände i maj i fjol där uppe. Det är väl ändå obestriddligt, att det var nöd, som rådde uppe i Ådalen. Det är väl obestriddligt, att man skickade dit väpnade strejkbrytare. Det är väl obestriddligt, att man samlade ihop en hel del element, som eljest ofta vandrar mellan friheten och Långholmen, element, om vilka man kan säga, att ena må-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

naden är polisen ute och letar efter dem, därför att de varit och petat upp något kassaskåp eller gjort någon liknande handling, och den andra månaden, när de uppträda som strejkbrytare, är polisen ute och vaktar dem, ty då äro de de högsta och förnämsta i samhället. Så där går det att förändra sin roll, beroende på vad man sysselsätter sig med. Det är emellertid till skydd för sådana element, som den s. k. ordningsmakten mobiliseras och mobiliseras mot arbetarna här i landet, arbetare, som icke göra anspråk på annat än att få ett arbetstillfälle, att få tillfälle att skaffa sig inkomster till försörjning åt sig och sina familjer.

Vad har skett, när det gäller behandlingen av händelserna, efter vad som förekommit i Ådalen? Ja, det är ju känt, att en mängd arbetare här i landet ha dömts till ganska långa frihetsstraff. Det är ju känt, att militären eller en del av militären, som deltog i skjutandet på arbetarna uppe i Ådalen, har ställts inför krigsrätt, men jag tillåter mig erinra om den något olika ställning, de olika tilltalade kommit i. Det är ju ändå på det sättet, att arbetarna ha inmanats i häkte, under det att beträffande de tilltalade militärerna man till deras föfogande ställt statens bil för resa ut till platsen för skottlossningen för att de där skall kunna orientera sig och komma överens om den ståndpunkt, de inför krigsrätten skall intaga. Jag tillåter mig använda det lindriga uttrycket, att det är en liten smula olika, huru man inom det svenska rättsväsendet behandlar olika människor. Och jag skulle tro, att händelserna efter Ådalstragedin — om jag skall använda det uttrycket — väl ändå belysa rätt mycket av vad som i dessa stycken förekommer.

Det är icke bara arbetarna, som ha dömts. De, som ha i tryck givit sin mening tillkänna om händelserna i Ådalen, de ha också dömts. Och herr Winkler var ju uppe här i går och ville ha sex månaders straffarbete för dem, som tillåta sig deltaga i eller sätta i gång insamling för att betala böterna för en tidning, som blivit dömd till böter i detta sammanhang. Ja, herr Lindskog hade ju den uppfattningen, att detta var något utomordentligt rättvist.

Jag vet icke, huru många av herrarna och damerna, som äro så litterärt intresserade, att de läst Strindbergs »Svenska öden och äventyr». Han har där under rubriken »De lycksaligas ö» skrivit en bit samhällshistoria, och jag måste säga, att när man läser den, är det väl för en var ofrånkomligt, att så gott som allt är ganska tillämpligt på det nuvarande samhället. När jag hörde herr Lindskog tala om tryckfriheten och att det skulle vara straff för dem, som deltog i täckandet av böteskostnader, kom jag ihåg den där tryckfrihetsförordningen, som Strindberg har med i »De lycksaligas ö». Och när jag tittade på tryckfrihetsförordningen, så fann jag skäl att citera några ord ur den här. Den kanske är mest förstäelig för dem, som läst boken i övrigt — vad beträffar dem, som icke gjort det, kunna de ju skaffa sig tillfälle att titta i den. I denna tryckfrihetsförordning heter det i § 1: »Varje medborgare har full frihet att yttra sig i tryck.» Men i § 3 heter det: »Varje skriftställare vare skyldig att yttra sig berömmande om Lassar, Uffkor, länschefer, krigare, skrivare och barnpiskare, och deras vänner och bekanta.» Ja, det är en man, som erkänts som en stor man — visserligen icke förrän efter det han var död, men i alla fall en man, som har skrivit mycket, som har vunnit erkännande här i landet och i andra länder. Han har skrivit i den bok, jag talade om, en samhällssatir, en samhällssatir, som sannerligen en hel del av herrarna skulle ha gott av att läsa. När det för domstolarna gäller att utmäta straff för brott mot den här tryckfrihetsförordningen, då gäller det egentligen att utröna, vilka som äro att räkna till vänner och bekanta. Men i övrigt förefaller det mig, som om strafflatituderna voro ganska klara.

Herr Lindskog kommer väl, kan jag förstå, med en kompletteringsmotion till den motion, som högern redan väckt, om straffbestämmelser här i landet för

viss verksamhet, och det måtte väl bliva en krona på verket för den svenska tryckfrihetsförordningen detta.

Men jag skall, herr talman, nu ytterligare endast säga ett par ord beträffande några andra historier, som tidigare varit påtalade här i kammaren. Jag syftar då i första hand på den rapport, som flygkommissionen avgav över af-fäerna inom flygstyrelsen. Jag skall naturligtvis icke här gå igenom detaljerna av denna flygkommissionens rapport. Men, herr talman, det var ju på det sättet, att flygkommissionen gjorde vissa undersökningar. Den konstaterade, att det fanns mutkolvar inom flygstyrelsen, och den konstaterade, att det där bedrivits affärer, som sannolikt icke vore av det allra bästa eller jag kanske får säga det allra hederligaste slaget. Jag ställde till försvarsministern i fjol den frågan, om han icke ansåg de övriga grenarna av försvarsväsendet vara i behov av en liknande undersökning. Försvarsministern skrev ju till vederbörande och frågade, och man svarade, att det fanns intet, som gav anledning till några sådana åtgärder, som jag hade ifrågasatt. Men om jag, innan den där flygkommissionen tillsattes, skulle ha ställt samma fråga beträffande flygstyrelsen, och försvarsministern skulle ha skrivit till flygstyrelsen och frågat om Lübeck hade tagit mutor, är jag säker på att flygstyrelsen svarat, att så icke var förhållandet. Det fordras nämligen litet allvarligare och mera ingående undersökningar än den där vanliga pappersexercisen för att få fram, vad som förekommit i dessa avseenden. Annars blir nog svaret av samma slag som det, som general Munck gav polismästaren i Stockholm, när han frågade honom, om han hade kännedom om den Munckska kåren. Och jag förmodar herr Munck måste betraktas som en framstående militär, ty han har ju ändå blivit general.

I den förra remissdebatten var det framför allt ett par frågor, som voro ytterst framträdande. Det var frågan om statstjänarnas löner och frågan om arbetslöshetsförsäkringen. I år har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnt statstjänarnas löner så där i förbigående — eller rättare sagt dyrtidstillägget. Det är ju dock på det sättet, att det 1928 tillsattes en kommitté, som skulle inarbeta dyrtidstilläggen i de fasta lönerna, en kommitté, vars verksamhet dragit ungefär 48,000 kronor i kostnader för statsverket. Det förslag, som kommittén har utarbetat, ja det kommer — jag tror jag kan tillåta mig spå på det sättet — säkerligen aldrig att föreläggas riksdagen, och när det kommer så långt, att man möjligen finner det opportunt att företaga denna lönerreglering för statstjänarna, då få vi säkerligen kosta på en sådan där kommittéutredning till.

Är det överhuvud taget någon mening i att statsförvaltningen driver sin verksamhet på det sätt, som t. ex. har förekommit i denna fråga. På den enskilda arbetsmarknaden är det ganska vanligt med avtalsperioder på ett år. Men när statstjänarna föra fram en löneframställning, ja, då tager det, som i det här fallet, för det första ett par år att förberedande behandla saken, och sedan tager det något år att remittera ärendet och inhämta statsverkets yttrande, och när allt blir klart, då lägges förslaget i en låda och någon slutlig behandling av spörsmålet kommer icke i fråga. Jag tillät mig i fjol säga, att jag tror icke man på den enskilda arbetsmarknaden eller eljest kan finna någon motsvarighet till denna behandling av sådana spörsmål, som förekomma inom statsförvaltningen för statstjänarnas vidkommande. Men staten anser sig ju vara suverän att bestämma över de i dess tjänst anställda. Nu skall man ju räkna ner index till 158 och bestämma dyrtidstilläggen därefter. Herr Lindman, som väl icke är alldeles utan inflytande över vad som sker i ekonomiskt avseende här i landet, signalerade ju i går, att priserna skola upp till 1928 års nivå. Och jag föreställer mig, att statstjänarna

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tämligen säkert kunna räkna med att, när riksdagen beslutat låsa fast deras dyrtidstillägg enligt regeringens förslag, när man har fått överenskommelser till stånd i avtal på den enskilda arbetsmarknaden, ja, sedan lär nog herr Lindman och de krafter, som han samverkar med, börja driva sin verksamhet för att få prisnivån att stiga. Och sedan tarvas det ju icke här några längre utredningar om huru detta verkar för statstjänarna och för arbetarna i allmänhet. Det är alltså den lönereglering, som statstjänarna kunna räkna med och alltså skulle tillkomma dem enligt de utfästelser, som tidigare äro gjorda.

Arbetslöshetsförsäkringen var ju ett spörsmål, som också framträdde i föregående års remissdebatt och vid riksdagsbehandlingen av de spörsmål, som då förekommo. I år har man, såvitt jag kunnat uppfatta det riktigt, icke funnit anledning att här i kammaren ens nämna frågan om arbetslöshetsförsäkringen. Det ställdes ju ganska bestämt i utsikt, t. o. m. från regeringssidan, att man skulle kunna få emotse ett förslag i arbetslöshetsförsäkringsfrågan till 1932 års riksdag. Den ekonomiska krisen har ju — efter vad jag uppfattat — tagit bort förutsättningarna eller möjligheterna för att lägga fram ett sådant där förslag. När arbetslösheten sprider sig oerhört, när sålunda behovet av en arbetslöshetsförsäkring gör sig alldeles utomordentligt märkbart, då finnes det icke förutsättningar att genomföra denna försäkring. Då överlämnar man de arbetslösa åt sitt öde, och då får det gå till så, som herr Kilbom erinrade om i går, att arbetarna själva få med betydande belopp sammanskjuta de medel, som äro erforderliga för uppehållande av livet på de arbetslösa kamraterna. Men arbetslöshetsförsäkringen med statens medverkan, som ju har varit under utredning i mer än ett 20-tal år, den ligger fortfarande på utredningsstadiet, och det finnes icke någon möjlighet att vidtaga några åtgärder för att genomföra den.

När det gäller att utreda spörsmålet om denna polis, som skall användas mot arbetarna vid konflikter, ja, då går det ganska fort att verkställa utredningen. Om jag minns rätt, förflöt det icke avsevärt mer än en månad ifrån den kommitténs tillsättande, som sysslade med den där polisutredningen, till dess den hade sitt förslag färdigt. Men när det gäller att verkställa utredning och vidtaga åtgärder för att lindra nöden ibland det arbetande folket här i landet, då går det, herr socialminister, icke så fort med utredningarnas verkställande och slutförande. Det är åtminstone skäl att erkänna, att det är en smula olika takt, när det gäller att behandla dessa olika spörsmål.

Herr Hansson sade — och jag erinrar om det till slut — att det socialdemokratiska partiet icke anser den utökning av polisväsendet nödvändig, som här ifrån regeringens sida har föreslagits. Ja, jag ber då att få erinra om, att då skiljer sig det socialdemokratiska partiets ståndpunkt ganska avsevärt från den ståndpunkt, som de socialdemokratiska ledamöterna i Ädalskommissionen intogo. Ty Ädalskommissionen har enhälligt påyrkat en utökning av polisväsendet. Ordföranden i landets största fackförbund medverkade i denna hemställan till regeringen. Och jag ber att få konstatera — framför allt i den tid, vi nu leva i — att han blivit bönhörd.

Det nämndes i går i debatten — första gången för övrigt — att det socialistiska samhällssystemet är det enda, som med fördel kan avlösa den nuvarande ordningen och framskapa bättre ordnade förhållanden för det arbetande folket här i landet och i hela världen. När detta nämndes, och det sades, att vägen till genomförande av den socialistiska samhällsordningen — avskaffandet av borgarsamhällets orättvisor — måste gå genom arbetarklassens kamp för socialismen, hördes det ett flabb på en del ställen i kammaren här. Herrarna skratta för närvarande, men försök att fortsätta med bedrivandet av herr Järtes socialpolitik och den lagstiftning, som herrar Lindman och Lindskog tala för, och ni kunna, mina herrar, vara tämligen för-

vissade om att denna arbetarklass reser sig till kamp. Den kampen kommer och måste komma, kanske betydligt fortare än ni ana. Då är det möjligt att eder syn på tingen blir en smula allvarligare, än vad som framgick av de leenden, som ströko över herrarnas läppar i går. Denna arbetarklassens kamp fram till seger från den nöd och det elände, som det borgerliga samhället vräker över det arbetande folket, den måste komma. Arbetarklassen måste samlas till denna kamp gentemot de signaler, som herr Järte och herr Lindman och herr Lindskog hissat. Ju förr detta sker, desto förr kommer detta elände att avskaffas.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen:
(Forts.)*

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skall icke vidröra den närmast föregående talarens anförande i annan mån än jag tror mig, herr talman, här böra göra gällande, att det kanske icke torde vara arbetarklassen, trots det att jag ingalunda förbiser de svårigheter varunder den för närvarande har att kämpa, som har att bemästra de största svårigheterna i ekonomiskt hänseende, utan det torde vara Sveriges jordbrukarklass, vilken lever under de allra svåraste och besvärligaste förhållandena. Jordbrukarklassen har icke samma möjligheter att vare sig genom organisationer eller i annat hänseende göra sin röst gällande, och dess röster kanske icke äro så skolade för att ropa högt ut sin nöd som arbetarklassens. Jag säger detta utan någon förebräelse mot den sistnämnda samhällsklassen, men jag ber att få omnämna detta förhållande och att få påtala, hur allvarlig situationen för närvarande är för jordbruket.

Jag föranleddes att under gårdagen begära ordet i anledning av det uttalande, som här vid debattens öppnande gjordes av det socialdemokratiska partiets ledare, herr Hansson i Stockholm, när han inledde sitt anförande med att påpeka, att det för närvarande vore skäl att observera, att det existerade arbetslöshet även inom jordbruket. Jag noterade detta hans uttalande, därför att det täcker uttalanden, som jag tillåtit mig att tidigare göra från denna plats, nämligen att den fortgående försämringen av jordbrukets ekonomiska förhållanden undan för undan försämrat möjligheterna för jordbrukarna att sysselsätta det stora antal arbetskrafter, som tidigare varit försörjda inom jordbruket, och det måste med eller mot jordbrukarnas vilja, jag kan säga mot deras vilja, leda dithän, att de måste så långt som möjligt inskränka på de anställda arbetskrafterna.

Jag hade emellertid väntat, att detta herr Hanssons konstaterande av ett faktiskt föreliggande sakförhållande skulle ha utlöst sig i ett uttalande till stöd för de åtgärder, som äro mer än andra påkallade och ägnade att i sin mån minska arbetslösheten inom jordbruksnäringen. I stället överraskades jag av att finna, huru som man från det hållet antyder fortsatt motstånd mot åtgärder för att stödja vår brödsädesodling, och mot åtgärder för att stödja vår sockerbetsodling, båda två de områden inom jordbruket, där kanske det största antalet löneanställda arbetare kunna få sysselsättning. Det är enligt min mening, att icke tänka logiskt och att icke tänka saken till slut, när man å ena sidan konstaterar denna arbetslöshet men å andra sidan är beredd att motsätta sig åtgärder, som mer och mycket naturligare än något slag av nödhjälps- eller beredskapsarbeten äro ägnade att bereda verkligt varaktiga och nyttiga arbetstillfällen.

Herr Hansson talade vidare om den skriande nöd, som för närvarande förefinnes i våra jordbrukarhem. Jag har också tillåtit mig att tidigare påpeka samma sakförhållande, ty den nöden började sanneligen icke i går, men jag har då av talare från herr Hanssons parti, exempelvis herr Sköld, fått höra, att det var en litanian, som man på vanligt sätt uppläste, men som man icke fick fästa sig vid. Jag ber att få konstatera, att man nu från ledande socialdemokratiskt håll påpekar, att förhållandena verkligen äro så svåra, men jag

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ber också samtidigt få konstatera, att man fortfarande icke synes äga den verkliga viljan att träda hjälpande till. Det går icke under sådana förhållanden att söka maskera sitt ställningstagande med det gamla, låt mig säga, knepet att försöka mot varandra spela ut de större och mindre jordbrukarna. Är det så, att man verkligen har sinne och hjärta för de mindre jordbrukarna, så lär man till denna grupp få räkna även jordbruksarbetarna, men jordbruksarbetarnas intressen och arbetstillfällen tillgodoses ingalunda genom att man försummar att vidtaga de åtgärder, som jag nyss antydde. Men det förhåller sig ju också så, att det icke råder någon isolerad och skarpt avgränsande skillnad mellan den större och mindre jordbrukaren, utan bådas intressen sammanfalla intimt med varandra och en hjälp för den ene innebär hjälp för den andre.

Jag skall blott i förbigående omnämna att även om man kan göra gällande, att t. ex. spannmålshjälpen, betodlingens stödjande och dylikt närmast skulle stödja och hjälpa de större jordbrukarna, vilket långt ifrån är regel eller ens kan sägas vara tillnärmelsevis riktigt, så medför dock dessa åtgärder en lättnad i belastningen och konkurrensen inom det mindre jordbruket, som är av stor betydelse. Då man å ena sidan konstaterar den överproduktion och den starka belastning, som nu föreligger inom den animaliska produktionen, så bör man beakta, att om exempelvis betodlingen omtintgöres och brödsädesodlingen måste inskränkas, kommer detta ofrånkomligt att medföra, att stora arealer av vårt lands bästa jordbruksjord måste ägnas åt en betydligt mindre lönande, ja, förlustbringande animalisk produktion. Det finnes ju ingenting annat, vartill man kan använda denna jord. Och detta skulle utan tvivel medföra betydligt försämrade förhållanden även för småbrukarna inom vårt land.

Herr Hansson påtalade vidare regeringens brist på initiativ i fråga om hjälpen för jordbruket. Han påtalade i detta sammanhang också den brist på initiativ, som han ansåg ha förelegat tidigare ifrån högerhåll, och man väntade då som en naturlig utlösning av detta klander, att herr Hansson själv skulle komma med något förslag till det svenska jordbrukets stödjande och upphjälpande. Så vitt jag kunnat finna brast även han fullständigt i detta avseende. Jag skall emellertid be, att i anslutning till det påpekande, som herr Hansson tillät sig om det verkliga nödläge, som föreligger inom många jordbrukarhem, och i anslutning till det uttalande, som under gårdagens debatt gjordes av herr Sköld, få framhålla, att det i stället för att tala så mycket om nödvändigheten av ett högt ränteläge det är nödvändigare att vidtaga positiva åtgärder för att hjälpa de jordbrukare, vilka nu icke kunna betala sina räntor och som därför hotas med att nödgas gå från gård och grund. Jag skall begagna tillfället till att ifrågasätta, huruvida icke just i detta hänseende verkligt positiva åtgärder äro av behovet påkallade. Jag förstär dock den invändning, som alltid göres, när dylikt kommer på tal och som innebär, att jordbrukarna äro ju icke hjälpta med att ständigt öka sin skuldsättning, och därutinnan har man utan tvivel rätt. Men frågan är, om icke det nuvarande läget är sådant, att man i alla fall måste tänka på den utvägen, när förhållandena faktiskt ligga så till, att det för mycket talrika jordbrukare icke finns någon som helst möjlighet att nu kunna uppbringa pengar till att gälda förfallna räntor och amorteringar. De stå ju därför snart inför den ganska säkra utsikten att nödgas lämna sin gård och gå till någonting annat. Vad det skall bli, är det ju ingen som kan svara på. Jag vet, att det visserligen kanske blir blott en galgenfrist, blott en hjälp för tillfället, om man nu kan undvika den hotande utmätningen och den hotande exekutiva auktionen. Men läget är väl nu ändå sådant, att där det vinnes tid, vinnes visserligen icke allt, men man vinner dock en möjlighet dels att under ännu någon tid hålla sig kvar på sin gård och åtminstone i någon mån kunna försörja sig och sin familj med dagligt bröd, men också att i avvaktan på de bättre tider, som väl ändå någon gång

skola komma, ha kvar ett bättre utgångsläge för att arbeta sig fram till bättre förhållanden och kunna hålla sig kvar på sin gård.

Jag vill verkligen begagna tillfället att, då jag nu ser herr jordbruksministern vara närvarande, ställa till honom en mycket allvarlig vädjan, huruvida icke skäl föreligga att nu gå in med ett förslag, som avser att komma de mest betryckta jordbrukarna till hjälp, så att de icke på grund av utsökningar av förfallna räntor och annuiteter behöva gå ifrån sina gårdar. Jag är medveten om de svårigheter, som härvidlag möta, och framför allt om svårigheterna att kunna ägna åt de föreliggande säkerligen talrika fallen den ingående prövning, som är av nöden, men jag tror att det är en av de svårigheter, som måste övervinnas och som förvisso kunna övervinnas.

Jag riktar denna vädjan till regeringen icke minst av det skälet att det för en enskild motionär torde vara fullständigt omöjligt att härutinnan för riksdagen kunna framlägga några förslag, vilka kunna bli föremål för riksdagens beslut, men att regeringen givetvis har i sin hand de erforderliga utredningsmöjligheterna för att kunna framlägga ett förslag, som för visso skulle hälsas med glädje av våra jordbrukare och som måhända skulle giva dem en möjlighet till att genomkämpa krisen, utan vilket de, såvitt jag kan se, icke ha någon möjlighet därtill.

När herr statsministern under gårdagens debatt lämnade en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits eller snarare icke vidtagits för att söka åstadkomma en förbättring av vår handelsbalans, var det åtskilligt i dessa uttalanden, som väckte åtskillig förundran. Många hade med undertecknad väntat, att när krisen i och med ränteförhöjningen och upphävandet av guldinlösen under slutet av september månad förra året blev akut, regeringen då skulle funnit tidpunkten vara inne och lämplig för att sammankalla en urtima riksdag. Jag vet, att den uppfattningen, som var spridd inom vidsträckta kretsar i vårt land och som var omfattad av medlemmar av, kan jag säga, alla partier, till och med var företrädad inom regeringspartiet. Nu gjorde herr statsministern gällande, dels att icke så särdeles mycket skulle kunnat göras, dels att det skulle tagit alldeles för lång tid, innan en urtima riksdag kunnat sammanträda och fatta några beslut. Det var icke endast undertecknad utan, jag är förvissad om, att det var många andra här inom riksdagen, som vid åhörandet av detta något förvånade sig över herr statsministerns redogörelse. Han sade bland annat, att en urtima riksdag icke kunnat sammanträda förrän i början av november månad. Jag har verkligen begagnat tillfället och sett efter, att en urtima riksdag skall sammanträda tidigast sju och senast inom tjugu dagar efter det att kallelse blivit utfärdad. Så vitt jag har kunnat räkna ut hade det varit möjligt att ha den urtima riksdagen samlad under första hälften av okt. månad och sålunda långt tidigare än vad hans excellens herr statsministern har gjort gällande. Då han i anslutning till denna något underliga beräkning uttalade, att om vissa beslut skulle ha fattats av en urtima riksdag, så skulle dessa beslut icke ha kunnat vara i kraft mer än halvannan månad, innan en lagtima riksdag hade tillfälle att taga samma beslut och åtgärder under övervägande, nödgas jag säga, att icke blott med hänsyn till de av mig nyss omnämnda tidsförhållandena utan än mer av den anledningen, att denna riksdag nu är samlad utan att några förslag till åtgärder ännu ha kommit på riksdagens bord och det tydligen tar sin tid innan de komma och innan riksdagen kan fatta beslut, så lär det också gå månader innan ens den lagtima riksdagen sättes i tillfälle att vidtaga och pröva några åtgärder.

När hans excellens herr statsministern vidare gjorde ett uttalande av den innebörden, att av de åtgärder, som skulle kunna tänkas, var en importreglering i modern form, den åtgärd, som skulle vara den lämpligaste, då tillåter jag mig att anhålla att få framställa den frågan till hans excellens herr statsmini-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

stern, huruvida verkligen från regeringshåll man påtänkt några åtgärder i sådant importreglerande syfte, ty det kan icke nekas till att man på många håll såväl inom som utom riksdagen har med ganska stor förvåning iakttagit, huru-
som man undan för undan har haft att redovisa denna mycket negativa handelsbalans men regeringen har stått med armarna i kors och låtsat, som om det regnade. Vi ha icke gjort något annat än ställt denna uppmaning »Köp svenska varor». Det är en uppmaning, som enligt min mening betyder fasligt litet. Man kanske läser och hör denna anmaning, man ser den på biograferna och litet varstans, och man tänker kanske, att det är rätt och riktigt, för att nästa dag gå ut i butikerna och köpa sin vara utan hänsyn till om den är av svenskt eller utländskt ursprung. Jag tror, att i det fallet måste allmänheten fostras med andra och kraftigare åtgärder, och en fostran av det slag som är lämplig i detta fall åstadkommes i vart fall icke på några dagar eller ens på några få veckor.

En talare under gårdagens debatt, herr Sköld, gjorde sig mycken möda med att försvara riksbankens räntepolitik, och jag skall endast med ett par ord vidröra den frågan. När han gjorde gällande å ena sidan, att det höga diskontot på 8 % var nödvändigt, och å andra sidan kraftigt underströk, att det gällde att bibehålla den svenska kronans köpkraft oförändrad, då hade jag emellertid litet svårt att följa med. För det första ber jag att endast få påpeka det förhållandet, som icke kan vara herr Sköld obekant, att i en redogörelse, som han själv haft tillfälle att se och åhöra och som lämnades under september månad, konstaterades det, att det hade under hela föregående år kunnat iakttagas en ständigt pågående försämring av riksbankens valutatillgångar. Likväl observerar man ingenting och gör ingenting förrän i sept. månad, då händelserna utvecklats sig för långt och följde slag i slag. Vidare må man erinra därom, att den sista stora ränteförhöjningen skedde, efter vad jag vet, utan regeringens hörande och utan att övriga banker varit tillfrågade och i strid mot deras önsknings, ty hade de tillfrågats, hade de icke ansett en sådan räntehöjning vara tillräddig. Det var sannerligen för många betryckta näringsidkare ingen behaglig överraskning att, när de sedan hade att betala räntorna på sina lån, finna, att bankerna över hela landet hade debiterat en ränta av $9\frac{1}{2}$ %, säger $9\frac{1}{2}$ %, och hur det skall vara möjligt att med sådana räntesatser eller med så höga, som de fortfarande äro, kunna betala omkostnader och likväl i längden kunna stå ut med att sälja sina varor till de låga priser, som äro rådande, det kan jag icke förstå.

Om förhållandena och sakläget varit det, att det förefunnits en stor marginal mellan produktionskostnaderna och utförsäljningspriserna, kunde man ju ha betalt denna höga ränta med minskning av vinstmarginalen. Men när det icke fanns någon vinstmarginal utan snarare motsatsen, kan jag verkligen icke förstå, huru det skulle vara möjligt att bibehålla det inhemska prisläget oförändrat, med mindre en ständigt fortgående — jag använder avsiktligt uttrycket »ständigt fortgående» — utsugning av stora produktiva grupper i vårt land måste bli följden. Sådant går till en viss gräns, men över den gränsen kommer man icke, ty då hotar den ekonomiska katastrofen. Jag vet väl, att det icke är möjligt — och det kanske icke vore tillräddigt heller — att nu söka komma ned — icke till den förutvarande lägsta men till den förutvarande tämligen låga räntesatsen. Jag vill begagna tillfället att betona, att det icke minst för vår jordbruksnäring är av den allra största betydelse, att det icke nuvarande abnormt höga ränteläget nedbringas och att detta är en av de åtgärder, som enligt min mening kunna och böra vidtagas för att åstadkomma en lättnad för jordbruket.

När det gäller att hjälpa upp läget för jordbruket, är jag fullt medveten om, att det icke finns några stora kraftåtgärder att taga till, som skulle kunna

i ett slag medföra lättnad. Jag har mer och mer kommit till den uppfattningen, att det är de många små åtgärderna, som tillsammans skola kunna åstadkomma bättre förhållanden. Jag har då svårt att förstå, den hånande ton herr Sköld under gårdagen använde, då han talade om, att man här komme med allehanda mer eller mindre misslyckade förslag till botemedel, förslag om tull på åtbara rötter, på äpplen, päron o. s. v. Jag kan ju tala om, att jag har en motion i dylik riktning färdig och tänker bära fram den. Men, säger herr Sköld, icke leva jordbrukarna på sådant! Det är sant, herr Sköld, att de icke leva på sådant, men kan herr Sköld egentligen nämna någon fristående gren av jordbruksnäringen, på vilken en jordbrukare för närvarande kan leva? Är det icke så, att han får vara tacksam för varje liten möjlighet till förtjänst, som föreligger. Jag känner verkligen, herr Sköld, det svenska jordbrukets, de svenska småbrukarnas läge, icke blott på grund av att jag själv utgått ur deras krets, utan därför att jag haft tillfälle att beständigt följa med i deras arbete och har sett deras ekonomiska ställning — och detta intill den dag som är. Jag vet, att en svensk jordbrukare — det behöver icke alls vara en småbrukare i egentlig mening — ingalunda anser det som en föraktlig eller oväsentlig inkomst, om han kan t. ex. på hösten sälja äpplen för 25 à 50 kronor eller kanske för någon skilling mer. Det är sannerligen för honom ingen inkomst att förakta, och det föreligger verkligen stora skäl till att tänka efter, om vi icke kunna vidtaga åtgärder, som göra det möjligt för jordbrukaren att få sälja den frukt, han skördar på sin täppa, till någorlunda rimliga priser utan att behöva bli fullkomligt utslagen i konkurrensen med importvaran.

Herr Sköld gjorde gällande, att en av de åtgärder som vore särskilt viktiga, vore nedbringandet av jordbrukets byggnadskostnader. Det kanske låter för-mätet, när jag påpekar, att även detta är en fråga, som jag tidigare erinrat om från denna plats. Men jag skulle vilja fråga herr Sköld och medlemmarna av hans parti, huru det skall vara möjligt att nedbringa jordbrukets byggnadskostnader, när man nu vill driva bort den billigare arbetskraften på landsbygden och rangera in den under fackföreningstariffer. Man säger till jordbrukaren: nu får ni icke bygga till de billiga pris, som dessa och socknens arbetare kunna erbjuda utan till de dyrare pris, som fackföreningen dekreterar — och icke blott dyrare utan dubbelt, stundom mångdubbelt dyrare. Jag själv har haft erfarenhet av sådant och vet vad det betyder. Man må icke förundra sig över om en bonde känner sig en smula enkel, då han står inför utsikten att få betala dylika höga priser, när han t. ex. skall reparera eller bygga om sin ladugård. Han börjar ackordera med vederbörande, som försäkrar, att enligt tariffen skall arbetet kosta så och så mycket. »Det kan jag icke betala», säger bonden. »Då måste jag i stället vända mig till någon annan.» — »Nej», säger man, »fackföreningen har rutat in detta område, det hör till dess arbetsvärjo. Ni får icke gå till någon annan.» Och när bonden förklarar, att ingen väl kan hindra honom från att göra detta, får han bara till svar: »Ja, försök att gå ut i strid mot 500,000 organiserade arbetare!» Detta är svar, som faktiskt förekommit. Det tål att tänka på, huruvida våra jordbrukare verkligen äro i stånd att betala fackföreningspriserna, när det gäller att hålla byggnaderna i gott skick. Jag går så långt, att jag bestämt hävdar, att skall detta fackföreningstväng och dessa priser sträckas ut och drabba även jordbruket, då kommer det att betyda att de svenska jordbrukarna måste låta sina byggnader förfalla.

Herr Hansson i Stockholm gjorde ett uttalande i anslutning till den förvisso mycket tankvärda predikan, som hölls av ärkebiskopen vid riksdagens öppnande. Det var ett uttalande om det dagliga brödet, och han underströk, huru viktigt det var att vi begrundade den givna maningen icke blott på söndagarna utan även andra dagar. Jag skulle vilja tillåta mig att säga: det är också

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ganska viktigt att man från herr Hanssons håll begrundar jordbrukets nödläge icke blott de dagar, då det är remissdebatt, och på valsöndagar utan även dagarna dessemellan.

Man har under debatten här vidrört frågan om jordbrukets repartitionstal, men så vitt jag hört har man icke tagit upp frågan om omtaxeringen. Jag skall be att ett ögonblick få stanna vid dessa båda saker. Jag blev synnerligen förvånad i går över ett uttalande, som gjordes av herr Olsson i Kullenbergstorp. På tal om sänkningen av jordbrukets repartitionstal till likhet med repartitionstalet för annan fastighet, uttalade han sin glädje över den sinnesändring, som skulle ha kommit till synes på högerhåll och menade, att det var »bättre sent än aldrig». Jag får emellertid erinra herr Olsson i Kullenbergstorp om, att genom den mycket, låt mig säga oheliga allians, som han på sin tid ingick med det socialdemokratiska partiet, förhindrades ett andra kammarens beslut om ett repartitionstal av 5 % och en sannolik sammanjämkning kamrarna emellan om detta repartitionstal. Man kan ju göra det räknepexperimentet, huru mycket det svenska jordbruket förlorat genom att det under de fem år, som sedan dess förflutit, fått betala skatt efter det högre procenttalet. Jag kan ju giva herr Sköld rätt i, att man icke får överskatta betydelsen av en sänkning av repartitionstalet. Någon betydelse har den dock ekonomiskt — kanske icke så ringa heller — och framför allt är den av betydelse därigenom att den undanröjer en orättvisa, som faktiskt föreligger för innehavare av jordbruksfastighet. — Då jag därifrån går över till att vidröra frågan om den föreslagna omtaxeringen av jordbruksfastigheter, så vet jag, att jag rör vid ett ömtåligt ämne, som ofta varit ett fält för misstolkningar och missförstånd. Jag ber att från början få säga ifrån, att därvidlag är jag beredd att utan någon som helst förutfattad mening biträda vilkendera linje, som efter noggrann prövning kan anses klokast: uppskov med taxeringen eller omtaxering nu. Så långt jag hittills kunnat tränga in i detta mycket betydelsefulla ärende — och jag har verkligen försökt att göra detta — synes mig för närvarande de starkaste skälen tala för ett uppskov, och detta icke blott därför, att vi nu icke veta vad vår krona är värd och att det ur den synpunkten skulle vara en olämplig tidpunkt just nu för en omtaxering, utan framför allt därför att som bekant jordbrukskrediten är nära sammanknuten med taxeringsvärdena. Det är ju så, att sparbankerna, vilka i mycket stor utsträckning äro långgivare till jordbrukarna, äro i sina reglementen av lagstiftningen bundna vid en långivning mot säkerhet av inteckningar inom 50 % av taxeringsvärdet. Härav följder, att vid en för övrigt önskvärd och riktig sänkning av de nu alltför höga taxeringsvärdena det för många jordbrukare skulle uppstå stora svårigheter. De som belånat sin fastighet upp till 50 % — och de äro tyvärr mycket talrika — komme att av sparbankerna anmodas att på grund av sänkningen av taxeringsvärdena antingen inbetala överskjutande del av lånet eller att ställa fyllnadssäkerhet och betala högre ränta. Detta skulle för många kunna bli droppen, som kommer bägaren att rinna över. Man kan icke betala in något av lånet, man kan icke ställa fyllnadssäkerhet. Och sparbankerna kunna icke frånga vad som lagligen åligger dem. Det skulle kunna bli anledning till många exekutiva försäljningar, vilka hittills kunnat undvikas. Jag vågar, mina herrar, verkligen icke tänka mig in i vilka följder som skulle uppstå härigenom på många håll i vårt land. Den utväg man i det hänseendet skisserat och som skulle innebära, att man i stället utsträckte sparbankernas rätt att såsom fullgod säkerhet godtaga inteckningar utöver nämnda belåningsgräns finner jag för min del knappast tillräddig. Därigenom bröte man sönder en gammal och solid regel för vår fastighetsbelåning. Det må så vara, att sakförhållandet är detsamma den dag som är: fastigheten är ju realiter icke mera värd i det ena fallet än i det andra. Men vi få väl ännu så länge hoppas, att

förhållandena så småningom bli bättre och att sålunda ett bibehållande av grundvalarna för fastighetsbelåningen skall visa sig vara det riktiga. Samma resultat, som man väntar att nå genom en omtaxering, skulle man ju emellertid kunna vinna genom en sänkning av repartitionstalet, och jag hör för min del till dem, som anse, att den utvägen under nuvarande förhållanden är mera att tillråda. Men som sagt: jag kan i denna fråga biträda förslag om vilketdera alternativet som helst, som jag efter noggrann prövning finner vara klokast. Jag har velat bringa saken på tal blott därför, att det nu gäller att nyktert och lugnt överväga skälen för och emot och att icke under en tillfällig psykos rusa åstad och genomdriva det ena eller det andra. Det är tyvärr så, att under nödtider tänker man icke alltid lugnt och klart utan rusar åstad med ganska ringa eftertanke — och sedan får man bära följderna av ett kanske förhastat beslut.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det vore mycket annat att tillägga, men jag tror, att man håller mig räkning för att jag icke alltför länge upptager tiden. Vad jag till sist skulle vilja framhålla är detta: vår jordbrukarklass — liksom kanske de flesta länders jordbruksbefolkning — hör till dem, vilka länge och tåligt fördraga svårigheter. Men när en gång svårigheterna bli jordbrukarklassen övermäktiga, kan kanske även den tvingas ut i en del äventyrligheter. Det är icke ofarligt för samhällets ekonomiska bestånd i framtiden, om jordbrukarklassen alltför länge fått dvälas och arbeta under utomordentligt stora svårigheter. Det är icke ofarligt för andra samhällsklasser. Men även om man bortser från alla faror och komplikationer, som kunna hota, vilket dock är orätt, så är dock jordbruket den under svåra tider säkraste arbetstillgången, den säkraste om än tarvliga existensmöjligheten, och varje försummelse i fråga om åtgärder till ett stärkande av jordbruksnäringen innebär ett minus för vårt folks försörjningsproblem. Det vore skäl i att betänka detta, det vore skäl i att betänka, om icke ett stödjande av jordbruket — även om det måste ske med ekonomisk uppoffring från andra samhällsklassers sida — likväl för oss säkrare till en god arbetstillgång än några mer eller mindre artificiella nödhjälps- och beredskapsarbeten.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Carlström: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Det är tämligen naturligt, att denna remissdebatt rört sig framför allt om krisen. Man har sagt, att årets budget är en nödbudget, som framskapats genom de svåra förhållanden, som nu råda i landet. Jag har försökt att följa med ganska noga här i debatten för att höra, med vilka åtgärder och med vilka medel man från skilda håll tänker hjälpa oss ut ur det tillstånd, vari vi nu hamnat, men jag måste säga, att jag egentligen icke funnit några nya förslag, som skulle kunna antagas bli effektiva. Man har ifrån de flesta håll kommit fram med de gamla recepten. Och jag erkänner gärna att det icke är lätt att upptäcka något nytt — jag kan heller icke göra det. Då nu emellertid alla andra tyckas hålla fast vid sina meningar från år tillbaka, kanhända jag också får göra detta och här en liten stund framföra de synpunkter, jag har på krisens uppkomst och förlopp.

Litet var ha vi klart för oss, att det är kriget, som är den egentliga orsaken till vad som nu sker i världen. Men det är icke alla, som tro, att vi litet var måste betala »krigsskulderna». Man talar om, att om man kunde ute i världen göra upp striden mellan stormakterna om krigsskulderna, skulle allt snart rätta till sig, och det är tydligt, att vi i så fall skulle lättare komma ut ur det elände, som nu råder. Men jag är övertygad om, att vi få nog också inom nationerna göra upp oss emellan om krigsskulderna. Vi veta, att under krisären måste vi

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

gå ifrån guldmyntfoten och finna oss i att penningvärdet blev deprecierat på ett sätt, som vi förut icke kunnat tänka oss. Inom jordbruket gingo priserna upp först — livsmedel är kanske det man först och främst av allt ser till att man har. Sedan veta vi, huru cirkusen fortsatte: från jordbruket gick prisstegringen till alla andra områden, och när kriget tog slut eller fram mot 1919 var det ingen människa i detta land, som trodde, att vi någonsin skulle komma tillbaka till de förhållanden i fråga om penningvärdet, som vi hade före kriget. Den som sagt något sådant skulle ha blivit utskrattad. Emellertid äro vi nu där för jordbrukets vidkommande. Råvaru- och partiprisindex ha år 1931 stått i 97.5 hela året tror jag — möjligen var det t. o. m. ännu lägre i september. När det gäller dylika varor, stå vi alltså *lägre* än vi gjorde före kristiden. Detaljhandelsprisen och levnadskostnaderna ligga, såsom vi veta, på ett helt annat plan. Orsakerna till den efterkris, som vi för närvarande äro inne i, äro tydligen i väsentlig mån att söka i att jordbrukarna i världen under tio års tid måst hålla på att betala krigsskulder. Efter år 1920 sjönko priserna på produkterna för jordbrukarna steg för steg. Dock rådde drägliga förhållanden ända fram till 1928 — 1929. Men det är ju klart, att när 40 % av vårt lands befolkning — och för övrigt en stor procent av hela världens folk — förlorat en anseelig del av sin köpkraft, måste detta återverka även på industrien, som i sin tur får kännning av svårigheterna. Det är ett ordspråk, som säger, att när bönderna ha pengar, ha alla andra pengar också, och det ligger nog åtskilligt i det ordspråket. Bönderna ha haft för litet pengar under de gångna åren, och detta återverkar nu på så sätt, att även andra börja få smått om det. Nu menar jag, att om varuutbytet mellan nationerna och mellan individerna inom nationerna skett på ett rättvist sätt eller åtminstone på ett sådant sätt som skedde före kriget, så hade icke det tillstånd, som nu råder, behövt inträda för vare sig jordbruk eller industri. Jag giver en av gårdagens talare — herr Wigforss — alldeles rätt i att det borde ju vara på det sättet, att när vi fått hjälp av maskinerna och tekniken i så hög grad i världen borde vi allesammans ha det bättre än förut. Men det kunna vi endast få, om vi *allesammans* byta produkter med varandra, ty vi ha ingen glädje av om 60 procent av landets folk har det bättre än förut, 30 procent sämre och 10 procent ingenting alls att byta sig till varor för. Det är på det sättet man åstadkommer ett läge, där svårigheterna och arbetslösheten steg för steg växa.

Om man nu frågar sig, vilka åtgärder, som här ha rekommenderats från skilda håll, är det, som jag förut sade, på det sättet, att från högerhåll har man kört fram, inte så våldsamt men i alla fall med tullar och skyddsåtgärder, och om jag lyssnade rätt till herr Olsson i Kullenbergstorp i går, kommer han väl antagligen att hålla sig tämligen nära i amiralens kölvatten, då det gäller tullhistorierna. Jag kan säga, att det är möjligt, att vi andra också få hålla upp i detta kölvatten i vissa saker. Herr Wigforss sade ju i går, att det är en dårskap, vad som nu sker i världen i fråga om tullarna, och det kunna vi gå med på, men är det så, att vi nödgas umgås i ett dårhus i detta avseende, är det väl bäst, att vi bli litet tokiga också, om vi vilja leva. Men jag tror, att det är ingen av alla dem, som framhållit denna väg såsom en av utvägarna ur svårigheterna, som egentligen tror på att något *effektivt* kommer att ske, som en talare i första kammaren — han var visserligen mycket ung — i går i flera olika poänger sade, måste ske till jordbrukets hjälp. Vi ha nog klart för oss, att det kan inte bli så synnerligen mycket, som sker på den vägen.

Nu var jag emellertid mycket intresserad i går, då herr Per Albin Hansson höll sitt anförande. Han talade om, att vi borde söka arbeta i samförstånd under denna riksdag. Jag tror han nämnde om, att man nu skulle undersöka i vilken *anda* vi borde gå till arbetet, och jag har för min del sedan flera år vågat tala om den *goda viljan* till samarbete mellan skilda grupper, men jag har mest

blivit mött med ett medlidsamt leende »det är barnsligheter det där». Så länge det finns makt i de skilda lägren att kunna bekämpa varandra och taga ut »sin rätt» med maktmedel, är det alldeles lönlöst att tala om den goda viljan. Jag måste bekänna, att jag tror, att det inte är stora utsikter nu, att vi skola följa ärkebiskopens uppmaning, som herr Hansson citerade, och jag är inte så övertygad om att man ej på den kanten, där herr Hansson hör hemma eller där han dirigerar, i klassens intresse är så synnerligen intresserad av att se till, att man inte berövar den brödet, som har det sämre.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Magnusson i Skövde var nyss inne på den historien, och jag skall inte närmare gå in på den, men jag vill endast säga, att kan man inte även på den kanten — då det gäller att resonera om den betalning, som skilda grupper nu få för sitt arbete — inse att de bytesmöjligheter, som nu förefinnas, måste utjämnas, komma vi inte synnerligen långt med avseende på att komma ut ur denna kris.

Det har i denna remissdebatt inte framkommit så starka toner från jordbrukarnas sida, då det gäller krav på ändringar, det har inte förekommit i varje fall något starkare hot om, att om inte det eller det sker, vet man inte vad som kan inträffa. Vi ha ju annars hört från en talare i dag, att om vi inte vilja marschera i den riktning, som han rekommenderade, skulle det hända något. Jag vill emellertid säga, att nu är stämningen sådan i Sveriges land bland Sveriges jordbrukare, att det är rätt allvarligt. Vi kunna göra ett tankeexperiment. Herr Andersson i Stockholm klagade nyss över statstjänarnas löneförhållanden och över arbetarnas, som inte ha mera än 2,500 kronor om året, och jag tror inte det är för mycket, men hur skulle det vara, om någon av denna klass bleve erbjuden att arbeta för samma lön i kronor räknat 1931 som 1913? Vad skulle man säga, om man begärde från arbetsgivarhåll, att nu få ni vara så goda att krypa tillbaka till läget 1913? Det är, vad som sker för närvarande i Sveriges land för jordbrukets del.

Jag sade, att det var något så när drägligt fram till 1928, men vad har skett sedan dess? Jo, sedan dess har priset på jordbruksprodukter sjunkit i sin helhet med 22 % och då det gäller de animaliska produkterna med 30 %. Jordbrukarna ha alltså efter den successiva löneredregling nedåt, som skett från krigsåren till 1928, under åren från 1928 och fram till nu fått vidkännas en lönereducering med ytterligare 25 à 30 %. Tro ni verkligen, att på något annat område arbetarna skulle nöjt sig med något sådant? Hade man gjort det försöket beträffande statstjänarna, skulle det varit tyst vid järnvägarna, inga brev skulle ha befordrats och ingen statens vattenkraft skulle vi fått. Man hade lagt ned arbetet över hela linjen. Men för jordbruket medgiver man visserligen, att det är förfärligt tråkigt, men man drar sig ändå inte för att, liksom herr Andersson i Stockholm gjorde här nyss, tala om att när nu inte statstjänarna ha fått det förslag framlagt, som 1928 års lönekommitté utarbetade, skulle det vara en synnerlig uraktlåtenhet från regeringens sida. Ja, herr Andersson i Stockholm är ju inte här nu, annars skulle jag hälsa honom från bygderna ute i landet. Där väntar man inte på inarbetande av dyrtidstilläggsindex i lönerna, där väntar man på något helt annat. Jag måste i likhet med herr Andersson i Rasjön i går säga, att jag väntade också något mera av regeringsförslaget i den frågan än vad som här nu har framkommit. Ty är det i själva verket rimligt, att då 35 à 40 % av landets invånare tvingas tillbaka till en lönenivå, som, kan man säga, ligger på förkrigstidens ståndpunkt, begär man från andra håll, där *reallönen* ligger 20, 30 och ända till 40 % högre, att här skall man ändock ha litet mera. Jag är övertygad om, att om vi skola komma ut ur den kris, som nu råder i vårt land, och det är samma förhållande i världen i övrigt, går det inte genom att tillgripa konstlade medel, utan det måste också ske på den andra

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vägen, nämligen genom en utjämning mellan de skilda näringarna, och om man inte godvilligt och i samförstånd går den vägen, blir det den hårda nödvändigheten, som framtvingar det.

När herr Kilbom och herr Andersson i Stockholm tyckas mena att de ostörda borde få ställa till med sin revolution, säger jag: För all del, kom med den då, ty en stor del av svenska folket har nog den uppfattningen, att vad annat som helst skulle vara bättre än vad som nu försiggår på vissa områden. Men när man hör, att man från den kanten har den meningen, som herr Andersson i Stockholm gjort gällande, att en viss kategori skall vara skyddad från alla kristidens olägenheter och ändå kräva mera, blir man sannerligen förskräckt för herr Anderssons revolution, ty på det sättet måste det bli en oerhört stor mängd av landets folk, som får leva på svältgränsen i fortsättningen, ty de samlade tillgångarna räcka inte till för dylika krav åt alla.

Man kan inte undra på om Sveriges jordbrukare nu äro ganska beklämda, och jag måste säga, att när räntehöjningarna och valutapolitikens följder spredt sig ute på landsbygden, blev man ganska förvånad. Jag skall inte säga som herr Sköld sade, att herr Winkler hade sagt i debatten i denna fråga, »att jag förstår ingenting men jag tror detta», men eftersom det inte finns någon, som jag tror förstår något på detta område, torde man i varje fall ha rätt att hoppas, att det ändå finnes möjlighet att kunna komma in på sådana vägar, att räntan sänktes och att det bleve något större tillgång på penningar i landet. Ty vart leder det hän med Sveriges kommuner på landsbygden, om nu den ena tvångsförsäljningen äger rum efter den andra — den står inte för dörren omedelbart överallt, men bland de jordbrukare, som kommit till under krisåren, har man att vänta den ena försäljningen efter den andra, för så vitt de inte ha pengar, som de fått från annat håll. Då blir följden, att jordbruksfastigheterna komma att sjunka och taxeringsvärdena gå ner kanske till hälften. Hur skola dessa kommuner kunna klara sina kommunala utgifter under sådana förhållanden? Det måste också anses vara en mycket stor olycka, om de fattiga jordbrukarna nu skulle få gå ifrån sitt och bli utfattiga och de, som ha pengar och kunna köpa deras gårdar, skola bli ännu rikare. Det är en omvälvning, som sannolikt är ganska avskräckande. Om det finns någon möjlighet att kunna hjälpa dem, som inte redan äro alldeles för mycket nere, genom räntelättnader eller genom något moratorium, så att de inte behöfve gå ifrån sina gårdar eller sättas i konkurs, vore det verkligen en mycket viktig angelägenhet. Man kan naturligtvis resonera som så, att det är endast att förlänga smärtan, och det kan det ju vara för vissa av dem, men det är väl ändå att hoppas, att tiderna så småningom skola kunna i någon mån bli bättre, och att då dessa jordbrukare också skola kunna hålla fast vid torvan.

Vad som gör mig mest pessimistisk, då det gäller denna sak, är att Sveriges ungdom, våra pojkar och flickor, som vi ha hoppats skulle bli kvar därute och taga arbetet och arvet efter oss, nu är så förtvivlad över situationen, att de säga: Vi stanna inte kvar, vi kunna det inte, det är ingen mening med det längre. Och varför skola de stanna kvar vid jordbruket, när de se, hurudana förhållandena äro inom andra områden! Jag har i höst haft en byggnadsarbetare hemma, som gjort en del reparationer, en mycket duktig karl förresten, som det var roligt att se arbeta. Vi gingo ut en kväll, sedan han slutat arbetet, till ladugården, och jag sade till honom, att nu när ni går hem i kväll, kan ni få i betalning för ert dagsverke i dag två av dessa smågrisar, de voro nämligen fyra veckor gamla och värda ungefär 5 kronor per styck, eller 100 liter mjölk eller 17 kilogram fläsk. Det är, vad ni har rätt att få av mig för ert dagsverke. Det var ingen överdrift

alls, men under sådana förhållanden är det klart, att våra flickor och pojkar tänka: Varför skola vi gå här ute och arbeta, det går inte så hastigt att åstadkomma de där produkterna, det går inte på en dag och det går inte heller på tre eller fyra dagar, men det är i alla fall det *byte* man kräver. Skola vi, herr Kilbom, kunna rätta till det i samhället, vare sig det blir en revolution eller inte, måste vi ha en utjämning i fråga om bytesmöjligheterna, ty det är på den vägen, som den nuvarande krisen skall rättas till.

Herr Sköld sade, då han började sitt anförande i går, att han hade tänkt tala mest om jordbrukets läge. Han sysslade emellertid så länge med valuta-förhållandena, och jag tror han är relativt inne i de frågorna, att han hann inte syssla så mycket med jordbrukets förhållanden. Han erkände emellertid, att han tagit fel, då han för ett par år sedan påstod, att vi borde övergå till animalisk produktion, och nu har han inte den strängen på sin båge längre, men han rekommenderade några andra åtgärder. Det gällde att organisera, att försöka få fram ett bättre kreatursurval i ladugårdarna samt byggnadsfrågan och skuldsättningen. Ja, beträffande organisationen har jag nog också den meningen, att det är kanske åtskilligt att göra vid jordbruket i detta avseende, men det är naturligtvis en oerhörd svårighet att organisera Sveriges jordbrukare på grund av de geografiska förhållandena i jämförelse med industriens arbetare, och det är en väldig skillnad mellan att organisera oss på småländska höglandet, där vi bo långt ifrån varandra, och att organisera jordbrukarna på Skåneslätten, som lätt kunna komma i beröring med varandra. Danskarna ha ju sin utomordentliga organisation, som vi ha hört åberopas här vid flera tillfällen. Jag tror herr Olsson i Kullenbergstorp rörde vid det i går, men de ha ju inga lysande tider de heller. Både 1930 och i fjol var här frågan uppe om att organisera smörexporten och smörkontrollen, och det har talats mycket från skilda håll om, hur det skulle ske. Det anslogs 4 miljoner kronor o. s. v. Sedan har man grälat ytterligare ett år om, hur detta skulle ske — *och nu få vi 1 krona och 70 öre för smöret!* Man organiserar i varje fall mycket långsamt här i landet, då det skall ske från riksdagens sida. På denna väg kan man inte komma så synnerligen långt, och hur långt man kan komma i fråga om att lösa jordbrukets byggnadsfråga, som ju är så oerhört viktig, under de förhållanden beträffande »byte» som jag talade om nyss, vet jag inte. Herr Sköld hade heller inte något medel att rekommendera, och hur man skall kunna lätta på skuldsättningen för dem, som ha köpt sina gårdar under krigsåren och ha stora skulder, är också ett svårt problem. Men där hoppas jag, att herr Sköld och jag skola kunna enas i något avseende, då det gäller att hjälpa dessa sämst ställda. Jag vill emellertid säga, att skola vi komma ut ur denna kris utan katastrof, få vi litet var försöka ge efter på våra krav och fordringar. Det får också herr Kilbom göra. Det går inte att samtidigt driva den satsen, att här är en grupp arbetare, som vi absolut kräva skola ha det och det, medan andra på grund av marknadsläget få nöja sig med en avlöning, som är tredubbelt lägre, och ändå få försöka lugna sig. Jag menar, att de i landet, som ha de stora inkomsterna, och även arbetsgivarna, då det gäller sammanslutningar och monopol och sådana saker, få se till, att de inte obilligt utnyttja sina möjligheter och därmed förvärra, förlänga och försvåra situationen.

Skulle vi inte ändock, även om vi litet var ha klart för oss, att den goda viljans väg är mycket svårframkomlig, kunna komma överens om att i den mån det är möjligt bära krigsskulderna *litet var* och på det sättet göra möjligheterna för en draglig lösning av denna kris en liten smula rimligare. I anslutning till vad jag här sagt om beräkningen av lönefrågorna i statsverkspropositionen tror jag, att det vore lyckligare, om man även på den kanten ville inse, vad läget kräver, och jag tror vidare, att det vore lyckligt, om

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

man här i riksdagen kunde göra något för att ränteförhållandena här i landet kunna komma i ett sådant läge, att jordbrukets ställning inte ytterligare försvåras. Naturligtvis få vi, som jag förut sade, måhända från skilda håll gå med på vissa eftergifter i fråga om principer och vad vi förut kanhända ansett nyttigt och oundgängligt, men om vi kunna mötas i de punkter, där det är möjligt att göra något, skulle läget för vårt land och vårt folk bli dragligare än vad det eljest ser ut att bli.

Herr Strindlund: Herr talman! Vad som i nu rådande och av många omvittnade krissituation borde påkalla särskild uppmärksamhet, det är frågan på vilket sätt man skall kunna bispringa den norrländska skogsbefolkningen. Denna befolkning, som — skulle jag kunna säga — visserligen har en upptränad förmåga att fördraga umbäranden, lever dock just nu under sådana förhållanden, att de verkligen torde kunna rubriceras med ordet nöd.

Orsakerna till den norrländska jordbruksbefolkningens svårigheter äro nog, som man förmodligen torde ha sig bekant, just att söka i att inkomsterna från skogen både i form av försäljningar och i form av arbetsinkomster sinat. Detta framhåves också med skärpa i de uttalanden, som från sakkunnigt håll på området framkommit vid den särskilda undersökning, som gjordes i höstas. Det är verkligen beklagligt, att så litet gjorts och kunnat göras från det allmännas sida för att komma denna befolkningsgrupp till hjälp. Det kan inte vara lyckligt om dessa medborgare bibringas den uppfattningen, att de äro av de styrande, av statsmakterna, förbisedda och orättvist behandlade. Det skall visserligen erkännas, att de statliga åtgärderna för lindrande av arbetslöshetens följder i viss mån under de senaste tiderna svällt ut, men vi skola komma ihåg, att dessa åtgärder knappast kunna nå den befolkningsgrupp, som jag nu närmast tänker på, nämligen jordbrukarna. De flesta av de förslag, som jordbruksutredningen framlagt i syfte att höja jordbrukets ekonomiska bärkraft, ha av statsmakterna antagits och i vissa fall lett till påvisbara resultat. Av dessa ha dock de norrländska jordbrukarna icke haft annat än möjligen indirekt fördel. För att även söka göra något för denna befolkningsgrupp avlämnades redan den 4 oktober 1930 en hemställan om att utredning skulle verkställas rörande möjligheterna för ett ökat ekonomiskt utbyte av med jordbruk förenat skogsbruk samt att förslag för berörda ändamål skulle utarbetas. Denna jordbruksutredningens framställning har sedermera på det livligaste tillstyrkts av praktiskt taget landets samtliga enskilda skogsägaresammanslutningar. Det har vidare tillstyrkts av flera andra lantmannaaorga-
nisationer, och jämväl hushållningssällskap ha instämt däri.

Jag måste säga, att det svar, som gavs från regeringen först något över ett år efter framställningens avgivande var framför allt för Norrlands jordbrukare en stor besvikelse, för att inte säga ett slag i ansiktet. Omnämnda framställning åtföljdes av en promemoria, där exempel gavs på åtskilliga frågor, som ansågos böra uredas och vilka samtliga ur jordbruksekonomisk synpunkt enligt min uppfattning ha sin stora betydelse. I de direktiv, som givits den kommitté, vilken tillsattes i oktober 1931, ha ur denna promemoria uttagits och omnämnts några få punkter. Det säges i dessa direktiv bl. a.: »I en vid framställningen fogad promemoria har sammanfattningsvis angivits de frågor, vilka syntes kräva utredning. Av de i promemorian omnämnda, under femton olika punkter upptagna spörsmål torde följande här böra framhållas. Under punkt 4) i promemorian beröres frågan om vinnande av enhetliga metoder vid inmätningar och tumningar av virke, därvid erinrats att frågan tidigare varit föremål för utredning, vilken finnes intagen i statens offentliga utredningar 1923: 57. Under punkt 7) behandlas frågan om upplysningsverksamhet i syfte att informera jordägarna om virkets aptering och tillredning. Un-

der punkterna 10) och 11) upptagas frågorna om ökad avsättning av avfalls-*Vid remiss av*
virke (vedbränsle) samt om produktionen och avsättningen av träkol.» Jag *statsverks-*
medger, att dessa särskilt omnämnda punkter i jordbruksutredningens prome- *propositionen.*
moria ha mycket stor betydelse, inte minst den förstnämnda. Ty förhållan-
dena, sådana de nu äro på berörda område, äro mycket otillfredsställande. Men
jag kan inte förstå, varför man inte, samtidigt som man tog upp det, tog med
hela ifrågavarande punkt 4) ur jordbruksutredningens promemoria. Vi tala
där om kontroll över inmätningar och tumningar.

Det rör sig vid dessa tumningar och inmätningar om värden, som vi kanske
i allmänhet inte tänka på. Enligt gällande instruktion för tumningsföreningar-
na sker all intumning på fallande mått, nämligen då det gäller småvirke fal-
lande halvtum och då det gäller grövre dimensioner fallande heltum. Vi för-
stå då, vilken betydelse det kan ha, om de tumningssaxar som användas slå
slint på bara en millimeter. På andra områden påfordras från det allmännas
sida kontroll över mått, mål och vikt även då det gäller att göra upp jäm-
förelsevis obetydliga affärer. Går jag in i en butik och köper för 10 öre, så
skall varan mätas eller uppvägas med kontrollerade mått eller vikter. Men
här gälla inga kontrollbestämmelser över de mätinstrument som användas.

Det hade även varit synnerligen önskvärt om de andra i denna promemoria
upptagna punkterna hade blivit föremål för regeringens och framför allt
jordbruksministerns intresse. Jag vill påpeka, att det är en modern åsikt, som
nu börjar tränga igenom, att man inte enbart skall inrikta sig på produk-
tionsbefrämjande åtgärder utan att minst lika viktigt är, synnerligast då det
gäller att komma jordbrukaren till hjälp i hans ekonomiska kamp, om man
kan göra något för att underlätta avsättningen av produkterna. Den princi-
pen har också hos jordbruksutredningen varit så att säga den norm, efter
vilken man gjort upp detta förslag. Däremot kan jag inte finna, att i de direk-
tiv, som ha utarbetats för den tillsatta kommittén, denna princip godtagits.
Man kan visserligen säga, att de övriga punkterna och vad man därmed velat
nå kan tillgodoses av jordbrukarna själva, till en del eventuellt genom sam-
manslutning eller på annat sätt. Men jag vill framhålla, att under förutsätt-
ning att den som faller ett sådant uttalande är opartisk, så känner han inte
till styrkeförhållandet mellan säljare och köpare, då det gäller trävaror, åt-
minstone uppe i Norrland. Det kan understundom vara sådana förhållanden
rådande, att en svagare part bör få vända sig till statsmakten för erhållande
av erforderlig hjälp och skydd.

I den förut omnämnda hemställan hade uttalats bl. a. följande: »Av vikt
är under alla förhållanden, att utredningsarbetet så organiseras, att jordbrukets
ekonomiska intressen i samband med denna fråga bli beaktade och utredda i
den utsträckning deras stora betydelse påkallar.» Framtiden må utvisa, om
så blir fallet, och det är givetvis för tidigt att nu yttra sig om hur det kommer
att bli. Men jag fäster mig vid att man saknar detta uttalande i direktiven
för den tillsatta kommittén.

Överraskad blev man sannerligen också, då man såg den sammansättning
som denna kommitté fick. Där ha vi först trävaruexportföreningens direktör
som ordförande. Vi ha vidare en skogschef vid ett bolag, som numera är
anslutet till Kreuger-koncernen. Så ha vi sekreteraren i skogsvårdsstyrelser-
nas förbunds centralråd, vilken vi känna till litet grand, eftersom han kontra-
signerade det i huvudsak negativa utlåtande, som lämnades av centralrådet
över jordbruksutredningens framställning. Vidare ha sågverksindustriarbe-
tarna såsom sin representant fått en tränad underhandlare, nämligen sin om-
budsman från Gävle. Bönderna slutligen ha blivit representerade i denna för-
dem så ytterst betydelsefulla kommitté genom bara en enda person, nämligen
förutvarande riksdagsmannen Karlsson i Gasabäck. När jag såg den sam-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

mansättningen första gången, kom jag alldeles spontant att erinra mig en tavla från den tiden jag var pojke, tecknad av Ankarcrona. Det var en tavla, där man såg en stor pampig pälsklädd herre sitta i en gigg; vid sidan av honom, inklämd i ett hörn, satt en liten obetydlig skjutspojke; och man såg, hur giggen rullade fram precis i samma hjulspår som förut fanns på vägen. Den tavlan hade han betecknat: Aktiebolag och hemman i Norrlandsgiggen. Jag kunde icke annat än erinra mig just den bilden då jag såg den sammansättningen, och då jag tänkte på hur härigenom jordbrukarnas ekonomiska intressen blivit beaktade. Det är ej så underligt, om den norrländska jordbruksbefolkningen mer och mer får en känsla av att nära nog vara övergiven av de maktägande och styrande.

Det är rentav märkligt, vilket ringa intresse skogsfrågor överhuvud tyckas väcka och dock vill jag erinra, att minst två tredjedelar av hela antalet brukningsdelar i landet äro förenade med skogsbruk. Säkert är, att kunde några åtgärder vidtagas för upphjälpande av det ekonomiska utbytet av bondeskogarna, skulle det äga mycket större betydelse för det stora flertalet jordbrukare än en hel del av de stödåtgärder, som hittills genomförts eller ifrågasätts. Jag tror också, att den stora nationalekonomiska betydelse som vårt skogsbruk äger icke är tillräckligt beaktad. Jag skall här icke komma med någon statistik eller dylikt; men för att ge en liten bild av vilka massor det här rör sig om skall jag endast taga ett grovt exempel. Enligt statistisk årsbok redovisas för 1929 ett tillsläppt flottgods i Ångermanälven med 18,833,106 stycken klampar; detta bara i ett enda av våra större vattendrag. Denna kvantitet redovisas i samma källa till ett kubikinnehåll av icke mindre än 1,938,771 kubikmeter. Det är tal, som äro så pass stora, att man i regel kanske icke tänker på dem. Jag skall därför be att få göra en liten bild av denna massa. Om jag tänker mig detta antal kubikmeter och staplar upp denna virkesmassa 1 meter hög och 1 meter bred, så få vi en »trave» av 194 mils längd, d. v. s. ungefär 3 gånger mellan Malmö och Stockholm, och dock gäller det här fast mål; gör jag om det till löst mål så kommer jag fram till fyra gånger sträckan Malmö till Stockholm.

Jag erinrade mig detta i går bl. a., då jag hörde herr Wigforss' utläggning av den normalt stigande statsbudgeten. Det är väl ändå så, att en hel del av denna stegring närmast är skenbar på grund av det ändrade penningvärdet; men det torde också vara en reell stegring, som knappast möjliggjorts, därest man icke haft att ösa dessa inkomster ur de norrländska bygderna eller kanske rättare sagt de norrländska obygderna.

När jag är inne på detta, att jag alltså icke kan anse, att de norrländska frågorna blivit beaktade i den grad det varit önskvärt, så kan jag icke avhålla mig från att påvisa, att man i vårt grannland Finland tycks ha en helt annan uppfattning om betydelsen av dessa frågor. Enligt uppgifter, som jag lyckats få tag uti, finner jag, att t. ex. vedförbrukningen vid de finska järnvägarna är en helt annan än här. Här ha vi förut haft en liten vedförbrukning vid järnvägarna, men den har försvunnit, och det finnes faktiskt icke kvar mer vedförbrukning vid järnvägarna än som behövs för att göra fyr under pannorna. I Finland däremot användes 1929 vid statens järnvägar icke mindre än 1,357,196 kubikmeter ved. Om jag skulle taga samma grova bild som nyss för att åskådliggöra även det talet, så finge vi en vedtrave, som räcker mer än två gånger mellan Malmö och Uppsala. Det är vad som åtgår för de finska järnvägarna, och vad det skulle betyda i form av ökat arbete eller inkomster för den skogsägande befolkningen, om man komme därhän även här, det behöver jag icke närmare utveckla, utan bilden talar för sig själv utan några vidare kommentarer. Jag kan också nämna, att den av försvarsväsendet i Finland förbrukade veden uppgick till 184,976 kubikmeter, under

det att förbrukningen av stenkolk och koks vid detsamma icke uppgick till mer än 9,267 ton, varav 7,214 ton förbrukats av fartyg. Trots den förbrukning som där är, så väcktes vid föregående års riksdag i Finland motioner om utvidgning av användningen av inhemskt bränsle; och det är ganska intressant att se, vad agrarutskottet där gjorde för uttalande och göra en liten jämförelse med den förståelse, som en dylik framställning brukar ha hos våra myndigheter och t. o. m. hos våra utskott i riksdagen.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Agrarutskottet föreslog att riksdagen måtte besluta hemställa

»att regeringen skyndsamt måtte vidtaga sådana åtgärder, att användandet av inhemskt bränsle vid statsjärnvägarna och i statens övriga inrättningar med det första bleve betydligt större än nu är fallet; och

att regeringen måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av planmässiga undersökningar angående ökande av klenvirkets avsättningsmöjligheter, förbättrande av förfarandet vid tillverkning av inhemskt bränsle samt utvecklande av eldningsanordningarna så att de bleve så förmånliga som möjligt för inhemskt bränsle». Agrarutskottets förslag godkändes och ärendet var därmed slutbehandlat. Man kan inte vara tillfredsställd med att framställningar, då de här göras i ungefär samma syfte, avvisas med erinran om pågående experiment med nya eldnings- eller värmeledningspannor. Jag har dock så stort förtroende för våra egna ingenjörer, att de borde kunna jämföras med de finska, även då det gäller användandet av inhemskt tillgängligt bränsle.

Även annat ur norrländska synpunkter skulle man nog vilja framdraga vid detta tillfälle, men jag skall nu icke uppehålla mig särskilt härvid. Men jag skulle verkligen vilja fråga, hur länge det kommer att dröja, innan vi få ett svar på en framställning, som gjordes för ett flertal år sedan från Västernorrlands läns hushållningssällskap om åtgärder med anledning av den i Norrland grasserande s. k. vattusjukan bland hästar?

Det är kanske djärvt att säga, men det är faktiskt, att norrlänningarna börja få delvis det intrycket, att man vill räkna vår landsdel till ett koloniland, som det är bra att ha för att hämta något därur, men som man eljest icke vill göra något för. En stråle av hopp kom fram, när den förste talaren i remissdebatten så kraftigt gick in för samförstånd och samförståndspolitik. Jag vill hoppas, att vi jordbrukare och för övrigt även skogsarbetare kunna få påräkna hans benägna bistånd, när det gäller att få en utjämning av de bördor, som nu rådande kristid lagt på skogsbefolkningen. Jag menar, att den reducering av inkomsterna från trävaruhanteringen, som lågkonjunkturen medfört och krisen framkallat, icke skall behöva bäras enbart av virkesleverantörerna och skogsarbetarna, utan kanske t. o. m. sågverksarbetarna skulle vilja vara med om att dela denna börda. Jag vill bara därtill lägga, att priserna för närvarande på skogsprodukter icke äro högre, än att de ungefär motsvara normala arbetskostnaden för deras framforslande; och dock avslutas för närvarande icke så få köp, ty läget är så tryckande för dessa virkesägare, att de tvingas sälja bara för den obetydliga inkomst, som själva arbetet med avverkningen kan ge. Men det är synnerligen hårt, om man skall vara tvungen miss-tänka, att det förhåller sig så med dessa affärer som nu avslutas, att det sker därför att det finns folk, som passa på att utnyttja det nödläge, som råder för dessa jordbrukare.

Härmed har jag framfört en del norrländska synpunkter, beträffande vilka jag skulle vilja hoppas, att de om möjligt bliva beaktade i den utsträckning det låter sig göra redan under denna riksdag. Jag skall sluta med en hälsning från skogen till regeringen och då framförallt till jordbruksministern, att vi vore tacksamma, vi norrländska jordbrukare, som också ha litet skog förenad med jordbruket, om vi bleve delaktiga av det intresse och den gunst, som tyckas

Vid remiss av statsverkspropositionen. finnas för de yrkeskamrater, som ha sin näring och utöva sitt yrke på orter, som ha betydligt bättre naturliga förutsättningar än vi däruppe.

(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag var tyvärr inte inne i kammaren under förra delen av herr Strindlunds anförande, men jag har fått del av vissa uttalanden, som den ärade talaren då gjorde och som påkalla att jag gör några erinringar.

Herr Strindlund lär ha vänt sig mot direktiven för den förra hösten tillsatta skogsvårdskommittén och även yttrat sig angående denna kommittés sammansättning. Vad nu angår direktiven för denna kommitté, är det ju riktigt, att kommittén kommit till bl. a. med anledning av den framställning, som tidigare gjorts från jordbruksutredningen. Man hade i den framställningen från jordbruksutredningen yrkat, att en hel serie frågor skulle utredas och vissa åtgärder vidtagas i samband därmed. I stort sett ha vi byggt just på jordbruksutredningens uttalande. Men jag ansåg, att det var anledning, inte minst i nuvarande tidsläge, att alldeles särskilt peka på vissa punkter i jordbruksutredningens uttalande, främst då de punkter, där man yrkat på undersökning angående ökad avsättning av skogsprodukter och rörande möjligheten att bättre tillgodogöra gallringsvirke, träkol och annat, som utfaller vid gallring av yngre skog. Jag ansåg, att det var i närvarande stund det allra viktigaste problemet att kunna bereda ökad avsättning av ved och träkol i första hand. Få vi ökad avsättning av dessa varor, så kunna vi gallra våra skogar i större utsträckning än eljest. Detta bereder arbetstillfällen i stor utsträckning samt inkomster för både arbetarna i skogen och skogsägarna. Om jag inte är felaktigt underrättad, skulle herr Strindlund ha antytt, att man i direktiven lagt tyngdpunkten mera på åtgärder för befrämjande av själva skogstillväxten och produktionen. Så är ingalunda fallet. Vi ha lagt tyngdpunkten just på avsättningen, därför att vi ansett, att ha vi inte avsättning, så kunna vi inte vidtaga åtgärder som i övrigt befrämja skogsvården och skogstillväxten. Det är avsättningen som är det primära. Och det är därför som vi i främsta rummet just velat sätta in alla ansträngningar för att vinna ökad avsättning av skogsprodukter, främst givetvis sådana, som kunna få användning inom landet.

Vad kommitténs sammansättning angår har det gjorts erinran därutinnan, att jordbrukarna inte vore tillräckligt representerade. Ja, i kommittén sitter en jordbrukare, tidigare ledamot av denna kammare, som för övrigt i höstas ledde en stor deputation, som hade företrädare för statsministern och som representerade över ett hundratal norrländska kommuner. Vidare sitter där en skogschef, en framstående skogsman, vars namn är väl känt i Norrland. Som kommitténs ordförande fungerar direktören i trävaruexportföreningen, vilken jag tror sitter inne med stor sakkunskap på detta område och med särskilda förutsättningar att föra dessa frågor vidare. Ytterligare sitter där som representant för skogsarbetarna, en förtroendeman, och som ledamot och samtidigt sekreterare en jägmästare, sekreteraren i skogsvårdsstyrelsernas förbund. Jag kan inte förstå annat än att man strävat efter att få en nog så allsidig sammansättning.

Vad nu kommitténs arbete angår ha vi redan sett ett resultat därav, i det att kommittén lagt fram ett enhälligt förslag, som blev tillstyrkt av alla myndigheter, som yttrat sig, och vilket förslag har resulterat i en kungl. proposition, som i går lades på kamrarnas bord och vari begäres ett belopp av inte mindre än 2 miljoner kronor i extra anslag för befrämjande av vissa skogsvårdsarbeten — det gäller närmast skogsutdikning och skogsodling. Vad kommitténs fortsatta arbete angår eller vad kommittén nu närmast sysslar med är just att samla in det material som föreligger och som kan visa, i vad mån vi kunna

ersätta en del annat bränsle, såsom stenkolk och koks, med inhemska skogsprodukter, ved och träkol. Vidare har kommittén till uppgift att ange, hur man skall kunna hastigt sprida kännedom om de möjligheter, som därvidlag finnas, propagera för saken, och verkligen försöka driva igenom ökad användning av inhemska skogsprodukter. För min del ser jag ganska ljust på den saken. Ty jag tror, att det visat sig, att vi i ganska stor utsträckning kunna använda inhemskt bränsle i stället för utländskt. För egen del har jag hittills i vinter i en värmeledning på landet inte använt vare sig stenkolk eller koks utan uteslutande ved och träkol. Jag har också i höst på min gård provat träkol som bränsle för traktor med synnerligen gott resultat. Jag har därför anledning att se med mycket stora förhoppningar på de framtida möjligheterna att i väsentlig mån öka användningen av inhemskt bränsle. Kan detta genomföras, kunna vi få ökad avsättning inom landet för inhemskt bränsle, då få vi också ökad möjlighet att vidtaga sådana skogsvårdande åtgärder som gallringar och därigenom bereda arbete åt ett ökat antal personer. Och, herr Strindlund, det är väl skogs- och jordbruksbefolkningen, som i sista hand också få nytta av detta.

Herr Strindlund har antytt, att man inte tillräckligt beaktat jordbrukarnas intressen. Men det är ju så i Norrland, att jordbruket och skogen hänga ihop, gå hand i hand. Skogsbruket är ofta nog ett stöd för jordbruket. Bereder man ökad avsättning för skogsprodukter, så kan jag inte finna annat än att den jordbruksidkande befolkningen i Norrland, som även äger skog, därmed också får ökad inkomst och säkrare bärgning.

Jag har inte anledning att närmare uppehålla mig vid detta. Men jag vill understryka, att kommitténs uppgift inte är begränsad enbart till vad jag här antytt. Men just med hänsyn till tidsläget, till de nu rådande svårigheterna på arbetsmarknaden, har jag ansett, att de punkter, som jag här berört, voro de som i första hand borde angripas, att man främst borde söka bringa de problemen till lösning. Därmed är inte sagt, att det inte finns en hel del andra frågor, däribland de av herr Strindlund berörda, som kommittén har att upptaga till prövning i syfte att åstadkomma ett mera ekonomiskt utnyttjande av skogens produkter.

Herr Anderson i Storegården: Herr talman! Då det sammanbrott inträffade på det ekonomiska området, som ägde rum förra hösten i en hel del länder, vilka förut ansetts tillhöra de stabila staternas krets, så hade man anledning förmoda, att från svensk sida snabbt skulle vidtagas åtgärder för att möta den svårartade kris, som då kom över oss. Man hade, såsom här tidigare framhållits, hoppats på en urtima riksdag, som möjligen hade kunnat mobilisera statsmakternas krafter och inrikta sig på att försöka att vad på dem ankomme mildra krisens verkningar. Det är ju klart, att man i en sådan situation som den, vi kommit in i, måste överväga, huruvida icke statsmakten kunde utövas på ett bekvämare sätt än under vanliga normala förhållanden, så att här liksom i andra länder skulle kunna läggas en utomordentlig eller vitt gående fullmakt i regeringens hand. I detta fall har ännu ingenting skett, och inte heller den nu påbörjade riksdagen ser ut att få det program för statsmaktens handlande i den nuvarande situationen, som väl skulle vara behövt.

Då jag här i går med intresse lyssnade till herr Hanssons i Stockholm anförande, i synnerhet då han berörde jordbruksfrågan, så var det av den anledningen, att man haft den uppfattningen, att man i vårt land under en så bekymmersam tid som den nu rådande mycket väl kunde tänka sig ett samarbete, som sträckte sig över vanliga partigränser; och man skulle också kunna tänka sig, att herr Hansson i så fall bleve vår MacDonald, och då hade väl herr Engberg blivit vår Henderson möjligen med den skillnad, att han icke fått resa till ned-

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

rustningskonferensen. Men vad socialdemokratiska partiet beträffar, så tror jag, att det program, som från deras sida framkommit till krisens lösning, åtminstone ur jordbrukssynpunkt måste anses vara alltför magert för att kunna anses tillfredsställande.

Det skall villigt erkännas, att från den nuvarande regeringens sida åtskilligt gjorts för att hjälpa jordbruket i dess nuvarande nödläge; och då det här efterlystes åtgärder från regeringens sida till jordbrukets hjälp, så anmälde statsministern ögonblickligen två papper: ett med förslag om ett anslag på 2 miljoner kronor till skogsvårdande åtgärder och ett annat för underlättande av egnahemslånetagarnas ställning. Alla sådana saker äro givetvis tacknämliga, men utgöra icke det program, det samlande program för krisens lättande, som man nu har rätt att vänta och fordra.

Jag vill, för att få kyrkan mitt i byn, också nämna, att bland de åtgärder, som av regeringen föreslås den innevarande riksdagen, finnes det åtskilligt, som försämrar den hjälp, som jordbruket tidigare åtnjutit från statens sida.

Jag skall icke söka bryta den tystnad som råder omkring sockerfrågan i statsverkspropositionen, ty den slöja, som omgiver denna fråga, kommer väl så småningom att lyftas, då vi få se vad regeringen i den saken ämnar företaga. Även riksbankens åtgärd till räntesatsens höjande har, såsom tidigare framhållits, i betydande omfattning försvårat läget även för jordbruket.

En åtgärd på ett annat område hade man minst av allt väntat sig, nämligen en förskjutning i förhållandet mellan statens och kommunernas skyldigheter. I det fallet kommer det att gestalta sig ännu mera orättvist än förut. Under den tid, då den nuvarande statsministern satt i oppositionsställning, var han synnerligen verksam för att åstadkomma lättnader i de kommunala utgifterna; och han och hans parti drog sig icke för att framlägga en motion, som avsåg att på staten lägga icke mindre än ytterligare 16 miljoner kronor av kostnaderna för skolväsendet, som sedan skulle lätta den kommunala skattebördan. Riksdagen tog icke hela detta belopp, men plockade in i budgeten ungefär hälften, eller 8.8 miljoner kronor. Detta har, det skall villigt medges, något minskat kommunernas kostnader för skolväsendet, men det har, såsom jag tidigare i denna kammare betonat, lättat utgifterna på ett synnerligen orättvist sätt; det hade icke funnits anledning att ge statsmedel exempelvis för lättande av skattebördan i Stockholms stad eller andra mer välsituerade kommuner. En rationellare fördelning av sådana medel, som skola användas för kommunala utgifters lättande, måste givetvis i en ekonomisk situation som denna vara erforderlig, ty det är icke blott statens budget det gäller att i kristider uppgöra, och det förefaller mig, som den nuvarande finansministern i alltför hög grad fäst sig vid att ordna statens finanser, under det han helt bortsett från de svårigheter, som uppstå för kommunerna att ordna sina finanser. Man måste komma ihåg, att en kristid drabbar visserligen staten och statens inkomstmöjligheter ganska hårt, men den drabbar också vissa kommuner betydligt hårdare, därför att arbetslösheten, näringslivets nedläggande o. d. kunna komma att äga rum ganska ojämnt. I vissa kommuner, i vissa län och vägdistrikt, kan skatteunderlaget komma att rubbas i betydligt större omfattning än på andra håll. Det är då dubbelt viktigt att under sådana tider vidtaga skattelättande åtgärder, som kunna åstadkomma den största möjliga utjämning av skattebördorna. Vi ha i det avseendet en kommitté, som arbetar för att åstadkomma en sådan skatteutjämning. Det förefaller åtminstone mig egendomligt, att man i den nuvarande budgeten finner, att staten så gott som helt och hållet fränsagt sig allt ansvar för vägdistriktens utgifter för vägunderhållet. Under den förra Ekman-ska regeringens tid indrogs halva statsbidraget till vägunderhållet. Redan vid det tillfället erinrade jag om det oriktiga i att på det sättet i första hand minska statens andel i vägunderhållet. Man behöver komma ganska långt i nedskär-

ning av vägdistriktens skattebörd, innan man tager bort statens andel i väg- och underhållskostnaderna, just därför att distriktens vägbörda drabbar så ojämnt, och de hastigt stigande anspråken på vägarnas kvalitet medföra oavbrutet ökade kostnader. Vi ha haft god tillgång på automobilskattemedel, och det råder också i riksdagen, såvitt jag vet, en allmän uppfattning, att i den mån bilskattemedlen ökas, skall man med dessa medel försöka lätta vägdistriktens skattebörd.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Den nuvarande kommunikationsministern har varit en av de flitigaste motionärerna i denna fråga, och det väcker därför förvåning, att han är den som åtminstone formellt står för denna totala avskrivning av statens andel i vägskattebördan. Visserligen innebär detta icke en ökning av vägdistriktens andel i densamma, utan hela merkostnaden lägges, som vi veta, på automobiltrafiken. Det är visserligen ett gynnsamt tillfälle för en sådan åtgärd just nu på grund av de exceptionellt låga olje- och bensinprisen; men det kan ju tänkas att förhållandena kunna kastas om, och det är heller icke oviktigt för näringslivet, hur denna automobiltrafik i framtiden kommer att beskattas. I och med att denna post avföres från statsbudgeten, så tror jag, att det kommer att bli omöjligt för någon finansminister att i framtiden återinföra densamma. Detta rum i statsbudgeten kommer att upptagas av andra anslag och jag tror icke, att det är lika lätt att få detta statens bidrag till vägunderhållet återinfört, som det gått att avskrivna det. Detta innebär, enligt min mening, en förhöjning av jordbrukets skattebörd. Det får behålla sin tidigare skattebörd, då en jämkning i det avseendet varit möjlig och denna skattebörd får bäras av ett minskat inkomstunderlag. Åtskilligt annat i den nuvarande budgeten verkar i samma riktning. Jag är medveten om, att då en sparsamhetsbudget skall uppgöras, måste man naturligtvis gå fram jämväl över jordbrukets huvudtitel och dylika anslag. Men då man talar om, vad man gjort för jordbruket och framhåller små obetydliga saker i den vägen, bör man icke förbise, vad som i denna budget jämväl åtgjorts i sådan riktning, att det verkar för jordbruket och näringslivet ofördelaktigt. Men det är väl kanske icke dessa spörsmål, som äro de viktigaste, när det gäller det svenska jordbrukets möjligheter att kunna genomkämpa denna kris. De viktigaste åtgärderna ligga otvivelaktigt på det handelspolitiska området.

Jag vill i detta sammanhang erinra om, att vi ha ett handelsdepartement här i landet. Under den engelska krisen fick man höra talas om, huru viktigt det var, att detta departement trädde i verksamhet och huru viktigt det var, att som chef för detta departement sätta den allra skickligaste, initiativrikaste och dugligaste mannen, och de olika partierna tävlade om att få besätta den posten. Jag beklagar, att det varit så ovanligt tyst från det svenska handelsdepartementet. Jag skulle förmoda, att det finnes fler svenskar, som veta vad den engelske handelsministern heter, än vad deras egen handelsminister heter. Jag tror, att om vi skola ha ett handelsdepartement, har det en mycket viktig uppgift att fylla under de goda tiderna för att främja varuutbytet och möjligheterna för svensk export till utlandet. Men säkerligen har det ännu större betydelse, då det gäller att träda i bräsch och söka ordna förhållandena, då vi bli tillbakaträngda till vår egen marknad. Det har av hans excellens herr statsministern under gårdagen även därvidlag framförts en anledning till att någon ting på den vägen icke skulle kunna göras. Han säger, att den tyska handelsraktaten skulle lägga hinder i vägen för att genomföra vad som enligt hans mening under den nuvarande situationen skulle vara lämpligast, nämligen importreglering. Jag gläder mig uppriktigt över detta nyvaknade intresse för den tyska handelstraktaten från statsministerns sida, ty då denna traktat 1926 behandlades i riksdagen, så fanns ju redan då denna artikel 8, som jag förmodar att statsministern i detta sammanhang åsyftade. Vid kamrarnas behand-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ling — hans excellens herr statsministern satt på den tiden i första kammaren — var det en hel del, som uttalade sig om handelstraktaten. Det var i första kammaren herrar Wohlin, Hammarskjöld, Stendahl och Hederstierna, vilka hade vissa anmärkningar att framställa. Herrar Vennersten, dåvarande handelsministern, Svensson och Björnsson talade för densamma. I andra kammaren riktades kritiska anmärkningar från herrar Lindman, Lithander, Olsson i Kullenbergstorp och Järte, medan herrar Svensson och Röing talade för densamma. Ett enhälligt utskott hade tillstyrkt traktaten, men på den tiden hade varken statsministern eller någon honom närstående yttrat några kritiska anmärkningar mot denna traktat och de hinder för införandet av importförbud, som i denna traktats artikel 8 föreskrives. För mitt vidkommande har jag alltid hyst den uppfattningen, att vår handelspolitik vid alla tillfällen måste rätta sig efter den handelspolitiska utvecklingen i världen. Under tider, som giva tillfälle till ett mera obehindrat varuutbyte länderna emellan, kan man också naturligtvis vara åtskilligt liberalare beträffande införseln av främmande varor, men som förhållandena nu ha gestaltat sig, är man icke i det läget, att man kan köpa fritt av varandra, utan åtskilliga och betydande begränsningar ha genomförts ute i världen på detta område. De åtgärder av hämmande natur, som man i den vägen har genomfört i olika länder, ha varit av den beskaffenheten, att jag tror, att om vi hade utsatt ett främmande land för motsvarande åtgärder, skulle vi med säkerhet haft att vänta repressalier och sannolikt uppsägning av de traktater, som vi ingått med dessa länder. Är det så att den nuvarande statsministern hellre skulle vilja genomföra importreglering än tullar, vilket senare den tyska handelstraktaten i mycket ringa utsträckning lägger hinder för, finnes ju den möjligheten att så småningom få denna traktat ur kraft, och på den vägen få de friare händer, som man skulle vilja ha. Men jag tror icke, att det just är om den frågan, som striden gäller, eller att det är på det området, som stridsläget rör sig. För min del vill jag icke förutsätta, att statsministern liksom regeringsorganet skulle vilja framkasta denna traktat som ett de obotfärdigas förhinder, utan jag förutsätter naturligtvis, att han har en uppriktig vilja att i en hård ekonomisk kamptid till det yttersta tillvarataga de svenska intressena. Vid en sådan föresats tror jag, att man icke skulle kunna behöva ha delade meningar. Det var emellertid någonting, som hans excellens statsministern yttrade i går i denna sak, och det var, att man genom att föra en tullkamp eller hur orden föllo, jag kommer icke ihåg det riktigt, skulle ha försämrat läget för det svenska näringslivet. Jag kan icke förstå, vad han i det fallet menar, ty en importbegränsning tror jag att man allmänt anser vara nödvändig med hänsyn till vår handelsbalans. Man kan mycket väl gå den andra vägen, att söka öka exporten, och finansministern inkasserade ju mycket beskäftigt i går afton den förbättring i handelsbalansen för sista månaden under förra året, som inträffat, en förbättring som var större, än man beräknat, såsom ett bevis för att regeringens ekonomiska åtgärder varit synnerligen förutseende och riktiga. Jag tror ändå, att man i så fall något litet överskattar verkningarna av sina egna gärningar. Orsaken till den förbättrade exportkvantiteten för december månad förra året torde ovedersägligen ligga i det faktum, att det svenska kronvärdet försämrats genom guldmyntfotens sammanbrott, och därvid har uppstått ökade möjligheter för avsättning på exportmarknaden för våra varor. Men när det gäller en litet mer rörlig och förutseende handelspolitik, så skilja sig väl också statsministerns uppfattning och min egen uppfattning däri, att jag har ingenting emot, att man säger upp handelstraktaten och försöker få den bättre. Men jag vill icke, att man skall göra det i blindo, utan jag vill, att om man skall göra något sådant och uppnå resultat, måste man vidtaga ett förberedelsearbete, som gör oss rustade att i en sådan situation vinna några påtagliga fördelar. Det är mycket riktigt, och jag tror, att vi i det fallet kunna vara ense, vilket parti

vi än tillhöra, att när det gäller underhandlingar med främmande makter i en handelspolitisk fråga, måste var och en uppenbarligen söka utvinna vad som rimligen kan utvinnas och som kan vara till fördel för landet. Men en annan sak är att kunna förmå motparten att i så fall göra eftergifter i det ena eller andra avseendet. Det är därutinnan som vi, enligt min mening, äro för litet rustade och det är av den anledningen, som jag tror, att vi åtminstone i den nuvarande situationen och intill dess förhållandena blivit annorlunda i fråga om varuutbytet länderna emellan måste vidtaga sådana åtgärder, som dels giva oss de maktmedel i händerna, som äro erforderliga vid dylika förhandlingar, och dels också måste vidtaga de åtgärder, som erfordras för att begränsa den import, som vi nu icke ha råd att betala.

Herr Wigforss sade i går, att det rådde ingen nöd egentligen, men att det gällde att organisera vårt överflöd. Ja, vårt överflöd kan ju lätt komma att rinna bort rätt hastigt, därest vi icke ställa oss på vakt omkring vårt välstånd. Jag har funderat över vad herr Wigforss dels framhållit i sin bok och dels nämnt under gårdagen. Jag vet mycket väl, och därmed kommer jag in på den tankegång, som herr Carlström i Helgagård var inne på, att därest man finge en jämnare inkomstfördelning skulle givetvis detta komma att betyda en ökad möjlighet för varuutbytet inom landet, men det löser åtminstone icke det handelspolitiska problemet, om man icke vidgar det till att organisera världens överflöd, därest något sådant finnes. Men då skulle problemet innebära, att man måste lära kineserna äta fläsk. Jag får säga, att en mera troskyldig och bläögd nationalekonomi än den herr Wigforss förkunnar får man leta efter.

När det gällde att utveckla det socialdemokratiska jordbruksprogrammet, angavs visserligen takten av herr Hansson, som talade om, att socialdemokraterna skulle skilja på bönderna i två olika grupper. Den ena gruppen skulle vara de fattiga och de som skulle kunna behöva hjälp, men man blev alldeles bet på vad man från detta parti skulle åstadkomma för att hjälpa den fattiga delen av jordbruksbefolkningen. Det var därför givetvis den socialdemokratiska lärofadern här i landet i nuvarande tid på detta område, herr Sköld, som skulle komma att utveckla den saken. Han talade i ett mycket skickligt anförande om sin *nuvarande* inställning till den animaliska produktionen. Han sade bland annat, att han hade läst de Nannesonska papperen angående undersökningsresultaten i fråga om ekonomin vid vissa jordbruk. Jag måste säga, att herr Sköld läste dessa bokföringsresultat, som en viss potentat läser bibeln, ty han sysslade icke med, hur det hade gått med ekonomin, utan hur stor förmögenhet var och en hade. Han konstaterade att somliga hade en förmögenhet lika med noll och andra en förmögenhet upp till 105,000 kronor, och så delade han upp dem och sade, att de som hade en förmögenhet lika med noll kunde socialdemokraterna finna anledning att hjälpa, men på vad sätt, därom befinna vi oss fortfarande i okunskap. Men dem, som hade 105,000 kronor i tillgångar, dem behöva vi icke hjälpa, sade han. De skola alltså vara filantroper och till underpris producera livsmedel till det svenska folket. Med utgångspunkt från en sådan ekonomisk uppfattning kan man ju komma över till många andra samhällsgrupper, där tillgångarna kunna vara betydligt större än 105,000 kronor, och resonera på samma sätt. Men man kan väl icke av dem begära, att de skola bedriva en näring, som icke giver ränta på det nedlagda kapitalet och som därjämte förutsättes skola tära på det redan framskapade kapitalet. Det är alldeles klart, att jordbruket såsom näringsgren måste betraktas som varje annan näringsgren, d. v. s. så att om man lägger ned kapital i jordbruket, måste man kunna räkna med att få någon avkastning av detta kapital i form av någon ränta på detsamma och därjämte erhålla någon ersättning för sitt arbete. Sker icke detta, utan de, som lagt ned kapital i jordbruket, förlora eller måste offra det, därför att andra klasser, som ha betydligt

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

gynnsammare betingelser, skola få billiga livsmedel, då är det klart, att ingen kommer att nedlägga kapital i en sådan näring. Det är icke nödvändigt att göra en sådan uppdelning och jag tror ej heller, att den skulle vara lycklig.

Alla de åtgärder, som staten skulle kunna vidtaga, äro givetvis av begränsad räckvidd, men de skulle åtminstone medverka till att jordbruket och näringslivet i övrigt skulle känna, att de under en hård tid hade statsmakternas stöd. Det skulle ingiva dem förhoppningar att kunna rida ut den hårda tid, vari vi nu äro försatta. Men då får det icke gå så att statsmakterna försumma sin plikt, då man av näringsidkarna fordrar, att de skola fullgöra sin. D. v. s. att de skola vara trogna i sitt kall och hålla ut även under de svåra och hårda tiderna. Den svenske jordbrukaren begär heller icke av den svenska staten något fattigunderstöd. Han begär att svenska staten, liksom staten måste göra det gentemot alla andra närings- och yrkesgrupper i landet, skyddar honom mot en konkurrens, beträffande vilken hans excellens herr statsministern i går bestyrkte, att den icke fortgår under fullt lojala former. Man fordrar också av statsmakten, att de skattebördor, som staten lägger på näringslivet, inklusive jordbruket, skola så fördelas, att icke näringslivet handikappas i konkurrens med näringslivet utomlands. Man bör också av statsmakterna kräva någonting annat, och det är att se till, huruvida den prisutveckling på vissa områden, som herr Carlström i Helgagård berörde, beror på ett maktmissbruk, som övermäktiga organisationer tillskapat.

Herr Sköld förklarade i går, och det var ju ändå glädjande, att han var anhängare av jordbrukets organisationssträvanden — oaktat vissa av dess former för honom tedde sig osympatiska. Jag undrar, om herr Sköld aldrig någonsin inom andra sammanslutningar inom landet har haft anledning tala om, att det finnes företeelser, som äro osympatiska. Det har talats här — vid flera tillfällen — om Ådalen och den nöd, som där råder. Vad gällde då striden i fjol? Jo, såvitt jag kan minnas gingo arbetsgivarna med på en arbetslön av 1.14 kr. i timmen och under sådana förhållanden skulle arbetet kunnat fortgå. Arbetarna begärde 1.18 kr. i timmen, och följden har blivit att de icke fått något arbete. Det är ju inom det svenska jordbruket eller inom det svenska näringslivet, kanhända i stor utsträckning, icke möjligt att under sådana här tider kunna resa sina krav så långt, som i detta fall skett. Jag ber att få betona, och i det sammanhanget vill jag beklaga, att herr Äqvist på örebrobanken icke är inne i kammaren, att åtskilliga av jordbrukarna och flertalet av jordbrukets arbetare ha haft inkomster, som ligga betydligt under de nödhjälpslöner, som nu utbetalas. Det kan då icke anses innebära någon hårdhjärtighet från statens sida, om man söker att något litet begränsa arbetslöshetsunderstöden, som praktiskt taget fastlåsa vissa värden och löner vid en prisnivå, som icke är skäligen i förhållande till den prisnivå, som råder på lantbrukets område. Det är ändå att hoppas, att det skall vara möjligt att i den nuvarande krisen samla statsmakterna och näringslivet i gemensamma ansträngningar för att hålla det svenska näringslivet uppe och flytande under krisen. Jag får säga, att i det fallet skiljer sig hans excellens herr statsministerns åsikter i fråga om jordbruket fördelaktigt ifrån herr Skölds därutinnan, att han varken är så kunnig eller så opraktisk i dylika ting.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Forsell**: Herr talman, mina damer och herrar! Bland allt det, som yttrats här i kammaren under gårdagens långa debatter, är det särskilt några ord, som etsat sig in i mitt minne och som jag finner det motiverat att ett ögonblick dröja vid. De ord, som jag syftar på, fälldes av den socialdemokratiska partiledaren, då han kom in på frågan om direktiven för delegationen

till Genève. Herr Hansson antydde, att han i sin egenskap av ledamot i denna delegation måhända icke borde taga upp direktiven och de därmed i sammanhang stående förhållandena till diskussion, men i alla fall kände han sig manad att frambära några reflexioner i ämnet, och han sade då, att han förbehölle sig, att de delegerade skulle ha »fria händer» att taga »alla risker» för Sveriges räkning, som fordrades för att nå fram till nedrustning. Det kan hända, att det varit lyckligt, om den ärade talarens tveksamhet, huruvida han borde yttra sig eller ej, hade stannat vid att han icke hade yttrat detta. Det var nog icke så få medborgare, som, då de erforo regeringens beslut att till Genève skicka en delegation, i vilken även ingingo ledare för de stora partierna, förmenade, att det där systemet kunde ha sina fördelar, men att det också innebar ganska betydande risker och nackdelar. Det är ju klart, att det för en utrikesminister kan kännas ganska tilltalande att ha med sig därnere i Genève en utrikesnämnd så där in petto, med vilken han kan överlägga. Måhända ha minnena från de stormiga marsdagarna i Genève år 1926, när dåvarande utrikesministern i kritiska stunder icke hade det så angenämt, kunnat förmå vederbörande i regeringen att gå denna väg. Men en utomordentlig viktig förutsättning för att denna metod skall slå väl ut är, att de utsedda partiledarna, när de samlats därnere omkring den svenske utrikesministern, känna sig utåt såsom ledamöter av en representation för den svenska regeringen, såsom ett slags diplomater med den diplomatiska kutymens förpliktande traditioner levande för sig, och icke i den egenskapen låta sig lockas att agera med tanke på partiledarskapet. Ty om den förutsättningen brister, ja, då kan risken vara ganska nära för handen, att vi återigen i vår diplomatiska historia komma att stå inför sådana situationer, då främmande makters förhandlare vid sina diskussioner under hand med den svenske utrikesministern låta antyda, att den mening, som ministern uttalar, den delas icke av den och den partiledaren i delegationen, som i stället uttalat sig på det eller det sättet. Skulle det gå så, då äro vi snart ute på vägar, som kunna bli ytterligt ödesdigra för svensk förhandlingsduglighet i den stora affären i Genève.

Nu kanske någon säger, att jag med denna randanmärkning vid herr Hanssons ord ser saken för formalistiskt. Inte kan det bli någon schism mellan herr Per Albin Hansson och utrikesminister Ramel, de äro naturligtvis i dessa spörsmål ett hjärta och en själ. Ja, herr talman, säg det! Är det så alldeles säkert, detta? Jag erinrar om vad herr Per Albin Hansson sade i fortsättningen av sitt anförande, då han, med vissa variationer i uttrycken, ständigt återkom till temat, att nationell rustning, det var ett utslag av nationell egoism. Och vem var det, herr talman, som gav en både träffande och förträfflig replik på denna ideligen upprepade tankegång? Jo, det var regeringschefen själv, som sade, att så finge man icke resonera. Det vore felaktigt, menade han, att i varje nationell rustning se ett uttryck för nationell egoism, och hans excellens fann ett mycket träffande ord, då han sade, att den nationella suveränitetens krav måste beaktas vid sidan av den internationella solidariteten. Det ligger onekligen, herr talman, mina herrar, i detta lilla replikskifte, som i den stora debatten i går tycktes gå tämligen spårlöst förbi, ett litet ferment, ett litet frö till meningsskiljaktigheter, som kunna bli otrevliga nog, därest den ena parten, ledaren för ett stort parti, har förbehållit sig »fria händer» att taga »alla risker» för Sveriges del för att driva fram sina älsklingssatser, kanske *även den risken*, att förhandlingsdelegationen inför främmande makters ombud skall framstå såsom kluven i tvistande fraktioner. Det är anledning befara, att detta uttalande från i går av ledaren för det socialdemokratiska partiet i dag icke är okänt för de främmande makter, som ha sin uppmärksamhet på Sveriges ställningstagande i dessa så viktiga spörsmål.

Jag förstår, herr talman, mycket väl, att de invändningar, jag här i dag

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tillåtit mig att göra mot den socialdemokratiska partiledarens synpunkter, av honom icke alls kunna senteras, han måste givetvis underkänna dem. Det famgick helt och hållet av herr Per Albin Hanssons anförande, att han nu i denna stund, när han skall »gå till Genève», känner sig fylld av andan av traditioner, om vilka han vittnade, att de ha grundlagts hos honom redan i hans tidiga barndomsår. Han känner sig i denna stund mera som en representant för den internationella arbetarvärlden än som representant för de svenska synpunkterna — det framgår ju alldeles tydligt av detta ideliga förkunnande av att nationell rustning är detsamma som nationell egoism.

Jag tror, att detta är den psykologiskt riktiga förklaringen till herr Per Albin Hanssons ståndpunktstagande. Jag måste dock här inflicka, att dessa deklarationer tyda på någon förskjutning i herr Hanssons uppfattning ifrån den tid, då han talade inför denna kammare år 1925 i försvarsfrågan, och än mer från den tid, då han här talade i flottfrågan 1927. Men det kan ju kanske ha inträffat någonting i de inre cirkelarna under senare tider, kanske på hösten 1931. Jag skall dock icke försöka att blicka in i dessa hemligheter ur det inre av dagens historia.

När jag resonerade för mig själv om den psykologiska förklaringen till herr Per Albin Hanssons ståndpunktstagande, kom också ett ögonblick för mig möjligheten av en annan förklaring. Kanske, tänkte jag, är herr Per Albin Hansson i denna stund bara den senaste länken i en mycket lång kedja av svenska riksdagspolitiker, en kedja, som sträcker sig århundraden igenom, långt tillbaka till den sekreta deputationens och det sekreta utskottets förfarna utrikespolitici, från 1700-talet och framåt i tiden. En sådan tradition äger en mycket stark makt, som lever vidare genom representationen, även om dennas former och grunder ha skiftat. Men så sade jag mig, att det icke gärna kan vara möjligt, att det är *den* faktorn, som medverkar i *detta* fallet, ty, sade jag mig, om herr Per Albin Hansson suttit såsom regeringschef i denna stund, och någon partiledare, som mottagit detta förtroendeuppdrag, stigit upp och haft samma deklaration som han nu — då är jag övertygad om att herr Per Albin Hansson skulle med myndighet och kraft hävdad regeringsmaktens ansvar och sagt, att dessa delegater endast vore medhjälpare åt regeringen och att det vore på regeringens ansvar det hela fölle, men att dessa delegater icke finge i sin ställning i Genève taga den minsta hänsyn till partiledarskapet eller ens ett ögonblick snegla över axeln på utrikesministern bort till opinionen där hemma eller på riksdagspolitiken och de förestående valen. Ja, jag är övertygad om att herr Per Albin Hanssons regeringspolitiska ideal, som ju skall vara den starka regeringsmakten — det har han betonat nu i ett tiotal år och mer — det står nog kvar, men starkare än detta har ändå visat sig vara den klassolidaritet, som nu dikterat hans för regeringsauktoriteten så ödesdigra ståndpunktstagande.

Herr talman, mina herrar! Jag har verkligen icke kunnat underlåta att i denna stund ge utrymme åt sådana betraktelser som dessa. Jag förstår mycket väl, att de falla alldeles på sidan om de ämnen, som pläga dryftas här och som nu dryftas, men det är dock på sin plats och må väl vara förlåtligt, om man i en sådan diskussion som denna också ett ögonblick riktar tanken på vad solidariteten med det gemensamma fäderneslandet kräver i en ansvarsfylld tid.

När jag säger detta, herr talman, mina herrar, är det icke därför, att jag underskattar betydelsen av de ämnen, som här dryftas. Samhällsklassernas legitima intressens tillvaratagande och inbördes avvägning, det är en rikspolitisk uppgift av monumentala dimensioner, och det har i alla tider ingått i svensk politik, att man vid sidan av, ja, som en förutsättning för en krävande politik utåt skall söka hålla de skilda samhällsklasserna under armarna och

ge dem förmåga att samverka för att fylla värvet utåt. Det är sålunda ingalunda av någon ringaktning för dessa materiella, klasspolitiska spörsmål, som jag här velat framtaga denna synpunkt till begrundande. Nej, tvärtom, det är helt naturligt, att i denna hårda kris, i denna svåra tid, samhällsrepresentanterna få råkas för att med varandra dryfta vad som kan vara att göra. Krisen är långvarig och har icke blott träffat våra jordbrukare och de arbetslösa arbetarna, utan den har drabbat *alla* samhällsklasser.

Vad det svenska jordbrukets nödläge beträffar, må det ju tillåtas mig att säga några ord även i den punkten, trots att jag därmed säkert bereder herr Olsson i Kullenbergstorp mycken förtrytelse. Jag har fått den uppfattningen under tidernas lopp, att han är gladast, om han ensam får styra och ställa, då det gäller jordbruket. Andra böra så mycket som möjligt hålla sig borta och med sonlig vördnad lägga i hans förfarna händer hela detta krävande kapitel. Med all tillbörlig respekt för den gamle statsmannen på skånebänken må det dock erinras därom, att varje riksdagsman har sin förpliktelse i detta hänseende, och må det därför tillåtas mig att likt slaven på triumfvagnen framsäga en liten viskning till herr Olsson i Kullenbergstorp, att den svenska bondeklassen, för att få någonting igenom i den minoritet, vari den dock numeriskt befinner sig inom den svenska demokratien, behöver förståelse och gehör även från samhällsklasser, som icke fostrats till det strävsamma och hårda arbetet bakom plogen, men likvisst fyller viktiga, ja omistliga funktioner i fäderneslandets gemensamma liv. Med denna motivering må det vara tillåtet även för en stadsbo att säga sin tanke om dessa viktiga spörsmål, och den tanken är förvisso icke förestavad av någon fiendskap till det svenska jordbruket, det tillåter jag mig säga på förekommen anledning.

Jag har alltifrån jordbrukskrisens utbrott år 1929 försökt att i enlighet med mina förpliktelser som riksdagsman följa och bilda mig en uppfattning om denna kris innebörd, och jag har därvid kommit till den meningen, att krisen är en övervärderingskris inom det svenska jordbruket, med ty åtföljande skuldsättningskris, kreditkris, räntekris och kommunalskattkris. Jag kom till den uppfattningen, att det i längden måste vara ett sisyfusarbete att försöka hålla priserna uppe under en övermäktig konkurrens med världsmarknaden. Man får icke överskatta den svenska statens maktmöjligheter i det avseendet. Ty i detta väldiga kraftspel representerar dock vårt land ett ganska ringa mått av makt. När jag kom till denna, jag erkänner det, pessimistiska men efter min tanke verklighetstroga uppfattning, återstod intet annat att göra än att söka få fram den synpunkten, att man måste göra något för att lätta den räntebörda och den kommunalskattebörda, som följer av den starka skuldsättningen och av de höga taxeringsvärdena.

Det var denna tankegång, som låg bakom ett förslag, som jag lade fram i våras och som givetvis måste i främsta rummet baseras på kravet på en grundlig och allsidig utredning av det svenska jordbrukets skuldsättningsproblem. Denna skuldsättning drabbar nämligen icke bara det till avsalu av spannmål producerande jordbruket, utan går även ut över det på animalisk produktion och på skogsproduktion stödda jordbruket. Jag skulle tro, att denna tankegång under de sju månader, som gått sedan dess, fått en verkligt nedslående, men också kraftig bekräftelse från alla håll. Över hela landet höras ropen om detta skuldsättningsproblem. Jag tänkte mig då, att det skulle kunna anvisas medel till en fond, som så att säga skulle stå som en reserv för att möta en kreditkris. Riksdagen ställde sig, det måste jag trots allt säga, välvillig till kravet på utredning om jordbrukets skuldsättningsfråga. Det sammansatta utskottet tyckte ju, att detta krav var så till den grad självklart, att riksdagen icke ens behövde skriva om det, ty — menade man — det var ju helt naturligt, att jordbruksutredningen skulle komma med en sådan under-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

sökning om jordbrukets skuldsättning. Ja, man får ju hoppas det, men sju månader ha gått, och denna kreditkris växer undan för undan. Man får därför antaga, att jordbruksutredningen observerat vad utskottet den gången skrev. Jag kan icke föreställa mig, att chefen för jordbruksdepartementet lagt något som helst hinder i vägen för jordbruksutredningen att fullfölja denna tankegång; i varje fall bör denna tankegång ha ett mycket livligt stöd hos finansminister Hamrin, vilken, som jag i våras tillät mig uppvisa, i ett stort anförande i Nationalekonomiska föreningen i mars 1930 utförligt påyrkade just en sådan utredning om jordbrukets skuldsättningsproblem. Jag förmodar alltså, att det hos jordbruksutredningen ligger ett stort material samlat, vilket kan komma till användning, när den stora kreditkrisen inom jordbruket blir verkligt aktuell — när, det vet man ju inte. — Så långt i detta sammanhang om jordbruket och jordbrukskrisen!

Här har också uppträtt en annan part i målet, nämligen den svenska industriarbetarvärldens representanter. Arbetslösheten är ju, herr talman, mina herrar, ett faktum, och det är inte alls något uttryck för en »social salvelsefullhet», såsom man får höra ibland, när man erkänner, att det är svår nöd, som följer i arbetslöshetens spår inom denna samhällsklass såväl som bland jordbrukare och bland *alla* samhällsklasser för övrigt, då arbetslöshetens konsekvenser uppenbara sig i en hård tid. Men jag måste dock säga det, att erfarenheterna visat, att de starka organisationer, som industriarbetarklassen har vetat att bygga upp åt sig, och de hårda händer, med vilka dessa organisationers intressen tillvaratagas, de utgöra dock för denna klass en garanti i den svåra kampen för tillvaron, en garanti, som andra samhällsklasser sakna. Man måste också i sanningens och rättvisans namn säga, att denna samhällsklass' socialpolitiska och socialekonomiska intressen sedan lång tid tillbaka varit mycket starkt tillgodosedda såväl i statens lagstiftning som i statens och kommunernas budgeter. Hur hård nöden än är, så måste man därför vid en avvägning av hjälpen se till, att icke den ene obehörigen gynnas på den andres bekostnad.

Dessa synpunkter på de sociala frågorna berättiga mig att i detta sammanhang också säga några ord om en klass, som jag vill tillåta mig kalla medelklassen. Jag är här inne på ett problem, som ofta dryftats i diskussionerna här. Herr Wigforss var i går mycket både bister och bitter mot denna klass, och många andra talare ha ordat om det obehöriga i den kritik mot det framlagda extra inkomstskatteförslaget, som visat sig i åtskilliga borgerliga tidningar just ur den synpunkten, att medelklassen borde skonas.

Ja, herr talman, mina herrar, det låter nog så bra att säga, att på den och den inkomsten blir det »bara en femma» och något högre upp »bara tio» och sedan »bara tjugu kronor». Ja, det är »bara» fem, tio och tjugu kronor för dem, som *ha* fem, tio och tjugu kronor och litet till. Jag vill medge, att för sådana statstjänstemän och kommunaltjänstemän, som ha fullmakt och en fast påräknelig årlig inkomst, är denna fasta påräkneliga inkomst, denna fullmakt ett slags kapitalvärde, det medger jag i egenskap av lycklig innehavare av fullmakt. De kunna *bära* det, ehuru den föreslagna beskattningen även för dessa medborgarekategorier ur andra synpunkter kan synas orättvis nog. Men vi leva i en kristid; och för personer i den löntagande medelklassen, som t. ex. varit anställda i privata företag och som den 31 december 1931 kunnat redovisa en inkomst av 8—10 tusen kronor, men den 1 januari 1932 på grund av krisen äro arbetslösa, för dem, herr talman, mina herrar, kommer det extra påbrödet, när de i december 1932 skola betala kronoskatten och dessutom den där nya kontributionen, som »bara» utgöra så och så mycket, att bliva ganska kännbart, ganska bittert.

Nu säger man: ja, men om vi gå den andra vägen och höja poängen på den

ordinarie inkomstskatten från 145 till något högre, så blir det ej bättre. Det blir också en kännbar utgift för arbetslösa medelklass tjänstemän. Det menar jag också, att det blir en kännbar utgift, och därför tror jag, att man verkligen skulle kunna taga hänsyn till detta i denna kristid och gå fram på en annan väg.

När man hör siffran 12 miljoner, som behöves i extra skatt, läser man ej utan förvåning, att regeringen föreslår, icke blott att till rusdrycksmedelsfonden, som nu visst är uppe i 103 miljoner kronor, skall avsättas räntan på fonden, som beräknas till $4\frac{1}{2}$ miljoner, utan att dessutom statskassan skall bidra med ett belopp ur årets budget för att avsättningen skall ökas till 5 miljoner kronor. Såvida det ligger någon realitet bakom ordalagen i förslagen i kapitalutgiftsbudgeten, då där uttryckligen talas om en »avsättning» av 5 miljoner till rusdrycksmedelsfonden, skulle man alltså sträva till att vid nästa budgetårs slut ha summan uppe i 108 miljoner kronor. Vad är anledningen till detta? Jo, det pågår något, som heter 1928 års rusdrycksutredning, och så länge den pågår, så länge man ej vet, hur mycket den kan komma att kräva, kan man ej röra rusdrycksmedelsfonden, heter det. Jag måste säga, att om de, som år 1928 togo initiativet till de motioner, som ledde fram till riksdagens skrivelse om revision av rusdryckslagstiftningen, en riksdagsskrivelse, som gick ut på att åstadkomma en undersökning av å ena sidan olika alternativ för rationalisering och förnuftiggörande av Brattsystemet och å andra sidan möjligheten att övergå till t. ex. det danska systemet, om de hade tänkt sig, att utredningen skulle utmyнна i att en sådan reform skulle komma att kosta 100 miljoner kronor för beredande av vissa ersättningar — det måste närmast gälla kompensation för mistad vinst på utskänningskvantiteterna — om de trott, att man för att få en välbehövlig reform av 1917 års spritlagar skulle behöva disponera 100 miljoner kronor, då hade det förefallit dem fullkomligt fantastiskt. Det är solklart, att den enskilda näring, som skulle komma att lida intrång och bli föremål för ingrepp genom en ny spritlagstiftning, skall ha ersättning. Men bottnar icke hela denna fientliga inställning till den enskilda näringen i den förbudsideologi, som låg till grund för fondens bildande för snart tjugo år sedan och som nu träffats av så hårda domar? Ty herr talman, mina herrar, det har hänt något under de sista veckorna. Det har hänt, att förbudstanken är definitivt ihjälslagen i de nordiska länderna. Hela denna tanke med alla dess konsekvenser kunna vi lägga i en kista och sänka i havets djup. Vi behöva verkligen ej mera öka rusdrycksmedelsfonden. Därför är det i en kristid som denna orationellt och oklokt att ej säga sig: låt oss upphöra med dessa avsättningar till fonden. Räntan taga vi in i statsbudgeten och vi spara avsättningen från statsverket på en halv miljon kronor till denna orimligt och onödigt stora fond. Där, herr statsminister, skänker jag er med varm hand först och främst de fem miljoner, som annars skulle gå till avsättning till fonden och därefter betydande belopp av fondens kapital, som måste vara onödiga för dess ändamål.

Jag går vidare över till fonden för statsskuldens betalning. Jag tror, att siffran 1 juli 1932 beräknas vara uppe i något över 70 miljoner kronor. Ja, denna fond för statsskuldens betalning tycks vara tillkommen, också den, därför att man alltså stod under förbudstankens bann. Man skulle ej använda pengarna i budgeten, de skulle då på något sätt placeras, och så kom fonden för statsskuldens betalning och amortering till. Herrarna förstå, att med en statsskuld på 1.800 miljoner kronor är en fond för dess betalning på 70 miljoner kronor en löjlighet. Nu ha vi samlat ett antal år till denna fond — jag kommer för ögonblicket ej säkert ihåg, vilket år den skapades — men låt mig säga under en 6—7 år. Denna fond är nu uppe i 70 miljoner kronor, och statsskulden är 1.800 miljoner kronor. Fonden är alltså uppe i något mer än 3 % av statsskuldens belopp. Det är, som om jag för 6—7 år sedan ådragit mig en

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

skuld på 100 kronor, men samlat till en fond att betala den med, och nu har en fond på 3 kronor efter så många år för att betala min skuld på 100 riksdaler. Tar man hänsyn till proportionerna så är denna »fond för statsskuldens amortering» rena klara omeningen och ingenting annat. Låt oss då besluta oss för att använda dessa sparade medel såsom en förstärkning till statsverkets kassafond och därur taga medel, så att vi slippa denna krisskatt för de samhällsklasser, som skulle drabbas av denna skatt. Man bör ju också observera, att det är de vilka minst få tillgodogöra sig statens sociala välfärdsåtgärder, som höra till de klasser, vilka få stå på självansvarets grund, och som ej tillhöra några starka, skyddande organisationer; de skulle få betala denna skatt. Därför menar jag, att dessa samhällsklasser, som drabbas av denna skatt, med skäl kunna säga sig: här sitter den rika staten — och finansministern säger själv, att statsfinanserna äro sunda, och man får det intrycket, att staten betraktas som en rik kassa — här sitter staten med sitt Eskilsgemak, fullt av silver och guld, men vi skola ändock betala en extra skatt! Är det vettigt? Nej, herr talman, mina herrar, det är ej vettigt. Låt oss därför gå in för ett rationellt användande av dessa fonder, som äro tillkomna under en förbudspsykos, och nu, när psykosen gett sig, böra gå ut till nyttigt användande i samhällslivet.

Detta är, herr talman, mina herrar, mina synpunkter på denna omdebatterade kristidsskatt.

Ja, herr talman, mina herrar, jag har ej slutat ännu. Jag ber om tillgift, att jag ännu har litet på hjärtat. Det är många saker, som tränga sig på en i denna tid.

Den stora ekonomiska krisen, herr talman, skulle väl kunna ordnas och regleras genom förnuftiga människors redobogenhet att ordna den. Men situationen förvärras av agitationen i samhället från det röda barbariets sida. Här är en internationell samhällsmakt, som begagnar denna hemsökelsens tid för det gamla borgerliga samhället till att ge det den ena stöten efter den andra för att göra det »mört». Den stora ekonomiska krisen är därför förknippad med ett laglighets- och ordningsproblem i samhället. Och lika visst, herr talman, som en sund och förnuftig ekonomisering har en utomordentlig betydelse för upprätthållande och bibehållande av statens och folkhushållningens kredit utåt, så är sannerligen inför Gud frågan om laglighetens upprätthållande, ordningens upprätthållande icke av mindre vikt för den internationella kredit, som folket så väl behöver. Det är från denna synpunkt, som jag och många med mig ha med verklig indignation uppträtt mot den slapphet man tycker sig ha försport i åtskilliga fall från det borgerliga samhällets sida gentemot de röda oroselementens framfart.

Herr Per Albin Hansson bagatelliserade bolsjevikfaran. Men hans excellens statsministern svarade något mycket träffande den gången också. Han sade: kom ihåg förhållandena i Ådalen. Hur betedde sig bolsjevikerna där mot de framstående högersocialistiska politici, som visade sig däruppe? Ja, detta är förvisso ett symptom på den företeelse, som här åsyftas. Men den personliga ohövlighet, som där kom till synes, behöver ju inte betyda alltför mycket. Det finns väl värre saker att åberopa. Låt oss gå till dagen före Lunde-affären, till Miloskravallerna. Tro herrarna verkligen, att det är svenska mäns egna inspirationer, som framkallat sådana gräsliga brutaliteter, som där förekommo, tro ni, att det gått in i en hygglig svensk arbetares mentalitet att av egen drift hissa upp folk i rånockar? Nej, det verkar Asien. det är den asiatiska smittan, som här ätit sig in i, tyvärr, alltför många svenska mäns sinnen. Där se vi, vilken fiende vi ha att göra med. Dessa brutala, nesliga våldsdåd bero på en agitation utifrån som vi sannerligen ha all anledning att se upp med.

Härmed är jag inne på den mycket omtalade striden om den s. k. Munckska kåren. Om den debatt rörande Munckska kåren, som här förevarit, gäller, kan

man säga, den gamla historien, att den sönderfaller i olika delar. Här har man framför allt sökt fästa uppmärksamheten vid en del episoder, uppträdanden av olika personer, och genom en våldsam granateld sökt få opinionen att fästa sig vid misstag och förseelser, som efter lag skola bestraffas, och därigenom försökt göra en vilseledande dimbildning kring hela den stora *huvudfrågan*. Den stora huvudfrågan, herr talman, mina herrar, det är frågan om menighetens, den svenska menighetens gemensamma och solidariska ansvarighet för lagens och ordningens upprätthållande i vårt land. Det går ej att utan vidare välta över det ansvaret på ett fåtal tjänstemän. När polismaktens handhavande uppfattats som en kommunal angelägenhet, så låg säkerligen därbakom den gamla tanken, att ordningen skall vila i menigheternas fasta hand men under ledning av ansvariga tjänstemän. Därför är, såvitt jag förstår, den Munckska kåren, som ställt sig till ordningsmaktens förfogande, ingalunda ett förgräpligt eller förkastligt fenomen utan ett uttryck för sund samhällssolidaritet. Det jag haft att invända mot den, är, att den från början bort framträda offentligt. Då jag tidigare offentligt talat om den Munckska kåren, har jag också sagt, att jag ej velat engagera mig för den speciella form, vari den verkat, utan för den princip, varifrån den utgår och som är det samfällda, medborgerliga ansvaret för ordningens och lagens upprätthållande.

Det är mig en källa till tillfredsställelse att i detta sammanhang kunna taga fram ett citat av en gammal god radikal. Jag tror ej, att hans excellens statsministern eller herr socialminister Sam Larsson skola underkänna auktoriteten hos Sven Adolf Hedin, som i ett yttrande vid 1901 års riksdag sade följande — jag skall be att återigen få taga det till riksdagens handlingar: »Ordningens upprätthållande vare polisens och frivilligt anmälles sak. Må vi påminna oss föredömet från England, där år 1848 vid det mycket hotande hungerupproret i Glasgow tusentals frivilligt anmälde, edsvurne extra polismän, fredligt patrullerande, avvärjde plundring och ännu svårare utbrott, samt makten av detta exempel förebyggde dylika faror i andra städer.» Jag fäster uppmärksamheten vid denna synpunkt: bara det på ett enda håll visas det kuraget, att man tar hand om ordningens upprätthållande, sprider det sig som en elektrisk ström genom folket, och därigenom förekommer man andra liknande utbrott. — Sven Adolf Hedin fortsätter på följande sätt: »Även i London ingrepo frivillige — borgare, arbetare m. fl. Man uppskattade deras antal till 170,000. De såsom en hjälp att anlita i sista hand vid en vittutseende fara vidtagna militäriska förberedelserna höllos till största delen dolda och blevo överflödiga.» — Där ser man vinsten av att hävda den civila allmänneliga värnplikten i detta fall. Den militära makten behövde ej komma till synes, ty intrycket av denna folkrörelse gjorde sin verkan.

Jag har velat få fram denna principiella sida av saken framför allt och i första hand, innan jag övergår till att med några ord belysa den smädelse, *den otillbörliga och otillständiga smädelse*, som här i kammaren kommit till uttryck mot särskilt den s. k. Munckska kårens ledare. Jag satt här i går och hörde detta tal från en bolsjevikisk talare, om hur denne ledare skulle ha fläckt sin officersära med osant tal o. s. v., hur han skulle ha förnekat solklara fakta m. m.; och precis samma sak kom igen i dag i ett långt anförande från herr Andersson i Stockholm. Han spetsade till det ännu mer än herr Kilbom. Herr Andersson sade, att polismästaren i Stockholm skrivit till general Munck och frågat: hur förhåller det sig med Munckska kåren? Och general Munck skulle ha svarat: det finnes ingen. Hela historien faller på sin egen orimlighet, därför att polismästaren visste lika väl som general Munck själv om kåren. Det har heller aldrig gått någon sådan skrivelse från polismästaren. Jag talade i går med polismästare Hallgren i telefon och fick en redogörelse för förloppet. Han hänvisade till polisens arkiv. Enligt regeln att även andra parten skall höras,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

satte jag mig i förbindelse med general Munck och fick hans relation av förloppet. Han hade aldrig fått någon skrivelse med denna fråga från polisen. Vad som hänt är, att polisintendenten Zetterquist har, utan ens en kapprock, översänt till general Munck två skrivelser, som en redaktör Hallgren ingivit till polisintendenten, vilken per telefon skall ha anmodat Munck att yttra sig om innehållet i dessa av Hallgren inlämnade skrivelser. Där förutsattes den Munckska kåren som bekant, och det uttalas beskyllningar, att personer, som haft med denna kår att göra, dels olagligen importerat vapen, dels gömt dem i Hagaparken, dels nattetid forslat dem till en lägenhet på Ladugårdsgärde och dels slutligen fört dem till en privatman i Stockholm. Därpå svarade general Munck i augusti i en skrivelse till polismästaren, att någon befattning med olaga vapenimport har han ej haft. Och det övriga — detta släpande av vapen till Haga och Ladugårdsgärde och en bostad på Östermalm — hade general Munck ej kännedom om. Och det är väl ingen människa, som tror, att gamle general Munck är den, som gräver ner vapen i Hagaparken och far med dem till en lägenhet ute på Gärdet mitt i mörka natten och sedan för dem till en privatvåning på Östermalm. Det är om detta, som general Munck sagt, att någon befattning med vapeninförseln har han ej haft och det övriga känner han ej till. Och det gjorde han för visso ej heller. Det är detta som förekommit, och det finnes att inhämta i polisens arkiv. Det är en medborgerlig skyldighet — men det erkänna ej dessa herrar riksdagsmän, om vilka jag talar — att innan man går till angrepp på en person skall man taga reda på fakta i saken. Jag stämpelar detta förfarande av två riksdagsmän som en otillbörlig och otillständig handling.

Ja, herr talman, jag har nu belyst den agitation, som bedrivits mot general Munck, och jag kan tillägga, att general Munck, när polisrapporten i oktober kommit till offentligheten och då hans skrivelse av augusti till polisen föranledde missförstånd i pressen, framträdde Munck med kommunikéer, däri han sade, att han påtog sig ansvaret för det hela. Den 24 oktober förekom en sådan kommuniké på nära en halv spalt för att förebygga varje missförstånd, då man i bolsjevikpressen var angelägen att vanställa innebörden av skrivelsen från Munck till polisen.

Herr talman! Det är nog en del annat också att tillägga i detta sammanhang. Herr socialministern — jag såg det i tidningarna, men hade ej tillfälle att själv åhöra hans anförande — hade i går i första kammaren ett mycket energiskt inlägg om vikten av att upprätthålla ordningen, att det är ett krav, som man ej kommer ifrån, att ordningen skall upprätthållas. Det lär ha varit sagt med eftertryck och gjort starkt intryck. Jag är glad över detta. Men här i världen gäller det ej bara de stolta deklARATIONERNA, man måste också se till effektiviteten vid tillämpandet av sina grundsatser. Om man vägrar att acceptera det frivilliga biståndet, har man ej litet försvagat möjligheten att realisera tanken på ordningens upprätthållande. Om tillika de statstjänstemän, som ensamma skola bära ansvaret, efter sin pliktuppfyllelse släpas i smutsen, bokstavligen talat, och månad efter månad utsätts för upprörande andlig tortyr, undrar jag vad som till slut återstår för hjälpmedel för en regeringsmakt, som så gärna vill upprätthålla ordningen, om man som sagt på det sättet hanterar organen för ordningens upprätthållande. Nej, herr socialminister, det är högst på tiden att ni tar under omprövning vad edra vackra och riktiga grundsatser vilja säga, när det gäller deras omsättande i handling. Vad jag därvidlag syftar på behöver jag knappast säga.

Men jag skall i det sammanhanget också be att få säga några ord om det kommissionsväsende, som kommit till användning under de senaste tiderna. Jag måste säga, att när jag förliden maj här i kammaren hörde en förklaring från regeringsbanken, att avsikten var att tillsätta en kommission för att utreda de

svåra förhållandena uppe i Ådalen, tänkte jag mig närmast, att man avsåg att gå efter den förebild, som den Lindmanska regeringen givit genom den mycket skickligt organiserade förundersökningen i den stora »allmännasparbanksaffären». Där var det en erfaren jurist, en häradshövding, som fick taga hand om förutredningen och på det viset höll samman detta mål, som var spritt över massor av kommuner. Där fanns icke någon stor pompa och magnifika anspråk och later. Men nu gjorde man i stället på det sättet, att man tillsatte en kommission med bland andra ett f. d. justitieråd och två f. d. justitieministrar. Man får det intrycket, att denna kommission nästan kände sig som ett slags domstol, och säkert är, att när folk talar om densamma och dess betänkande, så betraktas vad den sagt ofta såsom ett slags domslut, och kommissionens uppgift innebar dock ingenting annat än att åstadkomma en förberedande polisutredning. Jag vill ifrågasätta, om det i fortsättningen är klokt att gå vidare på denna väg, och om man icke nu är inne på att vid sidan av de ordinarie instanserna med de ordinarie domstolarnas domslut kunna få en politisk högsta domstol, vars opinionspåverkande dom faller, innan den omsorgsfulla prövningen i den ordinarie rättegångsvägen ägt rum. Därav tager opinionen intryck på ett sätt, som kanske kan vara ganska olyckligt både ur den allmänna moralens synpunkt och för de domare i lägre instans, som skola fälla sitt domslut. Det är en ytterst vansklig anordning detta. Vi ha en bitter erfarenhet av dylika extra kommissioner från frihetstiden, och i § 16 regeringsformen står det vissa ord, som borde kunna vara tillräckliga för att göra ett bestämt avsnitt för framtiden på den utvecklingskurvan.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag kan icke sluta, herr talman, utan att jag också ägnar några ord åt en annan tribut åt den röda opinionen, som förekommit på de yttersta av dessa dagar. Herr Kilbom var inne på den saken i går. Jag syftar givetvis på de åtgärder, som av höga vederbörande vidtagits med anledning av ett angrepp i Folkets Dagblad Politiken mot den undervisning, som under 1929 och 1930 meddelades vid reservofficerskursen i Karlberg i anslutning till en viss krigsplan. Herr talman! Jag skall icke själv i det fallet komma med några påståenden, men jag vill tillåta mig att adressera mig till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Det kan ju omöjligen ha undgått herr försvarsministern, att herr Kilbom här i kammaren i går förklarade, att den officer vid Karlberg, vilken såsom lärare har meddelat denna undervisning, och som utarbetat denna krigsplan, brustit i laglydnad. Brustit i laglydnad! Det är ju dock en ganska allvarlig sak, att det här i denna kammare fälls ett sådant påstående mot en pliktrogen ämbetsman. 24 timmar ha gått, sedan dessa ord fälldes av herr Kilbom, men den svenske försvarsministern har icke haft tillfälle att här ta till orda för att tala om, hur det förhåller sig med denna sak. Tänker herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet sörja för åtal? Var vänlig och säg: har den ifrågavarande officeren varit laglydig eller har han brustit i laglydnad? Har han varit laglydig, säg då godhetsfullt, varför Ni skickar bort honom, men om han icke varit laglydig, vilka åtgärder ämnar ni vidtaga för att befordra honom till straff? Jag måste uttryck min förvåning över att Ni, herr statsråd, icke haft behov utav, att trots att 24 timmar förflutit, av Er själv lägga denna bedrövliga sak till rätta.

Herr talman! Det har sagts i denna debatt med anledning av den stora krisen, att vi stå inför kapitalismens bankrutt och att det nu lider mot slutet med den gamla samhällsordningen. Ja, jag undrar i alla fall, om saken är så enkel. Menar man med kapitalism en ekonomisk ordning, som tillämpar det s. k. minsta medlets lag, som mot varje efterträdd vinst vill sätta in minsta möjliga uppoffring, då åsyftar man en mentalitet, som visserligen i sin iskalla likgiltighet för andra värden än de rent ekonomiska, vilka synas i bokhållarens

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

kolumner, har sina risker, men som också betytt ofantligt mycket för en rationalisering av och ekonomisering i tillvaron. Jag tror i varje fall icke, att det är där som krisens djupare orsaker ligga. Nej, krisens orsaker gå tillbaka till *avarter av demokratin*, till demagogien, till den nationalistiska demagogien, som lett de stora segrande folkens opinioner ansvarslost och som vattubäckar. Där, tror jag, man träffar en huvudkälla till det onda. Kapitalismen har knappast något intresse av osäkerhet, oreda och laglöshet i världen. Nej, en förvänd nationalistisk demagogi, har varit och är alltjämt den yttersta grunden till hela det olyckliga tillstånd, vari vi nu leva. Vad vi behöva, såvitt jag förstår saken, det är snarast betydligt mera av en äkta, sund, human liberalism, som på samma gång känner medansvarighet med samhället, sin samtid, det förgångna och framtiden. Det är denna sanna kulturliberalism på det egna självansvarets grund, som vi behöva betydligt mer utav. Det är efter de linjer, herr talman, mina herrar, som jag tror, att vägen ur denna förmörkelse går.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Efter den senaste orationen skulle man kanske kunna konstatera, att det finns icke bara vänsterbolsjeviker i detta land utan också högerbolsjeviker, och att dessa senare äro precis lika klassbundna och lika obalanserade i sitt bedömande av samhällsföreteelserna som de förra. När jag såg bilden av herr Forssell i talarstolen och samtidigt tänkte på herr Kilbom från i går, försökte jag så att säga sammansätta bilderna, och det intryck jag fick var av två ilska tuppar, som rusa mot varandra, flaxa med vingarna, sprätta med fötterna och kackla förskräckligt men mer roa än oro. Jag tror för min del, att det också skall visa sig, att det svenska samhället, därest dessa tuppar skulle vilja ofreda även andra — jag vill icke säga i hönsgården — i samhället, har tillräckliga medel, och att det behövs egentligen ganska små medel, för att hålla dem i styr.

Jag har tagit till orda endast för några korta repliker. Jag har det intrycket, att denna remissdebatt redan uppnått trötthetens stadium — jag tänker icke i detta fall på herr Forssell. Vi ha vid vissa tidpunkter i dag icke bara sett en ganska tom kammare utan också ganska tomma läktare. Jag lovar också att icke vidare återkomma, sedan jag gett de repliker jag antecknat.

Jag har först och främst känt behov av att inlägga en gensaga mot den utläggning av socialdemokraternas ståndpunkt till frågan om ordningens upprätthållande, som herr Lindman tillät sig.

Vi kunna från socialdemokratisk sida göra anspråk på att icke bara i ord utan också i handling ha betygat vår allvarliga vilja att värna om den demokratiska ordningen, och jag tycker, att herr Lindman mindre än de flesta har någon anledning till förebråelse emot oss i detta avseende. Men den omständigheten att vi äro fullkomligt beslutna att i det fallet göra vår plikt som medborgare och anse det vara en naturlig förpliktelse för samhället att använda sina medel för att hindra olyckor, den omständigheten gör icke att vi utan vidare anse oss böra rusa iväg och förskräcka yrka på mera polis. När vi förklarar, att vi önska, att militär icke skall användas i de sociala konflikterna, ha vi därmed endast fullföljt en strävan, som är årtionden gammal. När vi förklarar, att förbud mot militärs användning i sociala konflikter icke behöver leda till en utvidgning av polismakten, har detta skett under uttryckligt tillkännagivande, att vi anse, att med en förnuftig disposition av de nuvarande tillgångarna på civil ordningsmakt man kan fylla alla de förpliktelser, som i det fallet komma att ställas på samhället.

Det har sagts här, dels utav herr Lindman och dels utav herr statsministern i olika sammanhang, att Ådalen har lärt oss åtskilligt i detta avseende. Ådalen har egentligen icke lärt oss något annat i detta avseende, än att ordningen

skall handhas med förnuft. Herr statsministern talade om den civila ordningsmakten, och att, om man hade haft en tillräcklig sådan, skulle icke Ådalshändelserna ägt rum. Herr statsminister! Det gjordes icke något allvarligt försök att mobilisera den civila ordningsmakten. Det konstaterades, att vid Lunde den civila ordningsmakten praktiskt taget var försvunnen; och under sådana omständigheter kan man knappast i dessa beklagliga händelser söka något belägg för nödvändigheten att utöka vår polismakt.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Beträffande allt som här sagts om de frivilliga kårerna, skall jag endast be herrarna betänka konsekvensen utav ett predikande av vissa medborgargrupper rätt att beväpna sig och organisera sig som enskilda beväpnade kårer. Detta kommer att leda till, att andra medborgargrupper med samma rätt ta i anspråk de möjligheterna, och detta kommer att leda till, att vi i Sverige kunna ställas inför samma olycksöde som i Österrike och Tyskland, där det ena lagret av medborgare står väpnat mot det andra, och där det knappast förgår en vecka utan politiska mord och sammanstötningar mellan väpnade medborgargrupper. Är det dithän herr Forssell och högern vill driva det svenska samhället, hoppas jag att allt förståndigt folk skall sätta stopp för en sådan dårskap.

Min nästa replik skulle gälla arbetslöshetsanslaget. När jag gjorde en sammanställning av de belopp, som beviljades av fjolårets riksdag plus de belopp, som äskats som tilläggsavtal av detta års riksdag och ställde dem emot de belopp, som äskats för nästa budgetår, gjorde herr statsministern den invändningen, att det vore väl rimligt att lägga vad som nu äskas som tilläggsanslag till vad som äskas på den ordinarie budgeten och från denna utgångspunkt bedöma regeringens villighet. Jag har väldigt svårt att göra en sådan sammanläggning. De belopp, som begäras i tilläggsanslag, avse icke att täcka andra kostnader än sådana, som uppstå till detta budgetårs slut, d. v. s. till juni månads utgång. Om ni slå upp den kungl. propositionen om dessa tilläggsanslag, skola ni finna, att under mars månad når man det högsta antalet av statligt hjälpta arbetslösa, 30,000, och att i juni antalet sjunkit ned till 21,000. Detta samtidigt som man, redan i november vill jag minnas, har 57,000 anmälda, och vi veta, att denna siffra sedan dess fördubblats. Man skall ha en mycket optimistisk tro på ett hastigt tillfrisknande från krisen för att kunna räkna med, att situationen under nästa budgetår skall bli så gynnsam, att vi icke skola behöva mer än halva beloppet av det, som åtgått för detta budgetår. Jag förutsatte ju, att detta icke skulle behöva betyda, att man skall göra någon ändring i de av regeringen proklamerade principerna, och jag vill minnas, att jag gav mitt erkännande åt den välvilja, som man visade mot kontantunderstödsverksamheten. Men jag påpekade också, att om det är avsikten att bedriva en mera omfattande samhällshjälp, uppstår ett stort hål i budgeten, och då äro de beräkningar, varpå budgeten bygger, icke hållfasta.

När jag talade om nedrustningskonferensen, måste ett misstag ha uppkommit, annars skulle icke herr statsministern ha kunnat säga, att jag menade, att den omständigheten, att i utrikesministerns anförande talades om vår egen säkerhet, skulle betyda, att Sverige i Genève skulle fullfölja nationellt egoistiska intressen. Jag sade, att jag fruktade, att detta uttrycks framskjutande såsom skett skulle kunna tolkas, som om även vi vore fångna i denna nationalegoism, men jag tillade, att jag är övertygad om, att regeringen ingalunda hade för avsikt, att vi skulle föra lurpassningspolitik, utan att det låg allvar i förklaringen, att vi skulle företräda en aktiv insats för att nå största möjliga resultat, och att Sverige för sin del skulle vara villigt att gå med på den nedrustning, som kunde följa.

Jag har icke så mycket anledning att yttra mig om herr Forssell, men när han berörde den svenska delegationen i Genève och menade, att om jag befun-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

nit mig på regeringsbanken, skulle jag energiskt ha hävdad, att delegationen står till regeringens tjänst, och att regeringen är ansvarig för den politik, som skall föras i Genève, kanske jag kan påminna mina kamrater i den delegation, som varit med om arbetet med förberedelserna, att det är precis vad jag hävdad i denna delegation. Jag har där uttryckligen förklarat, att det är regeringen, som bär ansvaret för politiken i Genève, och att delegationen får betraktas såsom rådgivare till regeringen. Ingenting skulle vara olyckligare, ingenting skulle mera kunna förrycka möjligheten till insatser från svenskt håll, om de representanter, som sändas till Genève, skulle framgå på olika linjer och visa, att här hemma egentligen icke finns vad som dock finns, nämligen en samlad mening, att man bör från småstaternas sida så kraftigt som möjligt träda in för den allmänna nedrustningen. I det avseendet behöver man icke befara, att de socialdemokratiska representanterna icke skola visa all den hänsyn till de gemensamma intressena, som är nödvändig i ett sådant ögonblick. Vi komma inom delegationen att med all kraft hävda vår syn på vad som enligt vår mening bäst motsvarar önskningarna inom det svenska folket. Jag hoppas, att de diskussioner, som redan förts, ha hunnit så långt, att man icke i Genève skall behöva ha några slitningar på den punkten. Jag tror icke att utrikesministern befara, såsom herr Forssell, att vi skola titta över axeln på honom. Vi önska intet hellre än att genom den svenska utrikesministern kunna i Genève ge uttryck åt det naturliga svenska strävandet att så långt i vår makt står deltaga i befordrandet av den allmänna nedrustningen.

I fråga om jordbrukshjälpen har visat sig en naturlig nyfikenhet, och denna har man sökt förklara så, att jag skulle ha stått här och talat om behovet av hjälp åt de fattiga delarna av den jordbrukande befolkningen men tydligen varit lika tomhänt som de borgerliga partierna, vilka talat mycket mer om den fattiga jordbruksbefolkningen än vi någonsin gjort. Jag tror, mina herrar, att denna nyfikenhet skall bli tillfredsställd innan motionstidens utgång. Det är klart, att när man från ett partis sida klandrar andra för försummelser gentemot betryckta folklager, detta parti också hade skyldighet att försöka ge anvisning på utvägar, varigenom hjälp kan bringas, och herrarna skola, som sagt, om ett par dagar få sin nyfikenhet på den punkten stillad.

Till sist ett ord till herr Kilbom, som tycktes vara ängslig för att jag funnit ett visst behag uti ärkebiskopens maning. Jag tror icke, att han skall försöka utnyttja mitt citat av ärkebiskopen på det sätt, som herr Kilbom gjort, när han själv umgås med så syndiga tankar, som att herr Trygger skulle kunna gå in i det kommunistiska partiet.

För övrigt skall jag i fråga om samförståndet icke säga annat än att jag vid alla tillfällen, då jag talat om detta, också uttryckligen angivit såsom en förutsättning för detta samförstånd ett respekterande av den verkliga demokratiens fordran på jämlikhet och rättvisa mellan medborgarna. Det är ett sådant samförstånd, som jag åstundar, och ingenting skulle mer glädja mig än om det plötsligt visade sig, att det i detta land fanns en verkligt stark jordmån för ett sådant samförstånd, om det skulle gå en rörelse genom vårt folk, som krävde ett slut på allt detta, som karakteriserar klassamhället, och i stället banade oss en väg fram till en organisation av rättvisa och jämlikhet.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! De sista ord, med vilka herr Hansson avslutade sitt anförande, kunde ge anledning till åtskilliga reflexioner om huru han och hans parti i handling tillämpat de principer, som han gav uttryck åt. Det är emellertid icke därför, som jag begärt ordet, herr talman, utan för att göra några randanmärkningar till denna remissdebatt på ett mycket begränsat område av det vida fält, över vilket debatten välld fram.

Jag anknyter mina reflexioner närmast till några inlägg av herrar Wigforss

och Sköld, därför att i dessa anföranden framlagts statsekonomiska principer, som jag förmodar varit vägledande för socialdemokraternas ställning till årets statsverksproposition och det nuvarande ekonomiska läget. Jag ber om ursäkt, att jag inte kan taga upp herr Per Albin Hanssons anförande i detta sammanhang, men detta beror därpå, att jag icke med bästa vilja i världen kunnat finna några statsekonomiska principer i de uttalanden, som han här haft i går och i dag.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Wigforss har däremot, såsom vanligt, rört sig över ett mycket vidsträckt område med sina ekonomiska betraktelser. Det slog mig, att när herr Wigforss betraktar herr Hamrins budget, gör han detta icke ur de synpunkter, som vi vanliga dödliga äro vana att anlägga på ett sådant aktstycke och den ekonomiska situationen, han tycks betrakta denna budget ur evighetens synvinkel. Det är svårt att följa honom på dessa hans banor. Det är lättare att följa honom, när han sedan kommer in på den praktiska tillämpningen i ett par små detaljer, när han t. ex. säger, att det är en naturens egen utväg, att man skall täcka underskott med lån. Jag gjorde den reflexionen, att om det är så, då ha vi anledning att vara innerligt tacksamma för att ha en onaturlig finansminister, som icke vill följa denna anvisning. Det är anledning att just inför ett sådant yttrande, som herr Wigforss fällde, understryka nödvändigheten av att icke skjuta stundens bekymmer på framtiden. På den punkten stå vi borgerliga eniga — det tror jag mig utan överdrift kunna säga — och just i denna motsättning mellan de två yttranden, som jag här citerat, går nog den stora väsentliga skiljelinjen i nuvarande ögonblick.

Herr Wigforss' tes, att samhället, när detsamma icke äger tillräckligt inflytande på näringslivet och därigenom saknar möjlighet att förtaga de rubbnin-gar, som nu störa näringslivets jämna gång, bör för att motverka denna olägenhet ingripa och sätta i gång med offentliga arbeten, är också ett uttryck för en ekonomisk princip, som står i alldeles bestämd motsats till den uppfattning, som vi från borgerligt håll omfatta, och som kommit till uttryck i den förelig-gande statsverkspropositionen. Det är väsentligt, att man kommer fram till denna stora huvudlinje och att man icke hakar upp sig på mer eller mindre betydelsefulla detaljer, där motsättningar fortfarande råda mellan de borgerliga, utan tar fasta på de stora väsentliga områden, där i närvarande stund enighet råder och enighet måste råda från borgerliga utgångspunkter om en praktisk politiks linjer och uppgifter. Det är desto nödvändigare att understryka det-ta, som jag ser en verklig fara i de förkunnelser, som under dessa två dagars debatt i upprepade anföranden gjorts ifrån socialdemokratiskt håll.

När det talas så mycket om vikten av att hålla vårt penningvärde stabilt, kan man icke komma ifrån, att en uppgift, som därvid måste ställas främst, är den, som man från borgerligt håll nu med största styrka hävdar, nämligen att ett land, som i dessa tider icke strängt håller jämvikt i budgeten icke kan i längden bevara sin valuta, icke kan undgå de förödande verkningarna av den kris, som vi nu se exempel på från så många håll ute i världen.

Det myckna talet om inflation, som beklagligtvis tyvärr inleddes av hans excellens statsministern, som fann anledning att av ett uttalande utav herr Lindman draga den slutsatsen, att högerns ledare förordade en inflation — en slutsats, som, såvitt jag kan förstå, icke kan ha någon som helst grund i de synpunkter, som herr Lindman framförde — allt detta tal om inflation vittnar om en ganska betydande begreppsförvirring på detta område. Jag skulle vilja till de herrar, som så strängt vända sig mot inflationen, rikta ett par erinrin-gar. För det första den, att om vi över huvud taget skola förhindra inflationis-tiska tendenser här i landet måste vi från början göra det klart för oss, att en förutsättning härför är, att budgeten balanseras utan skuldsättning för impro-duktiva företag, således utan övergivande av de statsekonomiska principer, som

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vi hittills i detta land följt. Jag instämmer i det uttalande, som herr finansministern hade, när han sade, att vi måste se till, att förtroendet till vårt land bibehålles. Jag tror, att man kan utvidga detta och säga, att det är nödvändigt, att förtroendet återställles. Det var nog för många svenskar i höstas en bitter besvikelse, när det visade sig, att även vårt land drabbats av en s. k. förtroendekris. Det var överraskande, då vi hade invaggat oss i föreställningen om att det låg någon reell grund för det tal, som vi hörde här i riksdagen och anorstädes blott för ett par år sedan, talet om en välståndshöjning här i landet, som ingav förhoppningar om att Sverige nu gick en ny ekonomisk storhetstid till mötes. Jag har många gånger under de senaste månaderna erinrat mig detta tal. Jag undrar, om icke det talet i ganska hög grad bidragit till att på många håll i landet framkalla en sinnesstämning, som på sitt sätt medverkat till att försvaga vår ställning och vår motståndskraft gent emot krisen, när den kom över oss.

Att vi också drabbades av en förtroendekris, berodde, såsom det många gånger framhållits, på att vi i vår ekonomiska politik och vår lånegivning varit mindre försiktiga, än vad åtskilliga andra länder varit. Detta har också i någon mån berott på att vi måste i vissa situationer placera det överskott, som vi hade ifrån de goda åren, och då är det helt naturligt, att kapitalet vid detta som vid andra tillfällen sökt sig dit, där den bästa avkastningen givits. Man har icke varit tillräckligt noga med säkerheten, och där återkommer den gamla erfarenheten, som ständigt upprepas, att under goda tider är man benägen för att eftersätta kravet på säkerhet. Jag tror, att man här i landet åtminstone, när det gäller den enskilda företagsamheten, kommer att vara betydligt noggrannare, när det gäller att undersöka säkerheten. Men vore det då också icke lämpligt att man ifrån statens sida vinnlägger sig om samma noggrannhet, när det gäller att efterse säkerheten, och aktar sig för de utvägar att lätt komma ifrån besvärliga situationer, som politikerna rekommendera.

Herr Sköld uppträdde delvis såsom talesman för riksbanksledningen och försvarade dess politik. Det blir väl anledning att ganska snart återkomma till den fråga, han berörde, men eftersom remissdebatten också skall vara ett tillfälle för riksdagens medlemmar att, innan utskottsbehandlingen tagit sin början, giva uttryck åt den uppfattning, som i viktiga frågor finns bland dem, kanske det må tillåtas mig att i största korthet göra några randanteckningar till herr Skölds anförande och därvid anknyta till de realiteter, som ligga bakom de åtgärder, som under hösten vidtagits. Herr Sköld förklarade, att när vi tvingades att överge guldmyntfoten, fanns det för oss ingen annan ankargrund för vår penningpolitik än att proklamera den inhemska prisnivåns stabilitet och inrikta våra ansträngningar därpå. Jag funderade ett ögonblick över denna liknelse, och jag måste säga, att den föreföll mig ganska olycklig. Om herr Sköld i stället hade talat om en flytboj, tror jag han hade kommit sanningen betydligt närmare, en flytboj, som driver hit och dit på ett ganska upprört hav och vid vilken vi skola försöka förtöja vår lilla julle. När vi övergävo guld — det håller jag med om — hade vi förlorat den fasta ankargrunden. Jag hör till dem, som utan tvekan instämma i att vi måste söka oss tillbaka till denna fasta ankargrund. Vi böra göra det ju förr dess hellre, men vi kunna naturligtvis icke gör det på egen hand, utan vi måste först se till, att den stabilisering inträtt, som anvisar vägen åter till ett fast penningvärde. På vilken nivå vi skola stabilisera, blir en senare fråga, men jag tror, att det är lyckligt, om man säger ifrån redan på detta stadium, att det ur alla synpunkter är för vårt land önskvärt, att vi fortast möjligt komma tillbaka till den fasta ankargrunden.

Däremot kan man starkt diskutera lämpligheten av att nu förankra vår

penningpolitik vid en så pass konstruerad och svag grund som den, som herr Sköld rekommenderade, när han talade om en orubbad inhemsk prisnivå. Denna prisnivå är ju redan rubbad och kommer i fortsättningen mer och mer att rubbas. Om man då — och det är herr Skölds utgångspunkt — riktar anklagelsen för inflationstendenser mot var och en, som anmäler sitt tvivel på fastheten och tryggheten av denna ankargrund, så begär man enligt min uppfattning icke blott en orättvisa mot dem, som anmäla en annan mening, utan man skadar landet, man skadar väsentliga intressen i nuvarande situation. En inflation hotar enligt min uppfattning först då, när statsfinanserna bringas i oordning, när man efterger kravet på den stabilisering av budgeten, som har ägt rum i det föreliggande budgetförslaget och som vi utan tvekan anmäla vår anslutning till, men som från andra håll varit utsatt för kritik. Slår man in på den linjen, som herr Wigforss rekommenderar, med skuldsättning som konsekvens, då menar jag, att man redan tagit ett större steg på inflationens väg, än vad de personer ha gjort, som i nuvarande situation anmäla sin tveksamhet om möjligheten att stå fast vid den orubbade inhemska prisnivån i en tid, när vår valutas utlandsvärde deprecierats.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Så till sist i detta sammanhang en erinran, och det var närmast för att göra den, som jag begärde ordet. Om man inlägger någon verklig mening och avsikt i detta program om bevarande av den inhemska prisnivån, om detta icke blott är en ögonblickets undanflykt för att komma ifrån ett långt besvärligare problem, har man då också gjort klart för sig konsekvenserna av denna politik? Har man gjort klart för sig, att den kanske första konsekvensen är en väsentlig sänkning av produktionskostnaderna här i landet, en väsentlig reducering av lönerna? Tror man verkligen på allvar, att vi kunna komma ifrån den nedskärningspolitik, som man i andra länder har nödgats slå in på? Även Amerika har ju nu nödgats göra det, efter att i 1½ års tid ha försökt komma fram med sådana konstlade stimulantia, som den amerikanska optimismen alltid har i beredskap. Man har till sist kommit underfund med att det icke finns någon annan utväg att åstadkomma jämvikt i landets näringsliv än den väg, som heter nedskärningar och minskning av produktionskostnaderna. Tror man, att vårt land skall kunna komma ifrån detta billigare? Tror man överhuvud taget, att vi här i landet stå i en så gynnsam ställning, att vi kunna koppla ifrån hela den ekonomiska utvecklingen ute i världen och sköta vårt ekonomiska liv helt efter våra egna principer och efter våra egna önsknings och efter de politiska maktbud, som allt oftare användas som direktiv för vår ekonomiska politik?

Tror man verkligen detta, då väntar en mycket bitter erfarenhet och en hård besvikelse för många. Jag tror också, att detta resonemang bottnar i den förvända uppfattning, som vi ha fått om Sveriges ekonomiska läge och ekonomiska möjligheter under de gångna åren. Jag tror det var en olycka för vårt land, att vi under dessa år fingo uppleva, utan att egentligen ha förtjänat det, en högkonjunktur, som ensidigt träffade vissa områden av näringslivet men lämnade andra fundamentala grenar av vårt näringsliv oberörda. Under dessa år skedde en kontinuerlig försämring av konjunkturerna för vårt jordbruk och ett par andra viktiga grenar av vårt näringsliv. Den högkonjunktur, som rädde inom vissa industrigrenar, inbringade visserligen ett nettoöverskott i vår utländska betalningsbalans på $\frac{3}{4}$ miljard, ett överskott, som vi sedan delvis placerat mycket ofördelaktigt. Det skapade emellertid i alla kretsar en överdriven tro på vårt näringslivs möjligheter i stort sett och det bragte den svenska lönenivån upp till en gräns, som under normala förhållanden aldrig skulle uppnåtts och som vi icke nu kunna vidhålla.

Det är på denna punkt, som vi måste inrikta vår diskussion, när vi gå in på frågan om möjligheten att behålla den svenska prisnivån oförändrad: Äro

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vi beredda att göra de upppoffringar på alla håll, som härför äro nödvändiga? Är man det, då kan saken diskuteras. Är man det icke utan fasthåller fortfarande vid den politiska lönesättningen såsom en integrerande beståndsdel i det ekonomiska livets produktionsvillkor, då är allt detta tal om bibehållande av en fast inre prisnivå orimligt. Man skär av näringslivets utvecklingsmöjligheter i båda riktningarna, och det kommer icke att dröja länge, förrän verkningarna härav komma att visa sig, förrän betydande grenar av det produktiva liv, som ännu pulserar, kommer att vara fullständigt lamslagna.

Här har jag endast velat framhålla, att om riksbanken i den situation, i vilken vi nu stå, tror sig genom en hårdhänt diskontopolitik kunna hindra en anpassning av den inre prisnivån till den yttre, så kommer detta att visa sig ha förödande verkningar. Nu menar herr Sköld kanske icke detta, men han står nog på samma ståndpunkt, som man från annat håll i riksbanken givit uttryck åt, att den nödvändiga prisstegring, som följer av kronans försämrade utlandsvärde, skall kompenseras genom prisreduktioner på andra områden. Det är emellertid en uppfattning, som jag tror för närvarande är den mest farliga, därför att det skulle innebära en fortsatt deflation på de områden av näringslivet, som för närvarande ha det svårast och äro mest utsatta.

Herr statsministern sade i går, att inflation hjälper naturligtvis icke de sämst ställda näringsidkarna. Naturligtvis icke, och därför önskas det icke från något håll. Vad vi önska och begära är bara, att man skall göra klart för sig, att riksbankens möjligheter att hindra den utveckling, som följer, jag vågar säga, med naturnödvändighet, äro så begränsade, att riksbanken icke bör överskatta dem. Genom att med diskontopolitikens hjälp försöka reglera en utveckling, som det icke står i riksbankens makt att reglera, framtingar man en ytterligare försämring för de näringsgrenar, som för närvarande ha det svårast ställt.

Jag vill till sist framställa en anhållan. Låt oss så mycket som möjligt försöka att undvika att sprida den uppfattningen, att enskilda personer eller partier här i riksdagen skulle medvetet vilja gå in för en inflationspolitik, ty det måste vara ägnat att i högsta grad skada vårt anseende utåt och verka oroande inåt. När folk talar om inflation, tänka de på en medveten penningförsämring. Finns det någon ansvarskännande människa här i landet, som vill vara med om något sådant? Jag har icke i den diskussion, som förts offentligt, kunnat upptäcka någon, som rekommenderat en medveten penningförsämring i något visst syfte, men däremot har jag icke blott från vissa riksdagsmän och vissa partier utan även från den nationalekonomiska sakkunskap, som jag tror tillmättes ett visst värde icke blott av herr Sköld utan även av hans excellens herr statsministern och åtskilliga andra, hört rekommenderas en politik, som innebär en anpassning av prisnivån till de naturliga element, som nu inverka på densamma. Jag har här med mig en bok av herr Wigforss, där denna politik visserligen försiktigt men dock ganska tydligt kommer till uttryck.

Diskussionen om vår valutapolitik kan först då bli fruktbärande, när man tar sikte på realiteter, när man undviker att av politiska skäl framkasta beskyllningar, som äro ägnade att inge en oriktig uppfattning om vad som är å färde, och framför allt när man tar sikte på det, som i närvarande situation är det väsentliga, nämligen att det gäller för vårt land att på alla områden och icke minst på det statsekonomiska området anpassa sig till det nya prisläge, som tyvärr i stort sett torde komma att bli konstant för lång tid framåt. Det är den stora uppgiften. Blundar man för den och samtidigt proklamerar bibehållandet av en oförändrad prisnivå såsom mål för den aktuella politiken, då misstänker jag, att man mycket snart kommer att hamna i en situation, som innebär ett ännu hårdare uppvaknande än det, som vi redan ha fått vara med om efter de så kallade goda åren.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

§ 3.

Herr statsrådet *Jeppsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 35, angående överlåtelse till lantförvaret av ett område av kronoegendomen Revinge nr 22 (22^a) i Revinge socken av Malmöhus län;

nr 36, angående försäljning av ett till Varbergs f. d. fästning hörande, i Träslövs socken av Hallands län beläget område;

nr 37, angående försäljning av ett område av utgård Knype under kronoegendomen Gudhem i Gudhems socken av Skaraborgs län m. m.; och

nr 38, angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Tungelsta, nr 45, om beredande av möjlighet att bevilja ersättning av kommunala medel till kommunalombud vid mantalsskrivningsförrättning;

herr *Johanson* i Stockholm m. fl., nr 46, angående understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid vissa yrkesbetonade högre folkskolor;

herr *Eriksson* i Toftered m. fl., nr 47, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande inlösning för statsverkets räkning av skattefrälseränta;

herr *Hage* m. fl., nr 48, om anslag för tillfälliga hjälpåtgärder för lindrande av nöd m. m. i Norrbottens län;

herr *Månsson* i Furuvik och fru *Nordgren*, nr 49, angående upprättande av vissa fyraåriga praktiska realskolor;

herrar *Magnusson* i Skövde och *Weibull*, nr 50, om höjd tull å vissa slag av törnrosbuskar och törnrosor;

herr *Björkman* m. fl., nr 51, angående lättnad i skattehänseende för s. k. bärgningsautomobiler;

herr *Holmgren*, nr 52, om uppflyttning i högre löneklass av tre förrådsförvaltare vid flygvapnet;

herr *Månsson* i Erlandsro m. fl., nr 53, om höjning av tullsatserna för färsk och konserverad sparris;

herrar *Lithander* och *Nylander*, nr 54, om höjning av kaffetullen;

fröken *Wellin*, nr 55, angående beredande av pensionsrätt för viss sjukskötersketjänst;

herr *Herou* m. fl., nr 56, om pension åt smeden Per Eklund, Grönsinka;

herr *Norsell*, nr 57, om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten Lars Johan Kapp;

herr *Aqvist*, nr 58, angående revision av föreskrifterna om kommunal ansvarighet för de i lagen om allmän pensionsförsäkring stadgade grundavgifter;

herrar *Aqvist* och andre vice talmannen *Bengtsson*, nr 59, angående meddelande av vissa bestämmelser i avseende å försäljning m. m. av patentskyddat föremål eller förfaringssätt;

herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*:

nr 60, angående skärpning av och utvidgat tillämpningsområde för lagen om arbetstidens begränsning; och

nr 61, om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd;

herrar *Lindley* och *Hedlund* i Östersund, nr 62, om höjning av lappfogdarnas arvoden;

herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*, nr 63, om anslag för statsbidrag till nyodling och betesförbättring vid ofullständiga jordbruk; samt

herr *Johansson* i Bro, nr 64, angående förbilligande på landsbygden av elektrisk energi från statens kraftverk.

Ovannämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.49 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 19 januari.

Kl. 7 e. m.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr *Sävström*, som anförde: Herr talman! Det är icke vidare behagligt att börja debatten omedelbart efter middagsrasten, då kammarens ledamöter ännu icke hunnit infinna sig. Jag är emellertid glad, att regeringens ledamöter äro så talrikt församlade.

Under de 20 år, jag deltagit i riksdagsarbetet, har jag icke mer än en gång tidigare deltagit i en remissdebatt. Den gången hade vid emellertid en kris här i landet, men den krisen var av annan beskaffenhet än den vi för närvarande ha. Den gången fanns det gott om pengar men däremot litet mat. Nu har situationen omkastats. Nu är det ont om pengar, men i stället finns det mera mat. Emellertid är det så, att när en kris kommer, är det alltid några parter, som få sitta hårt emellan, och så är även fallet den här gången. Nu har regeringen föreslagit, att riksdagen skall godkänna anslag till arbetslöshetens avhjälpande, som äro större än de, som tidigare beviljats. Det äro vi synnerligen tacksamma för. Vidare ha vi arbetslöshetskommissionen, som är till mycket god hjälp över allt i landet, där behov framträda. Jag kan dessutom uttrycka min tacksamhet över den proposition, som kom under gårdagen, tvåmiljonerkronorsanslaget till skogsvården. Det är klart, att om dessa pengar av bolagen komma att användas på ett riktigt sätt, och jag förutsätter, att så kommer att

ske, blir det många tiotusentals, ja, kanske hundratusentals dagsverken, som därigenom komma att beredas den behövande skogsbefolkningen.

Nu har man sagt, att den finansplan, som regeringen framlagt, icke får rubbas av riksdagen. Det har sagts av de borgerliga ledamöterna här i riksdagen och även framhållits i den borgerliga tidningspressen. Men är det så, att vi kommit hit endast för att godkänna de förslag, som regeringen framlagt, utan att vidtaga några som helst ändringar och endast sköta de löpande ärendena så att säga under utskottsbehandlingen samt behandla eventuellt framkomna motioner om sådant, som icke rör budgeten, ja, då ha vi egentligen icke så mycket här att göra.

För min del anser jag, att den hjälpaktion, som regeringen föreslagit, visserligen är bra i och för sig, men med hänsyn till de många människor, som ändå komma att lida av denna kris, som vi nu genomleva, bör hjälpaktionen utvidgas. Jag känner arbetslösa människor, som äro friska, nyktra och ordentliga, som aldrig gjort något ont i sitt liv och som befinna sig i den omständigheten, att de icke ens kunna köpa så mycket som ett halvt dussin handdukar, med mindre än det sker betalning genom kuponger, d. v. s. genom avbetalning av 25 å 30 öre i veckan. Om riksdagens ledamöter skulle befinna sig i samma ekonomiska ställning, tror jag nog, att man skulle vara benägen att vidtaga jämkningar i finansplanen. Det är klart, att vi måste se till, att icke någon försämring i valutahänseende inträder i vårt land, men samtidigt måste vi komma ihåg, att det under en sådan kris dock är nödvändigt att se till, att de människor, som ha det sämst ställt, också kunna leva. Även med tanke på att finansministern kommer att anse de krav, som komma att framställas från vår sida, såsom ensidiga, som han betecknade dem under gårdagen, vill jag framhålla, att jag hoppas, att socialministern, som haft tillfälle närvara vid många sammanträden under höstens lopp och som fått mottaga en rad av deputationer från de nödlidande distrikten, ändå icke skall betrakta kraven, när de en gång komma att framställas, som ensidiga och att man skall tillåta riksdagen att ingå i en allvarlig prövning, om och huruvida det kan vara rimligt att bevilja ytterligare hjälp, än regeringen föreslagit.

Krisen träffar oss alla, heter det, men den träffar dock på mycket olika sätt. Det finns många människor, som egentligen ingen känning alls ha av denna kris. De ha sina inkomster, och för varje vecka och varje månad, som går, utkvittera de det belopp, som staten tillerkänt dem för det arbete, de utfört. Det är klart, att för dessa människor betyda egentligen de svårigheter, som vi nu genomleva, icke så mycket, även om de få vidkännas dem i en eller annan form. Men det finns tre grupper, som ha det särskilt svårt. Det är de arbetslösa industriarbetarna, det är skogsarbetarna där uppe i Norrland, och vidare ha vi dessa småbrukare och egnahemsbyggare, som finnas spridda över allt i landet. Härtill kommer stenindustriarbetarna där nere på Västkusten och de fattiga fiskarena, som där söka att skaffa sig sin bärgning. Under höstens lopp finga vi, som bo däruppe i södra Norrland, rapporter om hurusom det ena sågverket efter det andra måste nedläggas och flera av dem säkerligen för all framtid. Vi erinra oss säkert från föregående riksdag de förhållanden, som vår riksdagskamrat Berg skildrade från sin kommun Alnö där uppe i Norrland. Jag har frågat honom, hur det står till i hans kommun för närvarande, och han har sagt, att ingen förbättring inträffat, utan att läget snarare är sämre. Där finns omkring 450 familjer, som äro så gott som blottställda, därför att de sakna arbete. Det betalas till dem ett understöd i veckan av, om jag minnes rätt, 18 kronor, oavsett hur stor familjen är. De hemmansägare och småbrukare, som sälja sin mjölk till mejerierna där uppe i Norrland, få på många ställen icke mera betalt än 9 å 10 öre per liter, men arbetarna i Alnö måste dock betala 25 öre för litern. Då förstår man, att i stora familjer går omkring halva under-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

stödsbeloppet endast till mjölk. Men det har försämrats i ett annat avseende i samma kommun. Enligt meddelade uppgifter har kommunalskatten stigit med ytterligare 3 kronor, från 14 till 17 kronor. Det är klart, att de förhållanden, som råda på en sådan ort, äro av den natur, att här måste riksdagen göra sitt bästa för att hjälpa dessa människor. Man skall besinna, att här är det fråga om människor, som under en lång tid förut gått arbetslösa och säkerligen komma att få göra det under ännu mycket lång tid framåt, när man tänker på den rationalisering, som ständigt pågår, den maskinella utveckling, som gör, att man icke behöver så många arbetare som förr. Man kan sålunda räkna med att även om krisen i övrigt lättar, så kommer det dock att under en lång tid framåt finnas ett stort antal arbetslösa människor.

Så ha vi dessa skogsarbetare i Norrland. Där råder och har under ett par år på flera platser rätt en hemsk tystnad i skogarna. Man förstår, att när det finns människor, som icke kunna få arbete och icke kunnat få det under ett par år, det skall vara synnerligen knappt för dessa familjer och likadant är det med dem, som förfoga över hästar, d. v. s. de mindre jordbrukare, som varit vana under föregående tid att få arbetsförtjänst genom körslor i skogarna. Icke heller dessa eller åtminstone ett stort antal av dem ha under den föregående tiden kunnat erhålla någon biförtjänst.

Finansministern har säkerligen haft det ganska svårt under den senaste tiden, det kan man gott förstå. Men det finns många människor ute i kommunerna, som också haft det bekymmersamt. Jag avser dem, som tjänstgöra som ordförande i arbetslöshetskommittéerna. När de se, att anmälningarna om arbetslösa stiga för varje dag som går, medan arbetstillfällena icke ökas, då kan man förstå, att det är bra bekymmersamt. Om det sker en olycka, och det gjorde det ju för en tid sedan vid den storm, som gick över Uppland, då skogen raserades i stor utsträckning, så betrakta skogsarbetarna det som en lycka, ty därigenom blir det arbete för ett stort antal av dem. Om regeringen tillåter, att man får lån för avverkning av skogen, då blir det för dessa människor en fördel, därigenom att de erhålla arbetsförtjänst under ett stort antal dagar på vintern.

Sammalunda förhåller det sig, kan man säga, med de mindre jordbrukarna, vilkas ställning ju också är ganska betryckt. Trots att de ha det svårt att livnära sig, måste de i varje fall betala ränta på $7\frac{1}{2}$ à 8 procent och däröver, och dessutom kräva bankerna också amortering av lånen. Dessa människor befinna sig i ett sådant läge, att nu måste de konkurrera med de arbetslösa, om de få arbetstillfällen, som stå till buds. Det är icke underligt, om på sina håll, som nu senast uppe i Jämtland, det höjes rop från dessa egnahemsbyggare om moratorium, när det gäller räntor och avbetalningar på skulder.

Herr talman! Jag skall icke mera utförligt skildra förhållandena. Kammarrens ledamöter förstå, att det är bekymmersamt och mycket bekymmersamt på somliga platser i landet och att därför en hjälpaktion från riksdagens sida är mycket berättigad.

Vi ha under föregående tider kämpat oss fram efter många och långa strider till politisk demokrati. Det målet uppnåddes 1918. Då fingo vid den allmänna, lika och direkta rösträtten, så att varje man och varje kvinna, oavsett hur fattiga de äro, ha rätt att deltaga i för landet viktiga frågors avgörande vid kommunala och politiska val. Men det återstår en hel del att genomföra, som är långt viktigare, mera betydelsefullt, men som också kommer att taga en mycket lång tid. Det är den *ekonomiska demokratin*, d. v. s. rätten för var och en, som vill arbeta, att försörja sig och sin familj på ett ärligt sätt. Det är en rätt, som också skall tillkämpas. Den politiska demokratin, den finge vi på grund av händelser, som inträffat ute i världen, förr, än vi annars skulle ha fått den. De gensträviga, d. v. s. de maktägande i riksdagen, sade nej i det

längsta, men slutligen gingo de med på reformen. Varför? Måne därför att de ändrat åsikt? Ingalunda, men på grund av omständigheternas makt, som vi alla känna till, föredrogo de att taga den reformen, i stället för att kanske något annat skulle ha inträffat. Om man ser framåt och tänker på kampen för de mänskliga rättigheterna, rätten att leva i samhället och leva ett människo-värdigt liv, så kommer den kampen att fortsätta, och var viss om, att den kommer att skärpas. Därför är det viktigt, att man i god tid försöker ordna det så, att man tillmötesgår de berättigade kraven från de betryckta i landet.

Här kommer inom en kort tid, som partiordföranden omnämnde, förslag från den socialdemokratiska gruppen att underställas riksdagens prövning, vilka förslag gå ut på att hjälpa de betryckta. Jag hoppas, att riksdagen kommer att taga dessa förslag under allvarligt övervägande, och ingen skulle vara mera glad än jag, om det också kunde visa sig, att riksdagen behjärtade de krav, som komma att på detta sätt framställas.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vidare yttrade:

Herr Lindman: Herr talman! Efter en debatt, som pågått först en hel dag och sedan ett gott stycke in på den andra, är det ju ganska svårt att komma med repliker i de fall, där man anser sig böra göra det, utan att av hänsyn för kammaren nödgas underlåta att upptaga en hel mängd av de saker, man annars skulle vilja taga upp. Jag skall här försöka koncentrera, vad jag vill säga, till de viktigaste punkterna, och jag gör då till att börja med i förbigående en liten erinran mot det yttrande, som fälldes av herr Olsson i Kullenbergstorp. Jag gör det i all hovsamhet, endast för att erinra honom om vad som passerat i den fråga, som han vidrörde, nämligen frågan om repartitions-talet.

Herr Olsson beklagade sig över den ställning, som jag hade intagit. Ja, denna fråga, om repartitionstalet för jordbruksfastighet skall vara 5 eller 6, har varit uppe ganska länge. Den var uppe år 1927. Då röstade herr Olsson i Kullenbergstorp för avslag på repartitionstalet 5 och uttalade, att han icke fruktade det minsta för ett avslag. »Jag är beredd att taga ansvaret, i vad på mig beror», förklarade han. Högerreservationen, som upptog repartitionstalet 5, blev denna gång med hans röst utslagen, därför att det då i kammaren endast var en rösts övervikt för avslag å högerreservationen. Året därpå, 1928, kom frågan åter till riksdagen, framlagd av den Ekmanska regeringen. Då var herr Olsson i Kullenbergstorp icke lika säker på sin sak. Han talade då utan att göra något yrkande, och sedan röstade han för högerreservationen, som han året förut varit med om att fälla. Men nu var det för sent. Nu var situationen förändrad. Nu avslogs högerreservationen med mycket betydande majoritet av kammaren, sedan de frisinna allmänt gått över på förslaget om 6 %.

Hade herr Olsson i Kullenbergstorp intagit en annan ställning 1927, hade vi med säkerhet den gången fått ett repartitionstal av åtminstone 5 1/2, d. v. s. genom sammanjämkning av besluten i första och andra kammaren. Nu klandrade herr Olsson i Kullenbergstorp, att jag som statsminister i den regering, som satt 1929 och 1930, icke framlade något förslag i ärendet. Ja, herr talman, vad hade det tjänat till att framlägga ett förslag, som kammaren nyss förut avslagit med stor majoritet? Den förskjutning mellan partierna, som ägde rum vid valet 1928, hade icke kunnat ändra något i den saken. Detta har jag velat få till protokollet antecknat blott för att klargöra, att det var en förebräelse mot den regering, som jag företrädde, en förebräelse, som jag menar icke var fullt berättigad.

Emellertid vill jag upptaga en fråga, som hans excellens herr statsministern

Vid remiss av statsverkspropositionen. i går talade om, d. v. s. jag började tala om den och fick svar av statsministern. Det var frågan, varför man icke i höstas vidtog någon åtgärd genom att t. ex. inkalla en urtima riksdag. Statsministern framhöll, att redan före den 27 september hade uppmärksamheten hos regeringen varit fäst på den förskjutning, som ågt rum i handelsbalansen. Ja, i själva verket hava vi upprepade gånger hört, att regeringen, som det hette, med uppmärksamhet följde vad som tilldrog sig. Hade det då icke varit riktigt att inkalla en urtima riksdag, för att regeringen måtte av riksdagen erhålla bemyndigande att vidtaga de åtgärder, som kunde stå till buds?

(Forts.)

Hans excellens herr statsministern säger, att det kunde man icke göra förrän i början av november, och då hade man ju icke, om det varit fråga om några tullar, kunnat tillämpa dessa mer än en och en halv månad på det gamla året. Jag vill säga, att för det första kunde man hava gjort det tidigare, därför att förskjutningen i handelsbalansen gjorde sig gällande långt tidigare. Men statsministern säger, att det är obestridligt, att när man skall handla, skall handlingen byggas på en klar, genomtänkt och förutsedd situation. Det är riktigt; det skall den alltid göra. Men jag trodde verkligen, att på grund av det, som förevarit redan tidigare, hade man inom regeringen haft möjligheter att fatta och överblicka situationen samt inrätta sitt handlande och sina förslag därefter. Men även om man tar den tid, som statsministern talade om, nämligen början av november, och inskränker sig till bara de lyxtullar och liknande, som regeringen nu kommer att föreslå, hade man genom en sådan åtgärd likväl kunnat vinna en och en halv månad på det gamla året och kanske lika mycket på detta år. Jag menar, att det hade icke varit något föraktligt tillskott, som på det sättet kunnat uppnås.

Ja, man säger, att en urtima riksdag väckt uppmärksamhet. För min del tror jag icke, att en urtima riksdag väcker så stor uppmärksamhet, därför att man i andra länder är van vid sessioner litet emellanåt, bland annat höst-sessioner. En urtima riksdag i Sverige väcker nog icke så stor uppmärksamhet. Jag vill erinra om — utan att närmare gå in på det — att de två senaste urtima riksdagarna, behandlade frågor, som enligt min mening icke voro av samma vikt som denna.

Emellertid skall jag icke tala mer om detta. Men jag nödgas ingå på en fråga, varom jag talade i går och där jag också bemöttes av statsministern och andra, nämligen valutafrågan. Jag ser på den frågan på det sättet, att när vi hade frigjort kronan från guldets, så hade ju kronans utlandsvärde sjunkit. Därmed fördyrades all import från länder med en högre valuta. Denna olägenhet drabbade givetvis många för vår produktion väsentliga artiklar. Den drabbade såväl artiklar, som erfordrades för produktionen, som konsumtionsvaror. Jag kan nämna som exempel bomull. Jag kan vidare nämna koppar, maskiner, fodermedel för jordbruket och många andra varor dessutom. De fördyrades. Trots detta, menar man, skall man nu försöka hålla en bestämd prisnivå. Detta är ju målet för riksbankens politik för närvarande. Riksbanken är ju, enligt vad herr Sköld uttalade i går, ålagd — jag vet icke av vem — att föra denna politik, med andra ord att hålla den inre prisnivån. Men man kan icke hindra, att varor från länder med hög valuta komma att bli fördyrade. Skall man hålla prisnivån vid den nuvarande prisstandarden, måste detta oundgängligen medföra, att varor, som äro producerade i Sverige utöver dem, som framställas helt eller delvis av dessa från höga valutaländer importerade varor, måste sänkas i pris. Utan detta kan man icke hålla en sådan prisnivå. Man kan icke hindra åtminstone de angivna varorna att stiga.

Medlet för att nå det berörda syftet skulle nu vara, enligt den talare, som företrädde riksbanken i går, att man skulle föra en kraftig diskontopolitik. Men om man för en kraftig diskontopolitik och håller ett mycket högt diskonto,

måste de i ekonomiskt hänseende sämst stående näringarna bli mycket hårt pressade. Jag nämner som exempel jordbruket. Det veta vi ju alla, att jordbruket är skuldsatt och hårt skuldsatt och följaktligen hårt pressat av räntorna. Dessa räntor kunna, om lånen tagas från sparbankerna, vara relativt låga. Men uppe i Norrland — där jag känner till förhållandena rätt bra — har man i regel inga sparbanker, utan där är man hänvisad till affärsbankerna. I ett län är det mycket vanligt att använda växelsystemet. Där blir också jordbruket synnerligen hårt betungat, när det är skuldsatt. Men det drabbar icke bara jordbruket utan även andra näringsgrenar, som hava skulder. Tyvärr är det så i vårt land, att många av våra näringsgrenar hava skulder, som icke äro konsoliderade i obligationslån utan äro flytande. Tag t. ex. den tidigare omtalade näringsgren, som baserar sina tillverkningar på skogsprodukter! Den har, det vill jag försäkra, varit utomordentlig betungad av skulder.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag menar, att ett diskonto, som är för högt, inverkar icke blott direkt försvårande utan även fördyrande på produktionen. När sålunda riksbanken vid ett visst tillfälle i höstas, i september, efter det att vi skilt kronan från guld, satte upp diskontot till åtta procent, menar jag, att det icke kan försvaras med det resonemang, som herr Sköld förde i går. Enligt min uppfattning var det beslut, som då fattades, ett beslut i nervositetens tecken. Det åstadkom allmän oro och medförde olägenheter, om vilka jag tillät mig tala i går. Jag har också av ett anförande, som finansministern höll, efter det jag hade ordet, erfarit, att han avrått från detta tillvägagångssätt. Emellertid frågar jag mig, om en politik med användande av en sådan räntesats — och även en sådan som vi nu hava — verkligen kan vara till gagn för svenskt näringsliv. Jag tänker mig, att om man fortsätter med det höga diskontot, kan detta komma att inverka på sparbankernas räntesatser, vilket väl vore en olycklig sak.

Så vill jag till sist nämna, att jag i det anförande, som jag hade i går, icke förordade någon inflationspolitik. Statsministern och herr Sköld hava huggit in på mitt anförande, och de försökte framställa det så, som om jag där förordade en inflationspolitik, under det att jag i verkligheten tydligt och klart sade ifrån, att jag icke vill hava någon inflationspolitik. Jag vill icke hava inflation. Och man gagnar icke saken genom att taga ett yttrande, som man uppenbarligen har misstolkat, och lägga en starkare mening i en talares ord än han själv avsett. Resonemanget från de herrars sida, som uttalat sig, utgår från oriktiga utgångspunkter.

Men vem har sagt, att det är just den prisnivå, som var gällande vid guldmyntfotens slopande, som riksbanken skall spika fast? Och kan riksbanken överhuvud göra det utan att tillgripa stränga diskontoåtgärder? Vem har sagt, att det skall vara just det, som herr Sköld talade om, och att det icke skall vara det, som jag grundade mitt omdöme på, det allmänna läget i landet, att man skall söka underlätta förhållandena för näringslivet och icke försvåra dem? Jag menar, att det icke kan vara så alldeles säkert, att man kan påstå det så bestämt, som den ärade talaren gjorde i går, att detta var den ankargrund, den enda ankargrund, som kunde väljas. Varför skall den ankargrunden sättas just, när man har de onormalt låga priserna? Jag vill fästa uppmärksamheten vid att själva priset ned till dessa mycket låga priser, som vi nu hava, har utom mycket annat i hög grad bidragit till — jag vågar säga det — eländet i världen och även i vårt land. Låt oss inte glömma, att det nu råder *varuöverskott*, detta till skillnad från förhållandena för 10 år sedan, då det rådde *varubrist*.

En reflexion vill jag göra med anledning av herr Skölds anförande i går. Såvitt jag uppfattade, svarade han icke på eller förbigick helt flyktigt en anmärkning, som jag gjorde, nämligen den att riksbanken vid ett visst tillfälle bestämde sig för att inlösa pundet till 18 kronor 15 öre. Jag upprepar icke

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

anmärkningen; den står kvar sedan i går. Jag får väl antaga, att det flyktiga passerandet i svaret av denna anmärkning innebär ett godkännande av det befogade i min anmärkning. Ty det kan väl icke hava varit samma tankegång då, nämligen att man skulle hålla den inre prisnivån; då var väl tankegången, att man skulle hålla kronan fast vid pundet, när man vidtog denna åtgärd.

För övrigt skall jag icke tillägga mer om denna sak än att det uttalande, som jag gjorde angående konsumenternas intresse, att det skall finnas tillgång på arbete etc. syntes mig tämligen sammanfalla med ett resonemang, som herr Wigforss för i en bok, som jag läst i dag på morgonen.

Emellertid har debatten i går givit åtminstone mig åtskillig klarhet i vissa stycken. Regeringen har avvaktat, som det hette, att först mera samfällida och avgörande angrepp mot våra möjligheter att fullfölja lojala affärsförbindelser skulle tillgripas: först då borde från regeringens sida försvarsåtgärder hava vidtagits, som hans excellens herr statsministern uttalade. Det förefaller, som om några sådana angrepp icke inträffat, ty några försvarsåtgärder hava vi icke sett till. Man föreslår nämligen icke tullar från regeringens sida för att skydda vår produktion, utan man gör det, som jag tillät mig säga i går, av finansiella skäl. Vår budget måste hava dessa inkomster. Då förmodar jag, att regeringen resonerar som så, att någon större fara för retorsionsåtgärder icke föreligger, när man kan påvisa, att man gör det av finansiella skäl, av hänsyn till statsbudgeten. Men vad jag påtalade var, att man icke sträckt sig längre i det fallet och gjort det även av hänsyn till vårt betryckta näringsliv.

Härmed kommer jag in på den sista punkten, som jag har att tala om, nämligen den tyska handelstraktaten. Hans excellens herr statsministern gjorde ett ganska kraftigt uttalande mot mig, då han sade, att den utgör ett hinder för oss. Men jag skulle vilja säga, att här har man nu höjt tullarna i snart sagt alla länder. Jag vågar icke säga alla, ty så noga har jag icke följt med det. Men man har höjt dem i en mängd länder, i England, Frankrike, Holland — en av signatärmakterna till Oslokonventionen — man har höjt dem i Danmark, också en sådan signatärmakt. Och man har höjt dem i Tyskland. Då frågar hans excellens herr statsministern: i vilka avseenden hava vi vår frihet att göra något? Därvid framhåller han, att en importreglering äro vi förhindrade att göra på grund av den tyska traktaten. En importreglering skulle vara det enda användbara och i sin bästa form det smidigaste vapnet man kunde tillgripa, men, menar han, tullar kan man icke använda, det vapnet är icke smidigt nog, det måste vara importreglering. Då gör jag den lilla reflexionen, om man icke, när man gör detta uttalande, faller litet väl starkt tillbaka på detta hinder i den tyska traktaten för att icke behöva vidtaga någon åtgärd. Tullvägen står regeringen fullkomligt fri i den tyska handelstraktaten utom beträffande de bundna tullarna, och jag vågar säga, att om man tänker på repressalieåtgärder från andra länder, skulle det förundra mig mycket, om man icke där skulle betrakta importreglering minst lika utmanande som någonsin en tullförhöjning.

Låt mig emellertid säga några ord om denna mycket omtalade tyska traktat, det skall icke bliva så många, herr talman! Ni minnas alla, som voro med 1926, att då framkom ett förslag om en tysk handelstraktat. Den traktat, som antogs av riksdagen, innehåller praktiskt taget i sina allmänna bestämmelser detsamma som den senare antagna traktaten 1930. 1926 var det ingen reservation i utskottet. Vi yttrade oss några stycken här i kammaren, dock icke den nuvarande statsministern, och det gjordes som sagt ingen anmärkning från utskottets sida. 1930, vad skedde då? Jo, vi bundo några tyska tullar, som rörde jordbruksprodukter, och enligt den uppfattning, som jag då uttalade, var detta till fördel, att de blevo bundna, och jag vill påvisa för dem som nu tro,

att det var något så ogynnsamt, att t. ex. den mycket omstridda tariffen på levande kreatur, som vi hade kontingenterat till en mycket lägre tull än den, som blev gällande emot andra länder, att den kontingenteringen har man icke tagit ut. Jag såg efter i dag, huru mycket man tagit ut av det, man hade rätt att taga ut, jag vill minnas det var 5,000 kreatur under 1930, och så har man endast uttagit 3,322, enligt den preliminära statistik, som kommerskollegium nyligen har utgivit. Då var det ett huvudnummer under debatten, dessa levande kreatur. Som ett bevis på huru pass litet berättigad anmärkningen då var, vill jag anföra, att efter traktatens ingående lyckades vi vinna en synnerligen stor fördel för kreatursexporten, nämligen anordnande i Preussen av ett slakthus, som skulle göras fullt i ordning i Sassnitz. Såvitt jag vet, är ingenting åtgjort med avseende å detta slakthus, och när jag förhörde mig om man icke gjort något däråt, så har jag fått det svaret, att ingen människa i världen begärt, att det skulle göras. Jag menar, att det är litet orättvist med de anmärkningar, som drogos fram 1930, när man ser ett sådant resultat, som det jag nyss anförde.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

För övrigt skulle jag vilja säga, med allt beaktande av de siffror, som statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde i går angående den olika beskaffenheten av de varor, som ingå i Sveriges import, att då vi likväl hade en totalimport, som 1929 uppgick till 1,782 miljoner kronor och 1930 till 1,663 miljoner kronor, så uppgår värdet på varor enligt de i den tyska traktaten då bundna och framför allt tidigare än 1926 bundna tullarna till 61 miljoner kronor eller icke fullt 4 % av den totala införseln, och av dessa varor enligt bundna tariffier komma icke fullt 2 % från Tyskland.

Nu menar emellertid hans excellens, som jag nyss sade, att tullförhöjningar icke duga, importreglering skall det vara. Jag vet ju naturligtvis väl, att hans excellens herr statsministern har en viss aversion mot tullar. Jag förmodar, att själva ordet förargar honom, och jag vet, att han satt andra namn på tullar, han har gjort det t. ex. vid införseln av brödsäd, då fick det icke heta tull, utan det kallades gottgörelse, — namnet spelar för mig en ganska underordnad roll. Nu gläder det mig, att regeringen glidit vidare på sin lågprotektionistiska bana och kommit till insikt om nödvändigheten av att sätta låt vara lyxtullar på varor, som icke äro så önskvärda, men det är ett steg i rätt riktning, herr statsminister, ett steg i den riktning, som jag tycker det skall gå, och namnet gör mig ingenting. Men jag vill tillägga, då vi tala om den tyska traktaten, att Tyskland ju har höjt åtskilliga tullar. Jag har försökt räkna efter, och jag tror, att jag icke misstar mig, om jag säger, att Tyskland har höjt sedan traktatens ingående 33 olika poster — de hava höjt många fler — men 33 poster på varor, som Sverige exporterar till Tyskland, och Tyskland har också infört en valutareglering. Jag vill icke säga, att detta kunde vara anledning till uppsägning, det är möjligt, att det icke är det, jag skulle kanske tro, att det icke är det, men jag skulle vilja göra den frågan, när hans excellens herr statsministern i går talade om sprängverkan: Var skulle man nu vilja sätta in denna sprängverkan, om man hade frihet beträffande den tyska traktaten? Det kommer ju en dag, då vi i alla fall bli fria, och då få vi väl veta, var denna sprängverkan kommer att sättas in och huru. Jag för min del skulle vilja fästa uppmärksamheten vid, att Sverige utförde 1930 till Tyskland varor för 224 miljoner kronor, det är det land, som importerar mest från Sverige, närmast efter Storbritannien, och importen till Tyskland från Sverige är 14½ % av vår totalexport. Nu vet jag väl, att man säger: Å andra sidan har Tyskland en export till Sverige, som är mer än dubbelt så stor, och att man sålunda skulle kunna vänta i en förhandling gynnsammare resultat på grund av detta. Den möjligheten

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

är dock väsentligen minskad på grund av malmutförseln, men vad jag vill komma till är: var vill man sätta in denna sprängverkan? För min del har jag ytterligt svårt att tro, att om Tyskland icke gör något utöver vad det ännu gjort, — till det skall jag komma strax på grund av ett tidningsmeddelande, som jag såg i kväll, som ju kan förändra saken — så skulle det möjligtvis och ganska sannolikt enligt min mening för det svenska jordbruket kanske icke vara så lyckligt, om man icke hade haft den traktaten. Vad industrien beträffar, har jag hört mig för hos en del personer, och jag har talat med dem, och där är man ju icke så pigg på den. Men jag skall icke tala om detta, kanske det icke är klokt ens att tala om det av skäl, som jag strax kommer in på.

Jag frågar mig till sist, vilka olägenheter äro icke förbundna med en importreglering jämfört med en höjning av en tull. En höjning av en tull verkar, utan att man behöver vidtaga några andra åtgärder, och vi hava full rätt att höja våra tullar oberoende av den tyska traktaten, så fort vi icke gå in på de bundna tullarna. Importreglering kräver en stor apparat för att den skall fungera, det skall lämnas licenser och tillstånd att få importera, och det kommer naturligtvis krav från utlandet, att man skall få skicka hit mera, och det uppkommer misshälligheter mellan dem, som skola importera o. s. v. Det är sannerligen icke något eftersträfvansvärt, även om jag skulle vilja säga, att jag sätter den såsom något bättre än t. ex. en valutareglering, sådan som Tyskland för sin del har infört, och som ju icke är något att rekommendera för oss att följa.

Emellertid, herr talman, fick jag i min hand här på middagen en aftontidning, och i den läser jag — jag vet icke om det föreligger någon bekräftelse därpå — ett meddelande om att Tyskland nu ämnar höja sina tullar på smör högst väsentligt. De tyska jordbrukarna hade begärt en höjning till 250 mark per 100 kg, och jag erinrar härvid om, att när underhandlingarna pågingo 1930, så fanns smör icke bundet i den svenska gamla traktaten, utan det var bundet i den finska traktaten till 27½ mark, men höjdes sedermera vid förhandlingarna mellan Tyskland och Finland till 50 mark med rätt för Finland att utföra 5,000 ton till den lägre tullen. Om det kommer att besanna sig, det som står i denna tidning, att man höjer tullen visserligen icke till 250, men till 120 mark, och om jag tar i betraktande, att Sveriges export till Tyskland år 1930 var 11 miljoner kilogram — den var till England 14 miljoner kilogram d. v. s. Tyskland kom bra nära efter England — och att denna utförsel av smör till Tyskland på 11 miljoner kilogram belöpte sig på 27 miljoner kronor; om jag vidare utgår från, som jag tror man kan göra, att Sverige såsom mest gynnad nation har rätt till samma licensförfarande som Finland, till samma kontingentering som Finland på 5,000 ton, så skulle efter 1930 års exportsiffra återstå 6 miljoner kilogram, vilka skulle drabbas av den högre tullen, sålunda med en ökning av 70 mark pr 100 kg. Det gör tillsammans i ökad tullbelastning på dessa 6 miljoner kilogram 4.2 miljoner riksmark. Nu hörde jag, att man hade i första kammaren från regeringsbanken gjort ett uttalande om vad som skulle göras i en sådan tänkt situation. Jag skall icke uttala mig om det, jag gör det bestämt icke, därför att det är väl uppenbart, att det icke skulle vara gagneligt, om jag gjorde ett sådant uttalande, då man kanske endera dagen står inför en förhandling.

Vad jag vill tillägga till sist är, att om det besannas sig, att det kommer att bli en sådan förhöjning av smörtullen, så får ju regeringen ett tillfälle att inleda förhandlingar med Tyskland och undersöka, huruvida icke artikel 23 mom. 3 skulle kunna tillämpas, och jag kan icke annat än gratulera oss alla till, att vi hava en regering, som då säkerligen kommer att göra det skickligare än den som satt 1930.

Herr Herou: Herr talman! Regeringen har ett par gånger försökt att gendriva de påstående som framkommit om att den visat likgiltighet och försumlighet gent emot landets småbrukare, men det är ju ganska klart av regeringens föregående, att den företräder i sin jordpolitik storagrariska intressen, varpå spannmåls- och sockersubventionspolitiken äro bestämda karakteristiska exempel. När hans excellens herr statsministern i går anklagades för likgiltighet mot småbrukarna, så anfördes exempel på regeringens motsatta tendenser i två avseenden. Det ena fallet, som anfördes, var de skogsvårdsanslag som begärts, och det andra var hjälpverksamheten åt vissa egnahemsåtagare. Jag anser mig hava anledning att i denna remissdebatt påtala vissa skandalösa förhållanden i statens egnahemspolitik, så mycket mera som i en skrivelse från egnahemsinnehavare i södra Sverige den kommunistiska gruppens uppmärksamhet har fästs på den saken. Det omnämnes sålunda ett par fall, där småbrukarna fått köpa avverkad skogsmark och hagmark för ett pris av 5 å 600 kronor per tunnland, vartill sedan kommit kostnaderna för bygande av bostäder och ekonomibyggnader på dessa lotter. Där egnahemstagararna byggde upp sina hem och ekonomibyggnader för en kostnad av 10 å 12,000 kronor, märk väl efter ritningar från hushållningssällskapets tjänstemän, där kommo de, när byggnaderna voro färdiga, i en skuld på 25,000 kronor ungefär, men hade då föga odlat, då marken överallt var oerhört svårödlad, det krävdes sålunda stubbrytning och stensprängning o. s. v. Under sådana förhållanden voro kolonisterna dömda att misslyckas. Det är att observera att om de jordpriser, som här framkommo i denna affär, där dessa kolonister blevo inblandade, har gjorts en officiell undersökning i taxeringsutfallet för 1928 års fastighetstaxering. Det har visat sig, att taxeringsvärdet i vissa socknar i Malmöhus län utgör c:a 570—600 kronor per tunnland för odlad jord. Jag vill framhålla, att aldrig så låga räntor kunna icke rädda dylika offer för statens egnahemspolitik. De drivas bort med exekutiva auktioner, och efter dem komma nya offer med nya egnahemsåtag, och en dag i juni månad i fjol såldes bara i Stockholms län 10 dylika egnahem på exekutiv auktion. I ovannämnda skrivelse från egnahemsinnehavare i Malmöhus län kräves bl. a. omvärdering och skuldavskrivning, så att skötsamma personer kunna hava möjlighet att klara räntor och amorteringar, de kräva vidare inställande av exekutiva auktioner. Det är gott och väl med billiga låneräntor, men det hela är fullkomligt hopplöst för dessa småbrukare, om man icke gör räfst med de skandalösa jordjobberierna i samband med jordbruksverksamheten som fått förekomma.

Jag har på en annan punkt anledning efterlysa regeringens intresse för småbrukarnas, de fattiga jordbrukarnas berättigade krav. Vi ha här i riksdagen på grundval av interpellationer av min kamrat Spångberg riktat uppmärksamheten på de missförhållanden, som råda beträffande Värmlands fattiga arrendatorer. Det har från olika håll, från olika partiers talesmän och även från regeringen, lämnats besked om att man vill med uppmärksamhet följa dessa förhållanden för att göra det bästa möjliga, så att icke jordägarna sätta den sociala arrendelagstiftningen ur funktion. Det har ånyo tillsatts en utredningskommitté, som skulle framlägga de förslag, som kunde vara att rekommendera. Vi ha nu sett betänkandet i tryck, sociala jordutredningens betänkande. Jag måste efter en flyktig genomläsning av detta aktstycke säga, att där föreslås icke några åtgärder till skydd för denna fattiga arrendatorgrupp, utan *det är en kapitulation för de grupper, de jordägare och bolag*, som på sätt, som vi skildrat här i riksdagen, vid upprepade tillfällen, *saboterat sociala arrendelagen*. Man har inför sådana exempel från olika håll här i kammaren måst medgiva, att kraftiga åtgärder behöva vidtagas till skydd för här berörda medborgargrupp.

Låt oss sedan något titta på en annan fråga, som står på dagordningen i

Vid remiss av
statsverks-
propositionen!
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

andra länder. Liksom egnahemslåneverksamheten givit det bästa åt jordförsäljarna blir väl regeringens bebadade förslag till »lagstiftning om beläning av jordbruksinventarier» (om inga andra åtgärder vidtagas) bara att kasta det sista av böndernas realvärden i bankernas klor. Kanske är det rent av en penninginstitutens spekulat. Jordbrukskrisen medför ju fallande salu- och taxeringsvärden för jordbruksfastigheter. Antag då, att bankerna sakna täckning för lån, så är det ju bara att fylla ut med dessa inventarier, som av den svenska riksdagen älskvärt komma att ställas till bankernas förfogande, i de fall jordbruksfastigheten icke räcker till för att täcka skulderna.

Här har under de senare åren offrats bortåt 14 miljoner kronor, vill jag minnas, för nyskapande av jordbruksegnahem. Varje år tillkommer det genom denna politik ett par tusen nya brukare, och man har landet över berömt sig mycket för framsynhet och vilja att göra någonting på detta område. Det har blivit ett par tusen nya brukare, som fått *arbete* på egnahem, om det än blivit si och så med utkomsten. Men samtidigt som man ärligen nyskapat två tusen jordbruksegnahem, hava troligtvis lika många gamla brukare »ramlat av pinn», drivits bort på grund av exekutiva auktioner. Vi ha från vårt håll redan vid 1930 års riksdag påvisat skuldbördornas förbannelse för bönderna. Särskilda utskottet vid 1930 års riksdag hade ett material, som visade växande svårigheter och ökad skuldbörda. Till svar på skrivelse från särskilda utskottet hette det bl. a. i en skrivelse från vissa bankkontor: »Såväl arrendatorer som självägande stå inför bristningsgränsen. I många fall ha nya in-teckningar intill och över taxeringsvärdet uttagits för att skaffa medel till löpande utgifter.» Detta uttalande är karakteristiskt för det allmänna läget för bönderna just nu. Och framför allt är det karakteristiskt för två jordbruksområden i vårt land, nämligen vissa jordbruksområden i södra Sverige och längst upp i Norrland, där man icke längre har utkomst i skogarna på samma sätt som tidigare.

Samma särskilda utskott gav en utredning angående den kamerala naturen av de jordbruksfastigheter, som under de senare åren försålts på exekutiva auktioner i nitton län. Till antalet voro dessa: år 1914 14 st., år 1921 157 st., år 1927 349 st. samt år 1929 399 st. Med den skärpning, som krisen nu tagit, kan man taga för givet, att tusentals jordbruk komma att gå under klubban.

Herr statsminister! En känd frisinnad politiker gav 1930 i ett föredrag i Auditorium i Stockholm en resumé över skuldbördan bland Sveriges jordbrukare och framhöll därvid som sin mycket bestämda mening, att vilka anslag, som än beviljas, och vilka åtgärder, som än vidtagas, så kan jordbruket ej resa sig ur sitt betryck, förrän man skapar äganderättsformer, som möjliggöra brukningsrätt utan skuldsättning. Jordbrukets läge efter de stödåtgärder, som vidtagits på den frisinna- de regeringens förslag, ger nya argument åt denna mening, som uttryckes i en frisinnad politikers tal.

Vi ha icke väntat, att den nuvarande regeringen skulle lägga fram förslag sådana som stå på dagordningen i Danmark, sådana förslag, som begäras av Finlands fattiga jordbrukare, och sådana förslag, för vilka numera röster höjas även i vårt land. Men hade regeringen gjort något i det avseendet, då hade den kunnat bli trodd i talet om vilja att värna om de fattiga bönderna.

Jag måste här också protestera emot »jordbruksutredningen», som påvisar »katastrofalt läge», som säger sig vilja komma de »mest tyngda» till undsättning — men som ställer dem utanför, vars ställning är »alltför undergrävd».

Herr Forssell har här varit inne på problemet om skuldbördan för bönderna. Han ville för sin del lägga upp en fond. Men var skall herr Forssell taga den fonden ifrån? Han vill icke höja de direkta skatterna, han vill icke ens ha en kristidsskatt på 12 miljoner. Han har ju redan, som vi hörde, skänkt bort så-

väl rusdrycksmedelsfonden som fonden för statsskuldens amortering. Herr Forssells anförande förtjänar kanske från vårt håll att granskas ur flera synpunkter. Detta kommer måhända beträffande vissa punkter att göras av en efterföljande talare, men jag har ansett mig böra göra några randmärkningar till det ilska anförande, som för en stund sedan här hölls av honom.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Forssell betraktas väl av många som den ensamme, den betydelselöse, den ur högerns fårahus utdrivne, som man icke egentligen behöver fästa så stort avseende vid. Ånej, mina herrar, herr Forssell manade fram för oss högerns nya ansikte, sådant det ganska snart kommer att te sig också i den gamla idyllen Sverige. Han är en av de mera målmedvetna i sin klass. Och han har troligen stort förakt för dem inom högern, som ännu tro, att mondismen skall så särdeles länge ännu kunna förmå arbetarna att låta sig pressas ned utan kamp. Men, herr Forssell, ert samhällsideal är prövat i landet Mussolinien. Ingen tror på det, icke ens de borgare, som genomrest landet, mycket mindre någon annan. Men proletariats diktatur, mina herrar, det bygger, dag för dag, upp socialismen i Sovjetunionen. Och när mondismens dimmor skingrats, gå arbetarna i alla länder att fullfölja samma verk. Det är bara ynkligt att höra dem, som i dag förklara, att kapitalismen är omöjlig, men som icke alls veta någonting om hur socialismen skall genomföras. De vilja icke veta av övergångsformen mellan kapitalismen och socialismen, de drömma om att flaxa iväg från det kapitalistiska samhället direkt till det socialistiska. Det är någonting verkligt hoppöst med den förkunnelsen från det hållet.

Det var en annan passus i herr Forssells anförande, som förtjänar protest från arbetarhåll. Han yttrade sig i hetsig ton och med hetsiga ord emot ett par ledamöter, som enligt hans mening uraklätit att söka bevis i polisens officiella dokument angående en viss påtalad sak. Herr Forssell tror väl icke, att allmänheten har denna naiva tro på ofelbarheten ens i ett polisprotokoll eller de officiella dokument, som polisen kunnat visa upp, eller att den skulle tro, även om det icke finns några dokument att visa upp. För ett par år sedan visade en mycket framstående jurist (i samband med kulspruteskandalen), hurusom icke bara vissa vittnesmål, som avgivits, icke tagits till polisens protokoll, utan också, hurusom t. o. m. vissa delar av polisens protokoll i denna sak hade försvunnit. Man kan sålunda icke, som herr Forssell synes önska, tillmätta hans undersökning någon betydelse. Och man bör då icke, som han gjort, tala om otillbörligt och otillständigt uppträdande. Framförallt är icke herr Forssell rätte mannen att ange tonen för andra. Hans egna uttalanden om Ådalens arbetare, vilka uttalanden äro högst »otillständiga», döma honom. De arbetare, som genom sitt arbete hålla uppe det samhälle, där herr Forssell önskar spela herre, skola icke oemotsagt ges tillmälen på sätt herr Forssell gjorde. De samhällsvildar eller kanske riktigare de företrädare för kapitalismens brutala makt, som försvara dem, som skickade bly mot de vapenlösa arbetarskarorna i Ådalen, skola icke spela moraliskt indignerade, om arbetarna, som försvara sin arbetsplats, i ett upprört ögonblick »lägga handen på» asociala strejkbrytarelement. Och det är ingen ny rättsuppfattning bland landets arbetare, den att man har rätt att vidtaga lämpliga åtgärder mot strejkbrytare. Det är ingen österifrån kommande uppfattning, herr Forssell, denna rättsuppfattning bland landets arbetare. Den har följt arbetarrörelsen i detta land från dess uppkomst, och den kommer säkert att följa den också i framtiden, mondisterna till trots.

Men ett är säkert, och det kan herr Forssell skriva sig till minnes, huru bra rustad han än är med Munckska kåren och de övriga åtgärder, som hunnit vidtagas: i striderna kring Ådalshändelserna glimtade fram för den förstående iakttagaren, vilken oerhörd makt en samlad arbetarmassa utgör, när den besjulas av kampens anda, och när den i denna kampens anda verkligen är en enad arbetarmé. I det ögonblicket kommo edra maktmedel till korta, i det ögon-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

blicket sattes lagarna ur funktion som ett stycke papper, i det ögonblicket skulle det icke ens hjälpt med herr Lindmans nya förräderilagar, som skola straffa arbetarna för förräderi, innan de ens gjort något som helst i den riktningen. Detta kan vara ett observandum för herr Forssell, om han redan tror sig vara tillräckligt stark, vilken oerhörd makt ändå arbetarklassen har, när den samlar sig kring den revolutionära socialismens princip och dess kampprogram.

Socialdemokratiska partiets ledare, herr Hansson i Stockholm, förklarade kapitalismen oduglig och rekommenderade för sin del socialdemokratien och ett samarbete, som sträckte sig bra långt åt den borgerliga högerkanten. Bondeförbundet har genom herr Olsson i Kullenbergstorp efterlyst socialdemokratiens socialiseringsprogram. Svaret har givits av tysken Leipart, som nyligen på en internationell kongress har yttrat: »Det vore fruktansvärt, om den kapitalistiska samhällsordningen bröte samman i denna stund, därför att vi icke ha möjlighet att nu göra något av detta konkursbo. Skulle det vara så, att denna kris verkligen betyder det kapitalistiska produktionssystemets sammanstörtande, då är det icke fråga om, huruvida vi äro mogna för ett annat system, då väntar oss den tunga uppgiften att konstatera vår inkompetens att just nu organisera ett socialistiskt produktionssystem.»

Detta är socialdemokratiens officiella bankruttförklaring. Det finnes tillräckligt många eftersägare för att göra detta yttrande karakteristiskt för denna rörelse i olika länder. En socialdemokrati, som i den nuvarande situationen citerar Marx' kristeori men slutar med att begära samarbete med det »dödsdömda» systemets argaste försvarare — det är ju också en tydlig fingervisning om en bankrutt.

För oss står det klart, och det är vår paroll: dagligen och alltid kamp för de fattiga gruppernas — de som glömmas bort i regeringens programförklaring och trontal — intressen! Nu och framgent den arbetarnas och böndernas gemensamma front och kamp, som omtalas i de bevingade slutorden i det kommunistiska manifestet!

Herr **Voug**t: Herr talman! Om jag vid den här sena timmen tar kammarens tid i anspråk — och det kanske behövs en ursäkt — vill jag påpeka, att jag kommer att beröra ett ämne, som endast helt flyktigt tidigare här diskuterats. Nu förefaller det mig, som om i den egentliga debatten det viktigaste och mesta blivit sagt.

Jag har för avsikt att något röra vid nedrustningsfrågan, och då jag gör det, vill jag naturligtvis först understryka, att det sker helt och hållet å mina egna vägnar och sålunda endast betecknar de linjer, efter vilka jag hoppas det blir mig möjligt att i Genève arbeta inom ramen för den verksamhet, som den svenska delegationen har åt sig uppdragen. Att jag begärt ordet, har ingenting som helst att göra med den något tvivelaktiga komplimang, som herr Kilbom i går lät mig få, då han uppdelade oss socialdemokratiska ledamöter i grupper mer eller mindre till vänster. Jag betvivlar inte alls, att hans komplimang till mig var älskvärd menad, och jag tror för min del, att herr Kilbom innerst inne är långt bättre än sitt rykte och likaså, att han genom sina många desillusioner skall komma fram till allt bättre klarhet. Men jag vill ju nämna, att särskilt när det gäller nationella och internationella spörsmål, det förefaller mig, som om vi socialdemokrater stode längst bort från bolsjevikerna, vilka fastmera — även om de skilt sig officiellt från Moskva — tvingats in på i hög grad nationalistiska tänkesätt.

Om jag skulle ta en utgångspunkt för mina reflexioner, är det lika gott att ta den i tiden som på en eller annan principiell grund, och jag vill då utgå ifrån Versaillesfördraget, som ju betraktas som den moderna mänsklighetens stora syndafall och som utan tvivel också är en i många avseenden olycklig

produkt. Det behöver ju inte sägas, att dess skadestånds- och krigsskultsbestämmelser i hög grad bidragit till uppkomsten av den nuvarande världskrisen. Men det vore oriktigt att förbise, att Versaillesfördraget också innehåller någonting gott, såtillvida som sagda fördrag var det egentligen första stora försöket i världshistorien att förverkliga principen om folkens självbestämningsrätt.

Jag vet inte, om man kan säga, att alla politiska partier i vårt land hålla på principen om folkens självbestämningsrätt. Jag erinrar mig nämligen från tiden före världskriget, att högern — som i många avseenden länkade hela sin politik till det gamla tyska kejsardömet — aldrig fört opposition gentemot det tyska kejsardömet kränkande av folkens självbestämningsrätt. Däremot är det självklart, att folkens rätt att bestämma över sina egna öden är en princip, som ur socialistisk synpunkt icke kan uppgivas. Men om så är fallet, så följer därutav också, att vi måste acceptera folkens rätt att skapa sin trygghet med de medel, som stå dem till buds. Därmed gives följaktligen också en utgångspunkt för våra syften i försvarsfrågan. Men vi måste tillägga, att folken måste sörja för sin trygghet på ett sådant sätt, att de därmed icke sätta de andra folkens trygghet i fara.

Vad var det nu som skedde genom Versaillesfördraget? Jo, det skapades en rad nya enheter inom Europa, det tillkom en rad nya stater, vilkas folk under så och så lång tid hade levat under främmande härskare och hos vilka känslan av den nyvunna nationella självständighetens rikedom var så stark, att de sloga över, när det för dem gällde att trygga sina gränser. Eller man kan säga, att de grepo efter den enda möjligheten, som stod dem till buds, innan den internationella världsorganisationen hade varit i stånd att skapa garantier för den nationella säkerheten. Det är därför som rustningsläget i Europa för närvarande är så oerhört svårt.

Vi kunna mycket väl säga till de olika nyss befriade folken: »Krigsrustning är icke någon trygghet, trygghet skapas i stället genom avrustning.» (Det är säkerligen också med fullt fog, som Nationernas förbunds akt säger klart ifrån, att rustningarna äro ett hot för freden.) Men vi få till svar: »Så länge det internationella säkerhetsproblemet icke är löst, behöva vi våra militära maktmedel. Åstadkom en möjlighet att avskaffa dessa rustningar samtidigt med att vi bibehålla vår trygghet, d. v. s. ge oss en metod att minska rustningarna, en sådan metod, att vi verkligen kunna få trygghet för att rustningarna samtidigt avskaffas i alla länder!«

Ser man saken på det sättet, då tror jag man kan säga, att nedrustningens problem blir i mycket hög grad frågan om att finna en teknisk metod att gå till väga. Ja, man skulle till och med kunna säga, att det är lättare att förena folk, regeringar och parlament i ett gemensamt allmänt beslut att nedrusta än att åstadkomma en teknik, som gör denna nedrustning möjlig.

Det är ju sålunda alldeles tydligt, att det konventionsförslag, som kommer att framläggas i Genève som resultatet av ett tioårigt grundligt arbete och som bland annat skall resultera i en katalog över de vapen, som finnas i världen, vilken skall möjliggöra, att man flyttar ned gränsen, den övre gränsen, för dessa medel — det är tydligt, säger jag, att denna konvention i många avseenden är bristfällig. Konventionen tillgriper ju två metoder för att pressa ned rustningarna. Den ena metoden är den direkta, den andra den indirekta. Den direkta går alltså ut på, att när det gäller arméer, antalet manskap, olika slag utav vapen, marina fartyg, kanoner o. s. v., få en katalog, i vilken varje pjäs står upptagen. Där yppar sig ett jämförlighetsproblem, som inte är så lätt att lösa. Man har ju, när det gäller manskap, sökt att finna en jämförlighetsgräns genom en kvot enligt systemet »en man en dag». Man slår ihop samtliga de tjänstgöringsdagar, som under ett visst år i ett visst land ha åtgått, man

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

dividerar med antalet dagar under året — 365 alltså — och får då fram en kvot, genom vilken man skulle ha en möjlighet att göra jämförelse mellan det ena och det andra landet.

Det är emellertid klart, att den jämförelsen inte blir exakt, när man söker att jämföra värnpliktsarméer med stående, värvade arméer som den tyska, och även när det gäller jämförelse mellan värnpliktsarméerna blir kvoten en produkt utav värnpliktstidens längd, varför man tvingas att också tillgripa en begränsning av värnpliktstiden. Men den senare är ju i många länder synnerligen olika; på sina håll är den som bekant i många avseenden dessutom till för att bland annat lära de unga männen att läsa och skriva. Följaktligen är det ej alltid säkert, att värnpliktstidens längd uttrycker offensiv-avsikter hos respektive stat.

Jag nämner dessa exempel — som skulle kunna mångfaldigas — för att visa, hur utomordentligt svårt det är att komma fram till hållbara jämförligheter. Samma svårigheter yppa sig, när det gäller olika enheter, som ingå i en stats rustningar. Det förefaller mig tämligen utsiktslöst, att det verkligen skulle vara möjligt att i Genève nå ett resultat på den väg, som denna allmänna konvention uppdrar. När vi komma till den *indirekta* eller budgetmetoden blir svårigheten att göra jämförelser — särskilt nu när grunden vacklar under valutan i vissa länder — minst lika stor.

Frågan är emellertid, om det inte finnes också andra utgångspunkter för att angripa nedrustningsfrågan. Jag kan då återgå till Versaillesfördraget, varmed jag nyss började.

Versaillesfördraget betecknar ju i mångt och mycket en ny utgångspunkt i nämnda fråga. Jag menar inte därmed blott och bart, att Europas största militärmakt väl icke fullständigt avrustades, men fick sina rustningar nedpressade till en mycket ringa procent av dess tidigare rustningar. Om man ser på de jämförelser, som göras emellan denna nu nedrustade stat och oss andra, erhåller man illustrationer till svårigheterna att anställa jämförelser. Man hör ofta nämnas, att Sverige är ett av Europas starkaste länder i fråga om rustningar, därför att vi ha utgifter för rustningar om året, som uppgå till ungefär det dubbla gentemot Tyskland. — Jag vill inte, när jag nu fortsätter denna jämförelse, bli missuppfattad, såsom om jag skulle mena, att våra rustningar äro tillräckligt långt nedpressade. Det är uppenbart, att frågan om huru mycket varje person betalar för rustningar om året måste bedömas utifrån det sociala tillståndet i landet. Man har full rätt att säga, att Sverige har alldeles för hög militärbudget i förhållande till vår möjlighet att bekosta en human socialpolitik. Men däremot kan man inte säga, att vår militärbudget jämförd exempelvis med den tyska är hög, ty vi råka tillhöra ett land med mycket stort territorium och mycket liten befolkning. Om vi utgå ifrån den jämförelsepunkt, som befolkningens antal i förhållande till rustningsutgifterna erbjuder och i stället välja att dividera den samlade militärbudgeten med antalet kvadratmeter i landet och om vi förfara på samma sätt med Tyskland, skola vi finna, att Tyskland har mångdubbelt högre försvarsutgifter än Sverige. Det är följaktligen nödvändigt att ha klart för sig, vilken utgångspunkt man väljer. Naturligtvis är den ena utgångspunkten lika godtycklig som den andra. Ett lands försvarsutgifter äro överhuvud taget i mycket liten grad möjliga att jämföra med ett annat lands.

Versaillesfördragets tvångsnedrustning av de besegrade staterna erbjuder emellertid i ett annat avseende en utgångspunkt för det fortsatta avrustningsarbetet. Versaillesfördraget tillyxade nämligen för Tysklands och de övriga besegrade staternas vidkommande ett försvar, som inte klart uttrycker en princip, men som i det väsentliga i alla fall knäsatte något helt nytt, nämligen att en stat får äga så mycket som kräves för dess försvar och för den inre ordningens upprätthållande men däremot ingenting av anfallsmedel. Och det är på det sättet,

som Tyskland berövades sitt flyg, förbjöds att bygga vissa slag av marinfartyg, att lägga sig till med vissa slag av offensivpjäser för krigföringen till lands, samt berövades sin värnpliktsarmé.

Det kan på goda grunder ifrågasättas — har jag hört sägas ifrån militärt håll — huruvida det är möjligt att dra en klar gräns mellan försvarsmedel och anfallsmedel. Men det är alldeles tydligt, att vi i Versaillesfördragets avrustning av den tyska nationen ha en givande utgångspunkt såtillvida, som här finnes en nation, vilken förbjudits att äga den del av krigsrustningarna, som skapar den största skräcken hos människorna och som tydligen är det mest offensiva vapnet, nämligen flyget. Det är därför, som den socialistiska internationalen har uppfört på sitt program ett avskaffande av krigsflyget. Det är därför, som det största vänsterpartiet inom den nation, som uppenbarligen kommer att spela den största rollen vid nedrustningskonferensen, nämligen Frankrike, likaså på sitt program har fört upp denna programpunkt: avskaffa krigsflyget!

Nu är det lätt att se, att man särskilt i den nyss nämnda staten — där nedrustningspolitiken bygger på grundsatsen att först skapa säkerhet, att först därigenom åstadkomma nedrustning — yppar tveksamhet att omedelbart skrida till nedrustning på grund av medvetandet om, att en avrustad stat, en stat, som saknar ett flyg, kan hemligen förse sig med flygmateriel, kan importera och lägga i reserv så pass mycket materiel, att på några få veckor den förbjudna krigsflottan i luften kan sättas upp. Och det är därför, som fortsättningen av tanken att avskaffa krigsflyget måste bli, att det civila flyget internationaliseras. Det civila flyget måste läggas under en internationell kontroll. Flyget är ett kommunikationsmedel, som i mycket högre grad än andra delar av kommunikationsväsendet lämpar sig för internationalisering. En flygmaskin känner inga gränser. En flygmaskin skapar genom sin rörelse i luften en internationell enhet omkring sig. Därtill kommer, att flyget väsentligen har kunnat byggas endast som ett mellanfolkligt samfärdsmedel. Det vore i varje fall inte en alltför stor kraftansträngning av Europa att internationalisera sitt trafikflyg och att därefter gå vidare till krigsflygets avskaffande.

Man säger: »Detta är utopiskt.» — Det är möjligt, men när det rör dessa ting är det inte, tror jag, möjligt att lägga åt sidan de lösningar, som för ögonblicket kunna te sig utopiska, lösningar, som i alla fall ha börjat att sysselsätta människors fantasi, lösningar, som ändå inte te sig mera utopiska än att mäktiga partier — som kanske stå inför sitt genombrott, partier i stormakter, som mer än vi beröras av nedrustningsfrågan — kunna uppföra dem på sitt program.

Om denna internationalisering av det civila flyget skulle kunna genomföras, så skapas måhända därigenom också andra utgångspunkter för en fortsättning av världsorganisationens uppbyggande.

Efter att ha skisserat denna tankegång vill jag tillägga, att det kanske icke är alldeles riktigt att omge den stundande nedrustningskonferensen i så hög grad med pessimism, som i allmänhet är fallet här i Sverige. Det kan synas som en tröst för dem, som bege sig ned till Genève, att folk i allmänhet — kanske inte minst i riksdagen — vänta jämförelsevis litet av denna konferens. Men det är farligt, om denna pessimism förvandlas till kyla och likgiltighet.

Herr Kilbom har också uttalat sin bristande tro på Genèvekonferensen. Herr Kilbom gör det, därför att han uppenbarligen saknar tro på N. F., därför att han anser, att en världsorganisation, skapad under de nuvarande betingelserna, inte ligger inom det möjligas gränser. Det är tänkbart, att herr Kilbom har rätt; för min del tror jag det inte. Men säkert är, att det vore för alla de strävanden, som Sverige bär i skolden, ytterligt katastrofalt, om vi skulle kunna komma fram till en världsorganisation, först sedan N. F. definitivt fallit ihop

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och vi måste gå fram till den nya genom en period av kaos. Det är därför säkerligen också en livsnödvändighet, att Genèvekonferensen leder till något resultat. Det vore önskvärt om vad som blivit sagt tidigare i denna kammare om de olika partiernas eniga önskan att samverka för åstadkommandet av goda resultat, verkligen också kommer att gå i uppfyllelse. För min del har jag mest förvånat mig över, att man har ansett sig på vissa håll böra framhålla, att det i denna fråga skulle inom det socialdemokratiska partiet finnas vissa nyanser. Jag tror icke, att så är fallet. Jag vet, att man kan peka på dylika nyanser, när det blir tal om den s. k. isolerade avrustningen, men jag har lagt märke till — särskilt under ett anförande i denna kammare i fjol — att t. o. m. på de håll, där man själv anser sig gå in för den s. k. isolerade avrustningen, där bedömer man den också utifrån trygghetssynpunkten. Det kan diskuteras, under vilka förhållanden det är tryggast för en stat att äga militära maktmedel eller icke. För *en* stat kan frånvaron utav militära maktmedel ge större trygghet, men därav följer icke, att detsamma skulle vara förhållandet för varje annan stat. Säkert är emellertid att utifrån den utgångspunkt, som jag från början angav — folkens självbestämmanderätt — ha vi inom de socialistiska partierna all anledning att betrakta det definitiva nedrustningsarbetet som möjligt endast i den mån det tar hänsyn till folkens trygghet, och endast därest det lyckas oss att organisera denna trygghet på ett sådant sätt, att den enes trygghet icke blir den andres förtryck; därigenom går vägen fram emot den fullständiga avrustningen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag ber, herr talman, att få replikera några av de erinringar och invändningar, som gjorts mot vad jag tidigare anfört eller som grundats på opposition emot i statsverkspropositionen föreslagna åtgärder.

Jag anhåller först att till herr Olsson i Kullenbergstorp få säga, att jag också för egen del har grubblat på frågan, huruvida den nuvarande, höga räntan är erforderlig för uppehållande av vår svenska kronas inre köpkraft. Herr Olsson ville göra gällande, att den egentliga olägenheten med bibehållandet av den nuvarande köpkraften för vår krona var just, att detta oundgängligt skulle påkalla ett ränteläge sådant som det nuvarande. Jag skall i det avseendet icke utöva någon kritik eller på något sätt antyda, att vad som hittills skett hos oss varit oriktigt. Men jag har mer och mer erhållit den uppfattningen, att diskontot såsom regleringsmedel för valutavärden numera icke äger den betydelse eller åtminstone icke under denna kris ägt den avgörande betydelse, som det tidigare haft, då det utgjort, kan man säga, det uteslutande nyttjade, enda medlet. Det är därför fråga huruvida man icke hos oss varit benägen att tillmäta räntans höjd i detta avseende alltför stor betydelse.

Med anledning av herr Olssons hemställan att regeringen måtte så långt det är möjligt tillse, att kredit till något så när billig ränta kan stå jordbruket till buds, ber jag att utöver vad jordbruksministern tidigare meddelat få säga att försök till omedelbara sådana åtgärder för närvarande vidtagas från regeringens sida. Jag vet icke, om det kan komma att föranleda något resultat, men jag vill som sagt framhålla, att man verkligen för närvarande försöker att under avvaktan på utredning åstadkomma omedelbart verkande åtgärder i den riktningen. Att vilja och intresse icke saknas för den synpunktens tillgodoseende hos regeringen ber jag få försäkra. Det synes mig vara alldeles uppenbart, att, om billiga pengar kunna åstadkommas i större utsträckning, än vad åtskilliga sparbanker för närvarande kunna ställa till jordbrukets förfogande, så kan ju icke någon människa ha olägenhet av det, utan alla enbart ha gagn därav.

Jag hade i går och jag har fortfarande en viss benägenhet att diskutera med

herr Wigforss, huruvida man bör vara så rädd för stegrade utgifter under en krisperiod. Jag skall icke här i vidare utsträckning ge mig in på den saken, än att jag måste säga, att det beror nog på vilka företag utöver de normala och oundgängliga man i sådant fall skall använda pengar till. Finns det företag, om vilka jag kan säga, att de äro icke blott önskvärda och nyttiga utan även räntabla och vinstgivande, har jag sådana företag att reflektera på, då förefaller det mig, som om man inte skulle behöva hesitera, även om man måste därtill *anskaffa* pengar under en hård konjunktur. Tvärtom tror jag, att man i ett sådant läge mycket väl både kan och bör göra detta. Gäller det däremot företag, nyttiga och önskvärda, men som, utan att lämna inkomster, kanske ytterligare öka statens underhållskostnader och alltså summan av automatiskt utgående utgifter, då ber jag få uttala en bestämd tvekan att staten skall inlåta sig därpå.

Vid remiss av
statsverke-
propositionen.
(Forts.)

Jag skulle nog också vilja resonera en liten smula med herr Wigforss, när han ville likställa användandet av ineliggande fondmedel med lån, men jag skall icke heller gå in på den saken. Jag skall endast anmäla, att jag icke kan godkänna det resonemang, som han på den punkten förde.

Jag skulle också vilja försöka analysera en hel del av vad herr Anderson i Storegården med stark känsla och övertygelse om riktigheten av egna meningar yttrade, men jag skall endast upptaga till belysning en enda punkt i hans anförande. Han frågade: varför bekämpade icke herr Ekman år 1926 antagandet av den tyska traktaten? Herr Anderson tycktes göra gällande, att det var det antagandet, som i detta ögonblick ägde någon betydelse. Nej, herr Anderson, när tilläggstraktaten år 1929 antogs, då löpte den tyska traktaten med 6 månaders uppsägningstid, men genom tilläggstraktaten blev den bunden ifråga om uppsägning till den 1 januari 1933; så förhåller det sig med den traktatens räckvidd, i den mån den utgör ett hinder för vår rörelsefrihet.

Jag skall också taga upp ett par tre saker, som herr Kilbom anförde. Han var ju den, som diskussionsledes använde de starkaste uttrycken — d. v. s. herr Forssell har ju i dag framgångsrikt tävlat med honom — men när det i går gällde för herr Kilbom att utdela ris och ros, så använde han exempelvis mot regeringen ett så utpräglat uttryckssätt, som att den svenska regeringen begått ett klart grundlagsbrott. Jo, så uttryckte han sig. Jag antecknade det omedelbart, och det står förresten i tidningarna. Herr Kilbom kan exempelvis se på rubriken i Socialdemokraten i dag. Där står som huvudrubrik över hela referatet ordet »grundlagsbrott». Han hänförde det till att regeringen borde ha inkallat riksdagen, icke vid den tid och med det syfte, som herr Lindman påyrkade, utan vid sådan tid och med sådant syfte, att man skulle kunnat förhindra riksbankens avyttrande av dess utländska valutareserver. Och då han själv påpekade, att detta i största utsträckning skedde under de första 8 månaderna av år 1931 och särskilt under sommaren samma år, kan jag icke komma till annan uppfattning än att han menade, att regeringen, när man såg att valutareserven minskades, borde ha inkallat riksdagen för att den skulle giva riksbanken direktiv i motsatt riktning. Herr Kilbom läste till yttermera visso upp § 72 i regeringsformen för att bestyrka, att en dylik riksdagsinkallelse utgjort en nödig och riktig åtgärd.

Jag skulle vilja rekommendera herr Kilbom att utvidga sin grundlagsläsning och förresten sitt allmänna kunskapsökande på det här området till samtliga de bestämmelser, som gälla för riksbankens verksamhet och särskilt beträffande dess ställning till riksdagen; om så sker, skall han komma underfund med att ett sådant ingripande från riksdagens och regeringens sida är fullkomligt uteslutet, och att därför den beskyllning, som herr Kilbom riktade mot regeringen, var helt ogrundad. Om herr Kilbom tror, att han egentligen har kallelse såsom grundlagskännare, tror jag han misstar sig. Det är förmodligen

Vid remiss av bättre, därest han ägnar sig åt sin hittillsvarande, allmänt okontrollerbara verksamhet.

statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Herr Kilbom undrade också, huruvida man hade något att vänta av den delegation, som skall skickas till Genève. Han trodde, att man ingenting har att hoppas i detta avseende. Herr Forssell undrade också om det skulle kunna tänkas ett individuellt uppträdande, om alltså delegationen skulle komma att sjudga i stämmor i Genève. Men han fick ju omedelbart av en av delegationens medlemmar meddelande om att så *icke* var meningen. Jag vill tillägga, att delegationen som helhet samlat sig om den uppgift, som är angiven i direktiven. Delegationen, som är sammansatt av politiskt olikänkande människor, går till verket i avsikt att enligt söka åstadkomma det bästa möjliga. Jag tror, att en sålunda sammansatt delegation kan uträtta lika mycket och mer för den uppgift, som nu förestår i Genève, än en delegation, vars medlemmar skulle operera på olika linjer. En sådan skulle icke kunna främja nationens vilja och mening såsom den nu utsedda delegationen säkerligen kan förväntas göra.

Herr Strindlund talade med rätta om de svårigheter, som Norrlands jordbrukare för närvarande kämpa emot. Vid åhörandet kunde jag dock icke underlåta att fästa mig vid att det var en för en bondeförbundsledamot ganska ovanlig bekännelse varmed han avslutade sitt anförande. Tidigare har man ju sagt, att man från jordbrukarna kunde förvänta fullkomlig solidaritet omkring jordbrukets strävanden efter största möjliga stöd. Men herr Strindlund avslöt som vi hörde sitt anförande med att säga, att det förefaller, som om herrarna i regeringen skulle favorisera det jordbruk, som utövar sin verksamhet under bättre och lättare förutsättningar »än vi där uppe». Jag har redan tidigare framhållit, att det svenska jordbruket arbetar under oerhört olika betingelser, och gång efter annan kan man konstatera, att jordbrukarna i olika landsdelar i vissa fall ha mot varandra klart stridiga intressen. Man har bestritt detta, och man har särskilt från bondeförbundshåll gjort gällande, att sådana känslor mellan olika landsdelar icke förefunnos. Här stack det dock fram från en av bondeförbundets mest energiska, arbetsamma och stridsdugliga medlemmar. Det vittnar ju om att det förhåller sig på det sätt som jag vid åtskilliga tillfällen förut antytt. Vilket inte utesluter, att jordbrukarna landet runt ha en sådan mängd gemensamma intressen att ett *ekonomiskt* samarbete dem emellan för att höja sin ställning är båda naturligt och av förhållandena betingat.

Herr Forssell hade en hel del att säga. Jag vet inte, om han finns här inne. Men jag måste tyvärr, när han var så frikostig att han utan vidare skänkte regeringen en halv miljon kronor för att fylla hålen i budgeten med, säga att han tyvärr icke har någon halv miljon att skänka bort, ty den han anvisade är redan utnyttjad. Det förefaller, som om herr Forssell blott studerat ena sidan av den kassaräkning, som det här gäller att granska. Å ena sidan avsättes dels räntan på fonden, dels ytterligare ett belopp, så att man erhåller 5 miljoner kronor. Men å andra sidan förbrukar redan det föreliggande budgetförslaget ett motsvarande belopp från fonden till utgifter, upptagna i budgeten. Herr Forssells tal om att här har skett en avsättning, varigenom man skulle ha en halv miljon till att ersätta den extra inkomst- och förmögenhetsskatten med, visar, att herr Forssell icke givit sig tid eller tillfälle att studera det ämne, som han talar om. För övrigt förhåller det sig som man vet med denna fond så, att fonden är placerad i bostadskredit till så gott som hela sitt belopp och att den sålunda redan är utnyttjad, kan man säga, till understödsändamål. De medel, som inflyta till densamma, utgöra räntor och amorteringar å lämnade lån.

Herr Forssell kritiserade tillsättningen av Adalskommissionen. Han sade »kommissioner». Jag förmodar han syftade också på någon annan kommis-

sion, men då han icke fullföljde den tankegången, har jag ingen anledning beröra detta hans omdöme. Men ifråga om Ädalskommissionen förefaller det mig, som om han betraktade det som ett misstag eller missgrepp att tillsätta denna kommission. Han ansåg att det ordinarie undersöknings- och domstolsväsendet också i det fallet bort kunna fungera.

*Vid remiss av
statsverke-
propositionen.
(Forts.)*

Jag vill endast erinra därom att här gällde det ju en förberedande utredning av en mycket omstridd angelägenhet. Det var inte blott önskvärt utan nödvändigt, att kommissionen hade en allsidig sammansättning, att den bestod av flera personer och att dessa voro hämtade ur olika grupper och läger, så att det, varom man överenskom och ville beteckna såsom gemensamma iakttagelser av kommissionen, var ett vederhäftigt uttryck för med sakkunnig sammansättning såsom enhet uppträdande grupper. Det är ju också ur denna synpunkt undersökningen hade sitt värde liksom den av kommissionen sedermera avgivna berättelsen måste äga en alldeles särskild betydelse. Detta var ju så mycket mera önskvärt, då ju genom vad som inträffat landshövdingen och landsfogden m. fl. voro invecklade i händelserna på ett sådant sätt, att man icke kunde betrakta dem såsom för en objektiv utredning till buds stående personer. Man vågar också göra gällande, att både kommissionens tillkomst och dess sammansättning vann allmänt godkännande. Överallt i pressen gillade den offentliga meningens talesmän både att kommissionen kom till och att den blev sammansatt på det sätt som skedde.

Herr Forssell tog vidare upp frågan huruvida det icke var riskabelt och oriktigt att på sätt som skett inom regeringen och även på andra håll hesitera att godtaga beväpnade kårer såsom hjälpkårer för den händelse den ordinarie ordningsmakten i fall av större styrkebehov för ordningens upprätthållande icke räckte till. Han hänvisade i detta avseende till vad Sven Adolf Hedin på sin tid sagt. Jag vill dock erinra den ärade talaren därom, att vad Hedin yttrade sig om var ett val mellan två alternativ, mellan antingen militär makt såsom ordningens upprätthållare eller offentligt registrerade frivilliga kårer, som skulle anlitas för detta ändamål. Under det att ett tredje alternativ, som nu föreligger, nämligen förstärkt statlig ordningspolis, inte fanns med i herr Hedins fall. Det var under sådana förhållanden, som Hedin för sin del föredrog de frivilliga, offentligt registrerade kårerna såsom användbara och lämpliga stöd krafter i stället för militär. Herr Hedins hållning vittnar således icke alls något i avseende på frågan, huruvida då det är staten, som sörjer för ordningen, staten icke därvid skäligen bör förse sig med för detta syftes ernående lämpligast möjliga organ därför. En prövning av sistnämnda fråga för, såvitt jag kan förstå, till det resultatet, att en för uppgiften bildad tillräckligt stark ordningskår är alldeles uppenbart det för detta syftes ernående bästa och lämpligaste hjälpmedlet.

Herr Forssell yttrade också något om att han väntade ett ögonblickligt ingripande av min kollega försvarsministern i ett ärende, som behandlats i pressen och som igår också omnämndes av herr Kilbom. Frågan gällde det sätt, på vilket en officer fullgjort en viss uppgift. Ifrågavarande officer hade enligt herr Kilboms uppgift — jag kan inte påminna mig hans uttryckssätt, men jag utgår ifrån att herr Forssells referat därav var riktigt — skulle gjort sig skyldig till bristande laglydnad. Jag vill i detta fall säga, att den omständigheten, att någon medlem av riksdagen i en riksdagsdebatt använder olämpliga eller otillämpliga uttryck om en tjänstemans handlingar icke kan föranleda, att ett därom förut anhängiggjort mål behandlas i annan ordning än eljest bleve fallet. Ej heller bör ett dylikt yttrande inverka på riksdagens prövningsrätt över vederbörande ministers handlingssätt. Också den bör ske i den ordning, som för dylika ärendens behandling i allmänhet gäller och är stadgat.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Jag går sedan över till att säga några ord till herr Hansson i Stockholm. Vi behöva inte så förfärligt mycket ordbyte beträffande de punkter, som varit uppe, efter hans sista yttrande. Jag vill endast säga, då han alltjämt menade, att påtaglig upplysning om bolsjevismens förmåga att inverka på ordningsförhållandena icke stod att erhålla, att jag bl. a. med hänsyn till händelserna i Ådalen icke kan godkänna hans mening därom. Vi kunna bortse från den katastrof, som inträffade Kristihimmelsfärdsdag, och endast se på vad som inträffade dagen före, då uppenbarligen hela det då för landshövdingen åtkomliga ordningsmanskapet var så svagt, att det endast stod och åsåg, när övervåld skedde emot de då angripna. Om inte detta var ett bevis på både att övervåld kunde ske och att hittillsvarande krafter för ordningens upprätthållande ute i orterna varit för svaga, kan jag inte förstå, vad det är för slags bevisning, som man egentligen skall behöva skaffa på den punkten. Behovet förefaller mig vara klart och obestridligt.

Jag skall inte ingå i vidare resonemang med herr Hansson när det gäller frågan, huruvida regeringen behjärtat det nu föreliggande arbetslöshetshjälpbehovet, därvid skäligen bör sammanräknas dels det för löpande budgetår avsedda belopp, som nu föreslås i särskild proposition och vilket belopp skall börja användas så fort riksdagen fattat beslut därom, dels ock det belopp, som är upptaget såsom ett ordinarie arbetslöshetsanslag i den föreliggande statsverkspropositionen för budgetåret 1932—33. Det förefaller mig, som om det är rimligt och riktigt, att man vid bedömandet i detta ögonblick av både behovet av arbetslöshetshjälp och villigheten att anordna en sådan med allt skäl både kan och bör sammanräkna samtliga dessa anslag för att däröver erhålla ett riktigt facit.

Slutligen ber jag att få säga några ord med anledning av vad herr Lindman yttrade. Herr Lindman ansåg, att jag liksom övriga, som sedermera uttalat sig i samma ämne och som hade en annan åsikt än herr Lindman, hade missuppfattat herr Lindmans mening beträffande hans önskan om en inflationspolitik. Jag skall inte, när han nu meddelar, att någon sådan önskan icke hos honom föfunnits, ingå i diskussion med honom på denna punkt. Jag konstaterar med tacksamhet, att man i detta fall har fått deklarerad en modifierad ståndpunkt från hans sida.

I fråga om vad som borde ske i importavseende med hänsyn till valutakrisen och handelsbalansen, så upprepade herr Lindman i dag sin mening, att det inte hade varit föraktligt, om man fått 1½ månads tullspärr föregående år plus de därmed förbundna tullinkomsterna. Nej, herr Lindman. Om man räknar endast vad den enda sidan givit, kan man ställa upp saken så; men om man försöker tänka igenom, jag säger fortfarande, vilka denna tullspärr skulle ha träffat och vilket resultat den skulle utövat i fortsättningen på den andra sidan av handelsbalansen, nämligen vår exportmöjlighet, blir säkerligen resultatet för denna 1½ månad ett annat. Jag hänvisar i detta fall till, vad jag i går yttrade härom, då jag mera utförligt berörde och motiverade, vad som i detta avseende bestämt regeringens ståndpunkt. Mot detta ställde, så vitt jag förstod, herr Lindman inte upp något annat skäl än förnyade önskemål och påståenden. Med anledning av hans fortsatta resonemang om att ännu i detta ögonblick en tullproposition, som riktar sig enbart mot lyxvaror eller umbärliga varor, inte är tillräcklig, ber jag få fråga honom, om han sålunda är beredd att nu höja tullarna på nödvändighetsvaror och sådana råvaror och halvfabrikat, som användas för vår egen produktion och i andra hand därmed för vår export? Gör herr Lindman det, ja, då står han på en fullkomligt annan ståndpunkt än den jag intager. Gör han det däremot icke, blir denna hans första erinran, att vi torde komma med en för begränsad tullproposition, så vitt jag förstår, fullkomligt omotiverad.

Herr Lindman yttrade sig sedermera något om den tyska tulltraktaten. Han påminde om, vad han talat om förut såsom en stor fördel, då vi förra gången behandlade dessa frågor i riksdagen, nämligen slakthuset i Sassnitz. Och jag trodde, att han då också skulle på samma gång bjuda på de förut så mycket guterade inälvorna. Men det var ju inte så, herr Lindman, att bestämningen innehöll, att man skulle anordna ett slakthus i Sassnitz, utan man skulle bibehålla och utnyttja i fortsättningen det slakthus, som där redan fanns. Att sedermera detta inte kommit att ske i någon större utsträckning måste vara beroende därpå, att hela vår kreatursexport icke i väntad utsträckning kom att gå till Tyskland. Att den skulle krympa ihop så som skedde, det hade varken regeringen eller de dåvarande underhandlarna eller vi andra väntat. Det var en av de missräkningar, som avtalet i fråga — jämte de förutsedda olägenheterna — beredde oss alla.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Lindman trodde, att jag, då det gällde, huruvida någonting skulle göras till spärr i importavseende, föreföll att vara mera intresserad av importreglering än av tullar. Ja, tyvärr är det så, som jag anförde i går, att de länder, som sätta upp för sig såsom ideal en effektiv importspärr av ena eller andra arten, betyga i dessa dagar, det ena landet efter det andra, att tullarna inte tjänstgjort som effektiv spärr, utan att, därest man vill ha en verklig sådan och särskilt om man därmed vill i byte mot byte söka skaffa sitt land avsättningsmöjlighet, importreglering, särskilt i kontingenteringens form, är ett vida effektivare och smidigare hjälpmedel än en tullsats för ett land som vårt, som äger en hel mängd »mest gynnad nations»-traktater, vilka komme att gälla orubbade över hela linjen, där dylika traktater tillämpades.

Herr Lindman förmodade också, att jag syntes vara så rädd för tullar, att enbart den omständigheten skulle föranlett, att regeringen icke reflekterade på detta medel. En oerhört nära liggande replik är ju, att herr Lindman under årtionden har betraktat tullar såsom så uteslutande det enda hjälpmedel, som bör tillgripas, att det förefaller vara den omständigheten, att han icke kan lämna denna tankebana, som alltjämt gör, att i vilken situation vi än befinna oss, vilken näring som än är i svårigheter, så återkommer herr Lindman oupphörligen till denna sin evigt enahanda förkunnelse.

Härmed har jag fortfarande velat säga, att om vi haft rörelsefrihet över hela linjen, om förhållandena varit sådana, att vi varit tvingade att gå till importspärråtgärder — och det var ju några dagar, som det till och med rådde sådan stämning för den saken, att t. o. m. herr Kilboms Folkets Dagblad frågade, huru länge regeringen skulle töva att göra något — är jag övertygad om, att det verksammaste och bästa hjälpmedlet skulle varit, icke tullar, utan andra åtgärder.

Men vad jag nu anført — jag lämnar en hel del anteckningar, som jag tänkt upptaga för replik — tror jag mig kunna ånyo upprepa, att fastän jag på allvar sökt att tillgodogöra mig den sakliga och praktiska innebörden i de erinringar, som gjorts emot regeringens förehavande i nu behandlade avseenden, jag inte kan finna annat än att de bättre skälen alltjämt tala för den linje, som regeringen följt.

Herr Höglund i Stockholm: Det kan inte hjälpas, herr talman, att det klingar något falskt och något ihåligt i de borgerliga partiernas talesätt om samhällssolidaritet just nu, därför att orden svära så mycket emot gärningarna. Nöden i landet är stor, det är omvittnat från alla håll i denna debatt. Svårigheterna växa och människorna äro bragta till förtvivlan. Ur en sådan situation borde det uppstå, tycker man, en starkare känsla av sociala

Vid remiss av förpliktelser ifrån de förmögnare samhällsklassernas sida och ifrån deras
 statverks- representanter i kamrarna och i regeringen.
 propositionen.

(Forts.)

»Ja, driv oss samman med gisselslag
 och blåaste vår skall knoppas»,

heter det i ett ofta anført kväde av en svensk nationaldiktare eller överklassdiktare. Krisens gisselslag synas emellertid inte alls driva oss samman. Till svar på socialdemokratiens många gånger upprepade vädjan om samförstånd och samarbete mellan olika klasser och partier i syfte att lindra de värsta svårigheterna för menige man, för att bringa dem lättnad ur ögonblickets betryck, så ljuder nu i stället kravet från den andra sidan på underkastelse, på försakelse och ytterligare offer. Lägre löner, högre indirekta skatter, statspolis, ny klasslagstiftning, det är den »blåa vår», som knoppas under de borgerliga samförståndstalesättens och frasernas sol.

Om läget i alla fall i viss mån lagt sordin också på högerens heta känslor under denna remissdebatt, har dock åtminstone en röst skurit igenom på ett sätt, som verkat nästan provokatoriskt och på samma gång, vågar jag påstå, ganska parodiskt. Jag syftar på det anförande, som professor Lindskog höll i går afton. Professor Lindskog fann det mycket naturligt, att svensk militär även i fortsättningen skall användas för att upprätthålla ordningen inom landet, alltså att vi också framdeles skola få bevittna samma blodiga skådespel, som utspelades uppe i Ådalen förra våren. Nå, det känna vi, att detta har blivit en gemensam borgerlig ståndpunkt, vida skild, det vill jag erinra om, från den, som t. ex. — och det har ju antytts förut — Sven Adolf Hedin för en mansålder tillbaka företrädde i denna kammare. Det är dock en avsevärd skillnad mellan att upprätthålla ordning, herr statsminister, med anlitande av något, som närmast får karaktären av en frivillig och demokratiskt tillkommen milis, och att använda den svenska värnpliktsarmén i ett sådant syfte. Men vi veta, att detta har nu blivit en gemensam borgerlig ståndpunkt, som försvaras av samtliga borgerliga partier. Det må vara herr Lindskogs och övriga borgerliga partiets rätt att hävda en sådan åskådning och att därmed också på kraftigast tänkbara sätt undergräva, vad som till äventyrs finns kvar hos den svenska arbetarklassen av relativ försvarsvilja eller tro på militärväsendets utåtvända karaktär. Men det må också vara vår rätt i lika hög grad att motsätta oss ett dylikt bruk av svensk militär och svensk armé och att, när det sker, som i ett konkret fall i Ådalen med känt ohyggligt resultat, karakterisera ett sådant användande av militären enligt vår rättsuppfattning. Vi anse, att där ha begåtts uppenbara mord genom att man har skjutit försvarslösa, fredligt demonstrerande medborgare, men detta får icke sägas, och det är därför att sådant har sagts, som tidningen Socialdemokratens redaktör och ansvarige utgivare har blivit ådömd höga böter. Han har dock endast med sådana uttalanden tolkat, vad många tusental, ja hundratusental av svenska arbetare känna och tänka i denna sak.

Nu förfasar sig emellertid professor Lindskog alldeles särskilt över att det arrangerats av Stockholms arbetarekommun och Stockholms fackliga centralorganisation en insamling för täckande av dessa böter. Det var liktydigt med domkval, det var ett helgerån, det innebar, sade han, att man liksom sökte »annullera» det straffe, som domstolen i laga ordning utmätt. Det är förbud på sådant i Österrike och i Frankrike, berättade han — jag har icke kontrollerat hans uppgift, men jag får väl antaga, att den är riktig — det anses vara brott mot demokratin — alltjämt enligt professor Lindskogs version — och han tillfrågade justitieministern, om denne hade observerat denna fasansfulla lucka i vår lagstiftning, samtidigt som han, såsom vi hörde, rik-

tade en enträgen vädjan till det socialdemokratiska partiets ordförande att ingripa för att för framtiden avstyra sådana insamlingar.

Professor Lindskog har utan tvivel alldeles rätt uti, att alla de som tecknat bidrag till den pågående insamlingen för Socialdemokraten — jag förstår, att det är som salt i surt öga, att den givit ett så stort resultat — att alla dessa många tusen därmed sagt ifrån, att de i sitt hjärta annullerat den dom, som är fälld över tidningen Socialdemokratens ansvarige utgivare, redaktör Engberg. De ha naturligtvis därmed icke uttalat sig om domens formella laglighet, de ha endast uttalat sig om dess reella innebörd, och när de protesterat mot domen, ha de därmed solidariserat sig med herr Engbergs uppfattning och vad han skrev i saken.

Huru man genom en sådan lagstiftning, som den herr Lindskog efterlyste, skulle kunna förhindra människor att reagera mot domar, som de betrakta såsom orättmätiga och vrånga, förstår jag sannerligen icke. Ty även om man förbjuder insamlingar till liknande ändamål, så finns det väl hundratals andra vägar för en opinion att finna uttryck och göra sig gällande. För övrigt skulle man kunna erinra professor Lindskog om, att både domare och domstolar i detta land äro mer än tillräckligt skyddade för kritik. Det behövs sannerligen korrektiv i helt annan riktning än den professor Lindskog åsyftade. Man skulle också kunna tillägga, att det är ett rätt tveeggat vapen han förordar, när han hemställer till justitieministern om att komma fram med förslag till lagstiftning mot dylika insamlingar. Om jag icke missminner mig alltför mycket, så skedde på initiativ från högerhåll härom året en insamling till en kommun på Dalsland — Bålstad tror jag det var — som utmärkt sig genom att vägra att underkasta sig den plan för kristendomsundervisningen, som riksdagen och vederbörande myndigheter beslutat. Jag tror, att man på högersidan var mycket angelägen om att denna insamling skulle giva ett storslaget resultat, och man ville därmed uttala sin förkastelsedom över en i laga ordning tillkommen författning på detta område. Jag undrar just, om professor Lindskog velat vara med om att man genom rättsliga åtgärder ingripit gentemot dem som på det sättet — det gällde ju den gången för all del den kära katekesen och en medeltida kristendomsundervisning — gävo uttryck åt sin övertygelse, åt sitt samvetes bud.

Hela det anförande av ganska provokatorisk natur, som professor Lindskog här höll i går afton, är karakteristiskt för mentaliteten inom vissa högerkretsar — samma mentalitet för övrigt hos professorn, som kom till uttryck härom året, när det gällde ett i denna kammare redan vid ett par tillfällen mycket och lidelsefullt diskuterat befodringsärende.

Här uppleva vi den svåraste kris i mannaminne, och vad har den framstående högermannen professor Lindskog att säga, när han tager till orda? Jo, han kräver lagstiftning mot insamlingar till dömda personer. Här ha vi den svåraste arbetslöshet, som varit på tio år och som hotar att bli ödeläggande för hela landets arbetarklass och för hela vårt näringsliv. Vad har professor Lindskog att säga i en sådan situation? Jo, han kräver lagstiftning mot insamlingar till dömda personer. Här ha vi hotande arbetskonflikter, som skaka hela landets näringsliv och komma att framkalla de svåraste förvecklingar. Ingenting om detta: blott krav på en lagstiftning, som kan binda en för högern obehaglig men dock, får man väl säga, synnerligen oskyldig opposition i form av en insamling till en tidning, som för en viss kritik blivit bötfälld!

Jag kan icke underlåta att här något också komma in på själva Adalshändelserna. Jag skall emellertid begränsa mig till att i denna kammare ställa samma fråga till herr socialministern, som min partivän Branting gjort i medkammaren, nämligen huru det varit möjligt och på vad sätt det kan förklaras,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

att regeringen icke utkrävt ansvar av de myndigheter, som lämnade den första, ifrån början till slut falska, lögnaktiga kommunikén rörande händelserna i Ådalen. Jag erinrar kammaren om, att i denna kommuniké, som lästes i pressen den 15 maj 1931, hette det på följande sätt: »Efter mötet i Frånö tågade deltagarna till de arbetsvilliga stuveriarbetarnas förläggingsplats. Här hade utposterats såväl polis som militärmanskap.» Detta är den första oriktiga uppgiften. »En framför förläggningen utsatt militärpatrull blev härvid utsatt för stenkastning och beskjutning med skarpa skott.» Detta är den andra oriktiga uppgiften; den har icke kunnat styrkas. Några av de inblandade militärerna ha visserligen påstått, att det förhöll sig så, men häremot stå vittnesmål av tjugtals vederhäftiga personer, som tvärtom förklarat, att något dylikt icke förekommit. Det heter vidare: »Då patrullen drog sig tillbaka mot förläggningen fortsattes skottlossningen från den efterföljande folkmassan.» Detta är den tredje lögnaktiga uppgiften, som ingen nu längre vidhåller — icke någon i den nu pågående rättegången har vidhållit den. Och vidare: »Folkmassan trängde emellertid fortfarande på, varvid ytterligare skott avlossades.» Det är den fjärde lögnen.

Så berättas det till slut, att enligt av länsstyrelsen meddelade instruktioner hade det ålegat manskapet att endast i yttersta nödfall bruka vapen. Detta sista giver ju fog för den uppfattningen, att man avsett att ytterligare inskräpa, att åtgärderna i anledning av dessa 4—5 skottlossningar — som aldrig i verkligheten förekommit — hade skett endast i yttersta nödfall i enlighet med länsstyrelsens order. Nu är det för det första att märka, att en sådan lögnaktig kommuniké som denna, vilken givetvis icke är hopgjord av regeringen — det är självklart — utan, såsom det för övrigt framgår av ingressen, stöder sig på länsstyrelsens uppgifter, från början givit hela den svenska nationen en fullständigt vanställd bild av det passerade. Kommunikén, som aldrig av regeringen korrigerats och aldrig dementerats, och vars författare eller tillskyndare icke ställts till ansvar, har sålunda skapat en legendbildning, som är hart när omöjlig att nu utrota. Det är nästan en parallell företeelse till det s. k. Sinovjevbrevet i England för några år sedan, det förfälskade, föregivna s. k. kommunistiska brevet från Sinovjev, som spelade en oerhörd roll under en valrörelse därstädes och användes av reaktionen. Man får en känsla av och det är ganska sannolikt, att denna legend, för vilken kommunikén, varav jag här citerat en del, ligger till grund, kommer att få en viss politisk betydelse av snarlik karaktär, allra helst när regeringen icke funnit det lämpligt att någonsin, såvitt jag vet, i sanningens intresse inför hela landet träda fram och förklara, att den var fullständigt missledd den gången av underordnade myndigheter. Jag vill fråga regeringen: Kan det verkligen få passera, att länsstyrelsen eller de män, som äro underordnade densamma, som ytterst äro ansvariga för en sådan sak, kunna få gå tillväga på detta sätt utan att saken beivras? Kan regeringen verkligen låta udda vara jämnt, låta glömskans slöja falla över vad som passerat, då det icke torde kunna bestridas, att en dylik falsk framställning genom sina konsekvenser varit i högsta grad landsskadlig och icke minst ödeläggande för regeringens eget anseende?

Herrarna tala så mycket om faran av bolsjevismen, av dess tillväxt, av dess beväpningsplaner o. d., och man känner liksom i luften, att det väl i den stundande valrörelsen kommer att inträffa något i stil med vad som skedde 1928. De bloddrypande affischerna skola väl återigen fram — det är den »bolsjevikiska faran», som skall skrämma de små och hyggliga ute i byggena till att även i fortsättningen rösta med de borgerliga partierna. Jag vet icke, om man närmast syftar på Kilbomsbolsjevismen så kallad, som ju ännu håller sig vid liv — Gud vete, huru det går till förresten. Den vållar väl dock i verkligheten icke så stor skräck i borgardömet, som man föregiver.

Herr Kilbom har ju på sistone blivit ett gouterat fotoobjekt, en dekorativ utsmyckning i mycket högborgerliga veckojournaler, något som väl ändå får anses vara ett symptom på att man icke längre i honom ser en så förfärligt farlig och allvarlig samhällsomstörtare, som man vid mera agitatoriska tillfällen vill göra gällande. Han är en ganska ofarlig representant för en platonisk kommunism. Den Silénska riktningen återigen i vårt land har som ledare några bohêmer och gåsungar, som absolut sakna varje möjlighet till — jag vill icke tala om en revolution, jag vill knappast tala om en revolt, men till en ordinarie demonstration. Herrarna veta alltför väl från fotografier i tidningarna, att »silénarnas» s. k. massdemonstrationer i Stockholm bruka räkna ett eller annat hundratal deltagare. Sådant bör icke vara ägnat att sätta en så stor skräck i det borgerliga samhället, att man måste bereda sig på en särskild undantagslagstiftning mot denna fara.

Men det hindrar ju icke, att de borgerliga partierna kunna genom sin politik bereda marken för en starkare bolsjevikisk rörelse i vårt land. Redan existensen av dessa, förut hemliga, numera avslöjade men dock fortfarande befintliga, beväpnade ligor av fascistisk karaktär, redan existensen av dem måste ju direkt och indirekt på ett synnerligen effektivt sätt befrämja en bolsjevikisk propaganda och en bolsjevikisk organisation. Det är också klart, att arbetsgivarerna genom den politik, som de driva i dessa dagar, i hög grad underblåsa om icke precis bolsjevismen så i alla fall en stark radikalisering av den svenska arbetarrörelsen. Herrarna ha här i diskussionen talat om — och detta ser man också i pressen — att det skulle vara »bolsjevikerna» och deras propaganda, som åstadkommit, att det uppgjorda avtalsförslaget mellan de båda parterna inom metallindustrien föll vid omröstningen inom ifrågavarande arbetargrupp. Man måste emellertid bestämt tillbakavisa ett dylikt påstående. Det är skadligt ur de borgerliga partiernas egen synpunkt att sprida en dylik uppfattning eller att göra sådana meningar gällande. Dels gagnas därigenom bolsjevismen, som får ett sken av att verkligen ha ett stort inflytande inom den svenska arbetarvärlden, dels måste man ju i högsta grad stöta för pannan de många tusen arbetare, som röstat mot denna uppgörelse utan att på minsta sätt vara influerade av bolsjevismens allmänna åskådning eller den bolsjevikiska propagandan på speciellt denna punkt. Jag skulle vilja rekommendera herrarna att läsa ett uttalande i dagens nummer av Socialdemokraten av en arbetare, anställd vid Atlas-Diesel. Han yttrar sig just med anledning av påståendena om att det är den bolsjevikiska propagandan, som avgjort saken, och jag skall be att få föredraga vad han har att säga, ty det är verkligen värt att här uppmärksamma. Arbetaren heter E. W. Blomberg och är ordförande i Atlas-Dielsels verkstads-klubb. Han uttalar bl. a. följande:

»I arbetsgivarlägret tycks man hävda den uppfattningen, att arbetarna blivit vilseledda av kommunisterna och att oklarhet om förslagets innebörd varit avgörande. Jag anser detta vara en förolämpning mot de svenska metallarbetarna. Dessa torde nämligen kunna göra anspråk på att höra till världens mest upplysta arbetare, och reagera obönhörligt mot ovederhäftig agitation. Det har tidigare framhållits, och jag vill på det bestämdaste understryka det, att orsakerna till att förslaget avslogs ha sin grund i rationaliseringen. Under den tid denna har pågått vid vår verkstad, ha arbetarnas tålamod prövats till bristningsgränsen. Att inte metallarbetarna uppsade avtalet för krävande av ett bättre är redan det ett stort offer till depressionens gud. Röstsiffrorna vid vår verkstad avspeglar klart den stämning som framkallats genom åtgärder i rationaliseringssyfte, vilka arbetarna icke kunnat se någon mening i. Dessutom har avskedshotet hängt över verkstaden i snart 2 år. Detta tager så småningom musten ur folk. Man kan vara glad att reaktionen kom i så pass god tid att förmågan att resa sig ännu fanns kvar.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Arbetsgivarna ha tagit av masken, allt tal om samarbete var blott ett medel att på ett behagligare sätt kunna utsuga arbetarna. Lockoutklubban har fallit bara den inte kommer att verka som en bumerang!

Verkstadsföreningens oförskämdhet att, efter det att arbetarna avslagit det föreliggande avtalsförslaget, ytterligare hugga ett stycke ur brödkakan, har utlöst en storm av vrede.

Kampviljan är god, och nu torde det nog bli svårare att få en uppgörelse till stånd än om Verkstadsföreningen redan under förhandlingarnas första skede dragit sig tillbaka till status quo.

Inflationens spöke vajar över framtiden och arbetarna ha inte glömt föregående krisår.»

Ja, det är en ytterst vederhäftig socialdemokratisk arbetare, som skriver på detta sätt. Det är icke någon nyck, det är icke någon tillfällighet, icke någon ögonblickets uppbrusning, som motiverar sådana uttalanden och ett dylikt ställningstagande från arbetarnas sida. De ha haft det största förtroende för sin ledning, för de män, som suttit vid förhandlingsbordet, män av obestridlig auktoritet. Dessa ha i hela landets intresse, såsom de fattat det, velat göra ett tillmötesgående och försöka att genom eftergifter bevara arbetsfreden. När metallindustriens arbetare i alla fall sagt nej, har det sannerligen icke skett på grund av någon bolsjevikisk propaganda utan de ha gjort det drivna helt enkelt av de hårdaste, reella motiv, av den starkaste självbevarelsedrift, som tvingat dem att förklara: hitintills men icke vidare, om vi skola kunna nå en något så när människovärdig existens i detta land. Och jag vågar understryka vad ordföranden i verkstadsklubben framhöll i fråga om metallarbetarna: Sveriges metallarbetare tillhöra de intelligentaste, mest skolade och mest upplysta av de svenska arbetarna, och det är både löjligt och förolämpande att söka göra deras ställningstagande i en deras livsfråga beroende av bolsjevikernas munvader.

Avtalskonflikten inom metallindustrien och de andra liknande konflikter, som till äventyrs förestå, äro ett symtom på det kapitalistiska samhällets ohjälpliga sönderfallande, på dess ohållbarhet. Ty det är ohållbart, mina herrar, att hundratusentals svenska arbetares levnadsvillkor nu skola bestämmas av ett litet fåtal arbetsgivare, industriägare och bankherrar, vilka kunna genom ett penndrag helt enkelt utestänga dem från arbete kanske för månader framåt.

Det säger sig självt, att ett sådant ekonomiskt och socialt system kan icke upprätthållas, sedan massorna själva blivit medvetna om den orätt, som tillfogas dem under det systemet. Om det är det kapitalistiska samhällets döds-kamp, som vi nu bevittna i vårt land liksom över hela världen, det skall jag icke uttala mig om; det vet man ju inte, om det är dess sista fas, men säkert är, att detta tillstånd visar, att det systemet är ohållbart och sjukt ända in i hjärteroten. Ingen borgerlig regering, ingen borgerlig riksdag, kan återigen bringa ett sådant system på fötter, och även om det genom palliativ kan tillfälligt hållas flytande, så lär det icke i längden kunna upprätthållas.

Vi socialister ange ändå den rätta utvecklingslinjen, när vi förklara det vara nödvändigt åstadkomma en både nationell och internationell planhushållning och en gemensam äganderätt till de väsentliga produktionsmedlen såsom enda vägen till att skapa en bättre, en hållfastare och solidare ekonomisk ordning för människorna och till deras bästa.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Ehuru det måhända inte hade varit alldeles nödvändigt att i denna kammare upprepa ett svar, som på en liknande fråga nyligen lämnats i medkammaren,

vill jag inte uraktlåta att med anledning av det direkta spörsmål, som herr Höglund i Stockholm nyss riktade till mig, lämna några upplysningar.

Herr Höglund frågade, hur det var möjligt, att regeringen kunnat utsända en sådan kommuniké, som den, som Kristihimmelsfärdsdag på kvällen utsändes rörande händelserna i Ådalen, vem som bar ansvaret för den och hur detta ansvar utkrävts. Han karakteriserade kommunikén såsom från början till slut förfalskad och lögnaktig. Till en början vill jag säga, att jag bestämt bestrider, att herr Höglund i Stockholm är den som avgör, vad som i denna sak är sanning eller lögn. Jag bestrider det så mycket hellre, som den frågan i väsentliga punkter ännu är föremål för domstols prövning. Herr Höglund torde icke vara berättigad att i nuvarande läge avgöra vad som ens på de avgörande punkterna är det sanna eller det lögnaktiga.

Beträffande kommunikéns tillkomst torde det vara tillräckligt att hänvisa till kommunikéns egen ordalydelse, där det i ingressen sägs, att *enligt vad länsstyrelsen i Västernorrlands län meddelat* har det tilldragit sig på det sätt, för vilket därefter redogöres. Då jag i går i första kammaren lämnat denna redogörelse och klart sagt ifrån, att regeringen givetvis inte kunnat på annat sätt inhämta uppgifter än genom den statens representant ute i orten, som har att där svara för ordningen, så har det i dag i första kammaren — och jag förstår, att det är även i det avseendet som herr Höglund vill ha svar på frågorna — sagts, att man mycket väl förstod, att regeringen på det viset hade inhämtat länsstyrelsens meddelanden; men det var inte blott detta man ville ha reda på utan också hur dessa länsstyrelsens uppgifter i sin tur hade kommit till. Om den saken har jag i första kammaren sagt och ber att få upprepa det här, att i denna sak försiggått det, att regeringen, som i sin helhet var samlad under större delen av denna dag, Kristihimmelsfärdsdag, stod i oupphörlig telefonförbindelse med länsstyrelsen i Västernorrlands län, närmast med landshövdingen där uppe och från honom erhöll underrättelser om vad som tid efter annan tilldragit sig. När det på grund av dessa händelsers elakartade beskaffenhet och den synnerliga uppmärksamhet, som de helt naturligt tilldrogo sig hos allmänheten, från tidningarnas sida till regeringen riktades enträgna framställningar att få redogörelse för vad där försiggått, ansåg sig regeringen böra så snart som möjligt lämna underrättelse om vad som till regeringen meddelats. I sådant avseende uppsattes en kortfattad redogörelse för de ingångna rapporterna, vilken därefter, i närvaro av två av statsrådets ledamöter, punkt för punkt upplästes för landshövdingen, som uttryckligen tillfrågades om den ena meningen efter den andra rörande riktigheten av vad sålunda var formulerat. Jag vill med bestämdhet hävda, att någon annan möjlighet för en regering, det må vara vilken som helst, än att genom Kungl. Maj:ts befallningshavande i orten inhämta underrättelser om vad som försiggått och sedermera meddela dessa underrättelser, såvitt jag kan förstå inte föreligger. Detta är en redogörelse för vad som försiggått i den saken. Jag har svårt att förstå, att det behövs en eller två interpellationer för att få reda därpå. Därom hade upplysning när som helst kunnat erhållas vid en enkel förfrågan i saken till mig eller säkerligen till vilken annan av regeringens ledamöter som helst.

Jag kan, på grund av den starka accentuering, som herr Höglund i Stockholm gav åt denna rapport och vad därmed sammanhänger, icke underlåta att, innan jag slutar, tillägga, att det dock icke får förglömmas, att herr Höglund i Stockholm och honom närstående ingalunda stå fria från att ha utövat en propagandaverksamhet med utgångspunkt från dessa händelser, som väl kan sägas vara lika landsskadlig som någonsin ett felaktigt uttryck i en första kommuniké, som meddelats rörande händelsernas förlopp.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i ett kort anförande uppehålla mig vid några problem, som speciellt beröra övre Norrland. Jag vill som ursäkt för att jag tagit till orda framhålla, att det kan inte anses orimligt, att åtminstone en enda medlem av denna kammare yttrar sig såsom representant för den del av landet, som har drabbats hårdast av krisen, hårdast av arbetslösheten, hårdast av nöden och de minskade exportmöjligheterna.

Det är ju nämligen på det sättet, att det existerar två depressionsbildande faktorer, när det gäller övre Norrland just nu och särskilt när det gäller Norrbotten. Den ena är den omständigheten, att träet, skogsprodukterna inte längre vinna den marknad i utlandet, som existerade för dessa skogsprodukter under gångna tider. I det avseendet tyckte man sig skönja en liten ljusning under någon tid, då det inleddes en underhandling mellan de träexporterande länderna för att eventuellt söka åstadkomma en överenskommelse om en kontingentering mellan de stater, som deltagit och deltaga i denna trävaruexport. Men det befanns att möjligheterna att åstadkomma en sådan överenskommelse voro inga; och nu kan man säga, att på det området är ställningen lika mörk och lika hotande som förut.

Med avseende å malmen, den andra stora exportvaran, som varit den ekonomiska styrkan i Norrbottens utveckling under de senaste åren, så har man ju konstaterat, att där hotar åtminstone en tillfällig men antagligen ganska länge bestående lågkonjunktur, en lågkonjunktur, som rentutav kan komma att gå över i en definitivt bestående sådan.

Det är ganska naturligt, att under sådana förhållanden det råder en viss irritation däruppe i övre Norrland. Blickarna gå till statsmakterna för att avvakta, vilka beslut och vilka åtgärder, som exempelvis denna riksdag kan och vill åstadkomma för att något hjälpa de övre delarna av Norrland och speciellt Norrbotten. I det avseendet skulle jag vilja säga, att de problem, som upprulla sig för Norrbotten naturligtvis i stort sett äro samma problem, som existera för övriga delar av Norrland, och dessa problem ha ju förut behandlats av min partivän, herr Västberg; men därutöver skulle jag vilja påstå, att för övre Norrland existera även en del problem ytterligare, eller rättare sagt, vi ha i övre Norrland en del problem, som ha en skarpare tillspetsning, än vad dessa problem fått i de övriga delarna av Norrland.

Jag skulle vilja därvidlag särskilt peka på den skattetunga, som utmärker våra kommuner i Norrbotten. Vi ha för en tid sedan gjort en utredning i den saken, och det har därvid framkommit siffror med avseende å skattetrycket i övre Norrland och särskilt Norrbotten, siffror, som ställa de här förhållandena i en belysning, som kanske en hel del av herrarna och damerna i kammaren icke kunna tänka sig. Vad säga t. ex. damerna och herrarna i denna kammare om en sådan skattebelastning som den, vilken nu träffar Nedertorneå kommun eller 47.64 kronor per 100 kronor beskattningsbar inkomst — härin inräknar jag då även väg- och landstingsskatt. Det är visserligen sant, att från den kommunala beskattningen avgå vissa summor på grund av skattetilldelning till skattetyngda kommuner, men det återstår likväl en summa, som skall betalas av skattedragarna i den kommunen av omkring 30 kronor per 100 kronor behållen beskattningsbar inkomst. Och härtill kommer sedan kronoskatten.

Se vi för övrigt på den kommunala beskattningen däruppe, så finna vi, att samtliga kommuner ha så hög beskattning, att de ha rätt till skatteutjämning — alla med ett enda undantag: Jukkasjärvi kommun; men där har utvecklingen gått i den riktningen att ett kommande år samma förhållanden antagligen inträtt även där, varför samtliga landskommuner i Norrbotten synbarligen ha utsikt att under det närmaste året komma i den ekonomiska ställning, att de få rätt till skatteutjämning.

Det är naturligt, när sådana siffror kunna anföras, att vi mycket gärna se

och rentav kräva, att staten, när det gäller arbetslösheten, tager på sig stora förpliktelser och överhuvud i stort sett tager på sig den ekonomiska bördan för bärande av arbetslöshetens kostnader. Med andra ord sagt, den ekonomiska ställningen i kommunerna däruppe är sådan, att inom flertalet kommuner kan man icke taga på sig något väsentligt i utgifter då det gäller bekämpande av arbetslösheten. Det är alltså en av våra främsta reflexioner, som vi vilja göra med anledning av konstaterandet av det skattetryck, som jag visat på.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Men därutöver skulle vi däruppe vilja särskilt starkt kräva hos regeringen, att då det nu existerar och är tillsatt en beredning för utredande av skattetrycksfrågan och för utredande av möjligheten att åstadkomma ytterligare medel till skatteutjämning, så hoppas vi, att regeringen gör vad den kan, för att utredningens resultat snarast och om möjligt till 1933 års riksdag framläggas för riksdagen, så att kommunerna där uppe fortast möjligt kunna få någon större utjämning och någon större hjälp i sitt betryck. Men utöver detta skulle jag här vilja något litet propagera för den synpunkten, att när skattetrycket däruppe är så högt som det är, vore det också rimligt, att redan vid denna riksdag det möjligen kunde åstadkommas en *provisorisk* anordning, varigenom någon hjälp tillsvidare, under avvaktan på den slutliga lagstiftningen, kunde erhållas. Det är särskilt dessa saker alltså, som jag har velat framföra i det här sammanhanget.

Givetvis skulle jag därutöver vilja framföra en del andra krav, som vi mycket diskuterat däruppe i våra bygder men jag skall inskränka mig till några få av dessa.

Vi äro naturligtvis särskilt bekymrade, bl. a. när vi nu se, att den nu sittande finansministern har krävt, att en del statsanslag till sjukvården skall förminska, vilket torde innebära, att landstingen och kommunerna i stället få taga på sig ökade bördor. Man måste förstå, att särskilt i ett län, där kommunalskatten redan är så hög som den är, där måste ett meddelande som detta, varom jag nu talat, mötas med mycket stor besvikelse. I det avseendet skulle vi särskilt vilja framhålla, att det vore synnerligen önskvärt, om riksdagen på något sätt kunde åstadkomma en justering på den punkten, d. v. s. att de statsbidrag, som förut utgå särskilt till sjukvården och framför allt till tuberkulovården, som är en så stor börda däruppe, alltjämt finge utgå med de belopp varmed de hittills utgått.

Utöver detta skulle vi ha särskild anledning kräva, att vi finge, så långt möjligt, ökade anslag för utökning av den odlade jorden. Det förhåller sig säkerligen på det sättet, att behov härav föreligger, och det är en uppfattning man möter över allt däruppe, när möjligheten för halvbönder och småbönder att skaffa sig sysselsättning inom industrien och skogen tryter. Från dessa samhällslager gör man då gällande, att det skulle vara ganska rimligt, om man kunde få ägna sin arbetskraft och den tid, som man får över, åt att uppodla den egna torvan och utöka den; och man håller före, att om så kunde ske, skulle man kanske på det hållet från dessa halvbönders eller småbrukares sida ha större möjlighet att på ett bättre sätt möta en kommande kris, därför att man då åtminstone skaffat sig försörjning in natura, och man hade tak över huvudet, och så finge man försöka att därjämte skaffa sig någon liten extra inkomst; och denna kunde givetvis vara något mindre, om man ordnat på det sättet, att den uppodlade jorden blivit något utökad för dessa småbönder.

Ja, detta var endast några få av de synpunkter, som framförts såsom uttryck för vilka fordringar man särskilt vill ställa på statsmakterna från mina bygder däruppe.

Men strängt taget begärde jag främst ordet för att framföra en sak, som icke alls — såvitt jag vet — blivit behandlad under denna debatt; och det är en fråga, som ofta diskuteras däruppe i Norrbotten, nämligen den frågan: om

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

det inte ändå kunde vara under en tid som den nuvarande nationalekonomiskt försvarbart och möjligt att övergå i större utsträckning till en *förädling av malmen* här i landet? Den frågan är ju en gammal fråga; och det har varit många lärda män, som utrett densamma och kommit till det resultat, att något sådant icke är nationalekonomiskt möjligt eller åtminstone icke nationalekonomiskt lämpligt för vårt land. Det vore bättre — har man sagt — att skicka malmen i den form den har till utlandet och sedan få förädlad vara tillbaka. Ja, det vet naturligtvis ingen, som icke är sakkunnig, vad som är riktigt på detta område; men jag vill åtminstone säga, att när man vid ett föregående tillfälle, då denna sak gjordes till föremål för utredning, kom fram till den uppfattningen, att det icke vore lämpligt och icke nationalekonomiskt riktigt att förädla malmen här i landet, då avgavs det uttalandet under en tid, då vi hade god avsättning för malmen, då vi blevo av med malmen och kunde förtjäna på densamma. Nu har det åter inträtt en annan situation. Jag vill då erinra om att de män, som undersökte denna sak, de antydde något — såvitt jag nu kan komma ihåg — om att det utlåtandet avgavs med hänsyn till *då existerande* förhållanden. De antydde också något om att det kunde inträffa nya situationer och nya förhållanden under en annan tid, som kunde innebära, att det rent av vore nationalekonomiskt försvarbart att förädla malmen här i landet. Nu har den saken under den senaste tiden börjat diskuteras däruppe, och man resonerar som så, att när vi nu kommit i den situation som nu råder, så vore det synnerligen rimligt, om man kunde på något sätt förmå regeringen till att taga initiativ för att stimulera till ett experimenterande eller medverka till en undersökning, d. v. s. en opartisk och grundlig sådan av den här frågan.

Det är som bekant på det sättet, att nu bli en massa människor som haft sysselsättning vid malmbrytningen arbetslösa. Och en hel del bli arbetslösa vid skogsarbeten. Men vi ha vattenfall som utbyggts eller kunna utbyggas. Och vi ha skogsprodukter, som kunna utnyttjas vid malmsmältningen. Vi ha vidare malm som blivit över och som vi icke få avsättning för. Det ligger då nära till hands att framkasta den tanken: är det icke möjligt att få fram en malmsmältning eller malmförädling i landet, som — om den visade sig möjlig att åstadkomma — säkerligen skulle betyda oerhört mycket för hela landet och framför allt för övre Norrland och speciellt för Norrbotten. Jag har alltså velat kasta fram denna sak i denna debatt. Jag tror icke, att den berörts av någon föregående talare. Men jag skulle vilja säga, att denna fråga är av så stor betydelse, att den kanske är en bland de största av dem, som diskuteras i denna debatt. Och frågan har ju ett intimt sammanhang med hela det problem — frågan om att minska importen — som varit en av grundtonerna i denna remissdebatt.

I detta avseende har exempelvis jordbruksministern vid något tillfälle under debatten talat om, att det nu pågår en utredning rörande hur man skulle på ett bättre sätt kunna utnyttja skogsprodukterna för att minska vår import. Då förefaller det mig, som om det skulle ligga nära till hands, att liknande åtgärder vidtoges även med avseende på malmen.

I det sammanhanget skulle jag vilja framhålla, att det är *en* sak, som vi borde kunna vara överens om i denna kammare och överhuvud taget i riksdagen. Vi äro icke överens om t. ex. sådana saker som att vi skola dumpa ut varor, vi äro icke överens om skyddstullar och dylika saker; men däremot när det gäller att reglera exporten, d. v. s. åstadkomma en större export och minska importen, då tror jag knappast, att någon enda representant i riksdagen skulle vägra att vara med om sådana åtgärder, som här antytts, varigenom man sökte i största möjliga utsträckning utnyttja landets egna naturtillgångar och däri-

genom kunde åstadkomma någon reglering av export- och importförhållanden. *Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)*

Jag vill alltså säga, att när vi äro eniga i detta avseende, då borde vi kunna — fastän vi fortfarande hålla på att diskutera de saker, varom vi äro oeniga — åtminstone vara med om att utan dröjsmål utreda och befrämja en sådan utveckling, som jag här berört. Jag är också övertygad därom, att regeringens initiativ i en sådan fråga som denna över allt i landet och framför allt i Norrbotten skulle mottagas med förståelse och synnerligen stor tacksamhet.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ljunggren: Herr talman! Herr Lindman uttalade i går, om jag ej missuppfattade honom, på tal om regeringens förslag rörande rusdrycksmedlens användning för budgetära ändamål den meningen, att om en annan regering än den nuvarande tagit sig före — jag tror att orden föllo så — att öka det allmännas beroende av dessa medel, hade den säkerligen icke gått fri från anmärkning — talaren menade uppenbarligen från det parti, som för närvarande är regeringsparti.

Ehuru jag ursprungligen icke vid detta tillfälle tänkt yttra mig i denna fråga, har jag efter herr Lindmans uttalande ansett mig nödsakad att säga några få ord. Vi äro nämligen inom vårt parti fria att säga vår mening även gentemot en regering, som man speciellt kan kalla sin, utan att därför behöva anses som urbotat osolidariska.

Jag vill då för min del — och jag är förvissad, att det är många, många som dela min mening — med all respekt för övrigt för vår nuvarande regering uttala mitt beklagande över att regeringen ansett sig böra gå den väg som skett vid dispositionen av rusdrycksmedlen. Naturligtvis måste även en nykterhetsvänlig regering taga hänsyn till föreliggande förhållanden, såsom herr statsministern framhållit, och i viss mån avpassa sina dispositioner efter det läge som föreligger. Men att så onödigt radikalt som skett exempelvis avskära nykterhetsarbetet här i landet från välbehövt statligt stöd för kommande verksamhetsår kan icke annat än på det allvarligaste påtalas och djupt beklagas. Jag erinrar om att inkomsterna på brännvinstillverkningsskatt, rusdrycksförsäljningsmedel, omsättnings- och utskänkningsskatt samt maltskatt beräknats skola uppgå till över 125 miljoner kronor för nästa år, då däremot endast 338,000 kronor anvisats för nykterhetens främjande att utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel. Detta innebär en nedsättning från innevarande år med icke mindre än 72,000 kronor eller från 410,000 till, som sagt, 338,000 kronor. Regeringen har sålunda ansett, att den sedvanliga fyra veckors utbildningskursen för lärare och militära befattningshavare, som av skolöverstyrelsen tillstyrkts med ett anslag av 40,000 kronor, för nästa år skulle indragas, likaså att den av överstyrelsen tillstyrkta allmänna utbildningskursen på tre veckor för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl. för 16,000 kronor skulle bli utan statligt stöd. Det för närvarande utgående anslaget på 200,000 kronor till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande har också sänkts med omkring 50,000 kronor, en sänkning, som väsentligen går ut över nykterhetssällskapen, nykterhetsnämnderna och upplysningsarbetet om alkoholen och trafiksäkerheten, vilket i realiteten betyder minskning med minst 1,500 föreläsningar och upplysningsföredrag det året. De olika nykterhetsorganisationerna ha vidare fått sina nuvarande anslag minskade genom nedsättningen av understödet åt folkbiblioteksväsendet med omkring 20 procent: I. O. G. T. exempelvis med 20,000 kronor, Nationaltemplarorden med omkring 5,000 kronor och Sveriges blåbandsförening med ett par tusen kronor.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Mången har frågat sig: har detta med hänsyn till nuvarande depression varit nödvändigt? Man måste härtill svara nej, i synnerhet som samtliga dylika medel utgå ur den rusdrycksmedelsfond, från vilken, enligt fondens § 2, bidrag kunna lämnas »för åtgärder till nykterhetens främjande» och dessa medel sålunda icke på något sätt betunga de skattebetalande. Jag gissar, att huvudorsaken till finansministerns nedskärningar på detta område är en av honom hyst farhåga att inför allmänheten icke kunna anses ha handlat fullt konsekvent, om han icke även här begagnat Geddesyxan. För min del håller jag dock före, att icke minst i depressionstider nykterhetssupplysningen i oförminskad utsträckning bör försiggå, ja, kanske i ännu högre grad bedrivas än eljest, och att staten sålunda icke bör draga undan eller ens minska sitt stöd åt densamma. Herr finansministern själv har ju i Reformatorns första nummer för året som sin nyårsönskan uttalat, att han förväntar, att Godtemplarorden — jag gissar att hans önskan gäller alla nykterhetssällskap — »under det nya året skall spanna sina krafter till det yttersta för att förhindra raseringen av det bästa den varit med om att bygga upp: ett fysiskt och psykiskt starkt släkte». Tänk om finansministern i enlighet härmed velat bidra till att även staten måtte »spanna sina krafter» för att giva välbehövt stöd åt en dylik strävan, i stället för att förminska det stöd som hittills givits.

Vad så beträffar vad herr Lindman anförde om det allmännas beroende av spritmedlen och regeringens ställning härtill, må tydligt utsägas, att åtgärden att låta alla spritmedelsmiljoner under de närmaste tre åren ingå i allmänna budgeten, utom $\frac{1}{2}$ miljon till rusdrycksmedelsfonden och 8 miljoner till amorteringsfonden, väckt berättigad uppmärksamhet bland landets nykterhetsvänner, icke minst inom det parti jag har äran tillhöra. 1913 års tankegång har uppenbart i huvudsak övergivits, nämligen att det allmännas beroende av spritmedel successivt borde försvinna, för att dymedelst budgetens ställning icke måtte kunna lägga hinder i vägen för verksamma nykterhetsreformer, detta gällande icke blott rusdryckshanteringens fullständiga avveckling utan även andra mera genomgripande åtgärder till nykterhetens främjande. Ja, de finnas säkerligen som trott, att 1913 respektive 1926 års bestämmelser just i ekonomiskt påfrestande tider borde ha haft sin största betydelse. Dessa ha emellertid, som synes, varit en smula för sangviniska och lättrogna. Till och med våra allra mest framskjutna ha uppenbarligen ansett sig nödsakade att intaga andra ståndpunkter, antagligen tänkande på orden: »Rätter eder efter tiden, ty tiden är ond.» Förmodligen anse de, att sund realpolitik fordrar denna frontförändring. Jag kan dock icke underlåta meddela, att nykterhetsfolkets nuvarande överledning så sent som den 13 sistlidne december för sin del uttalat sig för »principiellt vidhållande av nykterhetsfolkets ståndpunkt i fråga om rusdrycksmedlens användning».

Jag måste i detta sammanhang erinra mig en debatt, som fördes i denna kammare rörande spritmedlens användning, även då under en svårartad kris- och depressionstid, nämligen år 1920. Det förelåg även då från regeringens sida förslag om spritmedels användande för täckande av de behov, som då uppstått i statsbudgeten. Det har varit intressant att taga del av de anföranden, som då höllos. Särskilt fäste jag mig vid de argument emot den då föreslagna anordningen, som vår nuvarande finansminister, herr Hamrin, framförde. Han hävdade nämligen med skärpa 1913 års principer. »Det är emot detta brytande», yttrade han, »av en bestämt fastställd princip som jag icke kunnat underlåta att på det mest allvarsamma sätt reagera.» Han förordade i stället en höjning av skatteprocenten i inkomst- och förmögenhetsskatten. »Spiritskatten», menade han, »måste anses komma att drabba de minsta inkomsttagarna i samhället, de fattigaste, ty så visst som den största delen av landets befolkning faller under den grupp, som jag nu betecknar som små in-

komsttagare och de fattiga, så visst komma också dessa grupper att få vidkännas de många miljoner, som här skola inflyta i form av spritskatt, under det att, om man höjer skatteprocenten på det sätt reservanten» — det var herr Rosén — »föreslaget, det kommer att i största utsträckning drabba de stora inkomsttagarna, de förmögna, de rika i samhället.» Det vore »en osmaklig åtgärd», menade han, att på sätt dåvarande regering föreslagit beskatta de fattiga för att budgeten skulle gå ihop. Herr Hamrin fann sig böra »från alla synpunkter sett reagera mot förslaget — till den kraft och verkan det hava kan», som det heter. Han tillägger härtill kraftigt och bestämt, och jag tycker det är anledning att citera även detta: »Man måste säga, att vi befinna oss på ett sluttande plan, när man slår in på dessa vägar, och man kan verkligen fråga, vart det skall taga vägen, om vi skola börja räkna med rusdrycksbruket här i landet som en inkomstkälla för staten. Jag jämför visserligen icke detta förslag med den rena nykterhetslagstiftningen», tillade han, »men om man tänker på de strömningar, som gå fram i landet, icke minst bland de djupa folklagren, så icke är det på den vägen vi skola avveckla rusdryckshanteringen och göra stat och kommun oberoende av dessa inkomster. Nej, vi skola gå den motsatta vägen och ännu mera inskränka det allmännas beroende av ifrågavarande försäljning och inkomsterna från densamma.» Ja, dessa ord äro, som herr finansministern finner, sagda av vår nuvarande finansminister, men det var år 1920 och icke 1932! Behöver jag säga, att jag instämmer i dem och finner dem vara riktiga allt fortfarande.

Slutligen vägar jag uttala det önskemålet, att regeringen måtte föranstalta om en närmare utredning rörande det allmännas oberoende av rusdrycksmedel och snarast framlägga förslag, vars realiserande därefter må kunna bestå. En allmän önskan är likaledes, tror jag, att den så välbehövliga nykterhetsupplysningen här i landet av staten måtte kraftigare än någonsin stödjas.

Herr Ström: Herr förste vice talman! I de hälsningar, som tidningspressen bringat årets riksdag, uttrycktes den förhoppningen, att regeringen och riksdagen skulle hjälpas åt att rycka landet ur det krisläge, vari det nu befinner sig. När man åhört denna remissdebatt, som förts nu två dagar, måste man säga sig, att de hjälpmedel, som här anvisats, inte torde kunna hjälpa landet ur svårigheterna. Man tycks ha den föreställningen på borgerligt håll, och det har gått igen i denna debatt, att om man kunde resa tillräckligt höga tullmurar runt vårt land och bereda tillräckligt stora svårigheter för varor att komma in i landet, då skulle man lyckas avvärja krisen och då skulle man kunna skapa välstånd. Är detta riktigt för vårt lands vidkommande, så bör det ju också vara riktigt att om alla länder kunna ordna det på motsvarande sätt, skulle detta leda till att välståndet världen över skulle kraftigt ökas. Jag undrar, om man vid en närmare granskning av en sådan förkunnelse kan finna, att detta är den väg, på vilken man skall kunna skapa allmänt välstånd i världen. Det är tyvärr på det sättet, att denna väg har statsmakterna anlitat sedan åtskilliga år tillbaka. Man har vidtagit sådana åtgärder i form av industri- och jordbrukstullar, man har vidtagit dem i form av inmalningstvång, importförbud, utförselbevis och subvention åt vissa industrier och näringar. Samtidigt har man sagt ifrån att det i det kritiska läge, som nu råder i vårt land, är nödvändigt att öka exporten och minska importen. När man har vidtagit alla dessa åtgärder för att hjälpa vissa delar av näringslivet, de delar, som arbeta på hemmamarknaden, frågar man sig: hur kan man samtidigt önska att vi skola få en ökad export, då man icke vidtager några som helst åtgärder för att befrämja denna del av samhällets ekonomiska verksamhet?

Det vore ju angeläget att i en sådan debatt som denna påvisa vilka vägar.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

som man borde gå, för att främja just den delen av vår industri, som man förväntar skall bringa landet ut ur det nuvarande krisläget, nämligen vår exportindustri. Man har här talat om, att skall man kunna bibehålla den svenska kronans värde och skall man kunna uppehålla den nuvarande prisnivån och allt det som därav följer, då måste exporten ökas. Men under hela denna debatt har det icke påvisats något medel och icke talats om något understöd eller någon hjälp åt denna del av det svenska näringslivet. Men man har signalerat, att man skall följa den politik, som man tidigare följt, nämligen att lägga nya bördor på exportindustrien och därmed ytterligare försvåra dess verksamhet.

Det borde vara klart för var och en, att det är på tiden att åtminstone se till att inga nya bördor läggas på dessa delar av näringslivet, utan att man omedelbart borde gå in för att lämna hjälp från statsmakternas sida även till dessa industrier. Exportindustrien och dess arbetare torde, om man undantager de arbetslösa, ha det svårast ställt i vårt land för närvarande. Men vad gör man från statens sida? Vilken hjälp bringar man åt dessa arbetare, som genom långvarig arbetslöshet, korttidsarbete m. m. befinna sig i en mycket dålig ställning. De ha icke samma möjligheter att genom lönekamp skaffa sig kompensation för de bördor, som statsmakterna, genom dessa åtgärder till hjälp åt andra delar av näringslivet, vältrat över på dem. Ty de måste räkna med dessa industriers konkurrensförmåga och förhållandena ute på världsmarknaden som delvis äro bestämmande för de möjligheter de ha i detta avseende, men den delen av näringslivet har man icke talat om på annat sätt, än att man sagt att den skall hjälpa oss ut ur det nuvarande nödläget. Jag måste säga, att det är nödvändigt för statsmakterna att ägna litet mera uppmärksamhet även åt dessa saker och då måste man för det första se till att avvisa alla de förslag, som komma från högern och bondeförbundet om att vältra nya bördor över dessa delar av befolkningen. Man måste se till att denna riksdag icke fortsätter på samma sätt, som tidigare riksdagar och genomför än den ena och än den andra åtgärden, som drabbar dessa delar av befolkningen. Vidare måste man se till, att man lämnar hjälp åt exportindustriens arbetare, som för närvarande befinna sig i ett sådant svårt läge.

Jag sade tidigare, att om man undantager de arbetslösa, så befinna sig dessa industriers arbetare i det allra svåraste läget. När det gäller de arbetslösa, har man visserligen åskat anslag till vissa arbeten, men det som borde varit det väsentliga, när det gällt att hjälpa de arbetslösa, nämligen att föranstalta om en arbetslöshetsförsäkring, det har man icke talat ett ord om. Man har icke tänkt att framlägga något förslag därom till årets riksdag heller. Jag hade äran att deltaga i en uppvaktning för hans excellens herr statsministern hösten 1930. Den var anordnad av ett av de största fackförbunden i vårt land och då vi begärde besked om, när man kunde förvänta att ett sådant förslag skulle framläggas för riksdagen, uttalade han, att till 1931 års riksdag vore det nog icke möjligt att framlägga något förslag, men hans uppfattning var, att det skulle vara möjligt att få fram denna fråga till 1932 års riksdag. Ja, nu äro vi ju framme vid denna riksdag och nu meddelar man, att det från regeringens sida icke kommer något sådant förslag, och varmed motiverar man detta? Jo, man säger att de svåra tiderna göra det omöjligt att lösa denna fråga för närvarande. Det skulle bli en ytterligare belastning, det skulle icke hjälpa oss i detta krisläge, och jag förmodar, att när den svåra tiden gått över säger man, att nu har man kommit ifrån det värsta, nu är icke denna fråga aktuell längre, nu kunna vi skjuta på den ytterligare. Jag undrar, om det överhuvud taget finnes något argument kvar, som man lämnat oanvänt, när det gällt att motivera förhållningen av lösningen på denna fråga. Det har varit den ena utredningen efter den andra, det har varit än det ena,

än det andra, man har kommit med. Än har man önskat en frivillig försäkring och än en obligatorisk försäkring och just i det läge, vari vi nu befinna oss, säger man, att man kan icke framlägga något sådant förslag, därför att vi äro i en kristid. Jag förmodar, att även om årets riksdag beslöt om en sådan försäkring, skulle denna icke kunna hinna träda i kraft eller hinna ordnas så, att den skulle kunna verka i den nuvarande krisen. Men om en sådan försäkring beslutades kunde det ändå för landets arbetare, och då främst de arbetslösa, innebära en förhoppning om att vid framtida kriser icke behöva riskera att komma i samma nödläge som de nu befinna sig i. Jag skulle vilja rikta till herr statsministern en förfrågan, vad det är, som gjort, att man utan vidare kan frånga ett sådant uttalande, som gjordes hösten 1930, ty man säger ju nu, att vid årets riksdag kan man icke framlägga något förslag om arbetslöshetsförsäkring.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det var även en annan fråga, som jag tänkte efterlysa. Den hör kanske strängt taget icke till denna diskussion, ty det är en fråga, som beröres i statsverkspropositionen och den har ju minst diskuterats i den debatt, som här har förts. Det har talats om allting annat utom om de saker, som där återfinnas, men jag dristar mig ändå att med några ord vidröra denna fråga. Riksdagen avlät den 27 maj 1930 en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri begärdes en utredning angående effektivare yrkesinspektion. Denna utredning har verkställts av socialstyrelsen och den har överlämnat utredningen till regeringen. Jag tror, att det var i december förra året. I statsverkspropositionen står det icke någonting annat om denna historia än att något närmare övervägande rörande detta förslag icke har kunnat företagas och därför kan det icke sägas, om det kommer att framläggas eller icke. Jag skulle vilja peka på att även om denna statsverksproposition är kemiskt fri från nya sociala reformer, borde man ändå kunnat orka med att lösa en sådan fråga som denna. Vårt land ligger redan förut på efterkälken och mycket långt på efterkälken, när det gäller dessa saker. I den rekommendation angående de allmänna grunddragen för yrkesinspektionen, vilken antogs vid den internationella arbetskonferensens sammanträde i Genève 1923, uttalades angående yrkesinspektionsverksamhetens intensitet, att det vore lämpligt och önskvärt med en inspektionsfrekvens av ett år. Nu ha vi i vårt land en sådan på tre år i stället för på ett. Vid rekommendationens behandling hos Kungl. Maj:t och riksdagen gjordes icke någon erinran mot ifrågavarande uttalande, d. v. s. man tog uttalandet utan vidare, men man har icke gjort något för att förverkliga uttalandet sådant det förelåg från arbetskonferensen. Jag anser, att det icke är värdigt ett land som Sverige att platoniskt godkänna denna rekommendation, som arbetskonferensen antagit och sedan icke vidtaga några åtgärder för att komma till den inspektionsfrekvens, som rekommenderats. Detta är en synnerligen allvarlig fråga för den svenska arbetarklassen, och jag skall med några siffror bevisa att så är förhållandet. Vi hade 1930 anmälda icke mindre än 130,000 olycksfallssersättningar. I form av olycksfallssersättningar utbetalades i runt tal 30,000,000 kronor. Läggas härtill de indirekta kostnaderna, vars belopp enligt noggranna studier i Amerika beräknas till fyra gånger de direkta kostnaderna, skulle vi komma upp till ett rätt stort belopp. Men om vi icke använda dessa beräkningar utan i stället nöja oss med två gånger nämnda belopp, 30 miljoner kronor, skulle summan bli ungefär 90 miljoner kronor. Enligt det förslag, som socialstyrelsen nu har avlåtit beräknas kostnaderna bli rätt ringa för den utökning av yrkesinspektionen, som där föreslås.

Jag skulle nu vilja fråga socialministern, om han tänker framlägga något förslag till årets riksdag angående en sådan effektivisering. Den ökning av olycksfallen, som skett i vårt land, vittnar om, att det är nödvändigt att det tas kraftiga tag för att hjälpa i det här fallet. Under tioårsperioden 1918—1928

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ha dessa lyckfall stigit med omkring trettio tusen. 1930 voro anmälda omkring 130,000 olycksfall mot 54,500 år 1920 och 68,800 år 1925. Det vill med andra ord säga att olycksfallsfrekvensen har fördubblats sedan 1925, d. v. s. på fem år, och det vittnar ändå om, att det är på tiden att statsmakterna ägna denna fråga sin uppmärksamhet. Även om man resolut har måst skjuta undan alla andra sociala reformer, vore det väl möjligt att lösa denna fråga, som enligt socialstyrelsens egna beräkningar skulle innebära en avsevärd vinst för icke endast det allmänna utan även för industrien och arbetarna. Jag tycker, att det borde vara möjligt att åstadkomma en sådan lösning och att denna bör komma redan vid årets riksdag.

I den debatt, som förts här i dag, har det varit mycket tal om jordbrukets nödläge. Detta tal är ju så permanent, att man behöver, snart sagt, icke längre bevisa att detta nödläge förefinnes, utan man endast talar om det. Utan tvivel råder det mycket stora svårigheter inom en del av det svenska jordbruket, men därför är det icke säkert, att man endast behöver tala om det. Man behöver nog göra en uppdelning för att se vilka delar av detta jordbruk, som ha det så dåligt ställt, att de behöva anropa statsmakterna om stöd och hjälp. Men när herr Magnusson i Skövde var uppe och talade om dessa saker räckte icke alla tullförslag, som han hade i bakfickan, till för att hjälpa jordbruket. De voro ju många och det är ju vanligt från högerns sida, att man har många sådana förslag. Man måste, enligt hans mening, vända sig även mot fackföreningarna och deras tariffer. Jag förstår inte vilka medel han tänkte tillgripa i det fallet. Jag tänker mig, att han icke vågar gå in för ett så drastiskt medel, som att förbjuda fackföreningsverksamheten, men något annat torde väl icke hjälpa, åtminstone icke om hans egna skildringar äro riktiga. Han talade om att byggnadsarbetarna genom sina tariffer kostat jordbruket så mycket, att man nu får betala dubbelt, ja det mångdubbla mot vad det skulle behövas om icke fackföreningspriserna tillämpades. Det var särskilt byggnadsarbeten, för det svenska jordbruket, som han talade om och som voro särskilt dyra. Jag har gjort mig den mödan att taga reda på vilka byggnadsarbetarlöner, som gälla i Skövde, och det visar sig då, att byggnadsträarbetarna och murarna ha en timlön på 1.28 kr. Skulle man utgå från herr Magnussons egna uppgifter att detta är mångdubbelt mot vad jordbrukarna tidigare betalat dessa arbetare, måste man säga, att det sannerligen var på tiden att fackföreningarna fått någonting att säga till om. I så fall torde nämligen ha utgått arbetarlöner på högst 30 à 40 öre i timmen och det kan icke vara vad som behövs till livets uppehälle och nödtröft, när det gäller dessa säsongarbetare, som därtill måste hålla sig med egna verktyg och sådant. Jag tror att herr Magnussons skildringar äro mycket överdrivna såsom skildringar från det hållet bruka vara, när det gäller byggnadsarbetarlöner och arbetslöner överhuvud taget och fackföreningarnas tariffer, men skulle herr Magnussons uppgifter vara riktiga, måste man säga sig, att det är i landets intresse att det har blivit sådana tariffer så att dessa arbetare åtminstone ha sluppit ifrån de mest pressade nödhjälpslöner, som tidigare tillämpats.

Det har här vidare talats i denna diskussion om Ådalen och den Munckska kåren, allt detta har passerat revy. Jag tror, att man har gjort ett alltför stort nummer av denna senare historia vid detta tillfälle. Det är en episod, som förtjänar att följas med uppmärksamhet men som man icke behöver offra så synnerligen mycken tid åt, saken borde vara klar, alla borde kunna utdöma denna kår såvitt det icke är så, som herr Forssell förmenade, nämligen att den Munckska kåren på borgerligt håll betraktas som ett uttryck för en sund samhällssolidaritet. Skulle den uppfattningen vara spridd inom det borgerliga lägret att dylika beväpnade kårer, som avses att ingripa, som det så vackert heter, och upprätthålla ordningen, äro ett uttryck för sund samhällssolidaritet, då är det

en mentalitet, som det finnes all anledning för det svenska folket, som vill slå vakt om demokratin och sätta den i högsätet, att bekämpa, ty det leder här, som i övriga länder, där man börjat precis på enahanda sätt, till det resultatet, att man icke har bara den ena sidan av samhället beväpnad utan båda. Det torde under sådana förhållanden också vara tecken på sund samhällssolidaritet, om kommunisterna eller arbetarklassen i sin helhet rusta sig för att bjuda motstånd mot det anlopp, som man väntar från andra sidan. Man måste taga konsekvenserna. Vill man gå in på den vägen att den ena sidans rustningar skola betraktas såsom uttryck för en sund samhällssolidaritet, då måste försvaret på den andra sidan också betecknas såsom sund samhällssolidaritet, men jag måste säga, att det är en egendomlig uppfattning om vad sund samhällssolidaritet är, att beteckna olagliga vapeninnehav, vapensmuggling och hemliga kårer som uttryck för detta. Är det sund samhällssolidaritet, vad är då motsatsen till detta? Det skulle vara intressant att få veta herr Forssells uppfattning om den saken.

Vid remiss av statsverkspropositionen.
(Forts.)

Vill man ha sund samhällssolidaritet, då bör man i riksdagen se till, att man fördelar bördorna, så att de icke endast drabba en del av befolkningen, utan man bör se till att hjälpa den delen av befolkningen, som hittills har drabbats hårdast av de åtgärder, som statsmakterna vidtagit, nämligen exportindustriens arbetare. De äro i behov av hjälp i nuvarande läge och det finnes all anledning för statsmakterna att rikta blicken även åt det hållet och icke uteslutande hjälpa vissa samhällsgrupper, som äro sysselsatta inom hemmamarknaden och andra därmed sammanhörande områden. Först när man bedriver en sådan allsidigt inriktad hjälppolitik, kan man säga, att den är försvarbar, men att hjälpa vissa grupper, som icke bevisbart ha det sämst ställt i detta samhälle, är icke uttryck för någon sund hjälpverksamhet utan för en osund hjälpverksamhet. Det är ett eftergivande åt den, som ropar högst i samhället på hjälp utan att därför befinna sig i värsta nödläge, och det är icke angeläget för statsmakterna att driva en sådan ensidigt inriktad hjälppolitik.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag är rädd för att min vän herr Ljunggren skulle betrakta det som en oartighet, om jag icke med några ord svarade på de långa och många erinringar han riktade mot mig.

Jag tyckte att det var förståndigt vad jag yttrade för några år sedan och som han citerade och jag vore mycket glad, om jag hade kunnat stå kvar på samma ståndpunkt i dag, d. v. s. om utvecklingen hade blivit sådan, att jag hade kunnat göra det. Jag motiverar förändringen genom en anslutning till det uttalande, som förut i dag eller i går gjordes av statsministern. Men såsom ett bevis på hur uppfattningen på dessa områden förändrats kan jag nämnda att jag har fått framställningar från stora grupper av lika goda nykterhetsvänner som herr Ljunggren och jag, att gå längre på den vägen, än jag gjort genom att i större utsträckning taga i anspråk s. k. rusdrycksmedel. Alltså betecknar detta en ganska väsentlig omkastning av uppfattningen på detta område, naturligtvis av de orsaker, som statsministern förut nämnt. Men när herr Ljunggren citerade, vad jag yttrade för 12 år sedan, skall jag tillåta mig att citera, vad han yttrade för ett år sedan. Ja, det var icke ens det, det är bara sex sju månader sedan, ty det var under de sista dagarna av föregående års riksdag, då han var nog vänlig att anvisa medel till täckning av 20 miljoner kronor på ett annat sätt, än jag då föreslog. Visserligen kallade han det för ett demonstrationsförslag, och jag föreställer mig att vad han i dag kom med, också är ett sådant förslag, ty något annat kan det icke gärna vara. Om så icke skulle vara fallet, så uppmanar jag herr Ljunggren att nu fullfölja sina planer från i fjol och föreslå riksdagen att skaffa

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

50 miljoner på annat sätt än jag föreslagit. Då får han ändå icke tillämpa 1913 års förordning, ty då måste han säga, varifrån riksdagen skall skaffa 104 miljoner kronor. Det är detta, som blir herr Ljunggrens sak i nuvarande läge. Han slutade sitt anförande vid förra riksdagen med en hemställan till riksdagen att föreslå Kungl. Maj:t att låta företaga en ingående utredning att föreläggas 1932 års riksdag dels om rusdrycksmedlens användning i budgeten och dels om avsättning av rusdrycksmedel till rusdrycksmedels- och amorteringsfonderna. Ja, det är vad jag har gjort. Jag har framlagt förslag för riksdagen till förordning beträffande rusdrycksmedelsfonden samt förslag om avsättning till amorteringsfonden och motser med stort intresse det förslag herr Ljunggren har att framlägga.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hansén**: Herr talman! Herr Hage har nyss i sitt anförande framfört en fråga, som han riktigt betecknade såsom icke varande ny, utan som tvärtom varit föremål för mycken utredning, nämligen frågan om ökad järnförädling inom landet och speciellt i Norrbotten. Den ärade talaren torde ha sig väl bekant, att man vid de utredningar, som hittills verkställts på detta område, kommit till negativt resultat. Man har kommit till det resultatet, att en utveckling av denna verksamhet icke vore ekonomiskt lönande. Å andra sidan ger jag den ärade talaren rätt i att det läge, vari vi nu befinna oss, aktualiserat denna fråga.

Det synes mig uppenbart, att om svårigheterna för malmexporten fortfara i samma grad som nu eller måhända ytterligare förvärras, så får denna fråga en aktualitet, som statsmakterna icke kunna underlåta att ägna sin särskilda uppmärksamhet. Jag skulle därför vilja i all korthet svara den ärade talaren, att frågan aktualiserar sig själv och torde tvinga sig fram till förnyat övertvägande från statsmakternas sida. Det är ju icke heller uteslutet, att vissa andra tekniska förutsättningar nu förefinnas än de som förelågo, då frågan sist var föremål för utredning.

Då jag nu begärt ordet, skall jag begagna tillfället att i min egenskap av handelsminister med några ord besvara en del spørsmål, som förts fram i debatten. Det har av olika talare framställts frågor och uttalats undran över vad regeringen gjort eller icke gjort för tillvaratagandet av Sveriges intressen i handelspolitiskt avseende under den gångna tiden. Härpå vill jag svara, att allt eftersom handelspolitiska svårigheter uppstått till hinder för vår export, har det varit regeringen angeläget att — i samråd med representanter för de näringsgrenar, som i främsta rummet drabbats därav och efter hörande av vederbörande ämbetsverk, så långt detta varit möjligt med hänsyn till nödvändigheten att snabbt behandla ärendena — vidtaga de åtgärder, som i varje fall varit ägnade att tillvarata Sveriges intressen. Att från vårt lands sida några repressalieåtgärder icke förekommit eller påkallats, beror därpå, att sådana åtgärder hitintills icke ansetts befrämja Sveriges intressen. Vidare ber jag att få förklara, att utredningar i hithörande frågor pågått och alltjämt pågå, samt att jag har för avsikt att under den närmaste tiden anhålla om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att ytterligare utreda de spørsmål, som föreligga i detta hänseende eller som kunna uppkomma under den närmaste tiden.

Då jag nu har ordet, tillåter jag mig också att med några ord beröra frågan om importbegränsning, ehuru denna tidigare utförligt behandlats av statsministern och finansministern. Jag vill då säga, att man nog icke bör överskatta resultaten av en importbegränsning. Ett studium av handelsstatistiken ger nämligen vid handen, att endast omkring 15 % av vår import är hänförlig till lyxvaror och njutningsmedel. Härav komma på kaffe, sprit och tobak sammanlagt 100 miljoner kronor, och summan av hela lyximporten uppgår för år

1930 till i runt tal 250 miljoner kronor. Även med en mycket restriktiv begränsning av denna import når man icke de siffror, som äro nödvändiga för justering av handelsbalansen. Jag är ingen vän av lyxinförsel, och jag är lika förvånad som säkerligen flertalet av kammarens ledamöter över att svenska folket icke känt det närvarande ekonomiska allvaret tillräckligt starkt för att göra den importen överflödig genom utebliven efterfrågan på lyxvaror. Importsiffran för njutningsmedlen sprit, tobak och kaffe, 100 miljoner kronor, är också beklagligt hög, men jag skulle förmoda, att det närmast tillhör de fromma önskningarnas område att i det avseendet i någon högre grad och i ett hastigt tempo förändra det svenska folkets vanor. Man torde därför på detta speciella område icke ha alltför mycket att vinna av en importbegränsning.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Skall man sålunda nå den minskning av importen, som erfordras för justering av vår handelsbalans, är man nog nödsakad att sträcka sig även till nödvändighetsvaror, vilka till stor del icke tillverkas inom landet, och måhända jämväl till förnödenheter för produktionen, för vilkas anskaffande vi likaledes äro hänvisade till import. Det torde väl icke vara någon, som i det sistnämnda fallet ifrågasätter några åtgärder. Det är närmast ett glädjande bevis på styrkan hos vårt ekonomiska liv, att vi ännu kunna förbruka råvaror och hålla den inre produktionen i gång.

Emellertid synes det mig vara så att det är till exporten vi måste knyta våra förhoppningar. Se vi på de senaste tre månaderna av det gångna året, så visar det sig, att exporten sjönk med 63 miljoner kronor, medan importen, jämfört med föregående år, sjönk med endast 18 miljoner kronor. Tyngdpunkten i vår handelsbalans' deficit ligger alltså på den sjunkande exporten. Det må vara mig tillåtet att i slutet av denna debatt, där det, för all del på goda skäl, uttalats så många beklaganden över de rådande ekonomiska förhållandena, ge uttryck för en mera optimistisk syn på framtiden. Det synes mig dock vara värt att beakta, att vårt land äger rika naturtillgångar och att vår förädlingsproduktion står på en erkänt hög standard. Därtill kommer, att de produkter, vi framställa, i stor omfattning äro av den beskaffenhet, att andra länder svårigen kunna undvara dem. Om därför alla goda krafter inom produktionen och eljest bland vårt folk enigt samverka, synes det mig, som om vi trots nu rådande svårigheter på handelsns område likväl ha anledning att se framtiden an med förhoppning och förtröstan.

Med det sagda har jag icke velat bestrida, att sådana tider kunna stunda, då den lag, som gäller för den enskilde, också måste gälla för ett folk, nämligen att man, då betalningsmedlen tryta, måste inrikta sina inköp därefter. Det kan komma sådana tider, då långt gående åtgärder till importens begränsning måste vidtagas, men jag hyser den meningen, att dessa åtgärder böra och måste vara av den art, att de icke fördyra den import, som är oundgängligen nödvändig. Ty skulle detta bliva fallet, har man enligt min mening gjort mera skada än gagn. Man får icke förbise, att i en tid, då den övervägande delen av vårt folk har mycket stora svårigheter att skaffa sig en inkomst, som täcker ens de alla nödvändigaste behoven för dagen, åtgärder, som fördyra de varor folket med nödvändighet behöver, icke äro rimliga eller försvarbara.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om tullarnas förmåga som importbegränsande faktor. Vi ha genom valutadeprecieringen fått en värdetull av minst 30 % i förhållande till guldländerna, och i den mån denna tull under de gångna månaderna icke förmått begränsa importen, visar detta i överraskande grad tullarnas oförmåga att reglera importen. Visserligen må medgivas, att en betydande del av den import, som ägt rum under de senaste tre månaderna, varit baserad på redan vid tiden för guldmyntfotens övergivande ingångna avtal, och jag vill i det sammanhanget betona, att knappast någon åtgärd till importens

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

begränsning kan sträcka sig så långt, att man tvingar köpmännen att bryta ingångna avtal. Men å andra sidan är jag övertygad om, att importen till en del även varit av spekulativ natur. För att närmare utröna hur man på sakkunnigt håll bedömer utsikterna för den närmaste framtiden har jag under den gångna tiden haft upprepade samtal med stora importörer. Dessa ha samtliga förklarat, att sedan de gamla inköpen uttagits, valutadeprecieringen i förhållande till guldländerna verkar på sådant sätt, att importörerna icke anse sig kunna fortsätta med import från dessa länder utan överhängande risk. I den mån denna uppfattning icke visar sig riktig betyder det, att man måste sträcka sig längre för att kunna begränsa importen med tullar.

Jag skall icke längre uppehålla tiden med hithörande spörsmål, vilka — som jag tidigare framhållit — redan blivit allsidigt belysta från regeringens sida. Jag vill endast uttala den livliga förhoppningen, att det må bli möjligt för vårt folk att bekämpa de svårigheter, som den ekonomiska krisen nu bragt över oss, på ett sådant sätt, att vi icke tvingas in på sådana vägar, som andra länder beträtt och som enligt min mening utgöra en stor olycka för det ekonomiska livet och för näringslivet överhuvud. Det är dock att märka, att man från alla länder, såvitt jag känner, vitsordar, att dessa åtgärder äro en olycka för handeln och de ekonomiska förbindelserna mellan folken, ehuru man av skilda skäl ansett sig tvingad därtill. Jag vill också säga, att den omständigheten, att folken ute i världen övergått till dylika åtgärder, i och för sig icke utgör tillräckligt skäl för oss att följa efter. En dylik politik är efterföljansvärd endast i den mån verkningarna av densamma för respektive länder visat sig gynnsamma. Dessa frågor böra emellertid enligt min mening prövas uteslutande ur svensk synpunkt. Jag får då säga, att i de länder, som under så lång tid drivit en stark protektionistisk politik, att man kan våga därom fälla ett omdöme, bilden av i dag synes mig karakteriserad av desorganiserad handel, tynande näringar, ökad arbetslöshet och rubbat skatteunderlag för stat och samhälle. Dessa åtgärder beteckna vägar, vilka måhända, jag säger *måhända*, hjälpa för stunden, men vilka sannolikt göra morgondagen sjufalt värre.

Då jag såsom handelsminister, liksom regeringen i dess helhet, ställts inför dessa problem, hava — därom ber jag kammarens ledamöter vara förvissade — dessa spörsmål ägnats ett ingående studium. Men detta studium har lett därhän, att jag ännu icke funnit situationen vara sådan, att jag ansett mig kunna taga ansvaret för att tillstyrka åtgärder med så tvivelaktiga och farliga konsekvenser, som jag här antydningssvis uttalat.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Månsson i Furuviik: Herr talman! I denna debatt, som nu pågått i ett par dagar, har man som vanligt vid dessa remissdebatter försökt att hålla tal, som varit lämpade att läsa upp på valmötena. Där tager man fram ett litet häfte, riksdagens protokoll, ur fickan och säger: Som jag sade den dagen, då jag yttrade så och så, och så läser man upp talet. Var och en lägger sitt anförande i denna debatt så, att det passar honom och hans lilla fiska-fänge, men om tidens nöd, dess faror och svårigheter har mycket litet sagts. Här har nu flödat så mycken vältalighet i ett par dagar — den svenska riksdagen har en rent av österrikisk vältalighet — att jag nästan hade önskat, att man ville tala litet mera enkelt, tala som man gör i drängkammaren och köket och säga, att det är rätt och det är fel, och så skall vi ha det och så skall vi icke ha det. Punkt och slut. Men nu lägger man i stället an på en flödande vältalighet, som jag nämnde, och till sist blir det som när man står vid ett vattenfall, man hör ingenting till sist.

Här är en fråga, som jag ansett mig skyldig att föra fram. Jag gjorde det redan 1914, innan världskriget utbröt, vid den första riksdagen — vi

hade ju två riksdagar det året. Frågan gällde den gången en exekutivmakt för Haagdomstolen; nu gäller det en exekutivmakt för Nationernas förbund, som ju icke fanns på den tiden. Jag hade 1914 väckt en motion om saken, men den blev naturligtvis avslagen. Nu har regeringen utsett representanter för att fara ned till Genève och, jag vill icke säga deltaga i förhandlingarna där, ty det skulle vara alldeles för förmätet att använda ett sådant uttryck, men för att titta på och äta lunch; Genève har ju allt mera blivit ett lunch-ätarställe än en politisk ort.

När jag läser de direktiv, skall det väl vara, som hans excellens utrikesministern har givit delegaterna med på vägen, så finner jag, att där påpekas vikten av att man får till stånd den största möjliga reduktion av rustningarna. De svenska delegerade böra, säges det, redan i början av konferensen deklarerat sin vilja att medverka till en sådan reduktion, och de hänvisas vidare till att samarbeta med andra länders delegationer i samma syfte. Det heter vidare, att man förväntar vid konferensen förslag till stärkande av den allmänna säkerheten genom ett utbyggande av sanktionssystemet antingen genom närmare bestämmelser om sanktionsförpliktelserna enligt förbundsakten eller genom tillskapandet av en internationell ordningsmakt.

Det är om denna exekutivmakt som jag skulle säga några ord. Man måste väl säga, att Nationernas förbund i ännu högre grad än Haagdomstolen blivit en misräkning och ännu mindre än denna motsvarat de stora förväntningar man hade vid förbundets tillkomst. Men man får komma ihåg, att när Nationernas förbund bildades, rådde det i hela världen en krigströtthet utan like. Sedan dess ha fjorton år förgått, och de åldersklasser, som den gången tyngdes av kriget och voro krigsuttröttade, hava nu i stor utsträckning vandrat ned i graven och deras plats har intagits av unga generationer, som inte på samma sätt haft känning av krigsbördorna, som de gamla hade det. I somliga länder i Europa kan man t. o. m. redan skönja en blivande romantik kring världskriget, en romantik, som växer upp i de unga leden, och man kan när som helst vänta en Runeberg, som diktar en internationell Fänrik Ståls sägner. Det är väl bara en tidsfråga, när det kommer. Det är här, som en av de stora farorna lurar, men därtill kommer ett par andra saker, som vi icke få glömma och som förvirrat situationen.

Det första är den våldsamma reaktion, som utbröt i Förenta staterna mot kriget och med deras livliga temperament och friskspråkiga press växte den efter krigets avslutning. Det språk, som föres i Amerika och det, som föres av amerikanska korrespondenter, vilka behandla landets utrikespolitik i engelska tidskrifter, är sådant, att jag aldrig sett något liknande i svensk eller utländsk press. Jag läste i december i en ansedd engelsk tidskrift en artikel av en amerikanare, som talade om, hur ofantliga massor av stupade och dödade som fanns. Han sade, att de miljoner, som voro slösade på världskriget bara från ententens sida, voro så många, att de ej kunde räknas. Han påpekade det ringa resultat, som framkommit nu under freden. Och, säger han, nu skulle vi återigen blanda oss i Europas affärer, nu skulle vi återigen blanda in oss där för att strida om Versaillestraktatens vara eller icke vara, om Oberschlesien, polska korridoren och Tysklands kolonier i utlandet. Vi skulle ha nya stupade och offra nya miljoner! Och så slutar han sin artikel med de orden: »Och sedan kunde vi bjuda djävlarne i helvetet upp till dans och sjunga en visa för dem om hur litet vi gjort av vårt liv.» När sådant språk föres i en av de mest framskjutna politiska tidskrifterna, kan man förstå, hur det skall låta i lokaltidningar och på möten, där de av krisen hårt träffade amerikanerna orda om läget. Amerika har med andra ord vänt Europa ryggen och återgår till sin gamla politik. De små symptom på motsatsen, som vi sågo under fjolåret, äro ingalunda avgörande och bli det ej heller.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vänder jag mig mot England, möter mig, ehuru ej så utpräglad, samma företeelse. Den neutrala ställning, som England intog före världskrigets utbrott, har det återtagit. Vi påminna oss den våldsamma diskussion, som utbröt i den engelska tidningspressen efter Genève-protokollets undertecknande år 1924, där det sades ifrån, att för sanktionsåtgärder var ej engelska flottan byggd och komme ej att brukas. Och än klarare framgår nu, att England förbehåller sig fria händer. Det skall väl välvilligt stödja Nationernas förbunds strävan att söka ställa till rätta i Europa, men om detta ej lyckas, går England tillbaka bakom Kanalen och intar en observatörs ställning. Det förbehåller sig då fria händer att hålla sig borta från Europas oreda. Vad innebär det? Det innebär, att Frankrike blir ensamt i Europa av de krigförande ententestaterna. Frankrike, som på förhand förutsett detta, har försökt bygga en vall för Versailles-traktatens paragrafer, bestämmelser och gränser genom att skapa en ny allians i Europa genom lilla ententens tillkomst, Jugoslavien, Tjeckoslovakien och Rumänien och genom förbundet Polen—Frankrike. Dessa länder känna, att de ha gemensamt behov att stå fasta i alla avseenden mot de förra fiendemakterna. Hur göra å andra sidan dessa, Bulgarien, Österrike, Ungern, Tyskland? De köra sin väg. Ännu är ej den gamla ententealliansen fullt utbildad, men vi kunna vara säkra på, att om fredskonferensen i februari misslyckas, ha vi den gamla alliansen åter i en eller annan form. Inom kort äro vi då åter inne i ett europeiskt krig och ett som blir värre än det vi hade att genomleva för en del år sedan.

Tyskarna och de andra kräva att ha samma rätt till beväpning som motståndarna, de kräva rätt att med egna vapen trygga sina gränser mot anfall utifrån. De säga vidare, att Versailles-traktaten gingo de med på delvis på grund av tallet om att en avrustning skulle komma sedermera. Men det har ej vidtagits något som helst avgörande steg mot denna avrustning, varför de ha fria händer, säga de. Sådant är för närvarande läget i Europa. Jag har med dessa ord ej velat taga parti mot eller för någon grupp, bara ge en skiss av Europas politiska karta för ögonblicket. Vi veta, att det här är som lek med eld över kruttunnor, — polska korridoren, Oberschlesien, den ungerska minoriteten i Rumänien och andra frågor — det behövs ej mycket för att tända den. Till råga på olyckan blev Frankrike ytterligare isolerat därför att Italien genom fascismens genombrott svängde över till en hänsynslös nationalism och militarism.

Nu känner man i alliansens kretsar, d. v. s. i Frankrike, Rumänien och Polen, att den alliansen är byggd på lerfötter. Den är för splittrad och svag. Därför ha vi nu nonagressionsavtalet Ryssland—Frankrike, därför är villkoret för detta nonagressionsavtal, att det slutes samtidigt med ett med Polen och Rumänien. Man känner, att alliansen mellan länder, strödda runt Europa med väldiga fiender, Tyskland, Österrike, Ungern mitt i centrum, är en ohållbar situation.

Nationernas förbund har fått så liten styrka och så liten betydelse i Europa delvis därigenom, att det ej lyckats verkligen försona Tyskland. Jag vill ej döma vidare om den saken från denna talarstol. Jag anser, att det ej lämpar sig. Jag vill bara säga, att det är en av orsakerna. Vidare har man alldeles misslyckats att på allvar få någon förståelse med Ryssland att tala om överhuvud taget. Jag läste nyss i Nationernas förbunds journal därute i biblioteket Litvinovs brev till förbundet och såg å ena sidan den spydighet, som utmärker brevet, och den nonchalans å den andra, som förekommit mot Ryssland från andra sidan.

En orsak till förbundets svaghet och sjunkande anseende och prestige är även den olyckliga Japan—Mandschuriet-frågan. Där har det också visat sig, att denna starka världsorganisation, som uppträder med så stora pretentioner, är svagare än några kinesiska köpmän. Dessa finnas ej bara i Kina utan även

i andra ostasiatiska länder. Dessa kinesiska köpmän ha genom att resolut förändra sina affärer och köpa bomullstyg från Lancashire och varor från Italien utövat ett tryck på Japan, som varit mycket kännbart. Jag vill ej blanda in den japanska guldpolitiken och annat, som också spelat en viss roll i affärernas gång under de sista veckorna, men var och en, som följt utrikesaffärerna, förstår vad jag menar. Det kräves bestämdhet, vilja, allvar för att göra något i denna värld även på det utrikespolitiska området, och det ser ut, som om detta allvar saknades såväl som förmågan att skapa en verkligt genomslående organisation. Jag vill ej säga mera ont om Nationernas förbund än jag är tvungen till. Men jag måste säga, att även den svenska regeringen bör, när den är där nere, i sin lilla mån försöka bidra att resa borsten på Nationerna förbunds rygg en smula, så att den ej blir för slätstruken.

Men så kommer huvudfrågan, och det är den, som jag fört fram i riksdagen för 18 år sedan och som jag hoppas, om jag lever något till, komma med även i år, nämligen om *exekutivmakten*. Ni veta, hur många och långa beslut och paragrafer som gjorts rörande sanktionsåtgärder. De skola vara av både militär och ekonomisk art. De militära sanktionerna, papperet därom kunna vi vika ihop och kasta i papperskorgen, det kunna vi komma överens om. När man känner den engelska pressens hållning och därmed den engelska flottans hållning, bör man ej vara tveksam om resten. Man säger, att det ej är meningen att mobilisera flottor och stora arméer mot en makt, som ej lyder Nationernas förbund i de överenskommelser och utfästelser som äro gjorda. Man har flygvapnet t. ex., det kostar så litet, det kräver litet folk och det kunna få personer manövrera. Jo, jag tackar. Tro herrarna verkligen, att det går att använda flygvapnet vid sanktioner å Nationernas förbunds vägnar? Pönera, att landet A för en minoritetsfrågas skull angriper landet B. Landet A är det angripande, därom är ej minsta tvivel. Tro Ni, att den allmänna folkopinionen i Europa tillåter, att man gasar ner landet A:s huvudstad och dess befolkning, då ha ni ingen aning om folkpsykologi. Ehuru landet A är det anfällande, skall det landet inom få timmar efter bombardemanget av huvudstaden framstå som ett skinande vitt lamm inför den allmänna opinionen. Sådan är folkpsykologien. Ni skola aldrig inbilla er att vi kunna bygga sanktioner på militära åtgärder. Jag föreslog för 18 år sedan och vidhåller det ännu, att man i stället för militära sanktioner skall tillgripa ekonomiska. Men man skall ej bygga för mycket på sådana ekonomiska sanktioner, som några företagare, aktiebolag och köpmän eller regeringar göra. Vi ha en makt i världen, vilken är den enda som kan användas, när det gäller sanktioner, och det är den organiserade arbetarrörelsen, och man behöver ej använda mer än högst en femtedel av den. Vi ha nu helt andra förutsättningar, än när jag motionerade sist. Då hade vi bara Haag-domstolen. Nu ha vi ett organiserat Nationernas förbund, nu ha vi principen om sanktioner godkänd och därtill för arbetarfrågor en arbetsbyrå fullt organiserad i samband med Nationernas förbund. Vad är enklare än att till vissa delar koppla in den internationella arbetsbyrån till Nationernas förbund? Man säger bara, att om landet A anfäller landet B, kommer intet brev, intet telegram, intet telefonmeddelande, intet järnvägståg, ingen bil, inga varor, ingen båt från eller till det landet så många månader och så många år, ända tills det landet behagar uppfylla sina förpliktelser. Det behöver ej kosta något nämnvärt. Visserligen kan det ju hända, att en del hamnarbetare förlora sin förtjänst på att neka lossa eller lasta några båtar, men man kan nog finna medel att nationellt eller internationellt genom Nationernas förbund hålla dem skadeslösa därför. Där har man ett sanktionssystem, som visserligen klickar, även det, på många punkter, när det gäller t. ex. Ostasien och vissa delar av Sydamerika, men när det gäller Europa kunna vi vara vissa, att det i stort sett kommer att vara

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen
(Forts.)

verksam. Jag skulle därför önska, att om jag för fram en sådan motion, att regeringen och riksdagen ville taga den i allvarligt övervägande och åtminstone presentera den för Nationernas förbunds råd i Genève och åtminstone därnere låta diskutera den. Den har mig veterligt aldrig från något annat håll varit framförd. Och är den ej effektiv, då kan jag säga, att den är i alla fall mera effektiv än militära sanktioner. Och lyckas vi ej få ett system, som åstadkommer ordning, då är gärdet uppgivet, då återfalla vi i det gamla maktbalanssystemet från före världskriget. Då kan ingen makt i världen hindra, att vi mot den fransk-polsk-rumänisk-jugoslaviska alliansen få en ny allians. Och den är given: Tyskland—Ryssland. Tyskland är i dag i precis samma nödläge, som det var i vid 1500-talets början, när handeln vek från Östern och Indien och ej mer gick över östra Medelhavet över Genua, Venedig och Sydtysskland utan nerom Sydafrika och befruktade Portugals, Nederländernas och Englands kuster. Det verkade så på Tyskland, att det torkade ut till en ekonomisk öken, till dess järnvägen byggdes i min fars livstid och förband Atlanten och Nordsjöns och Östersjöns hamnar med det inre Tyskland. Precis så är det i dag genom de höga tulltaxor, som åstadkommit i alla länder och ej komma att nämnvärt förändras under de närmaste 10—15 åren, om jag undantar de värsta spetsarna av Förenta staternas tulltaxa, som säkerligen komma att filas av. I övrigt komma de höga tulltarifferna att stå kvar, och ej bara det utan förstärkas genom de nya medel, varigenom de ej bara förstärkts utan nästan gjorts överflödiga, genom valutacentraler och valutaregleringar av den art vi ha i Jugoslavien, Österrike, Ungern, Tyskland och på andra håll.

Jag skall från det ämnet gå över till att säga ett par ord om förhållandet på det ekonomiska området. Förhållandena på det ekonomiska området äro hart när exempllösa. Hela den s. k. civiliserade världen, som varit berörd av kapitalismen, är som om den vore förbannad. Det felar varken vete eller bomull eller ull eller hampa eller lin eller järn eller trä. Det finnes gott om dessa saker. Det finnes så gott om dem, att bönderna gå under, så att Sydafrikas bönder ej få mera för ullen på ett får, än som går åt till halva klipparlönen för fåret. Det finnes så gott om gummi, så att det kostar i denna stund 49 öre per kg mot 10 kronor 50 öre före kriget. Det finnes så mycket gummi, att de europeiska plantageägarna lagt ner sina plantager på Malajiska öarna och i Indien och överallt, och ej bara det, utan lagt ner pengar på att ympa in pest på träden, så att barken på träden ruttnar upp, för att infödingarna ej skola kunna tappa något ur dem. Det felar ej varor, det felar ej heller hunger. Det är många människor, som äro hungriga här i världen. Men vad som absolut felas i de civiliserade samhällena, är förmågan att sammankoppla tillgångar och behov. Det skall möjligtvis vara bland eskimåerna på Grönland eller bland någon ännu ej upptäckt vild stam i Centralafrikas träskmarker, som människor ännu kunna leva ett människovärdigt liv utan bekymmer för att få arbete och bröd. Dessa vildar är det förbehållet att ännu njuta av den välsignelse, som skaparen gett dem, medan andra folk sjunka allt djupare ner i ett träsk av hopplöshet. På landsbygden — om jag ser på de stora jordbruksländerna — har maskintekniken på ett rasande sätt sopat undan bönder ifrån jorden. Amerika har i dag 3 miljoner jordbrukare mindre, än det hade vid världskrigets utbrott. Dessa bönder ha med sina familjer gett sig in till industriorter för att söka arbete. I industriorterna håller rationaliseringen och tekniken på att äta upp arbetarna. Sedan världskrigets slut har produktionen i Amerika fram till krisens utbrott ökat med 40—50 procent, men industriarbetarnas antal har sjunkit med 10 procent, och som det är där, så förhåller det sig mest över nästan hela den övriga världen. Och vad det vill säga, det vet ni genom tidningarnas skildringar från Amerika. I alla gat-

hörn stå försäljare av äpplen och apelsiner, vilka försäljare ha doktorsgrad eller äro före detta bankdirektörer, fondhandlare och andra affärsmän. Förödelsen har för dessa människor varit så gruvlig, att vi inte kunna fatta den. Vi förstå inte fullt innehållet när vi läsa, att på en och en halv timme på New Yorks börs den 23 november 1929 rakade inte mindre än 20 svenska årsskörden rubb och stubb ner till intet jämte deras ägare. På en månad vid New Yorks börs gick inte mindre än 75 svenska skörden förlorade för ägarna av obligationer och aktier. Grundvärdena gingo ju inte förlorade, ty fabrikerne finnas kvar och gruvorna och järnvägarna för all del. Men papperen rakade ned för innehavarna med en fart av 75 svenska grödors värde på en månad. Förödelsen är ju därute och även här i Europa ofantlig. Jag skall inte gå in på några siffror och detaljer; jag kan dränka kammaren i siffror om dessa saker om jag vill, men vad tjänar det till? Förhållandena äro så eländiga att man vämjes vid att röra vid dem.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Förta.)

Genom detta system har — som jag nämnde, när jag var inne på det utrikespolitiska området — genom detta system har den fria handeln strypts. Man märker en tendens — som även kommit till uttryck i denna kammare i dag — att lasta över hela krisens tryck på arbetarklassen och en handfull tjänstemän. Hur långt man går, innan man skäms, det vet jag inte, men hur långt man kommit, det vet jag. Man har kommit så långt i Österrike, att en sockerbetsodlare där skörden — o jubel! — 6 skörden om året, därav 1 skörd på åkern och 5 skörden i riksdagen genom tullarna. Tullen uppgår nämligen till 5 gånger skördens värde. Man köper 1 kilogram socker för 10 öre inom den tjeckoslovakiska gränsen och samma kvantitet kostar 1 krona och 10 öre i Österrike o. s. v. Ändå vet ni ju att de arma godsägarna och storbönderna därnere beväpna sig för att kunna leva, ty de få inte nog stöd av samhället, utan måste tvinga sig till mer. Vi veta ju det — att det gäller inte bara de nu besittande, det gäller alla. Väl 50 gånger har jag sagt till arbetarna på möten den saken, att ni ska inte förhäva er, för att ni inte kommer åt att knycka, ty om ni kom åt, knyckte ni också. Det gäller inte personerna utan systemet, som möjliggör sådana förhållanden, att en sådan osolidaritet med samhället uppträder, som herr Ström så våltaligt för en stund sedan brännmärkte.

Nu tror jag dock, att det ännu inte är totalt slut med den fria handeln. Den handel ha dock människorna tillkämpat sig under nära nog ett århundrade, och de ha därav njutit stora välsignelser. Men den är i dag alldeles spolierad, och det kommer att ta åtminstone femton år, innan man kommer att ens riva på tulltaxorna, än längre innan man kan tala om fri handel.

Så återstår för oss här hemma att ordna för oss, inte som om det fortfarande vore de gamla tiderna därute, utan för de nya tider det är. Men detta innebär ej, att några enskilda, förut rika, skola skörda på eländet. Jag är av den meningen, att om man vill reglera importen, då går man Österrikes väg. Österrikes nationalbank i dag lämnar ut inte mer än 3 procent av de valutor, man begär för import. När jag där säger, att jag vill ha valuta till betalning av import, så säga de, att det få vi betala en annan gång, men i dag betala vi inte. »Då få vi inte in flera varor.» — »Ja, det är inte meningen heller!» — Sådana åtgärder får man ej sky för, om det kniper. Man måste rätta till det, som behöver rättas till, men dock inte ta i hårdare än som behövs i de särskilda fallen. Vi måste nu efter min mening — jag har framfört tanken i fjol och talat om den här på många remissdebatter — komma dit att vi rätta munnen efter matsäcken. Vi måste rätta oss efter de förhållanden, som givas. Och de förhållandena äro, att vår export för den närmaste framtiden utan tvivel kommer att ligga huvudsakligen på trä och trävaror. Man pekar visserligen på våra stora verkstäder och industrier. Men vi skola icke glömma den tendens man har på sina håll att ganska ofta vara osolidarisk med landet

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och att bilda 10 till 15 eller 20, ja ända upp till 50 aktiebolag utomlands, förlägga fabrikerna utomlands o. s. v. Det blir sedan inte stort mera kvar av den produktionen hemma än för hemindustriens behov. Den industrien är ingenting att bygga på. En sak att bygga på är däremot träet. Trä måste dock världen ha, det är utan allt tvivel. Det gäller för Sverige, Finland och Ryssland att få en överenskommelse i prisfrågan och om kontingentering. Jag vet att det i fjol varit förhandlingar i Warschau och nu före jul i Stockholm, jag vet också, att förhandlingarna strandade — men vilka de klippor voro, varpå förhandlingarna strandade, vet jag inte. Men jag vet, att det är nödvändigt för oss att genomdriva dessa förhandlingar, därom är inte tu tal. Trä är ändå näst bomull och ull den vara, som kommer att gå upp i pris först av allt. Kanadas skogar behöva vi icke räkna stort med, de slukas av Förenta staterna och komma till mycket ringa grad på världsmarknaden. Människorna skola i alla fall ute i världen bygga och reparera, varorna skola dock till stor del läggas in i trälådor, tidningar skola tryckas och papper och papp användas till mångfaldiga andra ändamål. Trä kan världen inte vara utan lika litet som ull och bomull. Frågan är bara, om det skall dröja ett eller fyra eller fem år, innan vi nå fram till denna överenskommelse och till en ökad efterfrågan. Under tiden komma, samhällena må äta eller hungra, skogarna att växa, att sågas och lösas upp och förvandlas till massa, det är inte farligt med den saken!

Vidare behöva vi även i övrigt en närmare förbindelse med det stora ryska samhället — därom är intet tvivel. Det pågår för närvarande ett samväxande Tyskland-Ryssland. Jag nämnde nyss, att Tyskland står alldeles i samma hotande situation som vid 1500-talets början. De många tulltaxorna runt omkring strypa av dess export allt mer och mer. Det finns bara en väg, det är att släppa ut sina varor till den stora ryska marknaden, att Tyskland tar trä, papper och massa, olja, frukt, hampa, lin och lämnar andra betalningsmedel till Ryssland i stället. Jag tvivlar inte på, att utgången så småningom blir den, och att en brygga utsträcker emot väster till att galla även samarbete med franskt kapital — en brygga alltså från Ryssland över Tyskland till Frankrike. Och denna utveckling, detta samarbete: franskt kapital, dugande tyska tekniker och arbetare och rationaliserad tysk industri och Rysslands väldiga råvarutillgångar, detta tillsammans är ändå den rätta utvecklingen, den enda brygga, som kan hjälpa upp Europa för närvarande. Jag kan i varje fall inte se någon annan utväg — de som göra det må träda fram och tala om den.

Då menar jag, böra vi inte heller hålla oss alldeles på sidan. Vi äro väl ändå inte några gamla käringar i avkrokarna, som man kan skrämman med några av nationella ungdomsförbundets bolsjevikplakat på väggarna! Vi böra se till, att vi få ett samarbete, så att vi kunna byta varor med dem därborta i Ryssland och sända till dem våra rastjurar och maskiner och andra föremål, som vi kunna avvara. Vi måste i denna rationaliserade värld även vara en liten smula rationaliserade själva och inte bara rationalisera fabrikerna.

Så en annan sak. Även jag skall tala litet om valen — jag skulle väl inte tillhöra denna kammare annars.

Snart är det val, som ni vet, och var och en tar fram sin grammofonplatta, det gamla skrälle han använde för fyra år sedan och ger sig ut med den. Den ene tar fram ett gammalt program, som är alldeles utpumpat, och som tiden har gått förbi. Den andre bär fram ett program så långt som härifrån och till i övermorgon med många reformer — de må vara aldrig så omöjliga att utföra. Den tredje kommer med sin bolsjevismaffisch sedan fyra år tillbaka och klistrar upp den på väggen igen, och den fjärde kommer med ett program, som han kallar kommunism, men som inte liknar kommunism mera än en fjäril liknar en

ko, ty det är ingenting annat än gammal fördärvad socialdemokrati, som man här i landet kallar kommunism. Allihop ge sig ut för att fånga valmän för att få mandaten förnyade — till landets olycka. Ja ni känner väl den gamla historien om Gustav Trolle, ärkebiskopen. En gång när han var liten sjönk skutan med honom men det var en gumma som räddade honom, som det heter — »landet till stor skada».

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Somliga vilja ingenting göra på grund av tankelättja och vana. Det går ändå, utan att man besvärar sig. Andra vilja ingenting göra av spekulation. De vänta, att nöden i landet skall bli så stor, att den skall framtinga den ilska fa-seism, man vill ha tag i. Men det rinner mycket vatten i sjön, innan en så genomgripande nöd uppstår i ett bondeland som här hemma, där korna fortfarande kalva, gräset gror och svinen växa upp. Det går inte så förskräckligt fort att få en allmän nöd, som t. ex. i Belgien eller i miljonstäder i Amerika eller i Tyskland och på andra håll.

Om vi dock nu skulle ena oss för en gång. Om vi skulle låta grammofonskivorna ligga hemma och inte hålla några granna och välsvärvade tal och inte läsa upp några riksdagsprotokoll — utan om vi skulle gå ut till landet och säga: Så och så ser det ut, det och det är fel. Vi ha kommit överens om att göra så och så, och nu vilja vi ha fullmakt. När städerna ha ett stadsförbund, när landsbygdens kommuner ha ett kommunalförbund, varför skulle inte vi kunna fränse partiprat under ett val och göra en nationell samling, alla under en partibeteckning, låt vara under skilda underbeteckningar för de skilda partierna och gå ut till valmännen, inte med långa granna tal som här i riksdagen utan bara säga: Det är fel, att ungdomen inte får arbeta. Här finnas ungdomar som äro 26 år gamla och som inte gjort ett handtag. De bli fördärvade till kropp och själ. Vi äro skyldiga att laga så, att de få arbete. Vi äro skyldiga att vidtaga de och de åtgärderna för dem och nu begära vi fullmakt att ordna det, som vi finna för gott under fyra år. Detta är vad vi begära.

Det är detta och ingenting annat, som här behövs. Nu vet jag väl, att det här är att förstöra tid, herr talman, att tala för döva öron, ty det är ingen som bryr sig om det. I dag bryr sig ingen om det, ty ännu går kreditlivet sin fulla gång, ännu stå bankerna, men hur länge blir det så på det här viset? Om ni inte bry er om det i dag, när det finns kreditorganisationer och möjligheter att arrangera saker och ting får ni göra det en dag, när det inte mer finns pengar eller kreditmöjligheter. Skola vi göra det med eller utan pengar? — det är hela frågan. Vidare behöva vi få den sjuttonåriga ungdomen mobiliserad, vi behöva få värnplikten avkortad med hälften och militärbudgeten med hälften och lägga återstoden i den allmänna arbetsskolan. Vi behöva få våra unga officerare och underofficerare utbildade i dikning och skogsskötsel, vi behöva komma fram till ett sådant system, att ingen blir officer, som inte är förman i dikning och skogsskötsel. Det är nödvändigt, att det tages kvalificerad arbetskraft och driftigt folk till sådana sysslor.

Vidare behöva vi ett känsligare instrument än vi ha i tulltaxan, när det gäller att stänga av onödig import. Visserligen kan man mycket väl använda en valutacentral till detta, men om det anses vara ett så onödigt och krångligt medel, håller jag inte så styvt på det, annat än om nöden blir stor. Vi behöva emellertid ett instrument, som håller ifrån oss all den smörja, som inte är importvärdig. Våra varor, som vi utföra, måste vara hederliga — annars bli de reklamerade. Varför skola vi för hederliga varor ta ohederliga varor i utbyte, som inte hålla att gå med i sex månader? Varför ta emot allsköns krams, som inte håller att ta i? Nej, låt materialprovningsanstalten avgöra, vilka varor som duga — den tanken har jag framfört förr, och jag håller på, att vi ej skola arbeta och tillverka goda varor för att ta in lump i stället. Det är väl ändå en orimlig hushållning. En hel mängd andra åtgärder måste och böra dessutom

Vid remiss av statsverkspropositionen. vidtagas, men jag vill inte vid denna sena timme ta kammarens uppmärksamhet längre i anspråk.

(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! När jag begärde ordet var det närmast för att ge en kort replik till en ärad talare på Stockholmsbänken här bakom mig. Sedan har behovet av den avsedda repliken bortfallit. Jag begagnar emellertid tillfället för att uttala mig i ett par spørsmål, som i olika sammanhang varit på tal i debatten.

En ärad talare här framför mig gjorde gällande, att när Sverige nu går att delta i avrustningskonferensen, det är nödvändigt tillse, att vi icke engagera oss för långt på avrustningens väg utan att vi ta hänsyn till, huru proportionsvis olika stater redan ha avrustat. Den ärade talaren — det var herr Lindman — förutsatte alltså, att när Sverige går att i Genève anmäla sina pretentionssiffror, så skall det ske utifrån ett försiktigt och ängsligt avvägande utav, huru vår ställning är redan förut i förhållande till andra. Det synes mig föreligga välgrundade skäl att inlägga en gensaga mot denna problemställning. Den är enligt min mening olycklig. Icke för att utmärka oss i en tävlan om vem som redan tilläventyrs nedrustat mest, men väl för att utan jämförelse med andra och utan att delta i allas väntan på alla anmäla vår resoluta villighet att avrusta skall Sverige deltaga i konferensen. Det har därför i hög grad förvånat mig att höra herr Lindman uttala sig såsom han gjorde.

När vi inträdde i Nationernas förbund, förelade regeringen kamrarna en proposition med motivering för vår anslutning. Propositionen prövades uti ett särskilt utskott, som uttalade sig om paktens innehåll, om de förutsättningar, under vilka Sverige kunde biträda densamma, och utvecklade vissa riktlinjer, efter vilka Sveriges politik inom förbundet borde föras. Kamrarna beslöt efter ingående överläggning bifalla utskottets hemställan.

Hur har man handlat denna gång? Utrikesministern har förra året i februari i en proposition till kamrarna begärt anslag för Sveriges deltagande i avrustningskonferensen. Kamrarna beviljade den 29 april ett extra förslagsanslag på 100,000 kronor för att täcka dessa kostnader. Riksdagen slutade det året som vanligt i juni månad, men kamrarna varken fingo någon redogörelse för konventionsutkastet eller sattes i tillfälle att pröva, att ta ställning till den politik, som regeringen hade för avsikt att föra. — Jag frågade herr utrikesministern i denna kammare den 29 april, huruvida vi skulle få möjlighet att överlägga i ärendet. Hans svar var högdraget avvisande. Han skulle möjligen, sade han, sedan konferensen kommit till stånd under dess fortgång, men inför lyckta dörrar, när därtill gäves anledning, ge kammaren vissa upplysningar.

Jag har sagt en gång förut här i kammaren, att det hemlighetsmakeri på det utrikespolitiska området, som innästlat sig de senare åren, är dubbelt orimligt, sedan Sverige har blivit medlem av Nationernas förbund. Ty i samma ögonblick som vi blivit detta, angår utrikespolitiken den svenska folkrepresentationen i en omfattning som aldrig tillförne. Under den gamla tiden, under »den reaktionära tiden», innan vi hade skapat, som det heter, parlamentarisk kontroll över utrikespolitiken, mötte utrikesministrarna oss här i kammaren, där första kammarens ledamöter sutto tillsammans med oss, och vi fingo värdefulla meddelanden, låt vara inom lyckta dörrar. Nu få vi inga meddelanden vare sig inför lyckta dörrar eller inför offentligheten. I stället överantvargas årligen en menlös, ja, meningslös och hemligstämplad redogörelse för utrikespolitiken till utrikesnämndens ledamöter. Jag har sagt förut och upprepar det, herr talman, att dessa meddelanden kunna lika gärna publiceras i Post- och inrikestidningar, utan ändring, ty hemligheterna äro inga. Nu har man emellertid detta hemlighetsmakeri kring denna utrikesnämnd med dess 16

medlemmar, som gå och se högtidliga ut, som om de visste vad världen i övrigt icke vet. Den får vara ett surrogat för kontakten med riksdagen.

Jag anser, att denna anordning i allmänhet är olycklig, och i detta fall, när Sverige går att taga ställning nere i Genève, är den dubbelt olycklig. Konventionsutkastet var färdigt och utsändes från förbundsrådet redan i januari 1931. Herr utrikesministern hade fyra månader på sig, under vilka han kunde ha sökt kontakt med riksdagen för att med den överlägga om de linjer, Sverige skulle följa. Han har icke gjort det. Instruktionen har fastställts, utrikesnämnden har fått titta på saken i sista minuten, för att icke säga i sista sekunden, delegationen har utsetts o. s. v. Sveriges riksdag har ställts utanför varje befattning med de riktlinjer, som i Genève skola följas. Det hade, herr talman, varit ganska enkelt och naturligt, att regeringen i samband med äskandet av anslag hade utvecklat sitt program för riksdagen, så att denna fått pröva och taga ställning till detsamma. Nu får herr utrikesministern ned till Genève utan att ens ha lämnat riksdagen en redogörelse för bestämmelserna i det konventionsutkast, vartill han å Sveriges vägnar går att taga ställning. Han vet kanske, var han har sina kolleger i regeringen. Han vet vad som yttrats i utrikesnämnden. Men han har icke gittat inhämta riksdagens mening om den politik, som han tänker föra.

Vilken blir då denna politik, herr talman? Ja, den instruktion, som är avsedd för offentligheten, ger oss i det stycket, jag vill icke säga ett rent besked, men såtillvida ett besked, att det fortfarande skall bli den gamla lurpassningspolitiken. Det är ett fult ord, herr talman, men det är ett sant och riktigt ord. Ty meningen är att i varje situation snegla på de andra, vänta och se, hur dessa göra, innan man handlar själv, ängsligt laga att man håller sig så att säga i välsinnat och väl ansett sällskap. Man skall sålunda icke anmäla Sveriges pretentionssiffror, förrän man har sett vad andra anmäla för siffror o. s. v. Det är den sortens politik, som jag redan från början anser vara i högsta grad olycklig.

Det har sagts, att småstaterna ha en uppgift att fylla vid avrustningskonferensen. Ja, herr talman, det beror på vilka småstater man menar. Tyvärr är det så, när man genomgår den politiska kartan, att huvudmassan av småstaterna i Europa utgöra tross åt stora stater, äro indragna i deras politiska intressesfärer, äro vasaller till dem direkt eller indirekt. Man vågar i dessa länder på det utrikespolitiska området knappast viska en egen mening utan att man har frågat respektive husbönder bland stormakterna. Sverige befinner sig enligt min mening i en särställning. Vi äro gudskelov ännu icke indragna i någon stormaktskombination. Vi befinna oss till skillnad från huvudmassan av andra småstater i ett läge, där vi kunna taga ställning självständigt utan att gå och fråga andra om lov. Vi ha möjlighet att i Genève fixera vår politik utan att först inhämta instruktioner från vare sig Foreign Office eller Quai d'Orsay, och det är en fördel, som vi böra lyckönska oss till. Det första och viktigaste enligt min mening är därför, att man icke ger sig i något som helst följ med stater, som äro beroende av vissa stormakter och deras intressen. Det blir högst få man kan välja till sällskap, när man skalat av den tross, som är beroende, ja, det blir så få, att de kunna räknas icke blott på ena handens fingrar utan på halva ena handens fingrar.

Det är därför av vikt, att just i denna fråga man utan räddhåga och utan att på förhand göra våra siffror beroende av de andras, säger ifrån öppet och ärligt, vart man vill hän. Vart vill då herr utrikesministern hän? Jag frågar inför kammaren och jag frågar inför landet. Vad är det för avrustningsstandard, som hans excellens herr utrikesministern har för avsikt att anmäla nere i Genève? Det vore en föroläpnings mot regeringen att förutsätta, att icke regeringen har tagit ställning till vad det är för standard, som skall anmälans.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Går jag till förbundsaktens åttonde artikel, heter det där uttryckligen, att rådet skall granska de planer för avrustning, som uppgjorts, och denna granskning skall ske vart tionde år. Det är fråga om en tioårsplan, mina herrar, för avrustningen, och det är därför dubbelt nödvändigt, att man från början säger ifrån till regeringen: Vad vill regeringen, att Sverige för den tioårsplan, som förberedes, skall anmäla för pretentionssiffror i Genève?

Herr utrikesministerns instruktion innehåller en upplysning, att han skall återkomma till frågan om pretentionssiffrorna. Ja, återkomma! När och i vilket sammanhang? Jo, tydligen när de andra ha anmält sina siffror. Jag föreställer mig, att den danska regeringen i Genève kommer att anmäla det danska avrustningsförslaget såsom Danmarks pretentionssiffror. Vad tänker herr utrikesministern anmäla? Skall han anmäla status quo, alltså det vi ha redan nu? Skall han till äventyrs anmäla 1925 års beslut eller skall han anmäla något längre gående? Mina herrar, han har ingen fullmakt för någon anmälan av något slag från riksdagens sida. Han reser ned till Genève utan att veta, var han har riksdagen. Det är detta, herr talman, jag öppet och klart vill påtala. Jag betraktar det som bedröfligt, att vi skola vara ställda i det läget nu, när Sverige skall taga ställning nere i Genève, att den svenska folkrepresentationen, sammansatt på den allmänna och lika rösträttens grund, icke har satts i tillfälle att dryfta dessa ting.

Jag vet, herr talman, att herr utrikesministern tänker förskansa sig — det ligger i sakens natur — bakom en hänvisning till att det icke givits tid, att det har måst göras utredningar av olika slag. Jag bestrider detta, herr talman. Vi hade sannerligen endast en bråkdel av denna tid på oss, då vi år 1920 togo det stora och avgörande steget att ansluta oss till Nationernas förbund. Det var icke några långa förberedelser den gången, när riksdagen fattade sitt beslut och drog upp sina riktlinjer, riktlinjer, som enligt min tanke ha varit hållbara och alltså äro hållbara och som verkligen innebära ett klarläggande av huru man från den svenska riksdagens sida ser på förbundspolitiken. Det har icke aktats nödigt från regeringens sida denna gång att ha riksdagen med sig. Här vädjar man till folkopinionen, man organiserar folkriksdagar, man har en rörelse med petitioner från arbetarkommuner och ideella föreningar o. s. v., men landets folkrepresentation, den får icke taga ställning, den ställes utanför det hela. Det hjälper icke att hänvisa till att här ha män ur olika politiska läger varit med om att förbereda saken. Det är intet tillfredsställande surrogat. Det kan icke godkännas och kommer aldrig att godkännas i ett parlamentariskt styrt land som fullgod ersättning för en vanlig riksdagsbehandling av ärendet. Här har enligt min tanke regeringen försuttit ett tillfälle.

Vad skall nu ske? Herr utrikesministern reser ned till Genève och utvecklar Sveriges ståndpunkt, och kanske han anmäler våra pretentionssiffror där nere. Vi få en vacker dag i tidningarna läsa, att Sveriges utrikesminister å Sveriges vägnar har anmält den och den standarden, som Sverige alltså anger som övre gräns för sina försvarsresurser. Jag trodde, att vägen borde vara den omvända. Det är vi här i riksdagen, som med regeringen skola överlägga i ärendet och bestämma vart vi syfta hän och hur långt vi vilja gå, vilka linjer och vilka positioner vi önska nå fram till, och det skall icke vara regeringen, som ensam bestämmer detta. Därtill är saken enligt min mening alltför allvarlig.

Jag nödgas också säga, att regeringen har begått ett oförlåtligt psykologiskt missgrepp. Det är sant, att regeringen bär det konstitutionella ansvaret för den utrikespolitik, som landet skall föra i Genève. Det är sant, att regeringen och närmast herr utrikesministern skall företräda denna utrikespolitik. Men om det är sant, att den utsedda delegationen är rådgivare, en kollektiv rådsinstitution

till utrikesministrernas förfogande där nere, så är det sannerligen icke likgiltigt, om den innesluter eller icke innesluter även deras synpunkter, som representera en stor och med varje dag växande folkrörelse i detta land i avrustningsfrågan, den pacifistiska rörelsen, och som med inslag från olika sociala grupper är förankrad i både arbetarrörelsen och andra ideella rörelser. Det är, såsom Svenska Morgonbladet med all rätt underströk härom dagen — jag förmodar utan att regeringen därmed hade något att göra —, orimligt att lämna denna folkliga pacifistiska rörelses synpunkter utanför.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Man kan säga: vad spelar det för roll? Det är ju här fråga om en internationell avrustningskonvention, och det är icke fråga om isolerad avrustning. Repliken är oriktig, ty saken är den, att när det gäller att i Genève fixera ståndpunkter, så är det en oerhörd skillnad, om man i utgångspunkten säger, att vi skola göra våra siffror beroende av de andras, eller om man säger, att vi anmäla våra siffror för oss och de andra få handla som de vilja. Där ha vi de olika ståndpunkterna. Men deras ståndpunkt, som säga, att vi anmäla våra siffror utan hänsyn till andra, har icke fått någon målsman i det rådskollegium, som skall flankera herr utrikesministern, när han går att ange vad Sverige vill. Jag beklagar, herr talman, detta psykologiska missgrepp, ty det har från början berövat Sveriges arbete och insatser där nere i Genève den kontakt med den radikala avrustningsrörelsen i landet, som borde ha varit naturlig och borde ha varit en källa till styrka.

Medan jag emellertid är inne på detta kapitel, så tillåter jag mig, herr talman, att hemställa till regeringen att snarast möjligt gå i författning om ratifikation av generalakten i dess helhet. Jag menar, att det finns icke, ja, det fanns knappast heller från början någon anledning att icke ratificera hela generalakten. Jag anser, att tidpunkten är inne för länge sedan att gå på en anslutning till hela detta fredsinstrument. En del andra stater ha redan från början tagit det helt och hållet, och fortsatt återhållsamhet från Sveriges sida är alldeles opåkallad.

Jag har förgäves i redogörelsen för vad som passerat i Genève letat efter någon svensk erinran om vapenhandelskonventionen och den ännu icke befintliga vapentillverkningskonventionen. Det är ju på det sättet, att Sverige har ännu icke ratificerat vapenhandelskonventionen. Det är genant för oss i högsta grad. Vi äro vapenleverantörer till större delen av världen, och det är att skära av knäsenorna på dem, som skola representera Sverige i Genève, när man från alla håll kan säga dem: Ni, med vad rätt föra ni avrustningens talan, ni, som utrusta hela världen med vapen, ni, som ha er stora krigsindustri, och ni, som icke ens själva ha visat så stort intresse för saken, att ni ratificerat vapenhandelskonventionen? Jag talar icke om vapentillverkningskonventionen, herr talman, men även där skulle de svenska ombuden kunna ha en insats att göra. Det antydes ju, att frågan möjligen skall tagas upp under konferensen. Det skulle vara roligt att veta, huruvida vi ha att förvänta, att svenska regeringen gör några insatser för att dessa spörsmål dels om vapenhandelskonventionens ratifikation, dels om åstadkommandet av en verklig vapentillverkningskonvention skola aktualiseras.

Jag vill också, herr talman, säga, att jag för min del finner tiden vara inne att på fullt allvar ta upp frågan om ett nonaggressionsavtal med Ryssland. Jag säger icke detta därför, att för närvarande pågå som man vet — det är ingen hemlighet, utan det kan man läsa i världspressen — förhandlingar mellan Frankrike å ena sidan och Ryssland å den andra om ett nonaggressionsavtal. Randstaterna äro också engagerade under fransk regi. Det är icke min mening, att vi skola hålla oss framme på sådant sätt, att vi få skenet att stå under enahanda regi. Tvärtom, vi skola icke ge oss sken av att på något sätt operera med den ena eller andra stormakten. Men där vi nu ligga på kartan,

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

där vår herre har lagt oss, där äro vi nu en gång, och vi kunna icke flytta. Det är därför av vikt, att vi i tid sörja för att vi komma i sådana förbindelser med den väldigaste makten i Europa, att vi ytterligare beröva den vidskepliga skrämselpropaganda, som ännu drives i vissa delar av vår press, varje skymt av verklighetsunderlag. Jag har ansett, att det bör öppet sägas i den svenska folkrepresentationen, att tiden är inne att undersöka möjligheterna för en non-aggressionskonvention mellan Sverige och Ryssland.

Innan jag lämnar detta kapitel, tillåter jag mig emellertid att säga ett sista ord. Vi ha ett ovanligt förmånligt utrikespolitiskt läge, vi svenskar. Vi ha ett militärpolitiskt läge, som är ett av de tryggaste och bästa. Det kunna vi utan överdrift säga. Detta ålägger oss emellertid en klar förpliktelse i Genève, och det är att gå i spetsen med långt gående nedrustningskrav. Ty de stater, som ha ett vida oförmånligare läge än vårt, de stater, som äro randstater till stora grannar o. s. v., stater som måste taga andra hänsyn än dem vi ha, de kunna med fullt skäl där nere i Genève gentemot en svensk återhållsamhet säga: Ja, varför begär ni av oss, att vi skola gå långt, när ni själva, som ha ett ofantligt mycket bättre militärpolitiskt läge, icke äro beredda att anmäla större nedrustningssiffror än vad ni göra. Det är enligt min tanke av vikt, att vi i Genève fullgöra våra förpliktelser mot det förmånliga läge, i vilket vi befinna oss.

Jag skulle, herr talman, också vilja säga ett par ord om vår penningpolitik. Här har hela tiden i denna kammare och i medkammaren ordats om vikten av att få vår handelsbalans utjämnad, att få import och export att gå ihop. Det har påpekats, att varurörelsen måste bringas i jämvikt för valutans skull. Jag tillåter mig, herr talman, att säga, att allt det där är riktigt, och jag ger detta önskemål mitt fulla erkännande. Men det räcker tyvärr icke. Vad är det, som för närvarande bestämmer den svenska kronans kurs? Jo, det är väsentligen förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på utlandsvalutor här hemma. Varifrån komma dessa valutor? Jo, naturligtvis från exporten. De äro utländska betalningsmedel för de varor vi exporterat. Om emellertid exporten minskas och importen överstiger exporten, så blir efterfrågan på utlandsvalutor större än tillgången. Följden blir, att priset på dessa utlandsvalutor går i höjden, eller, annorlunda uttryckt, att den svenska kronan sjunker i kurs. Om det nu gällde bara varurörelsen, så läge räddningen ur olyckan däri, att vår handelsbalans bragtes i jämvikt. Men — jag ställer den frågan närmast till herr handelsministern — är efterfrågan på utländska valutor i detta läge verkligen beroende bara på varurörelsen? Skulle verkligen, även om export och import bragtes att balansera varandra, tillgången på utländska valutor svara mot efterfrågan? Eller är det icke fastmera så, att utöver och vid sidan av de valutabehov, som finansieringen av importen betingar, finns ett annat, understundom stort, ja, övermäktigt valutabehov, som betingas av något annat? Med andra ord: hur ställer det sig med behovet av valutor för operationer, som icke ha med varurörelsen, men väl med kapitalrörelsen att skaffa? Äro vi kanske i det läget, att »den ene är för liten och den andre är för stor»? Finns kanske en koncern i landet så ofantligt omfattande, att dess behov av valuta-reserv ungefär motsvarar vad svenska riksbanken i det stycket har behov av? Skulle så vara, så begriper man utan vidare, att vi utan vår egen förskyllan och utan att någon riksbanksledning kan göra något åt saken kunna komma i situationer, där det uppstår valutaanspråk så stora, att de pressa ned kronans värde ännu djupare. Jag säger därför, att med all aktning för försöken att få import och export i varurörelsen att balansera varandra, så räcker det tyvärr icke, därest det föreligger avsevärda behov av utlandsvalutor för kapitalrörelsen.

Jag har ansett det vara riktigt, herr talman, att öppet säga detta i riksdagen. Det torde nämligen vara klokt att i tid varna för illusionen, att det

är bara på varurörelsen det kommer an. Det kan komma obehagliga överraskningar, som påkalla både skicklighet och framsynthet hos riksbanksledning och regering för att vi skola kunna klara oss. Jag menar, att det är nyttigt, att det inskärpes, att det finns andra källor till svårigheterna än vår handelsbalans. Det bör bland annat hindra oss från att bara skjuta skulden på handelsbalansen, därest vi komma i lägen, där anspråken på utlandsvalutor våldsamt överstiga tillgången. Jag tror också, att den kritik, som riktats mot riksbankens försök att hålla skutan flytande, varit överdriven och i många avseenden orättvis. Bortser man från det misslyckade tredagarsäktenskapet mellan pundet och den svenska kronan, så har väl i stort sett vad som åtgjorts varit det riktiga. Jag skall emellertid på den punkten icke föregripa den i grundlagarna föreskrivna granskning, som bankoutskottet har att verkställa av riksbanks- och riksgäldsfullmäktiges fögderi. Det blir kanske tillfälle att återkomma i det sammanhanget.

Det har pekats på, att vårt läge skulle ha förvärrats därigenom, att vi ha en så omfattande understödspolitik. Ja, det finns ett land, som ur högerens synpunkter borde ha alla rimliga förutsättningar för blomstring i våra dagar, ett land, där det icke finns en fackföreningsrörelse att skylla på, ett land, där det icke sitter några socialister i riksdagen, ett land, som icke har någon slags statlig försäkring, arbetslöshetsförsäkring eller annan social försäkring, ett land, där inga statliga arbetslöshetsunderstöd utbetalas och där den ekonomiska statsverksamheten är mindre än mig veterligt i något annat land, ett land, där man har de största naturrikedomarna i världen. Landet heter Förenta staterna. Det är ett land, vars hemmamarknad absorberar 90 % av dess egen produktion, ett land, som trots att det bara är 10 % det behöver omsätta på utländska marknader dock har de största och högsta tullarna i världen. Detta land har alltså alla de förutsättningar, som herrarna på högersidan och också en del av bondeförbundet kräva, för att det skall vara lycka och välstånd. Ni vilja ha bort fackföreningsrörelsen. Ni skulle helst se, att det icke funnes några socialister här i riksdagen. Ni vilja icke ha någon statlig ekonomisk verksamhet. Ni vilja icke ha någon arbetslöshetsförsäkring o. s. v. Alla dessa förutsättningar finnas i Förenta staterna, och i intet land i världen har katastrofen haft en så fruktansvärd omfattning som just där. Vad visar detta annat, herr talman, än att alla försök att göra socialpolitiken ansvarig för krisen, att göra fackföreningsrörelsen och den socialdemokratiska politiken ansvariga, äro från början dömda att misslyckas. Den amerikanska verkligheten visar, att man kan icke söka krisens orsaker och källor på det området.

Krisen är enligt min mening ännu bara en början. Låt oss icke invagga oss i några illusioner, herr talman. Jag är till hela min åskådning marxist, jag har aldrig dolt det, och jag är utifrån mitt marxistiska betraktelsesätt övertygad om, fullkomligt övertygad om att vad vi hittills ha upplevat är bara en leksak mot det som kommer. Vi stå i början av en ofantlig kris, som kommer att bli avgörande för hela det kapitalistiska systemet. Dag för dag utarmas köpkraften i länderna. Hela grundtanken i den borgerliga politiken måste i sin praktiska tillämpning leda till köpkraftens utarmning. Får den enskilde konsumenten mindre köpkraft, så köper han mindre hos handlanden. Får handlanden sälja mindre till konsumenterna, rekvirerar han mindre varor hos grossisten. Får denne i sin tur sälja mindre, beställer han mindre hos fabrikanter. Får fabrikanter leverera mindre, så måste han dra in på driften och avskeda arbetare, d. v. s. läget förvärras. Denna circulus vitiosus, denna trollelckel, som hela kapitalismen är inne i, den komma vi icke ur. Det är alldeles påtagligt, att det funnes en väg att mildra och i viss mån utjämna katastrofen, om man insågo nödvändigheten av att föra en politik efter sådana

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

linjer, att man under ett kortare skede kunde hålla köpkraften under armarna. Men även detta bleve ett palliativ. I själva verket är väl ändå läget detta, att hela den kapitalistiska världen glider oemotståndligt mot sin upplösning och mot sin undergång, och jag skall icke sörja densamma.

Men detta öppnar perspektiv av varjehanda slag. All historia har lärt oss, att i omfattande ekonomiska kriser har den sociala reaktionen fått luft under vingarna. När 1880-talet bröt in och vi även då hade en stor jordbrukskris här i landet, så var ackompanjemanget en reaktionär politik, och jag ser, att samma symptom ha börjat framträda också nu.

Regeringens engagemang i en föraktlig åtalskampanj är icke något vackert engagemang. Det fläckar enligt min mening en regering, som gör anspråk på att kallas frisinnad, att ha tagit initiativet till en åtalskampanj mot det fria ordet, en åtalsrörelse av sådant slag, att man tror sig försatt tillbaka till reaktionen vid 1880-talets början. Där bär regeringen huvudansvaret. Det var den, som gjorde upptakten. Det är den, som i själva verket skickat åtalsmyndigheterna på flera representanter för det fria ordet här i landet. Jag vill ha sagt detta, därför att det har ett bestämt sammanhang med bakgrunden. Fortsätter man på den vägen, så bara förbittras och förvärras läget psykologiskt, och återverkningarna på det ekonomiska området bliva därigenom enligt min tanke beklagliga.

Jag nödgas i detta sammanhang begagna tillfället att uttala min förvåning över min gamle vän socialministern, som jag trodde var, och som jag är övertygad om allttjämt är ett rappt uppfattande huvud. Här ställdes till honom en fråga av följande lydelse: Hur kommer det sig, att regeringen icke funnit nödigt att korrigera eller i någon form dementera den kommuniké, som visat sig vara i allra högsta grad vilseledande? Hur löd svaret, mina herrar, på denna klart framställda fråga? Jo, det löd: Här ha ställts till mig två frågor: 1) Hur kunde regeringen utfärda en sådan kommuniké? 2) Var hade regeringen fått sina uppgifter i denna kommuniké? De båda frågorna ställdes aldrig, herr statsråd, utan interpellanten sade uttryckligen ifrån, att han utgick ifrån, att regeringen var vilseledd av den underordnade myndigheten. Man ville veta, hur det kom sig, att regeringen, sedan den måst ha fått klarhet över att denna kommuniké var vilseledande, icke aktade nödigt att korrigera densamma, ehuru den lagts till grund för en felaktig behandling. Svaret från herr socialministerns sida gick alltså fullkomligt vid sidan om den framställda frågan efter receptet: »Goddag — yxskaft.»

Jag skall icke upprulla någon debatt. Konstitutionsutskottet får ju möjlighet att i övlig ordning pröva vad regeringen gjort eller icke gjort, vad den underlåtit eller icke underlåtit i detta sammanhang, och det blir tids nog att återkomma till saken, när papperen ligga på bordet. Jag vill för min del endast uttala den bestämda uppfattningen, att om man drar konsekvenserna av Adalsdramat i sådan riktning, som har skett både från regeringens sida, när den ställer i utsikt sitt polisförslag, eller från högertalarnas sida, när de energiskt hävda, att militär skall få användas vid arbetskonflikter, vittnar detta om att man ingenting lärt och ingenting glömt. Det finns en tendens i den borgerliga diskussionen, som jag för min del på det bestämdaste måste reagera emot, nämligen att göra varje slagsmål, som har ett närmare eller fjärrare samband med en arbetskonflikt, till något, som sätter samhällsordningen och statens existens på spel. Mina herrar! Tänk på alla de väldiga fältslag, som utkämpats vid dansbanor och vid auktionstillfällen i Hälsingland och andra provinser i detta land, där det sannerligen har varit långt vildare kalabaliker än huvudparten av dem, som kunna ha förekommit i samband med arbetskonflikter. Har någon tidning då sagt, att statens bestånd och att samhällsordningen är hotad? Har man då ropat på förstärkning och

ersättning för de länsmän, som då och då kommit bort uppe i skogarna? Har man då ropat på militär vid dansbanorna? Naturligtvis icke!

Det är icke min mening, herr talman, att försvara, förringa eller översläta de våldsdåd, som begåtts vid arbetskonflikter gentemot strejkbrytare. Jag har sagt hundratals gånger och upprepar det, att våld är våld och skall icke försvaras. Men det är att ge orimliga proportioner, det är att draga slutsatser i det rosenrasande att säga, att i anledning av ett slagsmål av låt vara upp-rörande karaktär i Miloshistorien, skall man icke blott ha kvar möjligheten att låta militären rycka in vid dessa konflikter utan vi skola därjämte ha en särskild statspolis. Frågan om statspolis har här ventilerats förut. Det må vara nog sagt, att innan man går in på en dylik historia, bör man veta vad den skall göra. Skall man engagera ett par hundra poliser, bör man också ha rättighet att från början ha reda på vad dessa människor skola syssla med.

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

I varje fall, herr talman, årets remissdebatt är väl nu praktiskt taget avslutad. Den har gått i krisens tecken, och den har gått i den begynnande krisens tecken, ty fortsättningen, förvärringen stundar. Må det vara mig till-låtet att uttala den förhoppningen, att de borgerliga partierna i vår riksdag tänka på att det i hög grad beror på dem, huruvida krisen i sin fortsättning skall få en försvårad karaktär. Det beror på deras offervilja. Det beror på deras förmåga att se längre än till den egna stugknuten. Skall den hänsyns-lösa egoism, som har präglat en del anföranden, sätta sin prägel på riksdags-majoritetens göranden och låtanden, då fruktar jag, att 1932 års riksdag kom-mer att åtskiljas efter att ha förvärrat och trasslat till åtskilliga saker i detta land på ett sådant sätt, att framtiden blir lidande därav.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! De två föregående talarna ha vidrört vissa utrikespolitiska frågor, och jag skall därför i all korthet komma in på dessa.

Herr Månsson i Furuviik har först i ett synnerligen varmhjärtat och intres-sant anförande berört vissa utrikespolitiska förhållanden. Det hade varit mig kärt att närmare ingå i diskussion med honom härom, men tiden är långt framskriden, och jag skall därför endast i anledning av hans anmärkning mot Nationernas förbund framhålla, att även om Nationernas förbund icke är vad det borde vara, så är det säkerligen icke svenska regeringens fel. Sven-ska regeringen har alltid såväl inom Rådet som utom detsamma sökt arbeta för att Nationernas förbund skall utvecklas till vad det verkligen bör vara. Jag tror också, att det är en allmän känsla i Genève och överallt, att svenska nationen och regeringen mer än någon annan har strävat efter detta.

Herr Fabian Månsson har också uttalat sin önskan om att vissa ekonomiska sanktioner skulle äga rum och också antytt, att han skulle komma med en motion härom, en motion, som han enligt uppgift hade framlagt redan för 18 år sedan. Jag skulle då vilja uttrycka den förhoppningen, att, innan herr Månsson framlägger denna motion, han ville överlägga med mig eller veder-börande inom utrikesdepartementet. Saken är nämligen den, att redan enligt Nationernas förbunds akt äro vi förpliktigade till ekonomiska sanktioner. Det synes mig därför vara önskvärt, att innan denna motion framlägges, herr Månsson hör sig för om saken. Skulle förbundsakten redan innehålla vad han önskar, är det ju icke skäl att framkomma med en motion härom.

Herr Engberg har vidare i ett synnerligen ordrikt och värtaligt men kanske mindre innehållsrikt anförande framställt vissa anmärkningar om samarbetet med riksdagen i fråga om sammansättningen av vår delegation i Genève och utarbetandet av riktlinjerna för dess handlande. Jag vill då poängtera, att i

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

intet land — det vågar jag säga — har detta samarbete varit intimare än i vårt. Redan under förra riksdagen satte jag mig, som herr Engberg mycket väl vet, i förbindelse med partiledarna och bad dem utpeka personer i riksdagen och sitt parti, som skulle utgöra riksdagens representanter såväl vid förberedandet i Sverige av konferensen som i Genève. De personförslag, som då gjordes, ha följts av regeringen.

Från intet annat land kommer ens tillnärmelsevis en lika fyllig politisk representation som från oss, och de flesta länder sakna den helt och hållet. Instruktionen har utarbetats i intimt samarbete under ett tiotal sammanträden med riksdagens representanter, och jag tror, att herr talmannen och kammarens ledamöter måste ge mig rätt uti, att det är fullständigt omöjligt att tillsammans med riksdagen i detalj utarbeta en dylik instruktion. Har riksdagen tid till det? Är det ens möjligt att under offentliga sammanträden diskutera och gå igenom saken? Jag tror, att regeringen har tagit den väg, som är lämpligast. Den har fått en synnerligen kraftig och lämplig delegation, med vilken den i detalj har genomgått instruktionen.

När sedan instruktionsförslaget förelåg färdigt, märk väl förslaget, så lades detsamma enligt grundlagens bestämmelser inför utrikesnämnden. Utrikesnämnden har sålunda haft tillfälle att yttra sig över detta förslag. Om ingen närmare diskussion ägde rum, är det sannerligen icke regeringens fel. Regeringen har följt grundlagens bestämmelser, och jag tror, att grundlagen är vis och klok därvidlag.

Jag vill också framhålla, att huvudriktlinjerna för vår verksamhet i Genève ha blivit offentliggjorda, vilket lika litet åtminstone hittills har motstyre i något annat land. Det är sant, att Norge nu har offentliggjort en kortare instruktion, men den är ingalunda så lång och ingående som vår.

Regeringens åtgörande har vidtagits i full insikt om betydelsen av att den svenska insatsen i Genève bör byggas på så bred inrikespolitisk bas som möjligt, så att våra ombud i Genève kunna ha den förvissningen, att de representera en vidsträckt uppfattning i vårt land. Regeringen har den uppfattningen, att den i tid har gjort allt vad som varit rimligt att göra.

Eftersom nu denna nedrustningskonferens blivit berörd, kan jag kanske ytterligare få komma med några anmärkningar. Det kan ju vara lämpligt, att riksdagen i alla fall får höra min uppfattning om utsikterna vid denna konferens. Det är givet, att man icke kan förneka, att nedrustningskonferensen sammanträder under förhållanden, som näppeligen kunna karakteriseras såsom särdeles gynnsamma.

De politiska motsättningarna i världen stå fortfarande tämligen oförmedlade mot varandra, och den ekonomiska krisen har medfört, att staterna mera än någonsin så att säga sluta sig inom sina skal och anlägga mer eller mindre renodlade nationella synpunkter på föreliggande spørsmål. Å andra sidan kan man ju hoppas, att den förefintliga världskrisens skärpning skall medföra en mera allmän insikt om att den enda räddningen ur nuvarande kaos ligger i en mera internationell anda och radikala lösningar på internationell väg. Desslikes kan det ju också framhållas, att de ekonomiska svårigheter, med vilka alla länder utan undantag hava att kämpa, kunna medföra en större benägenhet än man hittills kunnat skönja till begränsning av de improduktiva rustningsutgifterna.

Den ekonomiska krisen och alla de bekymmer för de olika staterna, som denna medfört, ha föranlett, att förberedelserna till den nu stundande nedrustningskonferensen varken inom länderna eller mellan länderna kunna bliva av den grundlighet, som man haft anledning att hoppas och förvänta. Ursprungligen hade man sålunda tänkt sig, att innan konferensen förhandlingar och överläggningar mellan enskilda stater eller mellan grupper av stater skulle

hava kommit till stånd och att vid dessa förhandlingar vissa definitiva resultat skulle hava vunnits, varigenom marken skulle hava beretts för mera allmänna lösningar. Så har emellertid icke blivit förhållandet, vilket i alla händelser kommer att medföra, att nedrustningskonferensens förhandlingar komma att draga ut på tiden och att dess första skede med säkerhet kommer att i allt väsentligt upptagas av mera allmänna meningsutbyten och underhandsförhandlingar, och att man först vid en senare tidpunkt, förmodligen efter en ajournering av konferensen, kommer att bli i stånd att ge sig in på ett försök att fixera de skilda ländernas rustningar. Det är emot bakgrunden av dessa förhållanden, som man måste se den principförklaring om den hållning, som den svenska delegationen bör intaga, vilken av regeringen avgivits i mitt uttalande till statsrådsprotokollet häromdagen. Det synes mig alldeles uppenbart, att innan man äger någon som helst definitiv kännedom om andra länders hållning vid konferensen, det är omöjligt att ange i detalj, hur den svenska delegationen bör ställa sig till alla uppkommande spörsmål. Ty vid konferensen gäller det ju att söka åstadkomma en *allmän* konvention, en konvention, som bör omfatta alla mera betydande stater och åvägabringa en bättre jämvikt än den nu rådande mellan de olika ländernas rustningar och en sänkning av den allmänna rustningsnivån. Det ena eller det andra landets isolerade ställningstagande spelar därvid ingen roll; det gäller för de enskilda delegationerna att söka påverka den allmänna utvecklingen i nyss angiven riktning. Och i detta avseende synas mig de riktlinjer, som uppdragits för den svenska delegationen, vara fullt klargörande. Den svenska delegationen har till sin främsta uppgift att med alla sina krafter verka för att konferensen kommer att leda till ett *positivt* resultat. Men härvidlag är det att beakta, att en konvention, om den skall kunna åstadkomma den politiska avspänning, som är huvudsyftet med konferensen, måste bliva en nedrustningskonvention av verklig effektivitet. Konventionen måste följaktligen med sina begränsningsbestämmelser täcka alla olika förefintliga rustningsfaktorer, ty i annat fall kan man befara, att vissa stater komma att koncentrera sina rustningar på de rustningsfaktorer, som icke begränsas, varigenom misstroendet i världen i stället för att minskas skulle komma att ökas och särskilt mindre och fredsälskande stater komma i ett sämre läge än tillförne. Vidare är det en oundgänglig förutsättning för att en blivande konvention skall bliva en verklig nedrustningskonvention, att en effektiv och ingående internationell kontroll åvägabringas över konventionens efterlevande, då i annat fall det ökade förtroendet icke kommer att inställa sig. Huru de olika länderna komma att ställa sig till nu berörda spörsmål, där den svenska delegationen har klara och tydliga direktiv, kan icke för närvarande med bestämdhet bedömas, och utan kännedom härom förefaller det för närvarande omöjligt att med någon bestämdhet fixera de begränsningssiffror, som Sverige för sitt eget vidkommande kan vara benäget att ikläda sig.

Slutligen vill jag, herr talman, säga, att det är jag och icke herr Engberg som är ansvarig för Sveriges utrikespolitik. Jag vågar tro, att majoriteten i denna kammare är tillfredsställd härmed för närvarande. Jag tror också, att när jag kommer till Genève med de kloka och förståndiga rådgivare, som jag har, så komma vi verkligen att göra en positiv insats i det hela.

Herr Kilbom: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag inskränka mig till ett par repliker till *regeringen*. Jag nödgas konstatera till en början, att regeringen undvikit praktiskt taget att yttra sig om en del frågor, som under debatten upprullats.

För det första har den icke sagt ett ord om rättssäkerheten i landet trots alla

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

exempel på bristande rättssäkerhet, som från flera talare anförts. Den har icke haft ett ord att säga till svar på frågan: Hur tänker den göra med undersökningen angående Degerforsbomben? Den har icke haft ett ord att säga i en hel del andra avseenden. Det synes mig, att det är något mera än en tillfällighet. Det är säkerligen ett led i en väl överlagd men för regeringens vidkommande i det långa loppet säkerligen icke så lycklig taktik.

Jag ber vidare få konstatera, att herr Forssell, utan att något sagts emot det, icke heller regeringen, medgivit, att en undervisning genomförts vid statens officersskola vid Karlberg, innebärande de unga officerarnas uppfostran till *massmord mot arbetare*. När herr Forssell sedan påstår, att en dylik undervisning är i överensstämmelse med gällande lag, tillkommer det herr Forssell att angiva de paragrafer eller de bestämmelser i lagar och författningar, på vilka han stöder sig.

Herr Forssells tillkännagivna uppfattning är av politiskt vittgående innebörd. Därmed har från högerns sida konstaterats, att den svenska militärens *uppgift* är kamp mot den svenska arbetarklassen, och att denna uppgift är så viktig, att den speciellt har inlagts på officerarnas utbildningsplan.

Hans excellens sökte komma ifrån saken — och det är hans historia — med att säga, att om en talare uttrycker sig olämpligt eller icke tillämpligt, behöver regeringen icke lägga sig i saken. Jag vidhåller mitt påstående, att utfärdandet av undervisningsplanen vid Karlberg, innebärande uppfostran av officerare på sätt jag sagt, är stridande mot gällande lag. Jag har således varken yttrat mig »olämpligt» eller »icke tillämpligt»: jag har sagt sanningen.

Därefter har jag antecknat en del synpunkter angående riksbankens politik. Herr Sköld på sitt mycket — söder om landsvägen uppenbarligen förekommande — självsäkra sätt förklarade, att Kilbom var ovederhäftig. Jag delar emellertid tydligen äran med en man, som sitter i bankoutskottet, herr Winkler. Faran kanske sålunda icke är så stor. Herr Sköld tröstade sig dock med, att jag var icke mera ovederhäftig än som behövdes för min framställningskonst. Tillåt mig för dagen kvittera och säga herr Sköld: Edert anförande tycktes icke vara mera vederhäftigt än som behöves för eder framställningskonst. — I övrigt kunna vi dröja med riksbankens ledning tills ärendet kommer på föredragningslistan. Det sker om några dagar, och om ytterligare några dagar sker det ännu en gång.

Hans excellens förklarade — uppenbarligen beroende på hörfel eller på att han fallit för den tron — att en rubrik i en tidning alltid måste uttrycka ordagrant vad en talare sagt. En rubrik i en tidning — hans excellens är ju gammal journalist — kan vara ett koncentrat. Jag har icke sagt, att regeringen genom sin underlåtenhet att sammankalla urtima riksdag för behandlingen av valutafrågorna brutit grundlagen. Vad jag sagt är — det skall jag be att få precisera ännu klarare; jag är angelägen att icke bli missförstådd på den punkten — att regeringens behandling av denna sak, dess underlåtenhet att inkalla urtima riksdag, trots att den femton månader innan beslutet om frångåendet av guldmyntfoten på grund av valutareservens ideliga sjunkande kunde se, vart det bar, *trätt grundlagens anda för nära*. Det vidhåller jag. Jag har också anført vederbörande paragraf i grundlagen som stöd för min uppfattning. Hans excellens' svar blev: God dag — yxskaft. Om herr Kilbom, sade han, läst lagen om riksbankens *förvaltning*, skulle han hava funnit, att regeringen handlat rätt. Vad jag yttrat mig om, *regeringens* plikt att vid dylika tillfällen höra riksdagen, därom yttras icke ett ord i riksbankens *instruktion* för dess *förvaltning*. Den lagen har jag icke anført mot regeringen. Jag vidhåller sålunda, att *regeringens* behandling av denna fråga, om jag får uttrycka mig så, var att skära grundlagens *anda* i kanten. Vart

skall det bära hän — jag ställer frågan ännu en gång; hans excellens har icke med en bokstav gått in på kapitlet — om man vid sidan om grundlagens klara bestämmelser och vid sidan om vad som borde vara klar parlamentarism och god borgerlig demokrati, inför någon sorts institution, som man av Gud vet vilken anledning klistrar på etiketten sakkunniga? I realiteten låter man dem — trots att lagen förbjuder sådant — utöva inflytande, även om de icke formellt äro närvarande, då bankofullmäktige och övriga institutioner fatta beslut, på riksbankens penningpolitik, detta samtidigt man icke låter den i lagen förankrade myndigheten, riksdagen själv, komma tillsammans?

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Jag menar icke heller och har icke heller sagt, att regeringen skulle hava inkallat urtima riksdag *före* den tid, då guldmyntfoten frångicks. Jag menar vad jag på den punkten anförde, som skall visa sig i protokollet. Jag anförde som stöd för min uppfattning en rad siffror om den utländska valuta-reservens rasande nedåt. Jag menar, att regeringen såg i god tid, *vart tendensen pekade*, och den hade möjlighet att i tid mycket snabbt inkalla en urtima riksdag, som kunde hava sammanträtt *i början eller senast i mitten av oktober*.

Genève-delegationen. Det förklarades, att som den är sammansatt kommer den att försöka göra sin plikt. Hans excellens herr utrikesministern har nyss försäkrat detsamma. Såvitt jag hört har ingen bestritt den goda viljan hos vissa av delegationens medlemmar. Vad det rör sig om är att behandlingen av hela detta ärende är stridande mot parlamentarisk uppfattning om hur utrikespolitiken bör behandlas — utem i Grönköping.

Mina herrar! Om ni äro nöjda med dylikt, vill jag deklarerat, att jag är det icke. Här hava vi sedan i går förmiddag klockan 11 behandlat vad som inträffat i riket, den svåra kris, som vi hava, de perspektiv, som föreligga, sådana vi var och en på sitt håll uppfatta dem. Vad har inträffat i denna debatt? I hela världen diskuterar man de internationella förhållandena, i vad mån den i Genève snart sammanträdande konferensen kan komma att öva inflytande på den kris, som vi alla känna. I hela denna debatt har det varit praktiskt taget tyst från regeringsbänken. Först när kammaren är besatt av ett fåtal, som orka hålla ut till denna tid, när debatten skall avslutas, då plötsligt *framtingas* man från regeringens sida till att ge en kort förklaring om denna ytterligt viktiga fråga.

Ers excellens! Jag är övertygad, att ni kan anföra skäl, varför det icke skett. Jag förebrår ingen *person*. Jag kritiserar ett *system*, som för till dylika arbetsmetoder. Förekomma i något annat parlament i världen — möjligen med undantag av Sydamerika och diktaturparlamenten — dylika metoder? Hade det icke varit rimligt, att vi redan i går fått en utförlig redogörelse för hela det utrikespolitiska läget? Folk, som följer med utrikespolitiken, exempelvis på grund av sitt arbete dagligen, är lika väl hemma i densamma som den, som möjligen en eller ett par gånger om året får mer eller mindre fullständiga rapporter i utrikesnämnden, eller andra, som få ofullständiga rapporter av vad man kallar envoyéer, ministrar, och på dem måste riksdagens behandling av dessa frågor verka minst sagt underlig.

Vad jag vill anmärka på, är sålunda ingalunda bristande vilja hos en del av Genève-delegationens enskilda medlemmar. Jag vill anmärka på metoden, att landets lagstiftande församling i realiteten ställes utanför. Det var mycket upplysande, när utrikesministern nyss talade om, att man talat med partiledarna o. s. v. I går fingo vi ett vittnesbörd av en partiledare i motsatt riktning i en viss fråga. Man kan naturligtvis — det gjorde också utrikesministern — stödja sig på grundlagens bestämmelser. Detta är då också ett nytt bevis för nödvändigheten att vi besluta genomföra en annan ordning för be-

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

handlingen av utrikespolitiken. Jag hoppas att också om några dagar kunna frambära i kammaren en motion med förslag i det avseendet. Vi borde kunna vara på det klara med, att det går icke för sig, att riksdagen icke blir i tillfälle att diskutera utrikespolitiken samtidigt som man i de stora länderna med imperialistisk politik av det mest vittgående slag diskuterar utrikespolitiken 2—3 dagar i följd. I Sverige måste man ovillkorligen hava en ordning, som medför, att några herrar sammanträda, då utrikesministern eller Konungen, d. v. s. regeringen, kallar dem och ger dem en redogörelse av något slag. Det är nödvändigt att få slut på detta.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag skall icke gå in på frågan om Genève-delegationen och vad därmed sammanhänger. Det torde vara tillräckligt med vad utrikesministern på den punkten yttrade. Jag skall i stället be att få återkomma till de till regeringen framställda frågorna rörande Ädalsaffären, till de frågor, som besvarades av socialministern och som nu från herr Engbergs sida preciserades på det sättet, att man begärde att få veta, dels huruvida man icke från regeringens sida avsåge att utsända någon dementi av den tidigare utfärdade kommunikén, dels vad man ämnade vidtaga för åtgärder mot dem som voro de ytterst ansvariga för materialet till denna kommuniké.

Jag ber att i förstnämnda hänseende få hänvisa därtill, att Ädalskommisionen, som tillsattes för att utröna vad som i detta avseende var riktigt eller icke — vi veta ju alla huru uppgifterna virvlade omedelbart efter katastrofen — avgivit ett betänkande, som förelegat i tryck och som varit tillgängligt för vem som helst, för varje svensk, för hela den svenska pressen och sålunda för hela den svenska allmänheten. Från regeringens sida gjordes sålunda allt som var möjligt för att envar skulle kunna bedöma vad som förekommit eller icke förekommit vid Ädalskatastrofen. Regeringen har som sagt medverkat till offentliggörandet av den mest utförliga och ingående berättelse därom, som kunnat erhållas. Men ändå kommer man här och ropar: skall icke regeringen dementera denna första kommuniké?

Vidare frågar man också, vad som skall göras med dem som voro de ytterst ansvariga för de första uppgifterna. Ja, i det avseendet vill jag endast påpeka, att nog har väl regeringen i möjligaste mån visat, att den icke funnit sig nöjd med det sätt, varpå Konungens befallningshavande i länet fungerade under Ädalskatastrofen. Det förefaller mig, som om också på den punkten de åtgärder som vidtagits, måste anses tillfyllestgörande.

Här har slutligen herr Engberg talat om polisförslaget. Han har kritiserat det och nämnt, att han icke vill vara med om det, om man icke klaggjorde vad de, som skulle anställas, skulle ha att göra o. s. v. Men den saken får ju riksdagen sig förelagd fullständigt i den proposition, som kommer att framläggas. Innan propositionen är framlagd, är det ingen, som ber herrarna att fatta position till förslaget. När detta föreligger få herrarna tillfälle att pröva frågan. Detta tycks emellertid icke tillfredsställa opponenterna; också i det avseendet för man redan nu klandertalan.

Att de första brådska uppgifterna från Ådalen icke voro fullt tillförlitliga, borde väl de, som skrevo de första tidningsartiklarna och berättade om »fredligt framtågande demonstrationståg» etc. och färglade det hela såsom ett överfall på ett sådant tåg, vara i tillfälle att förstå. Det förefaller dock, herr talman, som om denna fråga främst skulle bli ett politiskt näringsmedel för åtskilliga politiker här i landet. Jag tror dock man tar miste på det hållet, när man menar, att detta sorgliga ärende till vederbörandes fördel låter sig utnyttja på ett sådant sätt.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde givetvis icke ordet vid denna sena timme för att bemöta herr Kilbom. Med anledning av vad han yttrade till mig nyss, tillåter jag mig endast ställa den lilla frågan till honom, om han icke tror, att självsäkerheten hos mig kan vara ägnad att gynnsamt framhäva det blygsamma i hans eget uppträdande.

Jag begärde emellertid ordet med anledning därav, att herr Lindman tillagt mig en åsikt, som jag icke vill stå för. Herr Lindman yttrade nämligen, att jag skulle ha uttryckt den meningen, att riksbanken borde fasthålla den nuvarande prisnivån på det sätt att prisstegringar, framkallade av den svenska valutans depreciering, skulle kompenseras av sänkningen av de inhemska priserna. Jag har icke den meningen, att riksbanken skall föra en sådan politik. Jag vill i alla fall icke här i kväll precisera min ståndpunkt i spörsmålet. Jag anser det lämpligast att avstå därifrån, till dess riksbanksfullmäktige varit i tillfälle att offentligen framlägga sin mening i denna sak.

Eftersom jag nu har ordet, kan jag icke uraktlåta att uttala min förvåning över en del yttranden, som fällts av vissa regeringsledamöter. Hans excellens herr statsministern uttryckte som sin personliga mening, att diskontoskruven förlorat mycket av sin betydelse för penningpolitiken, och såvitt jag kunde fatta honom, menade han, att på den grunden borde det kunna vara ett lägre diskonto här i landet. I det hänseendet vill jag endast framhålla, att då det ju är på det sättet, att samtliga de länder, som det s. k. lösdrevarkapitalet vänt ryggen, ha ungefär samma ränteläge som Sverige, det dock synes som om centralbankerna i dessa länder — Norge, Danmark och England — intoge ungefär samma ståndpunkt till saken som Sveriges riksbank.

Jag skall icke ingå på ett bemötande av vad herr Anderson i Norrköping yttrade, men jag vill taga fasta på ett hans uttalande för att komma fram till en annan sak, som jag vill påtala. Herr Anderson uttryckte som sin åsikt, att det vore bättre för oss att komma tillbaka till guldmyntfoten snarast möjligt och att vi borde inrikta oss härpå. Jag tror emellertid, att det är för tidigt att ännu bestämma sig för något dylikt, då man icke vet, huru världens penningväsen kommer att ordnas. Såsom min rent personliga mening vill jag dock säga, att jag nog tror, att det blir nödvändigt att återvända till guldmyntfoten, om icke för annat så för att undgå den faran, att centralbankens diskontopolitik skall bli ett stridsämne mellan särintressen. Vid guldmyntfot inträffar det icke, att olika intressegrupper kritisera riksbankens diskontopolitik, och sådana uppseendeväckande saker hända icke då, som att regeringens ledamöter offentligen taga avstånd från centralbankens diskontopolitik, innan centralbanken haft tillfälle att inför vederbörligt forum framlägga det material, som är ägnat att ligga till grund för ett belysande och ett bedömande av denna politik.

Herr Forssell: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för ett par repliker till hans excellens herr statsministern.

Herr statsministern gjorde gentemot min reflexion rörande rusdrycksmedelsfonden och fonden för amortering av statsskulden bl. a. gällande, att rusdrycksmedelsfonden vore till största delen så bunden, att man icke kunde röra den. Jag skall med anledning därav tillåta mig göra det påpekandet, att den tid nu tycks nalkas, då rusdrycksmedelsfonden skall komma till användning för sitt från början tänkta syfte. Fonden lades upp år 1913 i syfte att vara till hands vid den avveckling av det gamla spritsystemet, som kunde bliva erforderlig. Nu se vi — och det framgår också av propositionen — att man inom en relativt kort tid väntar ett förslag till en ny ordning på detta område. Alltså är det i högsta grad sannolikt, att vi ganska snart stå inför den

*Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

situationen, att rusdrycksmedelsfonden kommer att användas för sitt ursprungligen avsedda syfte. Då vill det förefalla mig, som om det vore naturligt att nu börja med att göra fonden likvid och att icke i fortsättningen på nytt binda dessa penningar, för den händelse de nu vid gamla låns omsättning bli lösgjorda, att icke binda dem i långa lån på nytt, för den händelse de skulle behövas för förverkligandet av de beslut, statsmakterna kunna komma att fatta med anledning av blivande förslag från den nu arbetande rusdryckslagstiftningskommittén. Den erinran sålunda, som hans excellens herr statsministern gjorde om att så stor procent av fonden vore bunden, förefaller mig innebära ett observandum, att man skall söka gå ifrån denna bundenhet till större likviditet.

Vad sedan beträffar fonden för statsskuldens amortering, vill jag tillägga till vad jag nämnde i förmiddags, att jag då utgick ifrån den siffra, som förekommer under »Utgifter för kapitalökning», varav framgår, att fonden i slutet av budgetåret 1931/1932 beräknas till något över 73 miljoner kronor. Min uppmärksamhet har blivit fästad vid att på andra punkter i propositionen föreslås viss disposition av dessa medel, så att det skulle återstå, så vitt jag kunnat se, bortåt cirka 30 miljoner kronor av fonden. Denna låga siffra för fonden för statsskuldens amortering synes mig göra det om möjligt ännu mera aktuellt, att man äntligen kommer ifrån det föråldrade systemet att binda vissa inkomstkällor vid vissa utgiftsändamål, vilket är ett system, som absolut står i strid med all rationell budgetanordning. Det förefaller mig därför, som om det vore ganska naturligt, att när nu fonden sjunkit på ett sådant sätt man toge in den i budgeten och på den vägen komme ifrån metoden med fondbildning och i stället hade på den ena sidan statens samlade inkomster och på den andra sidan statens samlade utgifter. Jag måste därför i denna situation för fonden snarast se ett stöd för den uppfattning, jag tilllät mig att här uttrycka.

Till slut, herr talman, måste jag gentemot hans excellens herr statsministerns replik i fråga om fallet vid Karlberg uttrycka mitt beklagande över att han icke gav ett klart besked i sak utan hänvisade till konstitutionsutskottets blivande granskning. Jag kan verkligen icke godtaga denna statsministerns förklaring att han och hans kolleger icke äro skyldiga att under en remissdebatt svara på sådana anmärkningar, som dem herr Kilbom gjorde. Vart skulle det taga vägen med en dylik princip? Då skulle statsministern ha kunnat förskansa sig bakom konstitutionsutskottet, vilka anmärkningar det än gällt — valutafrågan, urtima-riksdagsfrågan etc. Huru skulle det se ut, om statsministern bara sade: varsågod och vänd er till konstitutionsutskottet. Nej, den formen av replik verkade undanflykt och tydde sannerligen icke på någon stark sak.

Herr Engberg: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av hans excellens herr utrikesministerns sätt att svara mig. Jag har haft att göra med åtskilliga utrikesministrar i min dag, herr talman, och jag har sett dem på både nära håll och på långt håll. Jag har emellertid icke haft tillfälle, det måste jag ärligen bekänna, att i kammaren möta en utrikesminister, som uppträtt på ett sådant sätt, som den nuvarande utrikesministern gjorde för ett ögonblick sedan. Jag ställde till honom vissa frågor, som icke på något sätt voro ohövligt formulerade. Han svarade, delvis med att läsa ur ett koncept — och det var ju åtminstone formellt oklanderligt — men delvis också genom att utanför konceptet med ett slags västgötaklimax vädra sin självkänsla. Han uttalade den förvisningen, att kammarens majoritet kände stor tillfredsställelse över att det var han, som skötte Sveriges utrikespolitik, och icke jag.

Ja, den saken vill jag icke uttala mig om, herr talman. Jag är en enkel riksdagsman, men jag har liksom alla andra riksdagsmän att befatta mig med frågorna. Jag måste säga, herr talman, att till den majoritet, som till äventyrs har förtroende för den nuvarande utrikesministerns omdömesförmåga och skicklighet, har jag så mycket mindre anledning att räkna mig, som jag fuller väl vet, att man på håll, som stå hans excellens mycket närmare än jag, icke alls vill räkna sig till sagda majoritet.

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr Ljunggren: Herr talman! Herr Lindman började remissdebatten igår med att beröra frågan om spritmedlen. Herr Forssell vill avsluta debatten i kväll med samma fråga. Det ser verkligen ut, som om dessa medel vore A och O vid förhandlingarna.

Jag tycker, att herr Forssell kan vara ganska nöjd, när han får sina nära 120 miljoner för statsbudgetära ändamål och dessutom 8 miljoner kronor till amorteringsfonden. Det borde väl då icke vara något särskilt för herr Forssell att orda om, när han kommit så långt i sina önskemål, som han har i denna fråga. Jag tycker, att herr Forssell kunde unna mig och mina meningsfränder åtminstone den återstående halva miljonen, som är föreslagen skola ingå i rusdrycksmedelsfonden.

Jag tackar herr finansministern för hans vänliga svar på mitt förra lilla anförande, och likaså håller jag honom räkning för att han karakteriserade sitt uttalande för 12 år sedan såsom förståndigt — det gjorde jag också genom att instämma i detsamma. Han har emellertid ändrat sig sedan den tiden och kryper nu bakom, att även andra under samma tid hunnit ändra uppfattning. Han framhöll ju bl. a. att lika ivriga nykterhetsvänner som jag skulle ha gjort framställning till honom om att taga ännu mera spritmedel i anspråk för sina budgetbehov. Ja, herr talman, jag känner till framställningen: det är styrelsen för Nykterhetsvännernas landsförbund, som gjort framställning till finansministern om en kraftig prisförhöjning på rusdrycker, då de finna det främsta nykterhetssynpunkt och av sociala skäl synnerligen lyckligt, om en avsevärd sådan höjning snarast möjligt kunde genomföras. Men styrelsen har icke sagt, att medlen utan vidare kunna användas för kommande års budget. Tvärtom säger styrelsen i sin petition, att den förutsätter såsom självfallet, »att de genom denna skattehöjning inflytande medlen användas för ändamål — särskilt sociala sådana — av tillfällig, med krisen sammanhängande natur. Detta till förebyggande av den betänkliga konsekvens, som eljest kunde bli en följd av rusdrycksskatternas höjning, nämligen att det allmännas beroende av rusdrycksmedlen ökades.» Den framställer också yrkande härom. Härav drager jag den slutsatsen, att styrelsen ställt sig just på den ståndpunkt jag principiellt intagit i avseende å rusdrycksmedlens användning. Jag vill också påminna om, att lagbestämmelsen 1913 giver viss anvisning i denna riktning. Jag skall citera den — den är kort: »Fonden, som benämnes statsverkets fond av rusdrycksmedel, är avsedd att i främsta rummet användas för reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling.» — det är alltså icke fråga endast om *avveckling* utan även *begränsande*. »Där särskilda omständigheter därtill föranleda, må fondens medel även kunna användas för andra sociala ändamål.»

När de nuvarande bestämmelserna kommo till år 1926, hade, om jag icke alldeles misstager mig, dåvarande finansministern föreslagit, att en punkt av liknande innehåll skulle ingå i bestämmelserna för rusdrycksmedelsfonden, men på förslag av vissa motionärer, däribland vill jag minnas även herr Hamrin, kom den icke med och bestämmelsen fick i stället den lydelse den nu har.

Jag har ingenting att invända emot andemeningen i bestämmelsen 1913, och

Vid remiss av
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

beträffande anvisning av medel har jag i och med detta också antytt, att jag kan vara med om att rusdrycksmedlen tagas i anspråk för även andra sociala ändamål än direkt till nykterhetens befrämjande. Hade vederbörande velat, så nog hade man väl kunnat ordna det så, att icke medlen behövt gå in i den allmänna budgeten utan fått användas till något speciellt socialt ändamål, då man väl får säga, att *särskilda omständigheter* säkerligen nu kunnat föranleda detta.

Då herr finansministern uppfordrar mig att angiva varifrån medel för budgeten skola tagas, vill jag erinra honom om, att jag förra året motionerade om en ökning av tobaksskatten med c:a 5 miljoner kronor, men detta avböjdes då. I stället sänkte monopolet priset på tobaksvaror så mycket som motsvarade ungefär dessa 5 miljoner kronor. Nu har emellertid detta förslag upptagits i år, och jag har sålunda ingenting att invända däremot. Jag ifrågasätter dock, huruvida det icke varit mycket lämpligt, att också tobaksförbrukarna fått bidra något ytterligare, när det gäller att bekämpa den nuvarande ekonomiska krisen. Genom den nämnda förhöjningen av 5 miljoner kronor blir priset icke högre än det var förra året. Enligt min mening skulle herr Hamrin mycket väl ha kunnat taga icke bara 5 miljoner kronor utan åtskilliga gånger 5 miljoner. Jag vill icke gärna anvisa den vägen, att man skall öka inkomst- och förmögenhetsskatten, men jag vill påminna herr Hamrin, att då han för 12 år sedan stod i oppositionsställning, föreslog han just denna utväg, fastän skatteprocenten var betydligt högre vid den tiden än den är nu. — För övrigt skulle jag vilja säga till dem som tala så mycket om oss nykterhetsvänner och kaffet, att jag icke har något emot, att finansministern lägger på konsumtionen av kaffe åtskilligt också.

Jag har sålunda här gjort vissa anvisningar, såsom finansministern bad mig göra. Egentligen tycker jag dock icke, att jag, en enkel riksdagsman, hade behövt göra det, ty vad skola vi ha en finansminister till, om icke just han skall komma med riktiga och ordentliga förslag.

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande proposition hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma remitterades, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet samt, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 4, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om äldre ägo gränser m. m.; och

nr 5, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 17, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 26, om gillande av den riksbanken meddelade befrielsen från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 27, med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 16 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 30, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 31, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 och 31 §§ förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 32, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 33, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt.

§ 3.

Härefter föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 12 av herrar *Jonsson* i Eskilstuna och *Blomquist*;

till statsutskottet motionerna:

nr 13—17 av herr *Törnkvist* i Karlskrona;

nr 18 av herr *Osberg*; och

nr 19 av herr *Andersson* i Stockholm;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 20 av herr *Olsson* i Ramsta;

nr 21 av herr *Lithander m. fl.*; samt

nr 22 av herrar *Andersson* i Grimbo och *Olsson* i Kullenbergstorp;

till bankoutskottet motionerna:

nr 23 av herr *Aqvist m. fl.*; samt

nr 24 och 25 av herr *Hansson* i Trollhättan;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 26 av herr *Jönsson* i Fridhill;

nr 27 av herrar *Johansson* i Fårekulla och *Gustafson* i Kasenberg; och

nr 28 av herr *Andersson* i Stockholm; samt

till tillfälligt utskott motionen nr 29 av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*

§ 4.

Föredrogos var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 28, angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbelopp; och

nr 29, angående vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.

§ 5.

Härefter föredrogos var efter annan följande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 30 av herr *Lovén m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 31 av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*;

till bankoutsittet motionerna:

nr 32 och 33 av herr *Bäcklund m. fl.*;

nr 34 av herr *Bäcklund*; samt

nr 35 och 36 av herr *Lovén*;

till tillfälligt utskott motionen nr 37 av herr *Lovén*;

till bankoutsittet motionen nr 38 av herrar *Mogård* och *Lundquist* i Rotebro; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 39 av herr *Osberg*.

*Ang. åter-
ställande av
en motion.*

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 40 av herr *Johansson* i Edsbyn, angående viss ändring i lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring, begärdes ordet av

Herr *Johansson* i Edsbyn, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få återtaga motionen nr 40.

Denna hemställan bifölls.

Slutligen föredrogs övriga på bordet liggande motioner; och överlämnades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 41 av herr *Lundstedt*;

till statsutskottet motionen nr 42 av herr *Mogård*;

till jordbruksutskottet motionen nr 43 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 44 av herr *Björklund m. fl.*

§ 6.

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna bankoutsittets memorial;

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutsittet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutsittet avlämnade berättelse.

§ 7.

Slutligen föredrogs riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Vad kanslideputerade anmält och hemställt godkändes.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Wallerius</i>	under 9 dagar fr. o. m. den 22 jan.,
» <i>Bergström</i> i Hälsingborg	» 6 » » 20 » och
» <i>Vougt</i>	» 10 » » 20 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.50 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 20 januari.

Kl. 2 e. m.

I anledning av förfall för sekreteraren tjänstgjorde enligt herr talmannens förordnande undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Herr statsrådet *Holmbäck* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 34, angående godkännande av ett mellan Sverige och Rumänien slutet bösättnings-, handels- och sjöfartsavtal;

nr 39, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 40, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 35, angående överlåtelse till lantförsvaret av ett område av kronoegendomen Revinge nr 22 (22^a) i Revinge socken av Malmöhus län;

nr 36, angående försäljning av ett till Varbergs f. d. fästning hörande, i Träslövs socken av Hallands län beläget område; och

nr 37, angående försäljning av ett område av utgård Knype under kronoegendomen Gudhem i Gudhems socken av Skaraborgs län m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 38, angående viss lindring i betalnings-skyldigheten för statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag m. m.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 45 av herr *Andersson* i Tungelsta;

till statsutskottet motionerna:

nr 46 av herr *Johanson* i Stockholm m. fl.;

nr 47 av herr *Eriksson* i Toftered m. fl.;

nr 48 av herr *Hage* m. fl.; samt

nr 49 av herr *Månsson* i Furuvik och fru *Nordgren*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 50 av herrar *Magnusson* i Skövde och *Weibull*; samt

nr 51 av herr *Björkman* m. fl.;

till statsutskottet motionen nr 52 av herr *Holmgren*;
till bevillningsutskottet motionerna:
nr 53 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*; samt
nr 54 av herrar *Lithander* och *Nylander*;
till bankoutskottet motionerna:
nr 55 av fröken *Wellin*;
nr 56 av herr *Herou m. fl.*; och
nr 57 av herr *Norsell*;
till behandling av lagutskott motionerna:
nr 58 av herr *Aqvist*;
nr 59 av herrar *Aqvist* och andre vice talmannen *Bengtsson*; samt
nr 60 och 61 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*;
till statsutskottet motionen nr 62 av herrar *Lindley* och *Hedlund* i Östersund;
till jordbruksutskottet motionen nr 63 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*;
samt
till tillfälligt utskott motionen nr 64 av herr *Johansson* i Bro.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Ericson* i Boxholm, nr 65, om viss ändring i lagen om skolstyrelse i vissa kommuner;

herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, nr 66, om höjda anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet *m. m.*;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 67, angående statsbidraget till upprättande och underhåll av skolbibliotek vid vissa bildningsanstalter;

herrar *Osberg* och *Wallerius*, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen om indragning av en fyrbiträdesbefattning vid Väderöbods fyrplats;

herr *Gustafson* i Kasenberg *m. fl.*, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen om bidrag till driften av vissa vårdanstalter;

herr *Gardell* i Gans *m. fl.*, nr 70, om inrättande av en vägingenjörstjänst för Gotlands län *m. m.*;

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 71, om anslag till uppförande *m. m.* av hem för kroniskt sjuka;

herrar *Andersson* i Falkenberg och *Lindqvist* i Halmstad:

nr 72, angående anslagen till befrämjande i allmänhet av slöjderna; och

nr 73, om vissa anslag till Sveriges hantverksorganisations verksamhet;

herr *Johanson* i Stockholm, nr 74, om anslag till arbetsrådet;

herr *Sävström*, nr 75, angående avlöningsförmånerna för i statsbanornas tjänst antagen personal vid Dala—Hälsinglands järnväg;

herr *Karlsson* i Vadstena, nr 76, angående skyldighet för skoldistrikt att för undervisning mottaga barn från andra distrikt;

herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*, nr 77, om anslag till provisorisk utjämning av landstingsskatten i vissa län;

herr *Brännberg m. fl.*, nr 78, angående byggande av en landsvägsbro över Svinesund;

herr *Ericson* i Boxholm, nr 79, angående statsbidrag till primärkommuner-
nas vårdkostnader å fattigvårdsanstalter;

herr *Hällgren m. fl.*, nr 80, om tullfrihet för fiskredskap m. m.;

herr *Osberg m. fl.*, nr 81, om tull å kryddad eller saltad skarpsill i tunnor;

herr *Hollertz*, nr 82, om viss ändring i gällande grunder för taxering och be-
skattning av sparbanks rörelse;

herr *Höglund* i Göteborg, nr 83, om årligt pensionstillägg åt änkan Emma
Maria Boman;

herr *Ström*, nr 84, om upphävande av 6 § b i lagen angående civila tjänste-
innehavares rätt till pension;

herr *Sävström*, nr 85, om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre
soldaten Jonas Hed;

herr *Nilsson* i Antnäs, nr 86, om årligt understöd eller pension åt förre skoma-
karmästaren C. E. Rönngren;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 87, om höjning av de enligt lagen om allmän pen-
sionsförsäkring till vissa pensionärer utgående pensionstillägg;

herr *Gardell* i Gans, nr 88, om viss utsträckning av i lagen om trafikförsäk-
ring å motorfordon avsedd försäkring;

herr *Ericson* i Boxholm, nr 89, om höjning av statsbidraget till avlöning av
icke ordinarie polismän och fjärdingsmän;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 90, om ökat anslag för bidrag till nyodling och betes-
förbättring å ofullständiga jordbruk i de fyra nordligaste länen;

herr *Bergström* i Bäckland, nr 91, om särskilt anslag till nyodling och betes-
förbättring å ofullständiga jordbruk i de fyra nordligaste länen;

herr *Selberg m. fl.*, nr 92, om anslag till byggande av nybyggesvägar;

herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*, nr 93, om lättnad i avseende å förräntning och
återbetalning av lån ur täckdikningslånefonden;

herr *Lundén*:

nr 94, om rätt för vägdistrikt att till vägs underhåll utan ersättning taga
sand m. m. å skogsmark till ecklesiastik jord; och

nr 95, om viss ändring i 8 § lagen om enskilda vägar;

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 96, om efterskänkande av vissa belopp utav
lån, som beviljats till ett företag för torrläggning av mark i Gällareds socken;

herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*, nr 97, angående upphandlingen under hand av
lantbruksprodukter för statens samt kommunala m. fl. myndigheters behov;

herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*:

nr 98, angående arbetsförhållandena inom det husliga arbetet;

nr 99, angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt
arbete; och

nr 100, angående ett ytterligare utbyggande och en utveckling av de offent-
liga rättshjälpsanstalterna; samt

herr *Ström m. fl.*, nr 101, angående åtgärder för ökning av exportindustriens
avsättningsmöjligheter och konkurrenskraft m. m.

Ovannämnda motioner bordlades.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Rosander</i>	under	8	dagar fr. o. m. den	23	jan .	
» <i>Olsson</i> i Broberg	»	8	» » »	23	»	och
» <i>Persson</i> i Tidaholm	»	5	» » »	21	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.14 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 21 januari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande januari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 34, angående godkännande av ett mellan Sverige och Rumänien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 39, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 40, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 65 av herr *Ericson* i Boxholm;

till statsutskottet motionerna:

nr 66 av herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*;

nr 67 av herr *Sandberg m. fl.*;

nr 68 av herrar *Osberg* och *Wallerius*;

nr 69 av herr *Gustafson* i Kasenberg *m. fl.*;

nr 70 av herr *Gardell* i Gans *m. fl.*;
nr 71 av herr *Andersson* i Falkenberg;
nr 72 och 73 av herrar *Andersson* i Falkenberg och *Lindqvist* i Halmstad;
nr 74 av herr *Johanson* i Stockholm; och
nr 75 av herr *Sävström*;

till tillfälligt utskott motionen nr 76 av herr *Karlsson* i Vadstena;

till statsutskottet motionerna:

nr 77 av herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*;
nr 78 av herr *Brännberg m. fl.*; och
nr 79 av herr *Ericson* i Boxholm;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 80 av herr *Hällgren m. fl.*;
nr 81 av herr *Osberg m. fl.*; och
nr 82 av herr *Hollertz*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 83 av herr *Höglund* i Göteborg;
nr 84 av herr *Ström*;
nr 85 av herr *Sävström*; och
nr 86 av herr *Nilsson* i Antnäs;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 87 av herr *Spångberg m. fl.*;
nr 88 av herr *Gardell* i Gans; och
nr 89 av herr *Ericson* i Boxholm;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 90 av herr *Sandberg m. fl.*;
nr 91 av herr *Bergström* i Bäckland;
nr 92 av herr *Selberg m. fl.*;
nr 93 av herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*;
nr 94 och 95 av herr *Lundén*;
nr 96 av herr *Andersson* i Falkenberg; och
nr 97 av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*;

till tillfälligt utskott motionerna nr 98 och 99 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 100 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*; samt

till tillfälligt utskott motionen nr 101 av herr *Ström m. fl.*

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Alströmer m. fl.*, nr 102, om förkortning av den tid, inom vilken propositioner böra vid lagtima riksdag avlämnas;

herr *Schött m. fl.*, nr 103, om anslag till upprensning av djuprännan i Kalmarsund;

herr *Osberg*, nr 104, om planläggning av vissa arbeten för statens räkning i syfte att bereda arbetslösa anställning;

herrar *Osberg* och *Olsson* i Berg, nr 105, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen om ändring av tullkammaren i Marstrand till tullstation;

herr *Öhman m. fl.*:

nr 106, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen om anslag till militärväsendet m. m.;

nr 107, om inställande eller avbrytande av innevarande års militära övningar; och

nr 108, om inställande av de militära övningarna under budgetåret 1932/1933;

herr *Lindmark m. fl.*, nr 109, om höjning för visst särskilt ändamål av anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar;

herr *Magnusson* i Tumhult, *m. fl.*, nr 110, om anslag till uppförande av ett hem för kroniskt sjuka i Växjö;

herr *Johansson* i Edsbyn *m. fl.*, nr 111, om minskning av de ordinarie anslagen till enskilda anstalter för yrkesundervisning;

herr *Lovén m. fl.*, nr 112, om anslag till försäkringsrådets verksamhet;

herr *Lindley m. fl.*, nr 113, angående förstatligande av Söderhamns kommunala gymnasium;

herr *Hage m. fl.*:

nr 114, angående anslaget för bidrag till driftskostnaderna för tuberkulos-sjukvårdsanstalter; och

nr 115, angående anslaget för bidrag till driften av epidemisjukhus;

herr *Olsson* i Österbo, nr 116, angående statsbidrag till kommunernas fattigvårdskostnader;

herr *Hallén*, nr 117, om anslag till understödjande av skididrotten bland ungdomen;

herr *Leffler*, nr 118, om anslag till vävskolan i Borås;

herr *Björck* i Kristianstad *m. fl.*, nr 119, om avskrivning av vissa till statsverket indragna hospitalsräntor;

herr *Järte m. fl.*, nr 120, om beredande av möjlighet att i stad å bankinrättning överlåta uppbörden av kronoskatten;

herr *Olsson* i Ramsta, nr 121, angående särskild skatt på vissa nöjeställningar för lättande av det kommunala skattetrycket i särskilt skattetyngda kommuner;

herr *Olsson* i Berg *m. fl.*, nr 122, om importtull å torkad färsk långa:

herr *Lundquist* i Rotebro *m. fl.*, nr 123, angående påförandet av fastighets-skatt för vissa begravningsplatser;

herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*, nr 124, om tull å vissa trädgårdsprodukter;

herr *Weiße*, nr 125, om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Borås;

herr *Dahlén*, nr 126, om årligt understöd åt förre verkmästaren Carl Jonas Björk;

herr *Lilliecreutz m. fl.*, nr 127, angående intagande i statens pensionsanstalt av befattningen som sekreterare och föreståndare för centralbyrån hos Jordbrukareungdomens Förbund;

herr *Lundquist* i Rotebro:

nr 128, om pension åt förre skogvaktaren Emil Hjalmar Rudolf Karlsson; och

nr 129, om årligt understöd åt änkan Elin Carolina Alexandra Westerman, född Kihlbaum;

herr *Olofsson* i Digernäs, nr 130, om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre fältjägaren Sifvert Wikström;

herr *Olsson* i Golvvasta, nr 131, angående ny lag om hittegods m. m.;

herr *Källman*, nr 132, angående lagstiftning till klarläggande i visst avseende av karaktären utav avtal, innefattande förbud mot öppnande av handelsbod;

herr *Hermansson m. fl.*, nr 133, om ändrad lydelse av 1 § i lagen om arbetarskydd;

herrar *Osberg* och *Olsson* i Berg, nr 134, om tillägg till och ändring i lagen om bostadsrättsföreningar;

herr *Öhman m. fl.*, nr 135, om förbud mot användande av militär vid sociala konflikter eller till s. k. ordningstjänst;

herr *Dahlén m. fl.*, nr 136, angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

herr *Johansson* i Edsbyn, nr 137, angående beredande vid avstyckning av skydd för hemmanslott med inägojord mot tilldelning av mindre skogsmark än lag avser;

herr *Björkman m. fl.*, nr 138, angående ändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad;

herr *Nilsson* i Hörby, nr 139, angående förhindrande av ett inskridande vid domstol mot medborgare vid omedvetet överträdande av nyutkomna förordningar;

herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*, nr 140, angående åtgärder till förebyggande av att hårt betungade jordbrukare nödgas på grund av utsökning för gäld frånträda innehavda jordbruk;

herrar *Hultman* och *Johanson* i Hallagården, nr 141, om nedsättning av räntan å vissa egnahemslån;

herr *Herou m. fl.*:

nr 142, angående nedsättning av kronoarrendatorernas arrendeavgifter; och nr 143, angående maximitaxor för arrendeavgifter vid vissa arrendavtal;

herrar *Jonsson* i Risinge och *Johanson* i Hallagården:

nr 144, om rätt för arrendatorer å kronans jordbruksdomäner att erhålla ny arrendeuppskattning; och

nr 145, om rätt för arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord att erhålla ny arrendeuppskattning; samt

herr *Leffler m. fl.*, nr 146, angående skyldighet att å för försäljning till riket införda varor i vissa fall anbringa tydlig ursprungsbeteckning eller särskilt importmärke.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Anderson</i> i Norrköping	under 4 dagar fr. o. m. den 22 jan.,
› <i>Hansson</i> i Trollhättan	› 6 » » » 22 »
› <i>Molander</i>	› 8 » » » 23 » och
› <i>Osberg</i>	› 4 » » » 21 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.16 e. m.

In fidem

Per Cronvall.